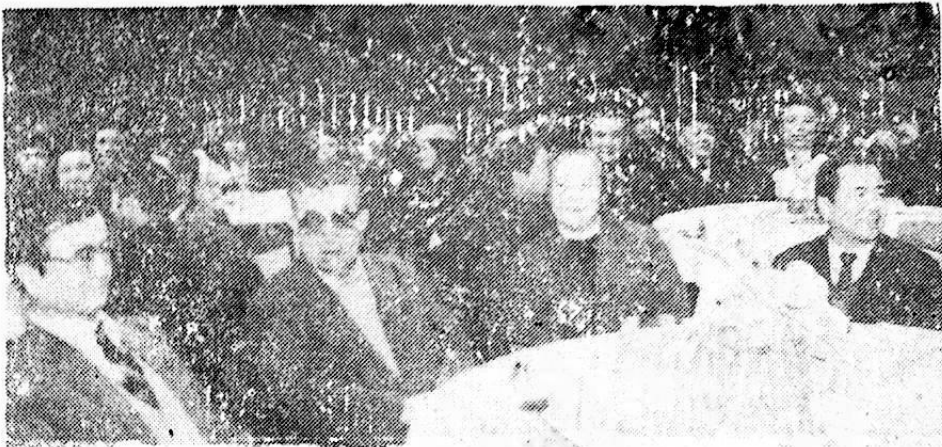

تہ سنی

1987

ئۈرۈمچى شەھەرلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتى
قاتارلىق ئورۇنلار بىرلىشىپ ئۆتكۈزگەن «نورۇز چاچقۇسى» دىن كۆرۈنۈشلەر

تۆمۈر داۋامەت، توختى سابىر، ماھىنۇر قاسىم قاتارلىق
رەھبەرلەر «نورۇز چاچقۇسى» پائالىيىتىدە

شەھىرلىرىمىزنىڭ يۇنۇس ھىكمىم، ئوبۇلخەيرى، ئابلىمىسەمى، بازاربىك، ئىمام بېك
قاتارلىق رەھبەرلىرى «نورۇز چاچقۇسى» سەنئەت نومۇرلىرىنى كۆرۈشكە.

تەڭرىتاغ تەھرىر ھەيئەتلىرىنىڭ ئىسھاقى
ھەبىبۇللا رېقىمى، ئەخمەت ئابدۇللا، مۇھەممەت پولات، ھەسەن ئىلىۋالدى،
ھەبىبۇللا مۇھەممەت، مۇھەممەت روزى يارقىن، ئابلىمىم باقى
ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئەدەبىيات سەنئەتچىلەر بىرلىشىمى پارتكوم كۆرۈنۈشى ماقۇللىغان.
1987 - يىلى 7 - ئاينىڭ 10 - كۈنى

تەڭرىتاغ

دەۋر روھى، يەرلىك خۇسۇسىيەت
ياشلار ئالاھىدىلىكى، مىللىي ئۇسلۇب

3

1987

تەڭرىتاغ

ئۈرۈمچى شەھەرلىك يازفۇچىلار جەمئىيىتى
تەرىپىدىن چىقىرىلدى

ئاسمى ئاسەرلەر

- 1 بېشى دەۋر پروژىمىزنىڭ تەرەققىيات ئەھۋالىغا بىر نەزەر (ئوبزور) ..... مۇھەممەت پولات
- 16 تاغ ئارىسىدا (ئاخبارات ئەدەبىياتى) جاق جىڭخۇئا ..... ھەبىيۇللا رېقىپ تەرجىمىسى
- 59 غىسلەتلىك تاش بالا (چۆچەك پوۋست) ..... مۇھەممەت روزى يارقىن
- 79 مەرھۇم شائىر ئابدۇخالىق ئۇيغۇرنى. ئەسلىمىن (ماقالە) ..... ئېزىز ئەجەزى
- 85 يۇر جانان (ئەسىر) ..... ئەكبەر ئىبراھىم

ئورۇن چاچقۇسى

- 82 باھار (ئورۇننامە) ..... تۆمۈر داۋامەت
- 83 ئورۇنغا كەلگەن مېھمان (ئورۇننامە) ..... تىمىچىجان ئېلىمۇپ
- 84 باھار ھەققىدە قەزەل (ئورۇننامە) ..... ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر

شېئىرلار

- 87 شېئىرلار ..... خەلىم سالىخ
- 89 ئاخشاب تېكىستلىرى ..... ساتتار توختى
- 90 شېئىرلار ..... ياسىن ئىمىن
- 93 شېئىرلار ..... روزى ئەجەزى
- 95 ئىككى شېئىر ..... ھاكىم مۇسا
- 97 ئىككى شېئىر ..... زۇلۇن رېھىم

XX X X X

- 99 مەسىللەر ..... تۇراپ دايمىم

چەتئەل ئەدەبىياتى

- 101 تەلەپلىك رەسام (ھىكايە) ..... سامېرىيەت مۇلۇمۇ [ئەنگلىيە] سەلەۋەر تەرجىمىسى
مۇقاۋىسى: قىياز كېرىم لايىھىلىگەن
سۆزلەرنى: ھىسامدىن ھاجى، ئىلھام جىلان لار تارتقان
ئەقىش نۇسخىمۇنى: سېتىمىياز ئولمايىت سىزقان
مەسئۇل كۆرۈنۈشتۈر: قەييۇم ئامان

مەسئۇل مۇھەررىر: ئابلىكىم باقى
مۇھەررىرلەر: پولات ھېۋىزۇللا، ئەرگىن ئۇو، سەنئەۋەر

يېڭى دەۋر پروژىمىزنىڭ تەرەققىيات ئەھۋالىغا بىر نەزەر

مۇھىمەت پولات

بىزنىڭ يېڭى زامان پروژىمىز ھازىر-غىچە يېرىم ئەسىرگە يېقىن تەرەققىيات تارىخىنى بېسىپ ئۆتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ ھەرقايسى تارىخىي دەۋرلىرىدە ئوخشىمىغان دەرىجىدە گۈللىنىپ ۋە راۋاجلىنىپ بۆ-گۈنكى سەۋىيىگە ئېرىشىپ، خەلقىمىزنىڭ ئىدىيە ۋە ئەخلاقى تەربىيىلىنىشىنى ئىلگىرى سۈرۈشكە قانداق بولغان ئوبرازلىق سەنئەتكە ئايلاندى. بۇنىڭدا پروژىمىزنىڭ «4 كىشىلىك گۇرۇھ» تارىخى ماركىلىنىغاندىن كېيىنكى يېڭى تەرەققىياتى ھەل قىلغۇچ رول ئوينىدى.

پروژىمىزنىڭ يېڭى تەرەققىيات دەۋرى-غىچە بولغان 37 يىللىق تەرەققىيات تارىخىدا ياراتقان ئۇمۇمىي بەدىئىي مەھسۇلاتى يەنى مۇئەييەن ئىجتىمائىي-بەدىئىي قىممەتكە ئىگە بولغان ھەقىقىي ئىجادىي بەدىئىي ئەسەرلىرى پەقەت ياز-غۇچى زۇنۇن قادىرنىڭ «ئىككى بارەنقىم بىمان»، «كۈچۈككە ھۇجۇم»، «مۇئەللىم-نىڭ خېتى»، «ماغادۇر كەتكەندە»، «رودۇپاي»، «ئالتۇننىڭ تەسەرىدە»، «چېنىقىش»، «گۇمان» ناملىق ھىكايىلىرى، يازغۇچى ئابلىمەت مەسئۇدىنىڭ

«ئۇ ئۆز يولىنى تاپتى»، «نازات يېزىنىڭ قىزى» ناملىق ھىكايىلىرى، پروژىمىزنىڭ تۇرغۇن ئابلىمىنىڭ «قىزىل بايراق» ناملىق ھىكايىسى، يازغۇچى ئەرشىدىن تاتلىقنىڭ «خالتا كوچىدىن يانغاندا» ناملىق ھىكايىسى، يازغۇچى تۇردى سامساقنىڭ «تىيانشان باغرىدا» ناملىق ھىكايىسى، يازغۇچى ئەھمەت تۇردىنىڭ «ھاياتنىڭ باشلىنىشى» ناملىق ھىكايىسى قاتارلىق ساناقلىق ئەسەردىنلا ئىبارەت بولدى. ۋاھالەنكى بىزنىڭ پروژىمىزدا، «4 كىشىلىك گۇرۇھ» تارىخى ماركىلىنىغاندىن كېيىنكى قىسقىمىزغا ئون يىل ئىچىدە مۇنداق ئەسەرلەردىن يۈزلەپ بارلىققا كەلدى. بۇ ئەسەرلەرنىڭ زور بىر قىسمىنى ئىجتىمائىي تۇرمۇش رىئالىتى جەھەتتىن ۋە يىغىنچاق ئەكس ئەتتۈرۈپ بېرىلگەن، كىتابخانىغا يېتەرلىك بەدىئىي زوق بېغىشلانغان ھەقىقىي ئىجادىي ھىكايىلەر، بىر قىسمىنى دەۋرىمىز ھاياتىمىزنىڭ مەزمۇنى ۋە ماھىيىتى تىپىك ۋە جانلىق بەدىئىي ئوبرازلار ۋاسىتىسى بىلەن روشەن ئېچىپ بېرىلگەن پوۋست ۋە رومانلار تەشكىل قىلىدۇ. مۇشۇ بىر پاكىتىمىزنىڭ

ئۆزىلا بىزنىڭ پروژىمىزنىڭ يېڭى تەرەققىيات دەۋرىدىكى يۈكسىلىشىمىزنىڭ قانچىلىك تېز، قانچىلىك كەڭ بولغانلىقىمىز، ئۇنىڭ ئىدىيەسىمىزنىڭ ئومۇمىي تەرەققىياتىمىزنى ئىلگىرى سۈرۈشتە قانچىلىك زور رول ئوينىغانلىقىمىزنى تولۇق چۈشەندۈرۈپ بېرىدۇ. مۇشۇ مەنىدىن ئېيتقاندا بىزنىڭ پروژىمىزنىڭ يېڭى تەرەققىيات دەۋرىدىكى راۋاجلىنىشى ئەھۋالىمىزنى كەڭ ۋە چوڭقۇر مۇھاكىمە قىلىپ، ئۇنىڭ ئىدىيە ۋە بەدىئىي سەۋىيىسىمىزنى تېخىمۇ يۇقىرى كۆتىرىپ، ئۇنى ئۆز دەۋرىمىزنىڭ ھەقىقىي ساداسىغا ئايلاندۇرۇش بىزنىڭ ئىدىيەسىمىز تەتقىقات خىزمىتىمىزنىڭ مۇھىم بىر ۋەزىپىسى ھېسابلىنىدۇ.

4 كىشىلىك گۇرۇھ» تار-مار قىلىنىشى بىلەن ئېلىمىز خەلقى يىپ-يېڭى بىر تەرەققىيات دەۋرىگە قەدەم قويدى. بىزنىڭ يازغۇچىلىرىمىز ئىدىيەسىمىزنى ئازاد قىلىپ، ئىدىيەسىمىز ئىجادىيەت ساھەسىدىكى ھەر خىل ئىدىئالىزملىق نۇقتىمىزنى زەرەلەرنىڭ قورشاشىدىن قۇتۇلۇپ، يېڭى تەرەققىيات دەۋرىمىزنىڭ جەڭگىۋار ئىدىيەسىمىزنى يارىتىشىمىزنىڭ سەلتەنەتلىك كۆرسىتىشىگە ئاتلاندى. ئۇلار خەلق ھاياتىغا چوڭقۇر چۆكۈپ، زامانىمىز كىشىلىرىمىزنىڭ مۇرەككەپ ئىدىيەسىمىز ھەقىقىي ئۆزلەشتۈرۈپ، قىسقا ۋاقىت ئىچىدەلا، دەۋر تۇرمۇشى ئوبرازلىق يورۇتۇپ بېرىلگەن بىر مۇنچە مۇنەۋۋەر ئىسەلەرنى ئىجات قىلىپ، سوتسىيالىستىك مەدەنىي

ئىدىيەسىمىزنىڭ گۈللەنگەن يېڭى ۋەزىيەتتىكى ياراتتى. بۇ ھال بىزنىڭ پروژىمىزدا ئالدى بىلەن، خەلقىمىزنىڭ 4 كىشىلىك گۇرۇھ» ھۆكۈمرانلىقى دەۋرىدىكى تۇرمۇش ۋە كۆرىشى بىلەن ئۇلارنىڭ چېكىدىن ئاشقان سول لۇشىيەننىڭ بېسىم ۋە ۋەھىمىسى ئاستىدىكى ئىدىيەسىمىز كەيپىياتىمىزنى ئەكس ئەتتۈرۈپ، خورلۇق بىلەن تولغان ئىلەملىك يىللارنىڭ مەنى مۇن ۋە ماھىيەتىمىزنى ئېچىپ بېرىشىمىز مەقسەت قىلىدىغان «جاراھەت ئىدىيەسىمىز» تۈسىدە ئايان بولدى. بىزنىڭ يازغۇچىلىرىمىز ھەممىمىز بۇزۇش، ھەممىمىز يوقىتىش، ئىنسانى ئارزۇلار بىلەن كىشىلىك قەدىر-قىممىتىمىزنى يىمىرىپ تۈگىتىشىمىز مەنى مۇن قىلغان سىياسىي ئەسەبىلىك دەۋرىمىزنى ئىجادىيەت بەدىئىي مەنزىرىمىزنى سىمىز، يېڭى دەۋر تۇرمۇشىمىزنىڭ تەرەققىيات ئىدىيەسىمىزنى گەۋدىلەندۈرۈپ بەردى. يازغۇچىمىز زور دۇن ساپىرىمىزنىڭ سادە، ئاق كۆڭۈل دېھقان قوباق بىلەن ئىشچان ۋە جاپاكەش يېزا ئايالى تۇردىخاننىڭ ئازاپلىق مۇھەببەت سەرگۈزەشتىمىزنى تەسۋىرلەنگەن «ۋاپادارلار» پوۋستىمىز بىلەن بىسىم ۋە خورلۇق ئاستىدا مەجلىس، ھايات ئىشەنچىمىزنى يوقاتقان بەختىمىز دېھان ئوبرازى يارىتىلغان «قەرزدار» ناملىق ھىكايىمىز، «4 كىشىلىك گۇرۇھ» نىڭ ئەكسىيەتچى تەشەببۇسلىرىمىزنىڭ تەسىرىدە مەنىمىز نەزەرىمىز بۇزۇلۇپ كارىدىن چىققان بىر ياشنىڭ ئازاپلىق ئىچكى

كەچۈرۈمەشلىمىرى تەسۋىرلەنگەن «دولان ياشلىرى» ناملىق ھىكايىسى، پۈتۈن ئۆمۈرى كىشىلەرنىڭ ئەدىۋىنى بېرىش بىلەن ئۆتكەن كونا، تەجرىبىلىك سوئىقەستچىنىڭ ساترىك قىياپىتى سىزىپ بېرىلگەن «قوبۇلخاندە» ناملىق ھىكايىسى، يازغۇچى سەمەت دوگايلىنىڭ زەزىل ۋە مۇناپىق ئادەملەرنىڭ زورلىقى ۋە دەپسەندە قىلىشى بىلەن ھايات ئىستىقبالىدىن ئايرىلغان ساددا بىر قىزنىڭ جانلىق بەدىئىي ئوبرازى يارىتىلغان «تۇمانلىق قىرغاق» پوۋستى بىلەن ھەر قانداق ۋاقىتتا غايە ۋە ئەقىدىسىنى يوقاتمايدىغان ئىرادىلىك ئادەملەرنىڭ ئۆزىگە خاس تۇرمۇش يولى تەسۋىرلەنگەن «قەلىب ئاسمىنىدا نۇر» ناملىق ھىكايىسى، يازغۇچى قاھار جىلىلىنىڭ كەلگۈسىگە بولغان ئىشەنچ ۋە ئۈمىد روھى بىلەن ياشايدىغان، مەنىۋى تەرەپتىن باي ۋە ئالاھىدە بولغان ياش زىيالىنىڭ بەدىئىي خاراكتېرى ئېچىپ بېرىلگەن «ئاچالدا» ناملىق ھىكايىسى، يازغۇچى مەھمەت ھۇشۇرنىڭ چوققان-سۈرەنلىك يىمىلاردا ھاياتقا كۆز ئاچقان بىر توپ ياشلارنىڭ ئوخشىمىغان تۇرمۇش سەرگۈ-زەشتىلىرى تەسۋىرلەنگەن «ساۋاقداشلار» پوۋستى بىلەن كىشى قەلبىنى تىترىتىدىغان ئېغىر مۇڭ ۋە ھەسرەتلىك لىرىكىدا بىلەن جانلاندىرۇلغان «يىراقتىن خەت»، «ئىككى پارچە خەت» ناملىق ھىكايىلىرى، يازغۇچى قادىر ئارىسلاننىڭ ئەينى يىلى

لاردىكى دېھقان تۇرمۇشىنىڭ ئېچىمەشلىق مەنزىرىسى سىزىپ بېرىلگەن «تىترىگەن ئاۋاز» ناملىق ھىكايىسى، يازغۇچى ئابدۇراخمان ئەبەينىڭ «4 كىشىلىك گۇرۇھ» نىڭ، ئەڭ ياخشى ئىنسانىي ئارزۇلار بىلەن شەخسنىڭ مۇھەببەت ۋە بەخت تۇيغۇلىرىنى ئاياق-ئاستى قىلىدىغان ژىرگىنىشلىك ماھىيىتى ئېچىپ بېرىلگەن «دەرت-ئەلەم» ناملىق ھىكايىسى، ياش يازغۇچى ئەختەم ئۆمەرنىڭ كىشىلەرنى مەنىۋى تەرەپتىن بۇزۇپ، ئەنە مەنىۋى ئەخلاق فورمىلىرىنى دەپسەندە قىلغان جىنايەتلىك دەۋرنىڭ بەدىئىي ئىپتىخامى بولغان «زىمىن، قارا ئادەم-لىرىنىڭكە» ناملىق پوۋستى، شۇنداقلا ئەھەت تۇردى، مالىك كىۋىر، ئابدۇراخمان قاھار، جالالىدىن بەھرام، ئالىمجان ئىسمائىل، مۇھەممەت روزى يارقىن قاتارلىق يازغۇچىلارنىڭ بىر قىسىم ھىكايىە ۋە پوۋستلىرى پروزىمىز تەرەققىياتىنىڭ ئەنە شۇ باسقۇچىغا تەۋە بولغان، كىتابخانلار ئىچىدە بەلگۈلۈك تەسىر قوزغىدىغان ئەسەرلەردۇر. بۇ ئەسەرلەرنىڭ ئورتاق ئالاھىدىلىكى شۇكى ئۇلاردا دەۋر تۇرمۇشىنىڭ ماھىيەتلىك، تىپىك كۆرىنىشلىرى بىلەن كىشىلەر مۇناسىۋەتلىرىنىڭ ئۆزگىچە ھالەتلىرىنىڭ جانلىق بەدىئىي تەسۋىرى ئارقىلىق خەلقىمىزنىڭ «4 كىشىلىك گۇرۇھ» دەۋرىدىكى روھى قىياپىتى، ئاپەتلىك يىللارنىڭ كىشىلەر قەلبىدە قالدۇرغان ئېغىر مەنىۋى جارا-

تەمىناتى تۇرمۇشنىڭ مەزمۇن ۋە ماھىيىتىنى بەدىئىي - پەلسەپىۋى نۇقتىدىن يورۇپ تىپ بېرىدىغان يېڭىچە ئىجادىيەت ئۇسۇلى بىلەن پىرسوناژ خاراكتېرىنى ئۆزىگە خاس ئىندىۋىدال نازۇكىلىقتا ئېچىپ بېرىش ئىمكانىيىتىنى بېرىدىغان ئىنچىكە پىسخولوگىگە تەسۋىر بىر قىسىم ئاپتورلار بىز ئىچىدە ئومۇملاشتى. ئەسەرلەرىمىزدە مەۋجۇت بولۇپ كەلگەن ئاددىلىق ھالىتى كىتابخانغا تۇرمۇشنىڭ باي ۋە مۇرەككەپلىكىنى ئەمەلىي ھەس قىلدۇرىدۇ. خان خاراكتېرلار مۇرەككەپلىكى بىلەن بەدىئىي مۇرەككەپلىككە، پىرسوناژلار مۇناسىۋىتى، بەدىئىي قۇرۇلما ۋە بەدىئىي ئىپادىلەش ئۇسۇللىرىدىكى تۇرغۇنلۇق ۋە بىرخىللىق ھالىتى رەڭدارلىق ۋە ئەگىر - توقايلىقتا ئۆزگەردى. پىرسوناژ تۇرمۇشنىڭ تاشقى ھالەتلىرى، ئۇنىڭ پائالىيىتىنىڭ ۋەقەلىك تۈسىگە ئىگە بولغان ئومۇمىي كۆرۈنۈشلەرى ئورنىنى ئۇنىڭ ئىندىۋىدال تۇرمۇشنىڭ ئىچكى، مەيىن ھالەتلىرى، مەنىۋى - ھەقىقىي پائالىيىتىنىڭ ئىنچىكە، نازۇك كۆرۈنىشلەرى ئىگىلىدى. پىرسوناژلار مۇناسىۋىتىدىكى ۋەقەلەر توپ قۇنىشى بىلەن تاشقى ئىلمىشلار ئورنىنى مەنىۋى توقۇنۇشلار بىلەن خاراكتېرلار تىركىشىشى ئىگىلىپ، ئۇلارنىڭ ئابستىراكت سىياسىي مۇھاكىمىلىرى تۇرمۇشنىڭ بىرەر ھېكمىتىگە، بايانى تېۋىس ئالغان ئەسلىمە ۋە چېكىنىشلەردىكى مۇنولوگ ۋە ئىچكى كەچۈرمە تەسۋىرگە

ھەتلىرى ئوبرازلىق ئېچىپ بېرىلدى. خەزمەتلەرنىڭ مۇھىم نۇقتىسىنىڭ تەسىياتىنىڭ زامانىۋىلاشتۇرۇش قۇرۇلۇشى ئۈستىگە يۆتكىلىشى ۋە ئېلىمىز خەلقىنىڭ ئومۇمىي ئىجتىمائىي ئىسلاھات دەۋرىگە قەدەم قويمىشى بىلەن پروپوزىمىزنىڭ تىماتىك مەركىزى ئۆزگىرىپ، مەزمۇن دائىرىسى كۆرۈنەرلىك ھالدا كېڭەيدى. ئۇ تېمىدا خىلمۇ - خىللىشىپ، ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ ھەممە ساھەسىگە دېگىدەك كىرىپ باردى. دەۋرىمىزنىڭ ئاساسىي رىئالىتى، ئۆز تەقدىرىمىزنىڭ خوجايىنىغا ئايلانغان ئەمگەكچى خەلقنىڭ كەلگۈسىنى يارىتىش يولىدىكى ئۇلۇغ كۆرىشى، ئۇلارنىڭ سوتسىيالىستىك ماددىي ۋە مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشى جەريانىدىكى ھەر خىل مۇرەككەپ مۇنازىرىلەر پروپوزىمىزدا نۇقتىلىق ئەكس ئەتتى. ئىجتىمائىي ئەخلاق ۋە ئىنسانى بۇرچ تېمىسىنىڭ پروپوزىمىزدىكى سالىمى روھى ھالدا كۆتىرىلىپ، كوممۇنىستىك ئاڭغا ئىگە بولغان سوتسىيالىستىك يېڭى كىشىلەرنىڭ بەدىئىي ئوبرازى بارغانچە كۆپەيدى. پروپوزىمىزنىڭ شەكىل ۋە تۈر تەزەققىياتىدا زور بۇرۇلۇش بارلىققا كېلىپ، ئۇزۇندىن بۇيان بەدىئىي ئۇندۇرمىلىك ھالەتتە تۇرۇپ كېلىۋاتقان پوۋېست ۋە رومانچىلىق ئىجادىيەتى رەسىمى ئىجادىي ئىقتىسادقا ئايلانمىپ، پروپوزىمىز تۇرمۇشنى يورۇشنىڭ كەڭلىك ۋە چوڭقۇرلىقىغا قاراپ يۈزلەندى. ئىجادىيەتچى

ئۆزگەزدى. ئوبرازلار خاراكتېرىدىكى بىر خىللىق، ھىسسىيات ئېقىمىدىكى ئوخشاشلىق، پىكىر ۋە كۆز قاراشتىكى بىردەكلىك ئەھۋاللىرى ئازىيىپ، خاراكتېرلاردىكى رەڭدارلىق ۋە خىلمۇ-خىللىق دەسلەپكى قەدەمدە ئىشقا ئاشتى. قىممەتى بىزنىڭ پىروپىيەمىز ئادەم ۋە ئۇنىڭ تۇرمۇشىنى ئەسلى كۆرۈنۈشى بويىچە - مۇرەككەپ ۋە زىددىيەتلىك ھالىتى بويىچە يورۇتىپ بېرىشنىڭ ئۈنۈملىك يولىغا كىرىپ، ھاياتتىن ئەھمىيەتكە ئىگە بولغان تىپىك پرسوناژلار ئوبرازى يارىتىلغان بىر قىسىم ئەسەرلەرنى ئىسپات قىلىپ، يېڭى تەرەققىيات دەۋرى پىروپىيەمىزنىڭ چەكسىز ھاياتى كۈچىنى نامايەن قىلدى.

يازغۇچى زور دۇن ساپىر ئۆزىنىڭ تىپىك مەزمۇنىنىڭ يېڭىلىقى، بەدىئىي تەسۋىرى ۋاسىتىلىرىنىڭ خىلمۇ-خىللىقى بىلەن ئايرىلىپ تۇرىدىغان «سۆيۈ» بولۇشىدا قەلبى ھايات ۋە ئادەملەرگە بولغان مۇھەببەت بىلەن تولغان ئىرادىلىك پەن خادىمىنىڭ ئۆزگىچە بەدىئىي ئوبرازىنى ياراتتى. ئۇ ئۆز پرسوناژىنىڭ ئىش-چىغانلىقى ۋە قىزغىنلىقى بىلەن ئۇنىڭ ئىدىيىسى ئاڭلىقلىق ۋە غايىۋى يۈكسەكلىكىنى قانچىلىك مۇھەببەت ۋە قىزغىنلىق بىلەن تەسۋىرلىگەن بولسا ئۇنىڭ خاراكتېرىدىكى زىددىيەت ۋە توقۇنۇشلارنىمۇ شۇنچىلىك چىنلىق بىلەن ئەكس ئەتتۈرۈپ بەردى. ئۇ ئۆز پرسوناژىنىڭ خاراكتېرىنى ئىندىۋىداللىقىدىكى غەلىتى،

ئۆزگىچە ھالەتلەر بىلەن شەخسى تۇرمۇش سەرگۈزەشتىسىدىكى پاجىئە ۋە كېلىشىملىكلىرىنى ئەگىپ ئۆتمەي، ئۇنى پرسوناژ تۇرمۇشىنىڭ مۇھىم بىر تەرىپى سۈپىتىدە تەسۋىرلەپ، ئۆز پرسوناژىنىڭ ئەڭ قىيىن، ئەڭ مۇرەككەپ ھالەتلىرىدىكى، ئازاپلىق ۋە زىددىيەتلىك كۆرۈنۈشلەر ئىچىدىكى روھى ئىپادىسىنى، ئۇنىڭ مەنىۋى كۈچى بىلەن ھايات ئىرادىسىنى تىلگەۋدىلىك بىلەن تۇرۇپ بەردى. نەتىجىدە ئۇنىڭ پرسوناژى ھاياتى تىرىك ئادەمگە - ھەر قانداق ۋاقىتتىمۇ غايە ۋە ئىقتىسادىدىن قايتمايدىغان، تۇرمۇشنىڭ ھەرقانداق دەھشەت ۋە پاجىئەلىرىنىمۇ بوي سۇندۇرۇشقا قادىر بولغان ھەقىقىي ئىرادىلىك ئادەمگە ئايلاندى. ئۇ ئۆزىنىڭ يەنە بىر پوۋىستى «ۋاپادارلار» دا تۇرمۇشقا پۈتۈنلەي باشقا نۇقتىدىن ياندىشىپ، ئادەتتە ھېچكىمدىن ئىزىم-ئىزدەنمەي چۈشمەيدىغان، مەنىسىز تۇرمۇش ۋە ھاياتنى قەد كىرىتىشكە ئەگەشكەن تۈپەيلىدىن ھەرقانداق نەرسىگە ئادەتلىنمىگەن قۇبۇق ناملىق ئىرادىدا ۋە ئېغىر بىر ئادەمنىڭ ئۆزىگە خاس خاراكتېرىنى ئېچىپ بەردى.

زور دۇن ساپىر كېيىنكى چاغلاردا ئىسپاتىدىن زېھىنى كۆپرەك ھىكايىچىلىققا بەرگەزلىشىپ، ئەسەرلىرىنىڭ تىپىكلىكى مەركىزىنى يېزا تۇرمۇشىغا يۆتكىدى. ئۇ زامانىۋى ئىشلەپچىقىرىش تۈزۈلمىسى بىلەن يېڭىچە ئەخلاقى مۇناسىۋەتلىرى مۇھىمىغا دۇچ كەلگەن ئەركىن ۋە ئازاد

دېھقاننىڭ خاراكتېر ئۆزگىرىشىنى نۇقتا تىللىق ئەكس ئەتتۈرۈپ، يېڭى دەۋر تۈر- مۇشنىڭ ماھىيىتىنى ئوبرازلىق ئېچىپ بەردى. ئۇنىڭ بۇ ئەسەرلىرى ئىچىدە تەسۋىرلەنگەن تۇرمۇش مەنزىرىلىرىنىڭ رەڭدارلىقى، يارىتىلغان پېرسوناژلارنىڭ جانلىق ۋە ھاياتلىقى بىلەن ئايرىلىپ تۇرىدىغان «خوشنىملار» ۋە «ئېھ» توپى- لىق يول» ناملىق ھىكايىلىرى ئالاھىدە خاراكتېرلىقتۇر.

زوردۇن ساپىرا يەنە بىر ھىكايىسى «ئېھ» توپىلىق يول» دا بىر- بىرىگە تۈپ- تىن ئوخشىمايدىغان ئىككى ئادەمنى بىر- خىل ھايات يولىدا ئۇچراشتۇرىدۇ. ئاپتور روزەك بەز بىلەن گۈلئايشەنىڭ مۇرەككەپ ۋە قىزىقارلىق تۇرمۇش مۇنا- سمۇتىنىڭ بەدىئىي تەسۋىرى ئارقىلىق «مۇھەببەت ئىنسان ھاياتىنىڭ مەركىزى، ئۇ ھەممىگە گۈزەللىك ۋە ئۇلۇغۋارلىق بېغىشلايدىغان، دۇنيانىمۇ ۋە ئادەملەرنىمۇ ئۆزگەرتىشكە قادىر بولغان قۇدرەتلىك بىر كۈچ» دېگەن بەدىئىي پەلسەپىۋى پىكىرنى ئىلگىرى سۈرۈپ كىتابخاننىڭ ھايات ھەققىدىكى چۈشەنچىسىنى تېخىمۇ بېيىتىدۇ.

يازغۇچى سەمەت دوگايلى يېقىنقى يىل- لار ئىچىدە «كىچىك لەقۋا»، «تۇمانلىق قىرغاق»، «گۈزەللىك ئىزدىمە، ئۇ سەندە» ناملىق پوۋستلارنى ئېلان قىلىپ كىتابخان- لار ئىچىدە ئالاھىدە تەسىر قوزغىدى. ئۇ بۇ ئەسەرلىرىدە پوۋست ئىجادىيىتىنىڭ

ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكىنى چىڭ تۇ- تۇپ، تىپىك تۇرمۇش كۆرسىتىشى، ئىخچام بەدىئىي قۇرۇلما، يىغىنچاق پېرسوناژلار مۇناسىۋىتىنى بارلىققا كەلتۈرۈپ ئەسەر- نىڭ ئىدىيىۋى مەزمۇنىنى مۇئەييەن ھە- جىم ۋە مەزمۇن مۇقىملىقى ھالىتىدە ئې- چىپ بەردى. ئۇ ھەر بىر ئەسەردە ھايا- تىمىزنىڭ يېڭى، ماھىيەتلىك بىرەر تە- رىپىگە مۇراجەت قىلىپ، تۇرمۇشنىڭ تەرەققىيات مەنتىقىسىنى يورۇتىپ بېرەلەي- دىغان ئالاھىدە زىددىيەتلەر توقۇنۇشى مۇھىمىنى يارىتىپ، كىتابخان تېخى تو- لۇق ھىس قىلىپ يەتمىگەن يېڭى بىر ئىجتىمائىي بەدىئىي پىكىرنى گەۋدىلەن- دۈردى. ئۇ ئۆزىنىڭ «كىچىك لەقۋا» پوۋستىدا ھاياتى خورلۇق ۋە ئىجتىمائىي قەدىرسىزلىك تۈپەيلىدىن روھى ۋە جىس- جانى تەرەپتىن بۇزۇلۇپ، ئىنسانى تۇيغۇ- سىنى يوقاتقان ۋەيرانە بىر دېھقاننىڭ ئازاد ۋە ئەركىن مەھنەت مۇھىتىدا ئۆزگىرىپ، ئۆزىنىڭ كىشىلىك قەدىرى- قەدىمى بىلەن ئىجتىمائىي بۇرچىنى تو- لۇق چۈشەنۈپ يەتكەن ئاڭلىق بىر ئادەمگە ئايلانغانلىقىنى يورۇتىپ بەردى. «تۇمانلىق قىرغاق» پوۋستىدا بولسا پۈتۈن بارلىقىنى ئانا سەنئەتكە بېغىشلى- غان، قەلبى مۇھەببەت ۋە بەخت ھېسسىياتى بىلەن تولۇپ- تاشقان پاك ۋە ئۈمىدۋار بىر قىزنىڭ مۇرەككەپ ۋە ئەگىر توقاي تۇرمۇش يولىنى، ئۇنىڭ ئازاپلىق ئىچكى كىچىرىمىسىنى گەۋدىلەندۈرۈپ، ئاپەتلىك

يىمىلار ھاياتىنىڭ شەخسىنىڭ ئەقلى ۋە ئەخلاقى يۈكسىلىشىنى بوغۇدىغان، ئۇنىڭ ئەڭ پاك، ئەڭ ئالجاناپ ھاياتى تۇيغۇ-لىرىنى ئاياق-ئاستى قىلىپ، ئۇنى ئىنسان-نى پەزىلەتلەردىن مەھرۇم قىلىدىغان ئەكسىيەتچى ماھىيىتىنى ئېچىپ بەردى. ئۇ ئۆزىنىڭ «گۈزەللىك ئىزدىمە، ئۇ سەندە» ناملىق پوۋستىدا تۇرمۇشمىزنىڭ تېخى تولۇق ئېچىلمىغان ئەھمىيەتلىك ساھىسىگە مۇراجىئەت قىلىپ چىنلىق ۋە گۈزەللىك تۇيغۇسىغا باي بولغان رەسسام بىلەن ساختا سەنئەت روھىدا تەربىيەلەنگەن يازغۇچىنىڭ تۇرمۇش سەرگۈزەشتىلىرى بىلەن ئىدىيىۋى توقۇنۇشلارنى گەۋد-لەندۈرۈپ ئۇلارنىڭ خاراكتېر ئۆزگىچىلىك-گىنى سەنئەت ۋە گۈزەللىك نۇقتىسىدىن ئېچىپ بېرىدۇ. ئاپتور بۇ ئارقىلىق تۇرمۇش ۋە ئادەملەر قەلبى سەنئەت ۋە گۈزەللىك بىلەن تولۇپ-تاشقان، ئۇنى پەقەت ھاياتقا چوڭقۇر مۇھەببەت باغلىغان، پاك ۋە ئالجاناپ ئادەملەرلا سەزەلەيدۇ، دېگەن بەدىئىي پەلسەپىۋى پىكىرنى ئىلگىرى سۈرۈپ، كىتابخان ئەقلىنى يېڭى بىر ھاياتى ھېكمەت بىلەن بېيىتىدۇ.

يازغۇچى مەتەمىدىن ھۇشۇر ئۆزىنىڭ يېقىنقى يىللار ئىچىدە ئېلان قىلىنغان «يېڭى ۋە كونا ئىشلار» ھىكايىسى بىلەن «ساۋاقداشلار» پوۋستى ئارقىلىق ئۆزىنىڭ پروزا ئىجادىيىتىدە يېڭى ۋە مۇرەككەپ بەدىئىي ئىزلىنىشلەر زىمىنىگە قەدەم

قويغانلىقىنى كۆرسەتتى. ئۇ ئۆزىنىڭ سۈزۈك ۋە ۋەزىدىن ھىمىيات، ساددا ۋە جىلۋىدار بەدىئىي ئۇسلۇپ بىلەن جانلان-دۇرۇلغان «يېڭى ۋە كونا ئىشلار» ھىكا-يىسىدا ئادەم ۋە ئۇنىڭ تۇيغۇ-لىرىنى قەدىرلەش بىلەن ئۆزىنى بەختلىك ھىس قىلىدىغان ئاق كۆڭۈل ۋە ئەبۇجان بىر ئادەمنىڭ كىتابخاننى چوڭقۇر تەسىرلەن-دۈرىدىغان جانلىق بەدىئىي ئوبرازىنى ياراتتى. ئۇ «ساۋاقداشلار» پوۋستىدا ئەپ-نى يىللاردىكى ئالىي مەكتەپ ئوقۇغۇچى-لىرىنىڭ مەكتەپ ۋە جەمئىيەت ھاياتىغا مۇراجەت قىلىپ، ئۆز ۋاقتىدىكى ئاپتەلىك ئىجتىمائىي رىئالىتىنىڭ ئۇلارنىڭ تۇرمۇ-شى ۋە روھى دۇنياسىدا بارلىققا كەلتۈرگەن يېڭى ئۆزگىرىشلەرنى ئوبرازلىق يورىتىپ بەردى. ئۇ پوۋست ۋە قەلىمىنى باش قەھرىمان ئەلىمىنىڭ ئۆزىدە چوڭقۇر تە-سىر قالدۇرغان، ئۇزاقتىن بۇيان ئۆزىنى قىنناپ ۋە تاقەتسىزلەندۈرۈپ كەلگەن سىر-لىق بىر تۇرمۇش پاكىتىنى ئېنىقلاش يو-لىدىكى ئىزلىنىشىدىن باشلاپ راۋاجلان-دۇرۇپ، جەمئىيەتنىڭ ھەر قايسى قاتلام ۋە تەبىقىلىرىنىڭ تۇرمۇش ئالاھىدىلىك-لىرى ئىچىگە كىرىپ بارىدۇ. شۇنىڭ بىلەن ئۇ كىتابخاننى ئۆزىگە خاس ھا-يات سەرگۈزەشتىسىگە ئىگە بولغان، خا-راكتېرىدىكى خاسلىق ۋە ئىندىۋىدالىتى بىلەن بىر-بىرىدىن روشەن پەرق قىلىدى-غان خىلمۇ-خىل جانلىق پىرسوناژلار

مار قىلىنغاندىن كېيىنلا باشلاندى. ياز-غۇچى قېيۇم تۇردى ئۆزىنىڭ «قىزىل تاغ ئېتىگىدە» ناملىق ئەسىرى بىلەن سوتسىيالىستىك مەدەنىيەتنىڭ رومان ئىجادىيەتى قەدىمىنى باشلاپ بېرىپ، پرورسەمنىڭ ژانىر تەرەققىياتىغا ئەمەلىي ھەسسە قوشتى. ئۇندىن كېيىن، ئۇ ئۆزىنىڭ «كۈرەشچان يىللار» ناملىق ئۈچ توملۇق رومانىنى يېزىپ، جەنۇبىي شىنجاڭ دېھقانلىرىنىڭ دېموكراتىك ئىنقىلاب دەۋرىدىكى تۇرمۇش ۋە كۈرىشىنى كەڭ بەدىئىي پىلاندا تەسۋىرلەپ بېرىشكە ھەرىكەت قىلىپ، ئۆزىنىڭ ژىرىك ئەسەرلەر ئىجادىيەتىدىكى بەدىئىي كۈچىنى سىناپ كۆردى.

يازغۇچى زوردۇن سابىر رومان ئىجادىيەتىگە ئۆزىگە خاس يول بىلەن كىرىپ كەلدى. ئۇ تۇرمۇشقا يېڭى ۋە ئالاھىدە نۇقتىدىن ياندېشىپ، ھايات ۋەقەلىكلىرىنىڭ مۇرەككەپ، زىددىيەتلىك كۆرىنىشىلىرىنى تاللاپ تەپسىلىي تەسۋىرلەپ، كىشىلەر مۇناسىۋىتىنىڭ مەزمۇن ۋە مەھىمىتىنى جانلىق ۋە كونكرېت ئىپادىلەپ بېرىلەيدىغان ئىجادىيە، بەدىئىي مۇھىت يارىتىپ، ئەسەرلىرىنى يېتەرلىك خاسلىق ۋە ئورگانىكلىققا ئىگە قىلدى. كىتابخان ئۇنىڭ ئەسەرلىرىدىن ئاپتورنىڭ ئۆزىنى، ئۇنىڭ پىكىر ۋە چۈشەنچىلىرىنى، ئۇنىڭ پەقەت ئۆزىگەلا خاس بولغان ھاياتى تەسىراتى ۋە بەدىئىي-ئىستىتىك قاراشلار زىمىنىدا

بىلەن ئۇچراشتۇرۇپ، ئۇلارنىڭ كۆز ئالدىدا ھاياتنىڭ ماھىيىتىنى گەۋدىلەندۈرۈپ بېرىدىغان يېڭى بەدىئىي ئالەم ئاچىدۇ. پۈتۈن تۇرمۇش پۇرىغىنىڭ قۇيۇقلىقى، تەسۋىرى ۋاسىتىلىرىنىڭ يېڭى ۋە جانلىقلىقى، چىنلىق ۋە گۈزەللىك تۇيغۇسىغا بايلىقى بىلەن كىمەتلىك ئىجادىيەت ھاياجانلاندۇرىدۇ.

يازغۇچى مەھەممەت باغراش يېڭى دەۋر پرورسەمىز تەرەققىياتىنىڭ ئىككىنچى باسقۇچىدا ئىجادىيەت سېپىگە كىلىپ قوشۇلۇپ قەدىمكى ۋاقىت ئىچىدىلا مول ئىجادىيە مەھەممەت بىلەن ئۇ تۇرمۇشقا چوڭقۇر چۆكۈپ، ئۇسلۇب ۋە ماھارەت مەسىلىلىرى ئۈستىدە تىنىمىز ئىزلىنىپ، دەۋرىمىز كىشىلىرىنىڭ ئىدىيىسى ھەمىياتى چىن ۋە ھەقىقەتنى يورۇتۇپ بېرىلگەن بىر مۇنچە ئىجادىيەت سەرلەرنى ياراتتى. ھاياتتىكى ئاددىي دەلەرنىڭ تۇرمۇش ۋە كۈرىشىنى كۈندۈزلۈك تۇرمۇش ۋە كىشىلەر مۇناسىۋىتىنىڭ كىچىك، لېكىن ئەھمىيەتلىك كۆرىنىشلىرى ئارقىلىق گەۋدىلەندۈرۈپ بېرىش، ھەممە نەرسىنى ئىجادىيە سەنئەت ۋە بەدىئىي ئوبراز تۈسىدە بايان قىلىش، پرسوناژلىرىنى ھەمىيات چىنلىقى بىلەن خاراكتېر ئىندىۋىداللىقى ئارقىلىق جانلاندۇرۇپ ئوبرازنىڭ خاسلىقى ۋە تىپىكلىكىگە ئېرىشىش ئۇنىڭ بۇ ئەسەرلىرىنىڭ ئورتاق ئالاھىدىلىكى. بىزدە رومان ئىجادىيەتى ھەقىقىي مەنىسى بىلەن پەقەت «كىشىلىك گۇرۇھ» تار-

دۈرۈش، ئۇلارنىڭ مەنىسى - ھەممىسى پائال -
 لىمىيە، ئىلمىرىنى ئېچىپ بېرىشقا ئوخشاش تە -
 رەپلەردە ئۈزلۈكسىز ئىزلىنىپ ۋە يېڭىلىق
 يارىتىپ پروژىمىزنىڭ ئەنئەنىۋى ماھارەت
 ۋە ئەنئەنىۋى بەدىئىي تەسۋىر دائىرىسىدە
 بۇرۇندىن بولمىغان بىرمۇنچە يېڭى ۋە
 ئىجادىي نەرسىلەرنى ئەدەبىياتىمىزغا ئې -
 لىمىپ كىردى. زوردۇن سابىر ئىجادىيەت -
 نىڭ بۇ خىل ئالاھىدىلىكلىرى ئۇنىڭ
 ئىككىنچى ژىرىك ئەسىرى «ئىزلىنىش» دە
 ئالاھىدە روشەن ئەكس ئەتتى. ئۇ بۇ رو -
 ماندا يېڭى دەۋردە تۇرمۇشقا كۆز ئاچقان
 بىر توپ ياشلارنىڭ ھايات ۋە غايە يول -
 دىكى جاپالىق ئىزلىنىشىنى، ئۇلارنىڭ
 ئىنسان ئىقەل - ئىدىرىكىنىڭ يۈكسەك پەل -
 لىسىگە قاراپ تىنىمىسىز ئىلگىرىلىشىدىكى
 غەيرەت - شىجائىتىنى، ئۇلارنىڭ دوستلۇق،
 مۇھەببەت ۋە بەخت تۇيغۇلىرىدا مۇجەسس -
 سەملەنگەن ئالماناپ ئىنسانىي پەزىلەت -
 لىرىنى بىر گۇرۇپپا تىمىمىك پروژىناڭلار -
 نىڭ مۇرەككەپ مۇناسىۋەتلىرى، زىددىيەت
 ۋە قارمۇ - قارشىلىقلىرىنىمىز - دە كۈنك -
 رېت گەۋدىلەندۈرۈپ، كونا، ئەنئەنىۋى
 تۇرمۇش مۇناسىۋەتلىرىنى يېڭىلاش ۋە
 ئۆزگەرتىشكە قادىر بولغان بىر ئەۋلات
 يېڭى كىشىلەرنىڭ ئۆسۈپ يېتىلۈۋاتقانلى -
 قىنى جانلىق ئەكس ئەتتۈرۈپ بەردى.
 ئۇ بۇنىڭدا باش قەھرىمان ئەلاننىڭ ئىلمىي
 ئىزلىنىش يولىدىكى مۇرەككەپ سەرگۈزەش -
 تىلىرىنى نۇقتىلىق تەسۋىرلەپ، ئۇنىڭ
 ھايات غايىسى بىلەن شەخسى تۇرمۇش

مۇقەررەر بارلىققا كېلىدىغان يېڭى، ئۆز -
 گىچە بەدىئىي ئوبرازلارنى كۆرەلەيدى.
 ئۇ چىنىلىق پىرىنسىپىغا ئەمەل قىلىپ،
 تۇرمۇشنىڭ ھەممە نەرسىگە ئوخشاش
 نەزەر ئاغدۇرۇپ، ئۇنىڭدىكى يېڭى، ئىجابىي
 نەرسىلەر بىلەن كونا، قالاق نەرسىلەرنى،
 ھەر خىل زىددىيەت ۋە قارمۇ - قارشىلىق -
 لارنى چىن ۋە ھەقىقەتنى ئەكس ئەتتۈرۈپ،
 رىئالىتىنى ئۆز قىياپىتى بويىچە تەسۋىر -
 لەپ، ئەسەرلىرىنى زىددىيەتلەر توقىنىشى
 بىلەن خاراكتېرلار تىرىكشىشىنىڭ كەڭ
 بەدىئىي زىمىنىگە ئايلاندۇردى. ئۇ ئەسەر
 ۋەقەلىكى بىلەن پروژىناڭلار مۇناسىۋىتىنى
 لايىھىلەشتە، خاراكتېرلارنىڭ شەكىللىنىشى
 ۋە راۋاجلىنىش جەريانىنى گەۋدىلەندۈ -
 رۈشتە ئابستىراكت ئۇقۇم بىلەن تەييار سە -
 ياسىي چۈشەنچىلەر كەينىدىن ئەگەشمەي،
 تۇرمۇشنىڭ ئەسلى ھالىتى بىلەن ئۇنىڭ
 تەرەققىيات قانۇنىيىتىنى ئاساس قىلدى.
 ئۇ ئۆز پروژىناڭلىرىنىڭ تۇرمۇش بىرلە -
 كىگە، ئۇنىڭ تۇيغۇ ۋە كەچۈرۈلمەش -
 ىگە ئارىلاشماي ئۇلارنىڭ ئۆزى خالە -
 غانچە ياشىشى ۋە پىكىر قىلىشىغا يول
 قويۇپ، ئۇلارنىڭ مۇقەررەر بېكىتىشى لازىم
 بولغان ھايات يولىنى كۆرسىتىپ بەردى.
 ئۇ تۇرمۇشنى تاللاش، تىمىكلەشتۈرۈش،
 سىمىۋىت ۋە قۇرۇلمىنى ئۇيۇشتۇرۇش، شا -
 رائىتىنى لايىھىلەش، بەدىئىي ئىقەمىنى
 جانلاندۇرۇش، زىددىيەتلىلەرنىڭ زىچلىق
 ۋە ئۆتكۈرلىكىگە ئېرىشىش، پروژىناڭلار -
 نىڭ خاراكتېر ئىندىۋىداللىقىنى گەۋدىلەن -

قەھرىمان ئوبرازىغا تېخىمۇ زور ئىجتىدە-
مائىي ئەھمىيەت بېغىشلايدۇ. ئۇنىڭ كۈ-
رىشىمىكى باتۇرلىقىنى، ئاممىنى تەشكىللەش-
تىكى ماھىرلىقىنى، مەسىلىلەرنى تونۇش
ۋە زىددىيەتلەرنى بىر تەرەپ قىلىشتىكى
دادىللىق ۋە پاراسەتلىكلىكىنى كەڭ
ۋە ئەتراپلىق تەسۋىرلەپ ئۇنىڭ ھە-
رىكەت پائالىيەتىنىڭ ھۆكۈم-رانلار گۈرۈ-
ھى بىلەن جەمئىيەتنىڭ ھەر قايسى قات-
لاملىرى ئوتتۇرىسىدا پەيدا قىلغان تەسىر
ۋە ئىنكاسىنى روشەن گەۋدىلەندۈرۈپ، ئۇ-
نىڭ رىئالىتىنى ئۆزگەرتىش ۋە ئىجتىما-
ئىي تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈشتە ئۆي-
نىغان تارىخىي رولىنى يورۇتۇپ بېرىدۇ.
شۇنىڭ بىلەن بىللە ئۇنىڭ ئۇششاق ئىش-
لەپچەمىرىش مۇناسىۋەتلىرى مۇھىمىدا شە-
كىللەنگەن دېھقانچى خاراكتېرىنىڭ ئاچمىز-
لىقى ۋە چەكلىمىلىكىنىمۇ چىن ۋە ھەققانى
تەسۋىرلەپ، ئۇنىڭ ھايات پاجىئەسى بىلەن
قوزغىلاڭنىڭ مەغلۇبىيەتىنى كەلتۈرۈپ چى-
قارغان تۈپ ئىجتىمائىي سەۋەپلەرنى چوڭ-
قۇر ئېچىپ بېرىپ، ئىدىيەۋى خاراكتېرىدا
زىددىيەت ۋە ئىككى-ياقلىق بولغان
ھەقىقىي دېھقان ئىنقىلابچىنىڭ جانلىق
پەدىيى ئوبرازىنى يارىتىدۇ.

يازغۇچى ئابدۇللا تالىپ «قاينام
ئوركدىشى» رومانىدا ئىنىقىلابىي شائىر
لوتپۇللا مۇتەللىپنىڭ پەدىيى ئوبرازىنى
يارىتىپ، شىنجاڭ جەمئىيەتنىڭ 40-
يىللاردىكى ئومۇمىي ئەھۋالىنى، ھەرقا-
سى سىنىپ ۋە تەبىقەلەر ئوتتۇرىسىدىكى

يولى ئوتتۇرىسىدا يەيدا بولغان زىددىيەت-
لىك ھالەتنى ئالاھىدە گەۋدىلەندۈرۈپ،
ئۆز پىرسوناژىنى ھاياتنىڭ ھەر خىل
شىددەتلىك قايناملىرى ۋە ئىككى-
لىقلىرى بىلەن مۇرەككەپ ۋە دولقۇنلۇق
كۆرىنىشلىرى ئىچىگە تاشلاپ ئۇنىڭ تۈر-
مۇشنىڭ ئېغىر ۋە قىيىن ھالەتلىرىدىكى
ئىدىيەۋى ئىپادىسىنى، مەنىۋى دۇنياسىدا
بارلىققا كەلگەن تەۋرىنىش ۋە ئۆزگىرى-
شىنى ئىپادىلەپ بەردى. شۇنداق قىلىپ
ئۇ ئۆز قەھرىمانىنىڭ ئىچكى دۇنياسىنىڭ
نازۇك ۋە ئىنچىكە كۆرىنىشلىرى بىلەن
ئۇنىڭ قەلبى ۋە روھىنى ئوبرازلىق ھا-
دا چوڭقۇر ئىچىپ، ئۇنى ھاياتى تىرىك
ئادەمگە يەنى تۇرمۇشنىڭ مەزمۇنى بىلەن
ئىنساننىڭ ماھىيەتىنى ئۆزىدە تولۇق
ئەكس ئەتتۈرۈپ بەرگەن ئىنىدىۋىئىئال
ئادەمگە ئايلاندۇردى.

شائىر ۋە يازغۇچى ئۆتكۈر ئۆزىنىڭ
«ئىز» رومانىنى قۇمۇل دېھقانلىرىنىڭ
قوراللىق قوزغىلىڭىنىڭ تىز پۈكۈم-س
رەھبىرى تۆمۈر خەلىپىنىڭ بەدىئىي
ئوبرازىنى يارىتىشقا بېغىشلىدى. ئۇ رو-
ماندا قەھرىمان خاراكتېرىنى يېتىلدۈرگەن
ئىجتىمائىي مۇھىت بىلەن سىياسىي-سى-
نىپىي شارائىتىنى توغرى تەسۋىرلەپ،
دېھقانلارنىڭ قوزغىلىشى بىلەن تۆمۈر خە-
لىپىنىڭ يېتەكچىلىك ئورنىدا پەيدا بول-
مىشىنى رىئالىتىنىڭ تەقەززاسى دەرىجىدە
سىڭگە كۆتىرىپ، ئۇنى بىر پۈتۈن دەۋر-
نىڭ روھى ۋە ۋەكىلىگە ئايلاندۇرۇپ،

زىددىيەت ۋە كۈرەشلەرنىڭ جانلىق بىلەن
 دىئىي كارىنمىسىنى سىزىپ بېرىشىنى
 مەقسەت قىلىدۇ. ئۇ روماندا لۇئىجۇللا
 مۇتەللىپنىڭ ئۆسۈپ يېتىلىشىنى، ئۇنىڭ
 رىئالىستىكى تونۇش ۋە جەمئىيەتتىكى ئىج-
 تىمائىي زىددىيەتلەرنىڭ روھىنى ئۆز-
 لەشتۈرۈش ئىقتىدارىنىڭ يۈكسەلمىشىنى
 مۇۋاپىق ئىجتىمائىي زىممىن بىلەن تە-
 مىنلەپ، ئۇنى مۇرەككەپ ۋە كەسكىن
 زىددىيەتلەر توقىنىشى موھىتىدا ھەرىكەت
 قىلدۇرۇپ، شائىرنىڭ ئىنقىلاب يالغۇن-
 لىرى ئىچىدە شەكىللىنىپ راۋاجلانغان
 ئۆزىگە خاس ئىدىيىۋى خاراكتېرىنى
 بەلگىلىك دەرىجىدە ئېچىپ بېرىدۇ.

يازغۇچى ئايشەم ئەخمەت «ئۆچمەس
 ئىزلار» رومانىدا قۇمۇل خەلقىنىڭ پى-
 ئودال ۋاڭلىق تۈزۈمىگە قارشى كۈرەش
 تىمىسىغا بىرىنچى بولۇپ مۇراجەت قى-
 لىپ، فېئوداللىق ئىككىسپولاتاتسىيە بى-
 سىمى ئاستىدا مەجىلغان جاپاكەش دې-
 قانلارنىڭ ئېچىنىشلىق تۇرمۇشىنى، ئۇ-
 لارنىڭ مەۋجۇت تۈزۈمگە بولغان غە-
 زەپ ۋە قارشىلىقىنى كەڭ بەدىئىي پى-
 لاندا تەسۋىرلەپ، ئۇلارنىڭ ئازادلىق ۋە
 ئەركىنلىك يولىدا ئېلىپ بارغان باتۇ-
 رانە كۈرەشلىرىنى جانلىق گەۋدىلەندۈ-
 رۇپ بېرىدۇ. رومان تۇرمۇش پۇرىغىنىڭ
 قويۇقلىقى، تەپسىلاتلىرىنىڭ يېڭى ۋە
 ئورگىنالىق بىلەن كىتابخاننى قىزىق-
 تۇرۇدۇ.
 يۇقىرىقىلار بىزنىڭ يېڭى دەۋر پىرو-

زىمىزنىڭ يىقىنقى تەرەققىيات ئەھۋالى
 بىلەن ئۇنىڭ ئىدىيە ۋە بەدىئىي سەۋى-
 يەدىكى ئومۇمىي يۈزلۈك يۈكسەلمىشىنى
 روشەن گەۋدىلەندۈرۈپ بېرىدىغان نەتى-
 جىلەردۇر. بىراق نەتىجە ھامان ئۆت-
 مۇشكە، تارىخقا تەۋە نەرسە بولۇپ ئۇ
 ھېچقاچان پىروزمىزنىڭ كەلگۈسى تە-
 رەققىياتىنىڭ ئورنىنى باسالمايدۇ. پىرو-
 زىمىزنىڭ گۈللەنگەن يېڭى دەۋرىنى يى-
 رىتىش ئۈچۈن بىزنىڭ داۋاملىق ئىلا-
 گىرلىشىمىزگە، يارىتىشقا ۋە كەشىپ
 قىلىشىمىزغا ئىجادىيەتتىمىزدە مەۋجۇت
 بولۇپ تۇرىۋاتقان كەمچىلىك ۋە يېتەر-
 سىزلىكلەرنى تۈگىتىپ، يېڭى روھ ۋە
 يېڭى قىياپەت بىلەن ئوتتۇرىغا چىقىپ،
 دەۋر تۇرمۇشى چىنلىق بىلەن يورىتىپ
 بېرىلگەن تېخىمۇ كۆپ مۇنەۋۋەر ئەسەر-
 لەرنى يارىتىپ، پىروزمىزنى خەلق رو-
 ھىنىڭ ھەقىقىي سەنئەتلىك ئىنكاسىغا
 ئايلاندۇرىشىمىزغا توغرى كېلىدۇ.

ھەممىمىزگە مەلۇم بولغىنىدەك بەدىئىي
 ئەدەبىياتنىڭ مەزمۇن كەڭلىكى ئالدى بى-
 لەن ئۇنىڭ تىما خىلمۇ - خىللىغىدىن كېلىد-
 ۇ. بىر ئەدەبىياتنىڭ ئىجتىمائىي تۈر-
 مۇش بىلەن بولغان باغلىنىشى قانچىلىك
 باي ۋە كۆپ تەرەپلىمە بولسا، ئۇنىڭ
 جەمئىيەت ۋە كىشىلەر مۇناسىۋىتىنى كۈ-
 زىتىش ۋە ئۇنى ئەكس ئەتتۈرۈش دا-
 ئىرىسى قانچىلىك كەڭ بولسا، ئۇنىڭ
 ھاياتتا ئۆزلۈكسىز پەيدا بولىۋاتقان
 ھەر خىل يېڭىلىقلارغا بولغان دىققەت

ئېتىۋارى قانچىلىك كۈچلۈك بولسا، مۇنداق ئەدەبىياتنىڭ ئۆز كىتابخانلىق-رىغا بېرىدىغان مەنىۋى مەھسۇلاتى شۇنداقچىلىك باي ۋە خىلمۇ-خىل بولىدۇ. مۇنداق ئەدەبىيات ئۆز كىتابخانلىرىغا ئىجتىمائىي تۇرمۇشنىڭ باي ۋە رەڭ-دارلىقىنى، كىشىلەر خاراكتېرىنىڭ مۇرەككەپ ۋە خىلمۇ-خىللىقىنى چوڭقۇر تونىتىپ، ئۇلارنى ھاياتنىڭ يېڭى گۈزەللىكلىرى بىلەن ئۇچراشتۇرۇپ، ئۇلاردا يېڭىچە غايە ۋە ئىنتىماش پەيدا قىلىدۇ. بىزنىڭ يېڭى دەۋر-پىروزمىزدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىۋاتقان جىددىي كەمچىللىكلەرنىڭ بىرى دەل مۇشۇ تېمىدا مەسىلىلەردە ئىپادىلىنىدۇ. بىزنىڭ بىر مۇنچە ئەسەرلىرىمىز ئاللىقاچان تارىخ بولۇپ قالغان بىر نەچچە ئەنئەنىۋى تىما ئەتراپىدا، ھاياتىمىزنىڭ ھەممىگە مەلۇم بولغان ئورتاق ئومۇمىي كۆرىنىشلىرى ئەتراپىدا ئايلىنىدۇ. ئۇلاردا يېڭى تەرەققىيات دەۋرى تۇرمۇشنىڭ ئۆزىگە خاس ئالامەتلىرى، ئۇنىڭ كىتابخانلار تېخى ھىس قىلىپ يەتمەيگەن ئىنچىكە ۋە نازۇك تەرەپلىرىنىڭ بەدىئىي ئىنكاسى تېپىلمايدۇ. يېڭى ئىنسانىي تەشكىلى تۈزۈلمە بىلەن يېڭىچە ئەخلاقى يۈزلىنىشلەر تەسىرىدە جەمئىيەتتە پەيدا بولىۋاتقان يېڭى ئىدىيە ۋە يېڭى مۇناسىۋەتلەر بىر مۇنچە ئاپتورلىرىمىزنىڭ دىققەت نەزىرىدىن سى-

رتتا قىلمىۋاتىدۇ. تۇرمۇشىمىزنىڭ تەدرىجىي رەھبەرلىك بىلەن مىللىي روھ، مىللىي ئەقىللىرىمىزنىڭ ئۆسۈشىدە زور رول ئوينىغان مەشھۇر تارىخىي شەخسلەر بىلەن مۇھىم تارىخىي ۋەقەلەر-پىروزمىزغا تېخى تولۇق كىرگىنى يوق. قىسقىسى بىزنىڭ پىروزمىز مىللىي تۇرمۇشىمىزنىڭ تارىخىي ۋە رىئال كۆرىنىشلىرىنى، ئۇنىڭ خەلق روھىدا ئەكس ئەتتىرىدىغان مەنى، مۇن، ماھىيىتىنى روشەن ۋە جانلىق يۈزلىتىپ بىرلەشتۈرۈۋاتىدۇ. ئىجتىمائىي تۇرمۇش بەدىئىي ئەدەبىياتنىڭ بىردىن-بىر بولمىسى، ئۇنىڭغا چەكسىز ھاياتى كۈچ بىخەشلايدىغان تۈگمەس-پۈتمەس مەنبەئە، شۇڭا ئىجادىيەتتە تۇرمۇش ئاساس قىلىنىشى، ھەر قانداق پىكىر ۋە ئىدىيە رىئاللىقتىن، جەمئىيەتنىڭ ئومۇمىي ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتلىرىنىڭ كۈنكۈرپەت ھالىتىدىن كېلىشى، ئۇنىڭدىكى ھەر قانداق ۋەقە ۋە ئوبراز تۇرمۇشنىڭ دەل ئۆزىدىن تۇغىلىشى لازىم. پەقەت مۇشۇنداق بولغاندىلا ئاندىن رىئاللىقنىڭ ئەينىكى، تۇمۇش دەرىجىسى بولالايدىغان ھەقىقىي ئىجادىي بەدىئىي ئەسەرلەرنى ياراتقىلى بولىدۇ. ۋاھالەنكى بىزنىڭ بىر قىسىم ئاپتورلىرىمىز بۇ مەسىلىنى تېخىچە تولۇق ھەل قىلىپ كېتەلمىدى. ئۇلار ئەجىبىيەتتە دەۋرىمىز كىشىلىرىنىڭ تۇرمۇش رىئاللىقىنى ئىمەس بەلكى ئۇقۇم

تېل ئارقىلىق پىرسوناژ ئوبرازى يارىد
 تىش سەنئىتىدۇر. پىرسوناژ ئوبرازى دې-
 گىنىمىز تاشقى ھەرىكەت بىلەن ئىچ-
 كى پائالىيەت ئىقتىدارىغا ئىگە بولغان
 ھاياتى تىرىك ئادەمنىڭ يەنى تاشقى
 ئوبيېكتىلىق بىلەن ئىچكى سوبېيكتىلىق
 نىڭ تەبىئىي بىرلىكى زىمىنىدە ئۆز ما-
 ھىيەتىنى ئىپادىلەيدىغان ئىندىۋىدوئال نا-
 دەمنىڭ بەدىئىي سۈرىتىدۇر. ئۇنىڭ ھا-
 يات ئېنېرگىيەسى بىلەن پائالىيەت مەن-
 بەئىي ئۇنىڭ تاشقى ھەرىكەتلىرى ئى-
 مەس بەلكى ئۇنىڭ سوبېيكتىق ھەرىكەتى-
 پىكىرى ۋە ھىسسىياتىدۇر. شۇڭا پىرسوناژ
 ئەسەرلىرىدە ئالدى بىلەن پىرسوناژنىڭ
 ھەسسىياتى ئۇنىڭ تىۋىيىتى ۋە
 كىچىرىمىشى يىزىلىشى لازىم. پەقەت شۇ
 چاغدىلا ئۇنىڭ تاشقى ھەرىكەتى مۇئەي-
 يەن ئىچكى مەناغا ئىگە بولۇپ، ئىن-
 ساننىڭ سوبېيكتىپلىقىدا ئەكس ئېتىد-
 ەن ئاڭلىق پائالىيەتچانلىقىنى تولۇق
 گۈدىلەندۈرۈپ بەرگىلى بولىدۇ. بىزنىڭ
 بىر مۇنچە ئاپتورلىرىمىزنىڭ بۇ مەسى-
 لىگە بولغان دىققەت - ئېتىپارى يېتەرلىك
 بولمايۋاتىدۇ. ئۇلار ئۆز پىرسوناژلىرىنىڭ
 ۋەقەلىك تۈسەگە ئىگە بولغان تاشقى
 ھەرىكەتلىرىگە كۆپرەك كۆڭۈل بۆلۈپ،
 ئۇلارنىڭ ئىچكى ھىسسىياتىغا، ئۇلارنىڭ
 تۇرمۇشىغا مۇرەككەپ ھالەتلىرىدىكى
 تۇيغۇ ۋە كۈچۈملىرى بىلەن پىسخو-
 لوكىيىمىنىڭ ئىچكى ۋە نازۇك ئىپادى-
 لىرىغا تولۇق دىققەت قىلمايۋاتىدۇ. نە-

ۋە چۈشەنچىنى ئاساس قىلىپ، ھېچقان-
 داق تۇرمۇش ئاساسى بولمىغان، ئادەم-
 نىڭ خاسلىقى ۋە مۇرەككەپلىكىنى يوققا
 چىقىرىدىغان، قانداقلا بولسۇن پىرسوناژلارنى
 ياساپ چىقىشى. ئۇلارنىڭ ئىجابىي قەد-
 ىمىنى باشتىن - ئاخىر توغرا، زىدد-
 يەتلىك روھى ھالەتلىرىدىن خالى، ھەر
 قانداق ۋاقىتتا غەلبە ۋە ئۈستۈنلۈكتىن
 باشقىنى بىلىپ بىرىدىغان ئىلاھ سۈپەت كە-
 شىلەر بولسا، سەلبىي قەھرىمانلىرى ھەر
 قانداق ۋاقىتتا رەزىلىلىك ۋە خۇنۇكلۇق
 بىلەن كۆزگە تاشلىنىدىغان، ھەرقانداق ئىن-
 سانى تۇيغىدىن مەھرۇم، نازاراقۇ ئار-
 تۇقچىلىق ۋە ئالاھىدىلىككە ئىگە بولىد-
 ەن، ياشاش ۋە قارىشىلىق كۆرسىتىش
 روھى يوق ئەخمەق ۋە بىچارە ئادەم-
 لىرىدىن ئىبارەت بولىدۇ. ئۇلار تۇرمۇشىنى
 ئۆز مۇرەككەپلىكى بويىچە، كىشىلەر مۇنا-
 سىۋىتىنى زىددىيەت ۋە قارىمۇ - قارشىلىقلىرى
 بويىچە تەسەس، بەلكى ئۆزلىرىنىڭ خە-
 يال ۋە تەسەۋۋۇرىدىكى ئاددىلىق ۋە
 بىر خىللىق ھالىتى بويىچە ئەكس ئەت-
 تۈردى. قىممىتى ئۇلار تۇرمۇش رىئالى-
 قى بىلەن كىشىلەر مۇناسىۋىتىدىن ئىدىيە
 ۋە پىكىر ئالماي، ئۆزلىرىدىكى تەييار-
 ئىدىيە ۋە چۈشەنچىلىرىنىڭ سىياسىي قى-
 لىمى بويىچە تۇرمۇش ۋە ئادەملەرنى يا-
 ساپ چىقىشى ①

بەدىئىي ئەدەبىيات تېل سەنئىتى، تې-
 خىمۇ ئېنىق قىلىپ ئېيتقاندا بەدىئىي

ئۆزلەشتۈرۈلگەن نامىگىنى سىز شىپى، ئۆزۈم.
 رىنىڭ ھەققانى تەلەپ ۋە پىكىملىرىنى
 ئوتتۇرىغا قويۇشتى. ۋاھالەنكى پىزنىڭ
 مۇشۇنداق ناتوغرى ئىجادىيەت ئۇسۇلىغا
 ئادەتلەنگەن بىر قىسىم ئاپتورلىرىمىز مۇن
 داق ھەققانى پىكىملىرىنى كۈچىنىڭ با.
 رىچە بېسىپ ئۆزلىرىنىڭ تېرىپ قۇراش.
 تۇرۇلغان يارامسىز نەرسىلىرىنى داۋام.
 لىق ئېلان قىلىپ، پىزنىڭ پىكىمى.
 لىق ۋە ئىجادىيلىق ئەنئەنىسىنى ئىشغىر
 دەرىجىدە بۇزدى. بۇ ئاپتورلار كىتاپ.
 خانلارنى ساددا ۋە ساۋاتسىز ھېسابلاپ،
 ئالدى بىلەن ئۆزلىرىنىڭ ساۋاتسىزلىقى
 ۋە بىجارلىقىنى ئاشكارىلىدى. ③

يۇقىرىقىلاردىن باشقا بىزنىڭ پىزنىڭ
 ئىجادىيەت قوشۇنىمىزنىڭ بەدىئىي ماھا.
 رەتتە بوش ۋە ئاجىز ئورۇندا تۇرۇپ كى.
 لمۇنقانلىقىمۇ بىزنىڭ دېققەتتىمىزنى تار.
 تىشى لازىم. بىزنىڭ بىر قىسىم ئاپتور.
 لىرىمىزنىڭ بەدىئىي پىكىمى تار، تەپەك.
 كۈر كۈچى ئاجىز، رىئالىتىنى جانلاندى.
 رۇش ئىقتىدارى تۆۋن بولۇپ، ئۇلارنىڭ
 ئەسەرلىرى ئادەتتىكى تۇرمۇشنىڭ بايا.
 نى كەچۈرمىسى بىلەن، ئوبراز ۋە سەن.
 ئەتتىن خالى بولغان بوش ۋە ھارارەتسىز
 تەسۋىرلەر، مەنىسىز تالاش - تارتىش ۋە
 ئورۇنسىز پەندى - نەسەتلىرى بىلەن تول.
 خان. ئۇلار شۇنچىلىك ئۇزۇن، شۇنچى.
 لىك زىرىكەرلىك يېزىلغانكى پىزنىڭ.
 نىڭ ئادەتتىكى بىر ھەرىكىتىمۇ بىرنەچ.
 چە سەھىپىگە سوزۇلسۇن. زىددىيەتلىرىنىڭ

تىجىدە ئۇلارنىڭ پىزنىڭ پىزنىڭ جىمىنى
 بار روھى يوق، ھەرىكىتى بار ئۆزى يوق
 بوش ۋە جانسىز ئادەملەردىن بولۇپ قې.
 لمۇتەدۇ. ②
 ئەدەبىي ئىجادىيەت ئۈستىدە گەپ بول.
 خان چاغدا ئالدى بىلەن يېڭىلىق ۋە
 ئىجادىيلىق مەسىلىسى تىلغا ئېلىنمىدۇ.
 دەرۋەقە ئۈنىمىز ئەدەبىياتنىڭ ھاياتى.
 نى، ئۇنىڭ تەرەققىيات ئىستىقبالىنى تە.
 سەۋۋۇر قىلغىلى بولمايدۇ. چۈنكى ئەدە.
 بىياتتا پەقەت يېڭى نەرسىلەر، ھاياتى كۈچى
 ئۇرغۇپ تۇرغان ئىستىقبالىلىق نەرسىلەر
 كىتابخانغا ھەقىقىي كۆزەللىك تۇيغىسى
 بېغىشلاپ، ئۇنىڭدا يېڭىچە ھاياتى غايە
 پەيدا قىلالايدۇ. پەقەت يارىتىلغان ۋە
 كەشىپ قىلىنغان، ئاپتورنىڭ ۋۇجۇدىدا
 ئۆزىگە خاس مەزمۇن ۋە پورما بىلەن
 تۇغۇلۇپ، يېڭىچە بەدىئىي قىياپەت بىلەن
 ئالەمگە كۆز ئاچقان ئىجادىي نەرسىلەر.
 يات ۋە ئادەملەر مۇناسىۋىتىنىڭ بىرەر يې.
 گى تەرىپىنى گەۋدىلەندۈرۈپ، كىتابخان.
 غا ھاياتىنىڭ باي ۋە خىلمۇ - خىللىقى.
 نى ئەمەلىي تونىتالايدۇ. شۇڭا ئەدەبىي
 ئەسەرنىڭ بەدىئىي - ئىجتىمائىي قىممىتى
 ئالدى بىلەن ئۇنىڭ يېڭى ۋە ئىجادىيلى.
 غىدا ئىپادىلىنىدۇ. بىزدە يېقىنقى يىللار
 ئىچىدە بىر قىسىم پىزنىڭ ۋە رومان
 لار ئېلان قىلىندى. بىزنىڭ كىتابخانلى.
 رىمىز ئۇلارنى كۆرىشى بىلەنلا بۇ نە.
 سەلەرنىڭ قانداقتۇ بىر ئەسەرگە تەقلىت
 قىلىنغانلىقىنى، قانداقتۇ بىر ئەسەردىن

①②③ بۇ جايلاردىكى تەپسىلاتلار ئاپتورنىڭ رازىلىقى بىلەن قىسقارتىلدى

بوش ۋە جانسىزلىقى، ۋاقىتلىرىنىڭ چىپلاڭغۇ ۋە مەنئەقسىزلىقى، پىرسوناژلار مۇناسىۋىتىنىڭ ئاددىي ۋە بىر خىللىقى، مەزمۇنىنىڭ تەكرارلىقى بىلەن تەسۋىر ۋە بايانلارنىڭ ئەزىمە ۋە سۆزلەشلىكى كىتابخانىنى تويغۇزۇپتۇ.

بىزدە ھازىرغىچە ئۇندىن ئوشۇق رو- مان ئېلان قىلىنمىدى. بىراق پىروزمىزدا مەۋجۇت بولۇپ تۇرىۋاتقان يۇقىرىقى بىر قاتار مەسىلىلەر تۈپەيلىدىن، بۇ ئەسەر- لەرنىڭ بىرەرسىمۇ ئىدىيە ۋە بەدىئىيلىك تەرەپلەردە بۆسۈش خاراكتېرلىك يېڭىلىق يارىتىپ مىللىي تۇرمۇشىمىزنىڭ پۈتۈن- لەي يېڭى ۋە ئىجادىي بولغان ئۆزگىچە بەدىئىي مەنزىرىسىنى سىزىپ بېرەلمىدى. تېخىمۇ ئېنىقراق قىلىپ ئېيتساق خەلقىمىزنىڭ ئىدىيە ۋە ئەخلاقى تەربىيلىنىشىدە ھۆھم ئورۇن تۇتمىدىغان، ئۆزدەۋ- رىنىڭ مەزمۇن، ماھىيىتىنى چوڭقۇر ئې- چىپ بېرىدىغان، ئالاھىدە بەدىئىي - سە- رى كۈچكە ئىگە بولغان تىپىك پىرسو- ناژلار ئوبرازىنى، مۇكەممەل بەدىئىي تىپ- لارنى يارىتالمىدى.

ئومۇملاشتۇرۇپ ئېيتقاندا، بىزنىڭ يې- ڭى دەۋر پىروزمىز ئۆزىنىڭ ئون يىل- لىق تەرەققىيات تارىخىدا ناھايىتى زور نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈردى. شۇنداقلا ئۇنىڭدا يەنە ھەممە بىزنىڭ چوڭقۇر ئوي- لەنىشىغا تېگىشلىك بولغان بىر مۇنەججە جەددى مەسىلىلەرمۇ ساقلاندى. ئەدەبىي

ئىجادىيەتنىڭ تۈپ ھەسىملىرى بولغان ئىجادىيەت بىلەن تۇرمۇشنىڭ، سەنئەت بىلەن سىياسىيەتنىڭ، تېما بىلەن مەزمۇن- نىڭ، ئەنئەنە بىلەن يېڭىلىقنىڭ، قىم- غىملىق بىلەن ماھارەتنىڭ مۇناسىۋىتى قاتارلىق بىر مۇنەججە مەسىلىلەر پىروزمىزدا تېخى ئۈزۈل - كېسىل ھەل بولمى- دى. شۇڭا ئۇ رىئال تۇرمۇشنىڭ يېڭى ۋە ماھىيەتنىڭ تەرەپلىرىگە، ئىجادىي سەنئەتنىڭ كەڭ ۋە ئۈنۈملۈك زىمىنىگە، بەدىئىي ماھارەت ۋە بەدىئىي تەربىيىلىنىش- نىڭ يېڭى، ئۈمىدلىك پەللىسىگە ھە- قىقىي ھالدا يۈزلىنىۋاتىدۇ. نەتىجىدە بىز- نىڭ يېڭى دەۋر پىروزمىز ئىدىيە ۋە بەدىئىي سەۋىيەدە تا ھازىرغىچە بۆسۈش خاراكتېرلىق ئۆزگىرىش ياسىمىدۇ. ھاياتنى كۆزىتىش ۋە ئۇنى ئەكس ئەت- تۈرۈشتە يېڭى ۋە ئۆزگىچە قىياپەت بى- لىن ئوتتۇرىغا چىقىپ، ئىجادىي سەنئەت- نىڭ تەڭداشسىز كۈچىنى ھەقىقىي ھالدا جارى قىلىپ، دەۋرىمىز تۇرمۇشنىڭ رەڭ- دارسەلتەنەلىك مەنزىرىسىنى، خەلقىمىزنىڭ ۋۇجۇدىدا ئۇرغۇپ تۇرغان يېڭى ھاياتنى كۈچىنى تولۇق ۋە يارقىن يورۇتۇپ بې- رەلمىدى. بىز بۇ ئەھۋاللارنى تىرىشىپ ئۆزگەرتىپ، ئىجادىيەت ئىدىيىسى ۋە ئە- جادىيەت ئەمەلىيىتىدە جەددى بۇرۇلۇش ياساشىمىز، ئەدەبىي تەنقىت ۋە ئەدەبىيات نەزەرىيە تەتقىقاتچىلىقىنى كۈچەيتىپ،

(ئاخىرى 100 - بەتتە)

تاغ ئارىسىدا

جاك جىڭلۇڭ

ھەبىيۇلار بىقەپ تەرجىمىسى

ئاخبارات ئەدەبىياتى

ئەنئەنە غايەت زور توسالغۇدۇر، ئۇ، تارىخنىڭ ئاشمىنى سەندۇر.

ئېنگىلىمىس

ۋۇنۇي تېغى تۈۋىدىن « جۇي ليۇزا » چىقتى.

[1]

بۇ يەر تاغلار دۇنياسى

سەپسالساڭ، چوققىلار چوققىلارغا، قىيامقلارغا تۇتاشقان. ئىدىرلار، چوققىم-
لار بىر - بىرى بىلەن گىرەلمىش، دولقۇنلۇق ئۆركەشلەۋاتقان دېڭىزنى ئىسلىتىدۇ.
ئاپتوموبىل، بىر - بىرىگە ئۇلىشىپ كەلگەن، كىشىنى چۆچىتىدىغان يول
بەلگىلىرىنىڭ كۆرسىتىشى بىلەن، ئۇيان، - بۇيان ئايلىنىپ ئىككى ناھىيەنى
بېسىپ ئۆتۈپ، چوققىلىرى ھەيۋەت، بىر - بىرىگە تۇتاش كەتكەن لىياۋدوڭ چوڭ
تاغ تىزمىلىرى ئارىسىدىكى كىچىك ناھىيە - خىڭزىن ناھىيىسىگە كىرىپ كەلدى.
مېنىڭ مەخسۇس زىيارەت قىلماقچى بولغان ئادىم مۇنداق بىر كىشى
ئىدى: ئىككى يىلدىن بۇيان « بېشى گېزىتى »، « خەلق گېزىتى » قاتارلىق 10
نەچچە گېزىت ۋە رادىئو ئىستانسىسى ئۇنىڭ تاۋار ئىشلەپچىقىرىش جەھەتتىكى
ئىش ئىزلىرى تونۇشتۇرۇلغان 30 نەچچە پارچە ماقالە ئېلان قىلدى. « لىياۋ-
نىڭ گېزىتى » 3 يىل ئىچىدە ئۇدا ئۈچ قېتىم بىرىنچى بەتنىڭ باش ئىستى-
نىسى ئۇنىڭغا ئاتا قىلدى.

دەل بۇ يەرگە كېلىپ زىيارەت قىلىش جەريانىدا، بەزىلەر: « ماڭا شۇنى
يازاسىمۇ؟ خىڭزىن ناھىيىسىدە ئۇ ھارامزادىنىڭ زومىگەر، ئۇچمىغا چىققان
لۈكچەك، يۈزى قېلىن، قۇلاق كەستى ئىكەنلىكىنى كىم بىلىمەيدۇ... » -
دېيىشتى.

چۆچىگەنلىكىدىن چۈش ۋاقتىدىكى قۇياش ئۈستۈمۈت ئۇپۇق سىزىقىدا ئول-
تۇرۇپ كەتكەندەك ھالەتكە چۈشۈپ قالدىم.

بىر خىل تەبىئىي نەپەتلىنىش تۇيغۇسىدا، نەچچە قېتىم ئايتىپ كېتىش

ئىمىتتىكىدۇر كەلدىم. ئەيىبا ئەقىل - ئىدىرىكىمنىڭ جاھىلىق بىلەن دەۋەت قىلىشى مېنى ۋۇنۇي تاغ باغرىغا - مۇشۇ ئىسىرنىڭ قەھرىمانى تۇرۇشلۇق لياۋدوك تېغى تۈۋىگە ئېلىپ كەلدى. تىراگىدىيىنىڭ مۇقەددىمىسى ھارپا كېچىسى ئېچىلدى: 1984 - يىلىنىڭ ھارپا كۈنى، ئاستا - ئاستا قاراڭغۇ چۈشۈشكە باشلايدۇ.

[2]

دى، چىرايلىق ئىسىمغا ماس كەلمەيدىغان زور، ھەيۋەتلىك ۋۇنۇي (5 قىز) تېغى بۈگۈن كېچە بەكمۇ چىرايلىق، كۆركەم تۈسكە كىرگەن بولۇپ، كۈمۈچتەك يېپىنچا يېپىنغان ھالدا ھاياجان ئىلمىكىدە ئۆزىگە ئىزچىل ھەمرا بولۇپ كەلگەن تاغ يېزىسىغا قارايتتى.

ھەممە ئائىلەلەر كۈندۈزدەك يورۇتۇلغان، پانۇسلار يۇلتۇزلاردەك چىمىرلايتتى، ئىشىك يېنىغا يېزىلغان بىمىتلىرى، «بەخت» دەپ يېزىلغان خەتلەر، ئىشىك يېنىغا چاپلانغان «خۇشاللىقتا يولۇققايسىز» دېگەن خەتلەر، چىراغلارنىڭ نۇرىدا تېخىمۇ قېپقىزىل بولۇپ كۆرۈنەتتى، كىشىلەر ئوغۇل، قىزلىرىنى كۆتۈرۈشۈپ، ئا - دەملەر بىلەن تولغان يېزا كۈلۈمىغا كىرىپ - چىقىپ تۇراتتى. خىڭرىن بازدىنىڭ لىۋجياگۇ يېزىسىدىكى جۈي لەنفاڭ، ھۇددىگە ئالغان ئاقسىلىق گۆش پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتىدىن كىرىم قىلغان پۇلى بىلەن ئىككىنچى ئىشلەپچىقىرىش ئىنتىرنىتىنىڭ دولەتكە قەرزدار بولۇپ قالغان 20 مىڭ يۈدۈننى بىراقلا تۆلمۈدەتكەنىدى. يېزىدىنلار بۈگۈن ئاخشام ئۈنىڭغا رەھبەت ئېيتىش يىغىنى ئۆتۈپ كۈزۈمەكچى ئىدى.

بىر نەچچە بويىسىمىت جۈي لەنفاڭنىڭ قولىنى ھۈردەت بىلەن تۇتۇپ: شاوليۇ ①، سەن ئۈستىمىزدىن يوغان بىر تاغنى ئېلىۋەتتىڭ، - دېيىشتى. سۆزلىمەكچى بولغانلار ئۇنىڭ كۆپ، كىيگەن كىيىملىرى ئۇنىڭ كۆركەم، سۆزلەنگەن سۆزلەر ئۇنىڭ سەمىمىي، يىغىن ئۇنىڭ مۇۋەپپەقىيەتلىك. شۇنداقلا ئۇنىڭ مۇۋەپپەقىيەتسىز ئېچىلدى - دېگەندەك «6 تۈرلۈك ئۇنىڭ» نى يەكۈنلەپ چىققان. ئاخبارات مۇخبىرلىرى، يېزا ئىگىلىك بانكىسى ۋە پائۇزىيەت ئامانەت قەرز كوپىراتىپىنىڭ رەھبەرلىرى كەلگەن بىر سائەتتىن ئاشقان بولسىمۇ، بازار، ناھىيە رەھبەرلىرى تېخى كەلمىگەنىدى. كۆپچىلىك بىر ئاز تاقەتسىزلەنگەن بولسىمۇ، ئانچە كارى بولمىدى. ياخشى تائام - كېيىمىن پىششىق كېرەك يوقدە. شۇنىڭدەك ھارپا كېچىسى بولغاچقا، ئىزاھات: (شاوليۇ 6 - نۇسخا دېگەن مەنىدە).

يەنىلا كۆڭۈللۈكتە! يەنە بىر سائەت ئۆتۈپ كەتكەن بولسىمۇ، ئۇلار كەلمىدى. يېزا كادىرلىرى بولسا، بۇ قېتىمقى يىغىنغا قاتنىشىشىنى ناھىيە رەھبەرلىرى ئۆز-لىرى ئوتتۇرىغا قويغان بولسىمۇ، ئۇلارنىڭ ئالدىراشچىلىقىدا ئۈن-تۈپ قىلىشىدىن ئەنسىرەشكە باشلىدى. ئالدىنقى كۈنى تېخى بىر قېتىم ئالاقىلىشىپ، كىلىشىپ قويۇلغان تۇرسا، ئىش بىلەن كېلىشىمە تېلېفون بېرىۋەتسە بولىمەدۇ. يېزا ئىگە-لىك بانكىسىنىڭ رەھبەرلىرىمۇ تىت-تىت بولۇپ، شوپۇرىنى ئەھۋال ئۇقۇپ كېلىشكە ئىۋەتتى. بىرەر سائەتتىن كېيىن ئاپتوموبىل قايتىپ كەلدى.

«ئۇلار كەلمەيدىغان بولدى.» يېزا ئىگىلىك بانكىسىنىڭ كادىرلىرى ئىش-نىڭ ئەپلىشىمە يۇرتقا ئاتىنى ھەس قىلىپ، پىكىپقا چىقىپ قايتىپ كەتمەكچى بولدى. يېزا كادىرلىرى ئالدىراپ-تېنەپ ئولمىشىۋېلىپ: «ئۇلار كەلمەي مەيدان سوۋۇپ كەتكەندىكى سەھەرمۇ كەسكىلەر ئىمىدى تېخىمۇ، تېخىمۇ... ھەي، ھېيت-ئايەم بولغاندىكىن، خاسىيەت تىلەيلى، كۆپچۈلۈك چاغاننى ئوبدان ئۆتكۈزۈنۋالسۇن... سىلەر كەلگەندىكىن چاغاننى بىز بىلەن بىللە ئويلاپ كېتىڭلار... قانداق...» دېيىشتى.

بۇ باش قويۇپ يېلىنغانغا نىڭ ئىمىدى. بۇ ئىشلارغا قاراپ تۇرغان جۈي-لەنغا ئىككى كۆڭلى بەكەۋ يېرىم بولدى! ئۇ ھەممىنى بىلگەندىكى...

[3]

تۆۋەندىكى ئىستاتىستىلار، خىڭرىن ناھىيىلىك ئەدلىيە ئورۇنلىرىنىڭ 1974 - يىلى 10 - ئاينىڭ 18 - كۈنىدىكى «126» نومۇرلۇق قېلىم كەلگەن ئار-خىمپ توپلامىدىن كۆچۈرۈلگەن: «مەزكۇر (جۈي لەنغاڭنى دىمەكچى - تۆۋەندىمۇ شۇنداق) 1972 - يىلى 2 - ئاينىڭ 8 - كۈنى خىڭرىن ناھىيىلىك ياغاچ-يۇملار زاۋۇتىدا ياغاچ تىمىۋاتقان پەيتتە، چۈشلۈك دەم ئېلىش ۋاقتىدا، ياغاچ پىششىقلاپ ئىشلەش سېخىدا ئادەم يوق پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ، ئىشخانا ئىچىدىكى ئاسما سائەتنى ئوغۇرلاپ كەتكەن...»، «مەزكۇر ئىككى يىلدىن بۇيان دائىم خىڭرىن سۇ ئامبىرىغا يېرىپ بېلىق تۇنۇپ، دۆلەت مۈلكىنى ئوغۇرلىغان. تېخىمۇ ئېغىرى شۇكى 1971 - يىلى 8 - ئايدا باشتىلار بىلەن بىرلىشىپ سۇ ئامبىرىنىڭ توغان بېشىدا پارتىلىش ئارقىلىق بېلىق تۇتۇپ، دۆلەتنىڭ بېلىق بايلىقىغا بۇزغۇنچىلىق قىلغان. بېلىق تۇتقان ۋاقتىدا ئادەم يوق بولغاچقا، سۇ مەھسۇلاتلىرىنى بېقىش -- ئۆستۈرۈش زاۋۇتى (ئەسلى مەيدانى دېپ يېزىلىشى كېرەك ئىدى) سۇ ئامبىرىغا سېلىپ قويغان بېلىق تۇتىدىغان تورنى ئوغۇرلاپ كەتكەن...»

«مەزكۇر 1971 - يىلى 8 - ئاينىڭ 28 - كۈنى ئەزالارنىڭ قالدۇرۇق يېرىدە

13 ياشامق قىز x x x نى قوغۇن بېرىمەن دەپ ئالداپ، بوخۇرلۇق قىلىپ باستۇن-
چىلىق قىلىشقا ئۇرۇنغان. كېيىن قىز يىغلاپ تۇرىۋالغاندا ئۇ، قورقۇپ قېچىپ
كەتكەن، جۈي لەنغاڭنىڭ جىنايىتى ھەرىكەتلىرى ئەمەلگە ئاشمىغان. يەنە شۇ يىلى
10- ئايدا بىراق، نۇرغۇن چايانلار ئىچىدە ئۇنىڭ كۆزىگە تاشلىنىدىغان، ئۇنىڭ
«زىندان» (تۇرمە) غا چۈشكەنلىكى ھەمدە «قىزىل خىش مەكتىپى» (شۇ چاغ-
لاردا ناھىيىلىك خىش زاۋۇتىدىكى ئەمگەك بىلەن تەربىيىلەش بىنى) گە 3
قېتىم كىرگەنلىكىنىڭ تولۇق پاكىتلىرىدىن بىرى — «مۇشلاشچى ئاتامان»، دەپ-
گەن جىنايەت، نېمە ئۈچۈندۇر «ئارخىمىقا يېزىلماي قاپتۇ»
بىرىنچى قېتىملىق مۇشامشىش تولۇقسىز بىرىنچى يىللىقتا ئوقۇۋاتقان چې-
غىدا بولغان. تاۋار ئاشامق يەيدىغان ئوقۇغۇچىلار، دېھقانلارنىڭ بالىلىرىنى كۆز-
گە ئىلمىيەتتى. بىر قېتىم، لىۋ جياڭ-ۇلۇق بىر ئوقۇغۇچى-چى چۈشكەن تەمىدە
كۆمۈر قۇناق ئۇنىغا ياۋا كۆكتات ئارىلاشتۇرۇلغان پوم ناننى تۇزلىغان تۇرۇپ
بىلەن يەۋاتاتتى. بىر نەچچە نەپەر كادىر بالىسى پوم ناننى تارتىۋېلىپ، توپ
ئورنىدا تېمىپ ئويىنايدۇ. ھەممىنى ئوقۇغۇچى-چى يىغلاپ كېلىپ جۈي لەنغاڭغا
ھال ئېيتىدۇ.

مەكتەپتىن قايتقاندىن كېيىن، ئۇ ھېلىمى، «سەھراىلار» دېگەن سۆزنى
دائىم ئاغزىدىن چۈشۈرمەيدىغان ئوقۇغۇچىغا، «يۈرە، مەن ساڭا قۇچقاچ تۇتۇپ
بېرىمەن» دەيدۇ، ئىككىسى پاراڭ-چاقچاق بىلەن تاغ ئۈستىگە چىقىدۇ، بىر
چاغدا ئۇ توساتتىن چىرايىنى تۈزۈپ ھېلىمى ئوقۇغۇچىنىڭ تاناۋىنى تارتىپ
ئۇنى «دېھقانلار مېنىڭ ئاتام! پۈتۈن دۇنيادىكى دېھقانلار مېنىڭ ئاتام!»
دېيىشكە مەجبۇر قىلىدۇ.

ئۇ چاغدا، جۈي لەنغاڭنىڭ قارىشىچە، پۈتۈن دۇنيادىكى « $\frac{2}{3}$ قىسمىنى
تەشكىل قىلىدىغان ئازاپ-ئوتتۇرىنى ئىچىدىكى كىشىلەر» نىڭ ھەممىسى دېھقان-
لار بولۇپ، ئۆزىگە ئوخشاشلا، ئۇلار كۆممە قۇنىق پومى، ئۇداچ ۋە تۇزلىغان
تۇرۇپ يەپمۇ قۇرسىتىمىنى ئويغۇزالمىۋاتىدۇ، دەپ قارايتتى.
ئاكا-ئىنىلىرى ئىچىدە رەت بويىچە بالىلارنىڭ ئالتىنچىسى بولغان جۈي-
لەنغاڭنىڭ «جۈي لىۋزا» دەپ داڭ چىقىرىشى -- ئۇنىڭ يېزىغا قايتىپ دېھقان-
چىلىق قىلغاندىن كېيىنكى تۇنجى قېتىملىق مۇشامشىشىدىن كېيىن بولدى.
ئەنئەنەتتە قۇرۇلغان قۇرۇلۇش ئەترىتى ناھىيە بازىرىغا بېرىپ قوش-ۇمىچە
كىرىم قىلماقچى بولدى. بىر كۈنى چۈشلىكى، بۇلاردىن ئىككى كىشى كۆچمىدا
بىر لۈكچەك بىلەن تاكالىشىپ قالىدۇ. ئۇلار ئەدىلا ئىش مەيدانىغا قايتىپ

كەلەشمىگە 20، 30 ئادەم قوغلىشىپ كەلمەپ ئىش ئورنىنى قورشىۋېلىپ، «ھوي سېسىق دېھقانلار، قېنى» كەلەشمەسەن!... دەپ تىلەملىرىنى تۇرىدۇ. «ھەممەيلىن يۈرۈڭلار، چىقايلى!» قۇرۇلۇش ئەترىتىنىڭ چالا ئۈستىمىسى بۇ چاغدا، قوماندانلىق قىلىدىغان ئاتا كىمغا ئاتلانغان ئىدى. ئۇ، ئۆزى ھەتتە ئەسلىدە قانداق رەڭدىكى ئىكەنلىكىنىمۇ دەپ بېرەلمەيدىغان كۆيىنكىنى تاشلىماپ، ۋېتىپ، ئىشتان بېغى بىلەن ئىككى بارمىنى چىقىپ قالغان كونا كېمىچىنىڭ بوقمىچىنى چىقىتقاچ: «بۈگۈن بازارلىق ئىتلارغا»، «سېسىق دېھقان» نىڭ كارا-مەتىنى كۆرسىتىپ قويمايلى!» دەيدۇ.

560 جىڭ خىمىنى خومدان ئۈستىگە ئېلىپ چىققان پالۋان، 21 ياشلىق كەۋەندۇڭلۇق يىگىت، ئوتتۇرىدا تۇرىۋېلىپ، يوغان كەلگەن مۇشتىمىسى بىرۈخزا رەڭلىك كۆكرىكىگە گۈپ-گۈپ قىلىپ تۇرۇپ، «كەلەشمەسەن؟ قايسىڭ ئوتتۇرىغا چىتمەسەن؟، ۋۇ... ئاناڭنى كۆرۈك بولغان مەككىيەندەك تۇرۇشمەنمۇ؟» دەپ ئايمىقى ئاستىدىن بىر دانە خىمىنى ئېلىپلا پاقىقىدە بىرنى ئۇرىۋېتىپ، خىمى ئىككى پارچە بولۇپ كەتتى. قارشى تەرىپ «ماۋۇ گاداينىڭ گۈمبەسى بار ئىكەن ئەمەسمۇ؟!» دېيىشىپ تەۋرىنىپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن جىدەل ۋاقتىنچە بېسىقىپ قالدى.

كۈندۈزى بولىغان مۇشلاش، ئاخىرى باشلىنىپ كەتتى. بىر نەچچە يىلدىن كىنو كۆرگىلى بېرىپ ھەممىلەردىن تاياق يەپ كەپتۇ. ئۇ بىرلا ۋارقىراپ كىشى-بىرىگە قوماندانلىق قىلىپ، كىنوخانىنى قاتدۇ-ئات قورشىۋېلىپ، قارشى تەرەپنى ئۇرۇپ ۋايجىنىمىنى چىقىرىۋەتتى. موتو سېكىتلىرى گۈرۈلدەپ، جامائەت خەۋىپ-سىزلىكىنى ساقلىغۇچى ساقچىلار جىددىي ھەرىكەتكە كەلدى. مەللىق ئاۋازى كۆز-نىڭ مەيىن شامىلىدا شادىرلاپ تۇرغان ئاپپاسسىم يۇپۇرماقلىرىنى چۈ-شۈرۈۋەتتى.

پۈتۈن شەھەردە پاراك. «ئالدىنقى يىللاردا ئەلەم كۆرىشى بولغاندىمۇ مىل-تىق ئېتىلىمىغان. بۇ قېتىم ئۈچ كاروپكا ئوق ئېتىمپەۋ تىسىۋالغىلى بولىدى» دېيىشەتتى.

نۇرغۇن لۈكچەكلەر تۇتۇلدى. ئۇلار چۈشىدىدۇ «جۈي لىۋزا كەلدى!» دەپ جۆيلۈپ كېتىدىغان بولۇپ قاپتۇ. مۇشۇ سەۋەپلىك، ئۇ ئىككىنچى قېتىم «قىزىل خىمى مەكتىپى ①» گە كىرىپ قالدى.

ئىزاھات: «قىزىل خىمى مەكتىپى» دېگەن سۆز ئىدىيىنى بار. ئەينى ۋاقىتلاردا «قىزىل مۇتەخەسسىسلىك مەكتىپى» دېگەنلەرمۇ بارىدى. ئەمما ئۇ خىمى توشقانلىقتىن «قىزىل خىمى مەكتىپى» دەۋالغان، خەنزۇچە ئىزاھات ئىككىنچىسىدەلا ئوخشاش خۇلا جۈەن مەكتىپى دەيدىكەن.

2 - يىلى كۆزدە، ئۇ، ئەترەتنىڭ زىرائەت مۇھاپىزەتچىسى بولۇپ، كۆممە قوناق ئوغرىلىغان بىر كىشىنى تۇتمۇالغان. ئۇ ئادەم يىغلاپ يالۋۇرۇپ كەتكەچكە رەھىمى كېلىپ قويغۇدەنگەن. ئەترەت باشلىقى بۇنداق قىلىشقا ئۇنۇماي، جەرىمانە قويۇشتا چىڭ تۇرۇۋالغان، ئۇ، جەرىمانە قويۇلغان پۇلنى ئالغىلى بارغاندا، ھەممىسى ئادەم ئىتەرار قىلماي، تېنىدۇرۇپ، پەيچوسونىڭ باشلىقىنى چاقىرىپ كەلگەن. شۇنىڭ بىلەن قولغا كويۇلغان سېلىمى، ئۈچىنچى قېتىم «قىزىل خىش مەكتىپى» گە كىرگەن. ئۇ يەردە ئاغزىنى بۇزۇپ «زالىملار» دەپ تىللىغانلىقى ئۈچۈن، بىر كىشىنىڭ كادىردا ئىككى كۈن «مەھبەت» بولغان.

تۆتىنچى قېتىم «قىزىل خىش مەكتىپى» گە كىرگەندە ئۇ، تولۇقسىز ئوتتۇرا مەكتەپ ئىككىنچى يىللىقىدا ئوقۇۋاتقان ۋاقىت ئىدى. يېزىلىمىلار سۇ ئامبىرىغا بېرىپ رايون تۇتمۇاتقاندا، بېلىقچىلىق مەيدانىدىكىلەر كۆرۈپ قىلىپ، قىز - چوكانلارنىڭ ئىشتانلىرىنى تارتىۋېلىپ، تېخى قاقاخلاپ كۆلۈشۈپ كەتكەن. ئۇ ئىككىنچى كۈنى مەكتەپكە بارماي، سۇ ئامبىرىغا بېرىپ، پوجاڭزا تاشلاپ، بىر تەرەپتىن «سېلىم دېھقانلارنى ئادەم قاتارىدا كۆرىمىگىنىڭلارنىڭ جاجىسى مۇشۇ» دەپ ۋارقىرايدۇ. ئاچچىقىغا پايدىماي، كىتەر ۋاقىتتا قولى قىچىشىپ بېلىق تۇتمىدىغان توردىن بىرنى ئېلىپ كېتىدۇ.

يۈشۈن ياغاچچىلىق كارخانىسىنىڭ ھېلىقى ئاسما سائىتىمۇ، ئۇخشايدۇ. «جۈي لىۋزا» نىڭ مۇشۇ خىلدىكى «ئۆچ ئېلىشى» ئىدى. «زىندان» غا كىرىپ قېلىشمۇ، بىر قېتىملىق ئۇرۇش - تالاش سەۋەبىدىن بولغان.

1976 - يىلى 1 - ئايدا، ئۇنىڭ بىلەن قىلچە مۇناسىۋىتى بولمىغان بىر ئىش تۈپەيلى، ئۇنى لىۋدوگۇلۇق كىشىلەر ئۇرغان. ئۇ، بۇنىڭغا چىدىغان. جاھاننىڭ يولى شۇنداقلىقىغا تەن بەرگەن، لىۋدو-گۇلۇنلار بولسا، تىخىتاپ قالماي، 40 نەچچە نەپەر ياش يىگىت قوللىرىغا تاشلاپ، ياق - توقماق ئېلىپ «ئۆچ ئېلىشى» ئۈچۈن كەلگەن. ئۇ، بۇ ئىشنى توسۇپ قالايماي، ئاخىرى ئۆزىمۇ ئارىغا چۈشكەن، نەتىجىدە قارشى تەرەپ ئوق چىقارغانلىقىمىن، ئۆزىنى تۇتۇۋالالماي قالغان.

بىر قەپەس قاتتىق ئېلىشىپ، ئىككىلا تەرەپتە ئېغىر يارىلىنىش بولغان. لىۋجياگۇلىقلار مۇنداق دەيدۇ:

«لاۋلىيۇ نىڭ قىمار ئوينىغانلىقىنى بىلىمىز. قىمار ئويناش ۋە ئوغۇرلۇق قىل-

لىشى، بۇلاڭچىلىق قىيامشلار بىر - بىرىگە تۇققان كېلىدۇ. لاۋايۇ بېلىق تۇتىدىغان تور بىلەن ئاسما سائەتنى ئوغۇرلىغاندىن باشقا، ھىچ نېمە قىلمىدى. ئىككى يىلدىن بۇيان ئۇ گېزىتكە چىقتى. قىمار ئويناشنىمۇ تەخىتاتتىسى ... ئۇنى ئاياللارغا پوخ-ۇرلۇق قىلدى دېگەنگە ئىشەنمەيمىز، ئۇ بۇنداق ئىسپات ئىشلىرىدىن ئۆزىنى قىچا-ۇرىدۇ. بىراق، ئادەم ئەمەسمۇ، بەزى ۋاقىتلاردا بىر نەچچە ئېغىز سۆز بىلەن ئېنىق چۈشەندۈرۈپ كەتكىلى بولمايدۇ...

[4]

باھار ئەمدىلا ئۆتۈپ بولمىغا جۈي لەنفاڭنىڭ ئىشلەپچىقىرىش ئەترىتى ئۈچۈن 20 مىڭ يۈەن قەرزنى تۆلەپ قويغانلىقى توغرىسىدىكى خەۋەر، ئۆلكە گېزىتىنىڭ باش ماقالىسى قاتارىدا ئېلان قىلىندى. نەچچە كۈن ئۆتۈپ «خەلق گېزىتى» مۇ بۇ خەۋەرنى باستى.

ماقالە ئېلان قىلىندى، بالا - قازامۇ كەلدى!

جۈي لەنفاڭ تەكشۈرۈش گۇرۇپپىلىرىنى كۈتمۇباشقا باشلىدى. بىرىنچى تۈر - كۈمدىكىسى بازارلىق ھۆكۈمەتنىڭ، ئىككىنچى تۈركۈمدىكىسى ناھىيىلىك ھۆكۈمەت سىياسەت تەتقىقات ئىشخانىسىنىڭ، ئۈچىنچى تۈركۈمدىكىسى ناھىيىلىك بانكىنىڭ، تۆتىنچى تۈركۈمدىكىسى باج ئىدارىسىنىڭ، ئەڭ ئاخىرىدىكىسى بولسا، بىرلەشمە تەكشۈرۈش بۇجۇن كەلگەنلەر بولدى.

- شۇنچىۋالا كۆپ ئادەم، ئۆيۈمگە پاتماي قالدى... دىدى ئۇ ئاچچىق كۆ-

لۇپ 1 - مېنىڭ ھېساباتلىرىمنى تەكشۈردى .....

ئۇنىڭ ھېسابات دەپتىمى يوق ئىدى. ئۇ ياللىمۇالغان كىشىلەر سىرتتە خا چىقىپ قايىتىپ كەلگەندە، قانچە خىراج قىلغان بولسا، شۇنچە پۇلنى ھېسابتىن كۆتۈرۈۋىتەتتى! ئۆزىنىڭ ئاپتوموبىلىغا چۈشكەن بىلەت ۋە ھۆججەتلىرىنى، بەزىدە تاشلىۋىتەتتى، بەزىلىرى بولسا، ئۇنىڭ يانچۇقىدا تۇرۇپ بىرتىلىپ كەتكەنىدى. ئۇ زىيان تارتسامۇ، پايدا ئالسامۇ ئۆزۈمگە ھېساب دەپ ئويلايتتى. تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى ئىچكىلىپ سوراپ، تەھلىل قىلىپ، پەرەز قىلىپ، يەنە «جۈي ليۇزا» نىڭ تارىخىدىكى ئىشلەپچىقىرىش بىلەن باغلاپ كۆرەتتى .....

«ئۇنىڭ ئەزەلدىن مۇنچىۋالا پۇلى بولمىغان»، «ئۇ يالغانچىلىق قىلىپتۇ، بانكا قەرزىنى زادى قايتۇرمىغان»؛ «ئۇ قەرزنى قايتۇرۇشتا قەرزنى قەرز ئېلىپ قايتۇرغان»؛ «قايتۇردى دېگەندىمۇ ئۇ پۇل ھالالدىن كەلگەن ئەمەس»..... تەكشۈرۈش گۇرۇپپىسى ئەسلىدىلا رامكا بەلگىلەپ كەلگەنلىكتىن، بۇ قېتىم ئۇنىڭ ئاجىز يېرىدىن تۇتۇلغان. «سەن ھارامزەدىلىك قىلمۇاتمەن»، «ھەلە مېكىم ئىشلىتىۋا-

تەسەن»، «سەممى بولمىدىڭ»، «ئىمقرار قىلمىغانلارغا كەڭچىلىك قىلمىدىمۇ. قارشتى
لىق قىلغانلارغا قانئىق چارە كۆرۈلدىمۇ».....

تارىخ مۇشۇنداق بىر خىل ئادەملەرنىمۇ يارىتىپ قويغانكى: ئىسلاھات ئېلىپ
بېرىش، خىزمەت قىلىش دېسەك، ئۇلار ئۈشۈك تەككەن پىدىگەنگە ئوخشاپ قال-
لىدۇ، ئۇلارنىڭ كاللىسى بىر قاچا شامىغا ئوخشايدۇ، ناۋادا ئۇلار «كۆرەش ئېلىپ
بېرىش»، «كىشىنىڭ ئەدىۋىنى بېرىش» دېگەننى ئاڭلاپ قالسا، مېڭىمىنىڭ كىماتە-
كىمىرى دەرهال ھەرىكەتكە كېلىپ، ئىلاستىكىلىقى بىكمۇ ئېشىپ كېتىدۇ:

ئۇ خاپا بولدى، غەزەپلەندى!

— مەن قەرز تۆلەپ قويۇپ جىنايەتكەر بولدۇممۇ؟! پۇلۇمنى قايتە-ۋرۇپ
بېرىڭلار، مەن قەرزنى تۆلەپ قويغىمەن سائىلا بولىدىغۇ؟ — سەن كى-
مىڭگە ھەيۋە قىلماقچىسەن ھە؟

— ئۆتكەنكى ئىشلىرىمنى راست دېگەندىمۇ، ئۆزگەرسەملا بولمىدىمۇ؟ بۇرۇن
يوللۇق بولساقمۇ، سۆزلىشىدىغان ئورۇن يوق ئىدى، بۈگۈنكى كۈندە يەنە سۆز-
بىر يوللۇق بولسىمۇ سۆزلىمەيمىزما؟!

— بۇ سۆزلەرنىڭ ھەممىسى پىرىنسىپال خاتالىق، مەيدان خاتالىقىدىن ئىبار-
رەت، ساڭا ئېيتىپ قويايلىكى: سېنىڭ قىلمىشلىرىڭ بىزگە ئايان. ھازىر دەل
سېنىڭ پوزىتسىيەڭگە قاراۋاتىمىز!

كىشىلەر ئۆزلىرىنىڭ تارىخىنى ئەسلىيدىغان بولسا، بەزىدە ئۆزىنىڭ ناھا-
يەتى ئېچىنىشلىق ھەم كۈلكىلىك ھالغا چۈشۈپ قالغانلىقىنى كۆرۈۋالالايدۇ: — شۇنداق
داق ئاددى، ئاپ - ئاشكارە ئىش ئۈستىدە، بىر ئېغىز سۆزۈڭنى ئاڭلىماتالمايسەن،
ھەمدە سەنى بىرەر ئېغىز سۆزمۇ قىلدۇرمايدۇ، قانداقتۇر، ئاياللار ئەرگەك دور-
سى يەپ، ئەرلەر ھۆسۈن تۈزەش دورىسى يەۋالغانمۇ؟ بىراق ۋاقىت تېز ئۆتكەن-
سېرى، ئاممىنى كەتكەن ئادەملەرنىڭ، ھېلىقىدەك تارىخىي دەۋرلەرنى قايتىدىن ئە-
جات قىلىپ چىقىشقا ئۇرۇنمايدۇ دەپ كىم ئېيتالايدۇ.

ئۇلار بىر كۈن ھەپىلىشىپ، قايتىش ۋاقتىدا:

— ئوبدانراق ئويلا، ئەتىلىككە داۋاملىق مەسىلە تاپشۇرسەن! — دەپ ئا-
پىلاپ كەتتى.

شۇنىڭ بىلەن «سوغۇق سۇ ئىچسىمۇ سەمىرىدىغان» يىگىت ھەر كۈنى ئوت-
تۇرا ھېسابتا بىر جىڭدىن ئورۇقلاشقا باشلىدى.

دۇنيادا، ئادەمنى چۈشۈنۈشنى خالىماسلىق، ئۇۋال قىلمىشلىرىنىمۇ بۆلۈك ئا-
زاپ بارمىدۇ؟

ئۇ ئىككى يىل بۇرۇن ئەترەتنىڭ ھېلىقى ئەھمىي چىقىپ كەتكەن ئاقسىدا

لىق گۆش پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتىنى ھۆددىگە ئالغان ئىدى، تېرىقچىلىق قىلىدىغان كادىرلار ئەمەلىيەتكە ئەھمىيەت بېرىدۇ. 10 مىڭ يۈەن خەجلىپ سېتىۋالغان مياسوروپكا، بىر يىلدىن كېيىن يەنە 10 مىڭ يۈەن زىيان تارتقانلىقتىن ئىسكىلاتقا تاشلىنىپ دات باسقان تۆمۈرگە ئايلىنىپ قېلىش ئالدىدا تۇراتتى. ئۇنى ھۆددىگە بېرىۋەتسىلا، ھەر يىلى 5 مىڭ يۈەن نەق پۇل كەلسە، بۇنىڭغا كىممۇ خوشال بولمىسۇن؟.....

ئۇنىڭ ئائىلىسىدە چوڭ جىدەل - ماجرا چىقىپتى. ئانىسى، يەڭگىلىرىنى شىمىلاپ ئىشىك ئالدىدا تۇرۇۋېلىپ:

— ناۋادا سەن مېنىڭ ئوغلۇم بولىدىغان بولساڭ، بېرىپ ھېلىقى ھۆججەتنى قايتۇرۇۋەت، — دېدى.

— ئاتا.....

— قايتۇرمامسەن؟ قايتۇرمامسەن؟ — ئاتىسى پەيلىرى كۆپۈپ چىتىپ تۇرغان غولىنى ئۇغلىغا شىلتىدى. قايتۇرمامساڭ ئۆي ئايرىمىز. ئاپىسى ئاتىسىنى سۇپا يېنىغا ئىتتىرىپ تۇرۇپ، ئوغلىنى ئەيمىلەپ كەتتى، — سەن توپلامدۇ بېشى چوڭ بولۇپ كەتتىڭ، رادىئودا «ھۆددىگە بېرىش» دېگىنى بىلەن، ئۇ دېگەن رادىئو. سەن قاراپاققىنە، پۈتۈن ناھىيىدە كىم ھۆددىگە ئاپتۇ؟ ئەندىلا نۇرمۇشەمىز ياخى شىلىنىۋاتىدۇ، ئەگەر يەنە سېنى تۇتۇپ كېتىپ «خىش توشۇتسا»، «زىندان» غا سالسا، ئائىلىمىز قانداق جان باقىدۇ! ئۇ، ئاتا - ئانىسىنىڭ بۇ ئىشىغا مۇنداق قارايدىغانلىقىنى ئويلاپمۇ قويمىغانىدى. ئۇ پۇشايمان قىلىشىمۇ، ئارقىغا قايتىشىغا بولامدۇ؟ ئۇ دېگەن توختام تۈزۈپ قول قويغان تۇرسا، ئارقىغا قايتالامدۇ؟ ئۇ، ئاتىسىنىڭ ئالدىدا يۈكۈندى:

— ئاتا، ئاپا، ئوغلۇڭلار تۇرۇپ سىلەرگە ساداقەتمەن بولالەيدىم.....

ئۇ، ئۆيىدىن چىقىپ كەتتى، ئەر - خوتۇن ئىككىسى ئىشلەپچىقىرىش ئەتراپىدىكى ئات ئېغىلىنى تازىلاپ، ئۆي قىلىپ كىرىۋالدى. باشقىلارغا «پىششىقلاپ ئىشلەش زاۋۇتىدىن خەۋەر ئېلىپ تۇرۇشقا ئاسان بولمىدىن» دەپ مۇشۇ يەرگە كېلىۋالدىم دېيىشىمۇ، ئەمەلىيەتتە، ھەممەيلىن ئۇنىڭ قانداق ئىش ئىكەنلىكىنى بىلمەيتتى. خوتۇنى — ئۇنىڭ ھۆددىگە ئېلىشىغا قارشى بولسىمۇ، پەقەت، «تەشكىلى» جەھەتتىنلا بويسۇنۇپ ئۈنچىقىمىدى. يىل ئاخىرىدا ئانىنىڭ قىزى كوپراتىمۇ ئەترەتكە كېلىپ قەرزنى قايتۇرۇشنى تەلەپ قىلدى، توك ئىشلىرى ئىدارىسى كېلىپ «توك پۇلىنى تاپشۇرۇڭلار، بولمىسا توك توختىتىمىز» دېدى، جۈيلىنىڭ قولىدىكى 5 مىڭ يۈەن پۇلنى ئەترەت باشلىقىنىڭ قولىغا سېلىپ تۇتقۇزدى. ئەترەت باشلىقى:

— بۇ پۇل بىر داخۇر كالۋاغا چۈشۈپ كەتتى، ئىمدى ساڭا پۇل قايتۇرۇشقا ئاماللىرىمىز يوق جۇمۇ! — دېۋىدى، ئۇ:

— بۇ پۇلنى مەن ئالمايمەن، — دېدى.

يىل ئۆرۈلدى، ئۆلكە گېزىتى باش ئىستونغا «دېھقاننىڭ قەلبى» دېگەن ئاخباراتنى باشتى. شۇ چاغدا، بېيىنىمىشتا 1982 - يىللىق ئەمگەك نەمۇنىچىلىرى يىغىنى ئېچىلماقتا. شەھەرلىك پارتكوم رەھبەرلىرى گېزىتنى كۆرۈپ، دەرھال «خداڭزىن ناھىيىسىدىن جۈي لەنفاڭ كەلدىمۇ؟» دەپ سورىدى. شۇنىڭ بىلەن خداڭزىن ناھىيىسىگە جىددى تېلېفون بېرىلدى. بىر دانە جىپ ماشىنا لىۋجياڭغا كەلدى.

— يولداش جۈي لەنفاڭ رەئىس سەھنىسىگە چىقىمۇن. ئۇنى كۆپچۈلۈك كۆرۈپ باقسۇن، — دەپ شەھەرلىك پارتكوم رەھبەرلىرى يەنە توۋلىدى. ئۇزۇن ئۆتمەي، ئىشلىرىمىزنى ئەتراپتىكى يەرلىرى ھۆددىگە بېرىلدى، دۆلەتتىن ئالغان قەرزلىرىمىز ئادەم سانىغا قاراپ تەقسىم قىلىۋېتىش ئوتتۇرىغا قويۇلدى. جۈي لەنفاڭ مۇنداق قىلىشقا قوشۇلماي:

— يەرلىرى ئائىلەلەرگە ھۆددىگە بېرىش تۈزۈمىنى يولغا قويۇشقا بولىدۇ، بىراق قەرزنى ھۆددىگە ئائىلەلەرگە ئارتىپ قويۇش قانداقلا بولمىغان ئىش بولمايدۇ. مەن تىرىشىپ ئوبدان ئىشلىپ، يىل ئاخىرىدا ئۇ قەرزلىرىنى تۆلىمەي تەي — دېدى.

ئۇ گېزىتكىمۇ چىقتى، يەنە شەھەرلىك ئەمگەك نەمۇنىچىلىرى يىغىنىنىڭ «ئالاھىدە تەكلىپ قىلىنغان ۋەكىلى» بولۇپ قالدى، بىر دەم ھايانانلىق كېلىپ تىپ ۋەدە قىلىپ قويۇپ، «مەيدىن كېيىن» ۋەدىگە ۋاپا قىلمىسا بولامدۇ؟ ئۇنىڭ مىڭمىسى بىر ئاز قىزىپ قالسىمۇ، لېكىن، خوشاللىقتىن ئۆزىنى يوقۇتۇپ قويىمىدى. بىرىنچى قېتىم ئاقسىلىق گۆش سودىسى بىلەن بېيجىڭغا بارغاندا، سېرىق چاچ، كۆككۆز كەلگەن بىر نەچچە چەت ئەللىكنىڭ ئەتراپىغا بىر مۇنچە ئاددىنىڭ ئولتۇرغانلىقىنى كۆرۈپ ئاچچىقى تازا كېلىدۇ. چەت ئەللىكلەرنىڭ ھېچ نەرسىگە پىسەنت قىلىنغان قىياپىتىگە قاراپ، غەزىۋىدىن ۋاقىرىۋەتكىلى تاس قالىدۇ: — نەمەڭلەرگە گىدىيۋالسىلەر! يانچۇتىڭلاردىكى شۇ نەچچە يارماقتىمۇ؟ قاراپ تۇر، ئاكاڭ قارىغاي باي بولغان كۈنى، چوقۇم چەت ئەللەرگە بېرىپ، سەن خەت قە ئۆزىنى بىر كۆرسۈتۈپ قويىدۇ!

ئۇ نامرات بىر دېھقان بولغاچقا، پۇلىمىزنىڭ دەردىنى توغرىغا تارتقانمىدى. بۇرۇن ئۇنىڭدا قىزغىنلىق ۋە كۈچ - قۇۋۋەت بولسىمۇ، يولغا قويۇلماقتان سە.

ياسەت ئۇنى باي بولۇشقا قويىدىغانىدى. ھازىر بېيىدىشىنىڭ داغدام يولى ئۇنىڭغا كەڭ ئېچىلدى. دەسلەپ ھۆددىگە ئېلىش توختىدى تۈزۈلگەندە، ئەترەت ئۇنىڭدىن ئەسلىمە راسخوتى ئۈچۈن ھەر يىلى پەقەت 3 مىڭ يۈەنلا ئالماقچى بولغان. كېيىن ئۇلار «بۇ پۇل بەك ئاز بولۇپ قاپتۇ»، دېگەندە ئۇ يەنە 2 مىڭ يۈەن قوشۇپ 5 مىڭ يۈەن بېرىدىغانلىقىنى جاكارلىغان. ئەگەر ئۇنىڭ ئاڭ سەۋىيىسىنى يۇقىرى دېسە، تەكشۈرۈش گۈرۈپپىسى ئۇنىڭغا ئىشەنمەيلا قالماستىن، بەلكى ئۇنىڭ ئۆزىمۇ بۇ ئىشنى كۈلكىلىك ھېسابلايتتى. ئۇ مانا مۇشۇنداق بىر ئادەم ئىدى. كۆزنى يۇمۇپ ئاچقىچە يىل ئاخىرى بولۇپ قالدى. ئۇ، 20 مىڭ يۈەن يېتىپ قالار، دەپ مۆلچەرلەپ ئامانەت قەرز كۆپراتىمىغا نەچچە رەت بارغان بولسىمۇ، كۆڭلۈكىنى كېلىدىغان 10 نەچچە مىڭ يۈەن پۇل تېخى كەلمەپتۇ. يېزا كادىرلىرى ئۇنىڭغا:

— تېرىقچىلىق قىلىدىغان ئادەملەرنىڭ ئۆتۈكۈزۈۋاتقىنى باھار بايرىمى، ئۇ يىل ئاخىرىدىكى يېڭى يىل ئەمەس، — دېدى. بەزىلەر: — شۇ 5 مىڭ يۈەننى تۆلمەيمەنمۇ ئاسان ئەمەس. بولدى، ھېچكىم سەندىن ئاغرىنمايدۇ، — دېدى. ئۇنىڭ ئاچقىچى كېلىپ قىلغان گەپ ھېساب بولمىسا، يۈزۈمنى ئەگە قويىمەن، — دېدى. ئۈچ قېتىم تېلگىرامما بەرسەمۇ ھېچقانداق سادا بولمىغاندىن كېيىن، 1 - ئاينىڭ 26 - كۈنى پويىز بىلەن ئىچكى مۇڭغۇلغا بېرىپ، ئەھۋالنى ئېيتىۋىدى، ئۇلار تىسىمىراپ، دەرھال پۇلنى بەردى. شۇ چاغلاردا ئۇنىڭ ئۆيىنىڭ ئۆڭمىسى يۇلتۇز كۆرىنىدىغان ھالەتكە كەلىپ قىلىنغان، كۆكتات چىلايدىغان ئىمىدىش بۇرۇنلا چىقىمىپ ئىككى پارچە بولۇپ كەتكەن ئىدى. بىر جۈپ ئوغۇل - قىزنىڭ سوغۇقتا قواللىرى مۇزلاپ ئىشىشىدىن مانتۇدەك كۆپۈپ كەتكەن ئىدى. بىر يىلدىن كېيىنكى 1 - ئايدا، شەھەرلىك پارتىكوم رەھبەرلىرىدىن بىرى ئۇنىڭ ئۆيىگە يوقلاپ كەلگەندە، كۆڭلى يېرىم بولۇپ:

— مۇشۇمۇ 10 مىڭ يۈەنلىك ئائىلە ئولتۇرىدىغان جاي بولامدۇ! — دېگەن ئىدى.

رەھىمەت ئېيتىش يىغىنىدىن كېيىن، ئۇ سېتىۋالغان ھېلىقى تېلېفوننى، كىشىلەر: — ئالدامچىلىق بىلەن قولغا كەلتۈرۈلگەن، ئوغىرىلىغانلىقى چىقىپ تۇردى، — دېيىشتى.

— ئۇنىڭ ئاتا-ئانىسىمۇ «ئوغرىلىغان مالنى يۇشۇرغۇچى» بولۇپ قالدى! ئۇنىڭ كۆچمىغا چىقىپ سەكرەپ، ۋاقىراپ، تازا تىللاپ دەردىنى چىقىرىپ

ۋالغۇسى بەكمۇ كەلدى .

بەزى تىراگىدىيىلەرنىڭ مۇقەددىمىسى كومىدىيە شەكلىدە باشلىنىدۇ . ئەمما «جۈيلىۈزا» ئىشنى باشلىشى بىلەنلا تىراگىدىيە كېلىپ چىقتى .

[5]

— جۈيلىۈزا يەنە جىنايەت ئۆتكۈزۈپتۇ !
— ئۇنداق ئەمەستۇ ؟ ئالدىنقى كۈنلەردە گېزىتىمە ئۇنىڭ ئەترەت ئۈچۈن قەرز تۆلىمگەنلىكىنى يازغان ئىدىغۇ ؟ .

— ۋۇ خۇيسەندە شۇنچىۋالا كۆپ ئەۋلىيىلار توغرىسىدا ھىكايىلەر بار . لېكىن سەن ئۇلاردىن قايسىسىنى كۆرگەن ؟ «جۈيلىۈزا» ناۋادا ياخشى ئۆزگەر-سە ، ئىتلارمۇ پوق يىمەيدىغان بولاتتى !
تاغ ئارىسىدىن ئىبارەت مۇشۇنداق ، تاغلىقلارنىڭ يېرىمى دېكۈدەك ، ئادەملىرى پويىزىمەنمۇ كۆرۈپ باقمىغان بۇ جايدا غەيۋەتتىن ئىبارەت ناھايىتىمۇ زامانداۋۇلاشقان خەۋەرلىشىش قۇرالى بار بولۇپ ، «جۈيلىۈزا» دېگەن بۇ سىگىنالنى قوبۇل قىلىشى بىلەنلا ، چاستوتىسى دەرھاللا ئۆزگىرەتتى .

[6]

ناھىيە بازىرىغا بېرىپ ، ئىككىنچى كۈنى ، بەزىلەر «خىڭرىن ناھىيىسىگە كېلىپ ۋۇنۈي تېغىغا بارمىساڭ خىڭرىنغا كەلمىگەنگە باراۋەر بولىدۇ» ، دەپ مەنى ۋۇنۈي تېغىغا سەيامگە بېرىشقا تەكلىپ قىلدى .

مەن لىياۋدۇڭ تاغلىرىدىكى بۇ داڭلىق تاغقا بېرىپ باقمىغان ، لېكىن بۇ تاغ توغرىلىق نۇرغۇن رىۋايەتلەرنى ئاڭلىغانىدىم : — بىرى بەش نەپەر گۈزەل قىز بار بولۇپ ، بايلار مەجبۇرى خوتۇنلۇقتا ئالماقچى بولغان . ئۇلار تاغقا قېچىپ بېرىپ تاغ پادىشاھى بولۇپ ، بايلارنى يوقۇتۇپ ، كەمبەغەللەرگە يار . يۈلەك بولغان ، چېرىكلەر كېلىپ ئۇلارغا ھۇجۇم قىلغاندا ، قىزلار قىيادىن سەكرەپ چۈشۈپ كېتىپتۇ ؛ ئىككىنچى خىل رىۋايەتتە ، بەش نەپەر قەھرىمان ، تاغ ئۈستىگە قورغان سېلىپ تاجاۋۇزچىلارغا قارشىلىق كۆرسىتىپتۇ ، كېيىن قەلئە دۈشمەن تەرەپتىن ۋەيران قىلىۋېتىلگەندە ، قىيادىن سەكرەپ چۈشۈپ كېتىپتۇ ؛ ئۈچىنچى خىل رىۋايەتتە ، بەش قىز تاغ ئۈستىدە ئولتۇراقلاشقاندىن ، ئاكىسى بولسا ئۇدۇلدىكى تۇمان تاغدا تۇرىدىكەن . ئەسلىدىكى شەرت بويىچە ۋەقە يۈز بەرگەندە ئوت يېتىپ بەلگە بېرىش-مەكچى بولۇشۇپتۇ ، ئالدىنقى ئىككى قېتىمدا سىگىناللىرى ئاكىسىنى سېغىنىپ ئوت يېقىپتۇ ، ئۈچىنچى قېتىمدا قاراقچىلار كەلگەندە يەنە ئوت يېقىپتۇ ، بىراق ئاكىسى كەلمەپتۇ . . . . . بۇ رىۋايەتلەردىن پەقەت بىرىنىڭلا ئاخىرلىشىشى ئوبدان بولغان ، ئۇ-ئىككى ئېيتىلمىشچە ، بەش نەپەر پەرىزات ئەرسىدە تۇرىۋېرىپ ، زېرىكىپ قاپتۇ ، يەر يۈزىدىكى تاغ - دەريالارنى كۆرۈپ ، بۇ يەرنى ياخشى كۆرۈپ قاپتۇ . شۇندىن

باشلاپ، بۇ يەرگە مەھلىيا بولۇپ، ئەرشىگە قايتىپ چىقىپ كېتىشىنى ئۇنتۇپ قاپ-
تۇ ...

ليۇجياگۇدا تۇرغان نەچچە كۈن ئىچىدە ئۇنىڭ ئىچىدە ئورنۇمدىن تۇرۇپلا،
كىشىگە كۆمتۈرۈپ قويغان كېمىگە ئوخشايدىغان، بىراق ئايال كىشىنىڭ قىياپەت-
تىگە زادىلا ئوخشىمايدىغان ۋۇنۇي تېغىغا قاراپ، چوققىدىكى ھازىرمۇ ساقلىنىپ
تۇرغان قورغان ئىزلىرىنى، كۆل، بەش قىز قەۋرىسىنى تەسەۋۋۇر قىلىمەن ...
« جۈي ليۇزا » ھايانلىق كەتتى :

بۇ يەردە تاغۇ، سۇيۇ بار بولۇپ، بىر پارچە گۆھەردىك يەر ئىكەن! نې-
مە ئۈچۈن بۇ يەرنى رىۋايەتلەردە ئېيتىلغاندەك چىرايلىق بىزەپ پەرىزاتلارنىڭ
چۈشۈشىنى كۈتمەيدىكەنە ؟

بۇ باينى قاينۇلۇق ناخشىغا قىستۇرۇلغان پائوزا دېيىشكە بولىدۇ .

[7]

لىياۋدۇڭنىڭ 5 - ئاي مەزگىلى، ئىدىلا كۆكەرىشكە باشلىغان ۋۇنۇي
تېغى قىيىمىزلىق قۇياش نۇرىدا رەڭگا - رەڭ تۈسكە كىرگەن ئىدى .
تەكشۈرۈش گۇرۇپپىلىرى ھېچقانداق خۇلاسىە چىقارمايلا قايتىپ كەتتى، شۇنداقلا
بۇندىن كېيىن قايتا تەكشۈرۈشۈ ئېلىپ بېرىش بارماسلىقى، نامەنمۇ ئەس-
كە كەلتۈرۈش، زىياننى تۆلەپ بېرىش مەسئۇلىيىتىدە ئېغىزىمۇ ئاچمىدى - دېھقان خەلق
بۇنى ئۇقمايدۇ، شۇنداقلا بۇنداق ئىشلار بىلەن كارىمۇ يوق .
ئەمدى نېمە قىلىش كېرەك ؟ جاھان ئىلىلىپ قالغاچقا، ئاقسەلىق گۆشىنى
ئىشلەپچىقىرىشۇ تەس بولۇپ قالدى، ئۇ نەزىرىنى خۇيچاڭ سۇ ئامبىرىدىكى بې-
لىقلارغا قاراتتى .

ئالدىنقى يىلى يازلىقى قەينى ئاكا-ئىنىنىڭ ئۆيىگە بېرىپ، قايتىشىدا بېلىق-
چىلىق مەيداندىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ، بېلىق سودىسىغا ئۇچراپ قالدى . نېمە دېگەن
چىق بېلىق، نېمە دېگەن چوڭ بېلىق، بىر تال لىيەننى بېلىقى 10 - 20 جىڭ
كېلىدىكەن، باھاسىنى سورىۋېدى، بىر جىڭ ئىككى مۈچەنكەن . نېمە دېگەن ئەرزان
ھە ؟ . پۇراپ بېقىۋېدى، بېلىق پۇراپ قايتىۋ، ئىنچىكىلاپ قارىۋېدى، بېلىق تارنى
يېرىق ئىكەن، ئۇ 10 نەچچە جىڭ كېلىدىغان بىر تال بېلىقنى سېتىۋېلىپ، داڭغاج
ئويلاشقا باشلىدى . « بۇ بېلىقلار بەكمۇ ئەرزانكەن، ئەگەر بۈگۈن ئۇ بېلىقلار سېتىلىپ
تۈگۈمەيدىغان بولسا، تۈگۈشۈپ كېتىدۇ ! بۇ بېلىقلارنى بىنشىغا ئېلىپ بارسام، بىر
جىڭنى بىر يۈەندىن ساتساممۇ، بۇلاپ كېتىدۇ . جۇمۇ ! بولدى، شۇنداق قىلاي ! »
ئۇ شۇنىڭدىن مۇزلۇنۇش ئىسلىمەللىرىنى سېتىۋېلىپ، ئۆزى لايىھەلەپ قۇراش-
تۇرۇپ چىقىپ، 14 مىڭ جىڭ بېلىق سېتىدىغان تۈگۈتۈش ئىسكىلاتى ياساپ

چىقتى، تېخنىكىنى چاقىرىپ تەكشۈرتۈپ كۆرۈۋىدى، ئۇنىڭ تېمپىراتۇرىسى نۆل-
 دىن ئۈۋەن 18 گىرادۇسقا يىتىپتۇ. كىشىلەر :
 — ھەي ..... جۈي ليۇزا، بالا تۇغۇشتىن سىرت، ھەرقانداق ئىش قولۇڭ-
 دىن كېلىدۇ جۇمۇ ! — دېيىشتى. سۇ ئامبىرىدىكى بىر قېتىملىق يىغىندا، بەزى-
 لەر :

— جۈي ليۇزا، ئۆيدە قانداقتۇ مۇزلۇتۇش ئىسكىلاتى ياساپ، سۇ ئامبىرى
 رايونىدىكى بېلىقلارنى مونوپولىيە قىلىۋالماقچى بوپتۇ. جۈي ليۇزا دېگەن فانچىلىك
 بىرنېمە ئىدى ؟ باشقا كىم ئىشلىسىدۇ مەيلى، بىراق ئۇنىڭغا يول قويماستىن
 كېرەك ! ئۇ ئىسكىلاتنى بېلىق بىلەن توشىتازغاندا، ئىسكىلاتنى بېلىقلىرى بىلەن
 بىللە مۇسادىرە قىلىش لازىم ! - دېيىشتى.

ئۇ، توڭلۇتۇش ئىسكىلاتىغا قاراپ پۈتۈن ئەزىمىدىن سوغۇق تەر چىقىتىپ
 كەتتى. بۇ ئىش ئۆتۈپ بىر يىلدىن كېيىن، شەھەرلىك پارتىكومنىڭ بىر نەپەر
 رەھبىرى ليۇجياڭغا كېلىپ توڭلۇتۇش ئىسكىلاتىنى كۆرۈپ :

— توڭلۇتۇش ئىسكىلاتىنى قۇرۇپ، بازارنى تەمىنلەپ، بېلىق يىيىش مەسىلى-
 سىنى ھەل قىلىشنىڭ نېمە يامىنى بار ؟ لەنغاڭ، كۆزۈڭ ئۆتكۈر ئىكەن بىراق تۇتۇش
 قىلغاندىكىن كىچىك تۇتۇش قىلماي، چوڭ تۇتۇش قىلىش كېرەك ! - دېدى .

مۇنداق گەپ بار يەردە قانات چىقىرىپ ئۇچمايدىغان . شۇنىڭ بىلەن
 ئۇ كوزۇپاۋۇق « بېيجىڭ » ماركىلىق جىپ ئاپتوبوسى ۋە ماتۇرلۇق قولۋاقتى-
 ۋالغاندىن كېيىن ناھىيە بازىرىغا بېرىپ ترانسىمپورت بىلەن شۇغۇللىنىشقا رۇخسەت
 قىلىش گۇۋاھنامىسى ھەل قىلىشقا كىرىشىپ كەتتى، ئاندى بىلەن سودا سانائەت
 باشقۇرۇش ئىدارىسىغا باردى . بۇ ئىدارە ئۇنى سودا - سانائەت باشقۇرۇش
 سودىسىغا بۇيرىدى، ئۇ يەردىكىلەر « ئىدارىغا بېرىپ سوراپ باققىن » دېپ جا-
 ۋاب بەردى، ئۇ يەنە ئىدارىغا باردى، ئىدارىدىكىلەر « بۇ ئىشنى سودا - سانائەت
 باشقۇرۇش سوسى باشقۇرۇپ بېرىدۇ » - دېدى .

ئاخىرى ئۇلار ئۇنىڭ بىر پىششىقلاپ ئىشلەش كارخانىسى ئۈچۈن ھېسابات
 ئاچقانلىقىنى سەۋەپ قىلىپ، بېجىرىپ بەرمىدى .
 ئۇ ناھىيىلىك ھۆكۈمەتكە بېرىپ، رەھبەرلىك بىلەن كۆرۈشتى. ئۇ رەھبەر
 ئۇنىڭغا :

— قايتىپ كېتىپ جاۋاب كۈتكىن، - دېدى . ئۇ نەچچە كۈن ساقلىمىغان
 بولسىمۇ، جاۋاب كەلمىدى، ئۇنداق چوڭ ئارىپ يالغان گەپ قىلمايدۇ دېپ ئىش-
 نەتتى. ئىككى كۈن ئۆتكۈزۈۋېتىپ، يەنە ناھىيىگە كەلگەن بولسىمۇ، ئۇ كىشى بى-

لەن ئۈچمىشالماي، سودا - سانائەت باشقۇرۇش ئورنىغا كەلدى .
 ئۇ يەرنىڭ بىر مەسئۇلى گۇۋانامە بېرىشنى رەت قىلماۋىدى، ئۇ :
 - سىلەر ئادەمنى بوزەك قىلماۋاتىمىز ! - دېدى، بىراق بۇنى دەپ قويۇپ
 پۇشايمان قىلدى . ئۇلار قىلچە تەپ تارتماستىن :
 - سىنى بوزەك قىلدۇقمۇ ؟ سىنى ئەزدۇقمۇ ؟ تىللىدىمۇ ؟ سەن بىزگە
 تۆھمەت قىلماۋاتىمىن ! - دېدى .

ئۇلار نىمىدىن قورقاتتى ؟ ئۇ، ئاخىرى ئۆزىنى تۇتۇۋالالمىدى :
 - ئەھۋالدىن قارىغاندا سىلەر ماڭا پىراۋا بەرمەيدىغان ئوخشاپسىلەر، مەن
 مۇ سىلەرگە يىللىنىمەن . سىلەردىن پەقەت بىر ئېغىز سۆزلە سورايمەن : سىلەر
 دۆلەتنىڭ پۇلىنى ئېلىپ، خەلق ئۈچۈن خىزمەت قىلمايسىلەر ياكى باشقىلارنىڭ
 گېلىنى سىقىپ ئېغىرچىلىق سالمايسىلەر ؟
 بىر نەچچە يىلەن يەڭگىرىنى شىمايلاپ كېلىپ :

- بۇ يەرگە كېلىپ نېمە قىلماقچىمەن ؟ سەن پەقەت « جۈي ليۇزا » لىغۇ ؟
 جېنىڭدىن تويىدۇقمۇ ؟ - دېيىشتى .
 - ئۇرۇشامسىلەر ؟ - دېدى ئۇ ئارقىغا داچىپ ئۇنىڭ يۈزلىرىنىڭ مۇس-
 كۈللىرى لىپىداپ، مۇشتامىرى چىڭ تۈگۈلدى :
 - كىم غىدىك - پىدىك قىلىدىغان بولسا، يانچىپ قىلماۋىتىمەن ! ھېچ-
 كىممۇ قول سالدى .

ھەي ..... مەن « جۈي ليۇزا » نىڭ مۇشۇ تەزسا مەجەزىمىنى ئۆزگەرتىمەك
 تەس كېلىۋاتىدىغۇ، ھە ! - ئۇ، ئۇزۇن بىر تىنىمىۋېلىپ، ماڭا كۈلۈنمىرەپ مۇن-
 داق دېدى :
 - ئۆتكەنكى ئىشلار توغرىسىدا گەپ قىلسام، كىشىلەر مېنى « ئىشىنىڭ كەي-
 نىدىن قورقىدۇ » دەيدۇ، ئەمما مەن كۆپرەك « ئىشىنىڭ بېشىدا قورقىمەن ... »
 « گۇۋانامە بولىسا، ئاپتوموبىل، ماتورلۇق قولۋاچى دېگەنلەرنىڭ ھەممىسى
 قۇرۇق نىمچەككە ئوخشاش بولۇپ قالمايدۇ » ئۇ تازا ئۈمۈتسىزلەنگەن چاغدا،
 شەھەرلىك، ناھىيىلىك سودا - سانائەت باشقۇرۇش ئىدارىلىرىنىڭ باشلىقىمى كې-
 لىپ « مەندىن قانداق قىمىنچىلىق بار » دەپ سورىدى . ئەھۋالنى ئىيتىۋىدىم،
 شەھەرلىك سودا - سانائەت باشقۇرۇش ئىدارىسىنىڭ باشلىقى :
 - « ئادەمگە مۇنداقمۇ ئاۋازچىلىق كەلتۈرگەن بارمۇ ؟ ھازىرلا ھەل قىلىپ
 بەرسۇن » دېۋىدى، ئىشلىرىم ئاسانلا ھەل بولۇپ كەتتى، - دېدى .

[8]

ماتورلۇق قولۋاچىنى سۇغا چۈشۈرگەن دەسلەپكى كۈنى ئۇ، ئۈچ سا-

نەتتىن كۆپرەك ۋاقىت ئىچىدىلا 1600 جىڭدىن كۆپرەك بېلىق يىغىۋالدى .
 نەمىش باشلامىش بىلەنلا، خەبەرلىك بولدى! ئىككىنچى كۈنى، كېسە دەريا-
 نىڭ ئوتتۇرىسىغا كەلگەندە، بېلىقچىلىق مەيدانىنىڭ كەينىسى ئالدىدىن چىقتى .
 ئۇلارنىڭ بىر مەسئۇلى كەينىنىڭ تۈەشىمىدا چاتىرىقنى كېرىپ تۇرۇپ :
 — توختا! كىم سېنى بۇنداق قىلسۇن دېگەن؟ — دەپ ھەيۋە قىلدى .

جۈي لەنغاڭ تىڭلىق ھېچنىمىنى بىلمەي قالدى . « بېلىق مەسئۇلىنىڭ
 بېلىقچىلىق مەيدانىغا 5 - 6 قېتىم كەلسەم، سىلەر گۇۋانامە بولسا بولىدۇ دەپ
 گەن تۇرساڭلار، ھەتتا مۇشۇ ماتۇرلۇق قولۋاقتىمۇ سىلەر ئۆزەڭلار ياردەملىشىپ
 ئېلىپ بەرگەنغۇ » دېگەنلەرنى ئويلاپ تۇرۇپلا قالدى .
 — كەينىگە دېگەن بولساڭ شۇنى تاپ، مەن رۇخسەت قىلىمەن بېلىق يىغىۋىدۇ-
 لىمىغا بولمايدۇ!

ھېلىقى مەسئۇل كىشى راسىتىنلا بىلمەيدۇ ياكى مەقسەتلىك ھالدا بىل-
 مەسكە سېلىۋالغاندۇمۇ، بىلمەپ بولمايتتى .
 — لاۋلىۇ، قانداق قىلىمەن - دېدى كەينى شوپورى .

— ئىشلىتىۋىرەيلى! سىياسەت بىزنىڭ يۆلەنچىمىز بولغاندىن كېيىن، كەينىدىن
 قورقاتتۇق، پەقەت ئۇلارنىڭ ھوقۇقى بولغانلىقى ئۈچۈنلا مەندەك بىر دەپ قازاننى
 بوزەك قىلماقچىمۇ؟ مەن « جۈي ليۇزا » بۇنىڭغا پەرۋا قىلمايمەن! شۇنداق قىلىپ
 ئۇلار تۆنۈگۈنكىدىنمۇ كۆپرەك بېلىق يىغىۋالدى .
 ھەممەيلىن ئۇنىڭغا بېلىق سېتىپ بېرىشنى ياخشى كۆرەتتى . بېلىقچىلار ساك-
 ئىت 4 - 5 لەردىلا تورلىرىنى يىغىتتى، بېلىقچىلىق مەيدانىنىڭ كەينىلىرى بولسا،
 چۈشلەردە كېلىدىغان بولغاچقا ئۇ، نەگىلا بارسا كېيىننى تېزلا بېلىققا توشقۇزۇۋا-
 لاتتى .

ئۈچىنچى كۈنى، ئۇلار ئەندىلا بىرەر يۈز جىڭ بېلىق سېتىۋالماۋىدى؟
 بېلىقچىلىق مەيدانىنىڭ كەينىسى توغلاپ كەلدى:
 — ئىسيان كۆتەرمەكچىمۇ سەن! يەنە كېلىدىغان بولساڭ كەينىڭنى پاچاق-
 لىۋىتىمەن! — ئۇنىڭ رەسمىيەتلىرى تولۇق قانۇنلۇق ئىدى . بىراق قانۇن چو-
 گىمۇ ياكى ھوقۇق چوگىمۇ؟ ئۇلار ساڭا رەسمىيەت ئۆتەپ بەرگەن ئىكەن،
 رەسمىيەتنى بىكار قىلىشقىمۇ كۈچى يەتمىدۇ . ناۋادا راستىنلا كەينىنى چېقىپ پا-
 چاقامۇئەتسە، بۇ دېگەن كىچىك ياغاچ كېسە ئەمەستە! شۇنداق قىلىپ ئۇ، ئا-
 ران ئىككى يېرىم كۈنلا بېلىق سېتىۋالدى .

ئۇ بېلىقچىلىق مەيدانى بىلەن بىر مەزگىل كېڭەش قىلىپ باقتى . بۇرۇن

بىر ئوبدانلا گەپ قىلغانلار، ياكى گەپ قىلماي تۇرۇۋالدى، ياكى بولمىسا ئۆزىنى چەتكە ئېلىۋالدى. كىممۇ يۇقىرىدىكى سىزنىڭ سىزنىڭ چىقىپ، ئاددىي بىر دېھقاننى دەپ ئۆزىنى پاراكەندە قىلغۇسى كېلىدۇ؟ يەنە سۇ ئېلىپكەتتىمىز ئىدارەسىغا باردى، ئۇلار:

«... بىز بۇ ئۇچاستىنى باشقۇرالمىمىز، دېيىشتى، يەنە قايسى ئورۇن «سۇ» ۋە «بېلىق»قا مۇناسىۋەتلىك بولغىدۇ؟ ئۇ، شەھەرلىك پارتكوم رەھبەرلىرى ئۆزىگە «چوڭراق تۇتۇش قىلىپ ئىشلە» دېگەن چاغدا ناھىيە رەھبەرلىرىنىڭ شۇ سورۇندا بارلىقىنى ئىسسىك ئالدى.

ئەمما ئۇ، ئۇلارنى ئىزدەپ تاپالماستى. ئەجەب، ئالتۇننىڭ پارقىراپ تۇرىشىغا يول قويۇلۇپ، ئالتۇننى تېرىپ لىمشقا يول يوقمۇ؟ بەزىلەر ئۇنىڭغا:

«چاقچاق قىلىڭ ئۇرپاق بىلەن، ئەپەس سىلار رەھبەر بىلەن دېگەن گەپ بار. سەن ئۇلارغا تەڭ كىلەلمەسەن!... دېدى. ئۇ تەن بەرمەيتتى:

«... ئاددىي پۇقرا بولساممۇ، ئادەمەن! پارتىيىنىڭ سىياسىتى يۆلەنچە بولغان يەردە، مەن «جۈي لىۋزا» چوقۇم ئۇلاردىن غالىپ كىلىمەن!

[9]

يەنە ھەر قايسى ئورۇنلارغا مېڭىپ كۆردى، ئۇ بېلىقچىلىق مەيدانى بىلەن «بېلىقچىلىق مەيدان كېلىشىم باھا بىلەن ئۇنىڭغا 40 مىڭ جىڭ بېلىق سېتىپ بېرىدۇ، ھەر جىڭ بېلىققا بىر يېرىم مودىن رەسىمىيەت ھەققى قوشۇپ ئېلىنىدۇ» دەپ توختام نامە تۈزدى. بىرىنچى قېتىم ئۇ، ئەتىگەنلا باردى، نەچچە قېتىم سورىساممۇ، ھامان «ساقلاپ تۇر» دېگەن جاۋابىلا ئالدى. ئەتراپتىكى ئىككى ئۆلكە، نەچچە شەھەر، ناھىيىلەرنىڭ ئاپتوموبىل، تىراكتۇرلىرى بېلىق بېسىپ بىر-بىرىگە تىپ قالدى. يەنە بېرىپ سورىۋىدى، بىلىق يوق بولۇپ چىقتى.

ئىككىنچى كۈنى ئۇنىڭغا نۆۋەت كەلگەندە، يەنە بېلىق تۈگەپ كەتتى. بۇ ئۇنى قىستىغانلىقى ئەمەسمۇ؟ يەنە بىر رەت تالاش، تارتىش قىلىپ، 6 - 7 - 8 - ئايلاردىكى تۇتۇلغان بېلىقنى (بۇ چاغ بېلىق ئاز، ھەمدە بىلىقلارنى ساقلاش قىيىن مەزگىل) پۈتۈنلەي ئۇنىڭغا سېتىپ بېرىدىغان، ھەتتا بېلىقچىلاردىن بېلىق يىغىۋالسىمۇ، بۇ بېلىقچىلىق مەيدانىنىڭ كېمەسىنى ۋە ئادەملىرىنى ئىشلىتىپ ئۇلارنىڭ چىقىشى، بېنىزىن ۋە ئۇپراش راسخوتىمەزىنىڭ ھەممىسىنى ئۇ، ئۈستىگە ئالدىغان، 8 سائەت ئىچىدە ئەسلى مۇناسىنى

بېرىدىغان، 8 سائەتتىن باشقا ۋاقتلارغا ئارتۇق ئىشلىمىگەنلىكى ئۈچۈن ھەق قوشۇپ بېرىدىغان بولۇپ كېلىشتى.

دەسلەپ، بېلىقچىلىق مەيدانى كېمىگە تۆت ئادەم ئورۇنلاشتۇردى، ئۇلار - نىڭ بىرسى كېمە ھەيدىدى، قالغان ئۈچ كىشى بېلىق بېغدى. بېلىق بېغىش ئۈچۈن ئۆزى بىلەن بىرلا كىشى بولسا يېتىپ - ئېشىپ قالاتتى. ئىككىسى - كەبىكاردىن - بىكار ئىش ھەققى بەردى.

ئۇ ئاچچىقىنى يۈتۈپ مۇنداق تەلپ قويدى:

ئۇنىڭ ئۆيى بىلەن بېلىقچىلىق مەيدانىنىڭ ئارىلىقى يىگىرمە نەچچە يول كېلىدۇ، بېلىقلارنى يىغىۋالغاندىن كېيىن - كېيىن ئى-جىياگۇ ئەتراپىغا بېرىپ توختۇتۇشقا بولامدۇ؟ ئەگەر شۇنداق قىلسا، ئۇ ھەر كۈنى بىر ئاپ-تۇموبىل ياللاشقا كېتىدىغان پۇلنى، ھەمدە بىرمۇنچە ئادەم ياللايدىغان چىقىمىنى تەجەپ قالايتتى، ئەلۋەتتە كۆپ سەرپ قىلىنغان بېنزىن ۋە ئۇپراش راسخوتىنى ئۇ ئۈستىگە ئېلىشنى ئوتتۇرىغا قويدى.

بۇ تەلپكە ئۇلار «ياق» دەپ جاۋاب بەردى.

بۇ خۇددى سېپىل تۈۋىدىكى ئىتتىپاقلىققا ئوخشاش توختام بولۇپ

قالدى!

ئۇ، ئۆزىنىڭ كېمىسىنى ئىشلىتىپ بېلىق سېتىۋالغاندا، دائىم تاڭ سەھەردە يولغا چىقاتتى. بۇ قېنىم كونا ئادىتى بويىچە كېمىنى ھەيدەپ كەلسە، ئۇلار تېخى ئورنىدىن تۇرماپتۇ. ساغلا - ساغلا سائەت توقۇز بولغاندا، كېمىنى ئىشقا سېلىپ، سائەت ئون بىر بولغاندا قايتىپ كېلىشىدە ئاران قىرىق - ئەللىك جىڭ بېلىق يىغىلدى.

ئۇنىڭ بىر كۈنلۈك چىقىمى يۈز يۈەن ئەتراپىدا بولدى.

ئىككىنچى كۈنى سائەت ئونلاردا كېمىنى ئىشقا سېلىپ، قىرىق جىڭ چىڭ -

يۇ بېلىقى سېتىۋالدى.

قوشۇپ بېرىلىدىغان ئىش ھەققىنى بولسا ئىقتىساد قىلىپ قالدى.

ئۇ بېلىقچىلىق مەيدانىنىڭ رەھبەرلىكىگە مۇنداق دېدى:

-- ماڭا ياردەملىشىپ بەزى خىزمەتلىرىنى ئىشلىپ بېرەلەمسىلەر؟ يەنە

قانداق شەرتلىرىڭلەر بولسا، مەسلىھەتلىشىشكە بولىدۇ. ئۇلار:

-- بىز مۇشۇنداق بېكىتتۇق، ئۇنىڭغا ئۈنىمىساڭ، توختامنى مۇشۇ يەردە

بىكار قىلىۋىتەيلى، -- دېيىشتى.

ئۇنىڭ يەنىلا تەن بەرگىسى كەلمىدى. ئۇ كېمىدىكى كىشىلەرنى ئىنسانىيەتقا كەلتۈرۈشنى خىيال قىلىپ، ئۇلارغا ئۇششاق تىجارەتچىلەرنىڭ قىيىنچىلىقلىرىنى ئېيتىپ، تاماكا، ھاراق ئېلىپ بېرىپ، چىشىنى چىشىلەپ ئۈچ كۈننى ئۆتكۈزدى. بەش كۈندە ئۇ ئاران بىر يۈز توقۇز جىڭ بېلىق سېتىۋالدىغانىدى. نەچچە ئونلىغان موتوتسىكىلىت كېلىپ دېريا بويلاپ، بېلىق سېتىۋېلىپ، ئاندىن باشقا جايلارغا يۆتكەپ ساتىدۇ، ماڭا نېمە ئۈچۈن يول قويۇلمايدۇ؟ ئۇ ئاچچىق كۈلدى.

[10]

«جۈي-ليوزا»نى يەنە سۇ ئامبىرىدىن قوغلاپ چىقىرىپتۇ!
بۇ ساراڭ بارغانلا يېرىنى سېسىتىدۇ!

-- مەن بۇرۇنلا ئۇنىڭ دەككە يەيدىغانلىقىنى بىلىدىم. ئاپتوموبىل، كېمە دېگەنلەرنى ئەپلىشتۈرەلمەيدۇ، دېھقان دېگەن شۇنداق بولامدۇ؟.....
ھەي ۋۇنۈي تېغى، قانداق كۈچ سەن توغۇلۇق ئېيتىلغان ھىكايىلارنى ئەۋلاتتىن-ئەۋلاتقا يەتكۈزۈپ كەلدى؟ كىشىلەردىن ھىكايىلارنى ئەۋلاتتىن-ئەۋلاتقا يەتكۈزگەن ۋاقتىدا، ھەقىقىي تاغلىقلار پەقەت زېرىكىدى، كەچ-كېچە مۇشۇ روماندىكى ھىكايىلارنىلا ئېيتامدۇ؟ شۇنىڭدەك، سەننىڭ ئالاھىدە سىملىق رىۋايەتلىرىنىڭ ئارىسىدا، نېمە ئۈچۈن پەقەت بىرسىلا چىرايلىق ئاياقلىشىدۇ؟

قاتناش بەلگۈسى يوق دەريا ۋە «كومپارتىيىگە كىرىشنى ئارزۇ قىلىدىغان خان» دېھقان.

[11]

يەتتىنچى ئاي، شەھەرلىك پارتكوم سىڭىرتىشى خىڭرىغا كەلمىپ خىزمەتلىرىنى كۆزدىن كۆچۈرگەندە خۇيچاڭ سۇ ئامبىرىنىڭ ئايلىنىدىكى خۇيلىۇڭ سۇ ئامبىرىنىڭ ئون بەش مىڭ مو سۇ يۈزى تاشلىنىپ قالغانلىقىغا ئېچىنىپ:

-- دەريا بويىدىكى ئىككى يېزىنىڭ قىيىنچىلىقى بولغاندىكىن، شەخسلىرىگە ھۆددىگە بەرسەڭلەر بولماسمۇ؟ دېدى.

ئۇ باشتا بىر بېلىقچىلىق كەسپى ئائىلىسىنى كۆرسىتىۋېدى، باشقىلار قوشۇلدى، جۈي لىنغاڭچۇ دېۋىدى، ناھىيەلىك پارتكوم رەھبەرلىرى:

-- ئۇ بولمىدۇ، دېدى.
جۈي لىنغاڭنىڭ تىنچ تۇرغان يۈرىكى يەنە تىنچىلاپ سوقماي تۇردى.

ئۇ ماشىنىسىنى ھەيدەپ ئوتتۇز نەچچە كىلومېتىرلىق سۇ ئامبىرى رايونىغا

نى ئۈچ كۈن ئارىلاپ، بۇ سۇ ئامبىرىدا بېلىق بار ئىكەن، ئادەملەر مۇ يۇۋاچ، ساددا كۆرۈنۈدۇ. ئەڭ مۇھىمى، ئۇ ھۆددىگە ئالغاچقا دېگىنى ھېساب بولمىدۇ، ئەمدى خۇيچاڭدىكىگە ئوخشاش باشقىلارنىڭ بوزەك قىلىشىغا ئۇچراپ، كىشىلەرنىڭ كۆزىگە قاراپ ئولتارمايدۇ، ئۇنىڭ ئويلىغانلىرى نەزەرىيە جەھەتتە تىن خاتا ئەمەس، بىراق تارىخىي تەرەققىياتنىڭ ئىسپاتلىشىچە، ئۇ پەقەت شەيئەنىڭ بىر تەرىپىمىلا كۆرگەن.

ئۇ يەنە ھەر قايسى ئىمدارلارغا قېتىملاشقا باشلىدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئۈچ كۈن قېتىملىرىدىن كېيىن ئۆزى B تەرەپ، سۇ ئېلېكتىر ئىمدارىسى A تەرەپ بولۇپ، كۈچكە ئىگە بولۇش مۇددىتى 10 يىللىق بولغان، ۋە A تەرەپكە بايلىقتىن پايدىلىنىش راسخوتى ئۈچۈن 70 مىڭ يۈەن تاپشۇرۇدىغان توختام تۈزۈشتى.

A تەرەپ تېخنىكا جەھەتتە ياردەم قىلىنغاندىن باشقا، توختامدىكى 7 ماددىنىڭ ئالتمىسىغا «مەسئۇل بولمايمىز» دېگەن سۆز يېزىلدى. ئۇنىڭ ئەڭ چوڭ قىممىتىچىلىقى دەل تېخنىكا مەسىلىلىرى ئىدى. ئەگەر توختامغا قول قويىمىسا، كېيىن ئۇلارنىڭ ئۇنىڭ بىلەن كارى بولامدۇ؟ باشقىلىرى بىلەن سۇ ئېلېكتىر ئىمدارىسىنىڭ كارى بولمىغىنى بىلەن، گېزىت، رادىئولاردا «كەسپىي ئائىلىلەر - نىڭ قانۇنىي ھوقۇقى - مەنپەئەتىنى قوغداش كېرەك» - دەپ ئېيتىپ كىلىۋاتامدۇ؟

نەزەرىيە جەھەتتە ئېيتىلغاندا، ئەۋەتتە ئۇنىڭ ئويلىغانلىرى توغرا ئىدى. بىراق تارىخ ئۇنىڭ ھەر بىر باسقۇچىدا قەدىمكىگە پاجىئە ئۇرۇقىنى چېچىپلا كەلدى.

[12]

كۆكۈش دەرياسى يۈزىدە ماتورلۇق كېمە «توت - توت - توت» قىلىپ كەلمەكتە، كېمەنىڭ تۇمشۇق تەرىپىنىڭ ئىككى يېنىدا قۇش قانىتى شەكىلىدە دولقۇنلار كۆتۈرۈلمەكتە، كېمەنىڭ ئارقىسىدا دولقۇن سىزىقلىرى بىر - بىرىگە تۇتىشىپ، بارغانچە كېڭىيىۋاتقان بىر تال ئۇزۇن ئىمىز كۆرۈنەتتى. -- جۈي لىيۇزاننىڭ «كەچىمەك تاۋۇتى» كەلدى! بۇ خۇيلۇڭ سۇ ئامبىرىدا كېمە پەيدا بولمىشى بىلەنلا، دەريا بويىدىكى كىشىلەر -- «توت - توت - توت» دېگەن ئاۋازنى ئاڭلىغان ھامان دېمىشىدىغان بىر جۈملە سۆز ئىدى. بۇنىڭ ئىچىدە چۆچۈش، ئالاقزادىلىك، كۆپرەك مەسخىرە قىلىش ۋە ئۆچمەنلىك بار ئىدى. ئارىدىن بىر يىل ئۆتە - ئۆتەيلا دەريا بويىدا ئۇ «كەچىمەك تاۋۇت» خۇددى كىمىنولاردىكى ياپون ئالۋاستىلىرىنىڭ ماتورلۇق قېيىقلىرىغا ئوخشايدۇ،

«جۇي ليۇزا پوچىلىق بىلەن كېمىنىڭ تۇمشۇقىدا تۇرسا، بىر نەچچە ھەم-راسى ئۇنىڭ يېنىدا تۇرۇۋالىدۇ، ئۇنىڭ ھەيۋىسىگە پەقەت بىر نەچچە تال «سەنبا مىلىتىق» ۋە بىر پارچە «ياپون بايرىقى» لا كام بولۇپ قالدى! -- دېگەن پاراڭلار پەيدا بولدى.

ئەينى يىللاردا، تاغ ئىارىسىغا كىرگەن ياپون ئاۋاستىلىرى بىلەن تاغلىقلار باتۇرلۇق بىلەن ئېلىشقان، بۈگۈنكى كۈندە، بىر-بىرىگە تۈپتىن ئوخشىمايدىغان ئىككى ئىشنى بىر-بىرىگە سېلىشتۇرغىلى بولامدۇ، كىم-كىمگە ئۆچمەنلىك قىلىدۇ!

بىر-بىرىگە ماس كەلمەيدىغان، ئېچىنىشلىق، شۇنداقلا مول تەسەۋۋۇر قىلىش كۈچى دېگەن مۇشۇ -- دە!

جۇي لىنفاڭ بۇلارنى ئازراقمۇ سەزمەيتتى. ئۇ يەنە خوشال بولۇپ كەتتى: -- خۇبجاڭ سۇ ئامبىرىنىڭ ھەر مو سۇ يۈزىدىن ھەر يىلى 10 جىڭ ئەتراپىدا بېلىق تۇنقىلى بولىدۇ، بۇ يەرنى خۇبجاڭ دەرياسى بىلەن سېلىشتۇرغىلى بولمايدۇ. ھەر موسىدىن بەش جىڭدىن بېلىق تۇنۇلسا، ھەر جىڭى بىر يۈەن بولسا، 15 مىڭ مېدىكىسى قانچە پۇل بولىدۇ دېگەننى! ئۇ تولۇق ئىشىنچە بىلەن بىرىنچى قەدەمدە: دەريا بويلاپ ئۈچ كۈن تەشۋىق قىلىپ، كىشىلەرگە سۇ ئامبىرىنى ھوددىگە ئالغانلىقىنى، ئەندى ئامبارغا پارتلاتقۇچ دورا - تاشلىمە ماسلىقىنى، بېلىق توتماسلىقىنى ئۇقتۇرۇپ قويماقچى بولدى.

بىرىنچى كۈنىلا ئەھۋالنىڭ چاتاقلىقى مەلۇم بولدى. ئۇ دەريادىكى بېلىق تۇتمىدىغان تورلارنىڭ ناھايىتى كۆپىمىگەننى، يەنە بەزىلەرنىڭ پارتلاتقۇچ دورا بىلەن بېلىق تۇنۇۋاتقانلىقىنى كۆردى. كىشىلەر ئۇنىڭغا، 70 - يىللاردا بۇ يەردە بىر دۆلەت ئىگىلىكىدىكى بېلىقچىلىق مەيدانى بار بولۇپ ئۈچ يىل بۇرۇن تۈگۈشۈپ كەتكەنلىكىنى، بۇ يەرلەر يەنە دەريا بويىدىكى يېزا ئاھالىسىنىڭ تەبىئىي بېلىقچىلىق مەيدانى بولۇپ قالغانلىقىنى ئېيتىشتى.

ئۇ چاغدا، پەقەت دۆلەت ئىگىلىكىدىكى بېلىقچىلىق مەيدانىنىڭ ياخشى باشقۇرۇلمىغانلىقىنى ئاساسەن داشقاينىڭ تامىقىنى يېيىش كەلتۈرۈپ چىقارغانلىقىنى، كىشىلەرنىڭ ئەندى ئۆزىگە نىسبەتەن قىزغىن، دوستانە مۇئامىلە قىلىدىغانلىقىنىمۇ ئويلىغانىدى. بىراق سۇ ئامبىرىنى ئۇنىڭ ھۆددىگە ئالغانلىقىنى ئاڭلاش بىلەنلا، ئۇلارنىڭ چىرايلىرى بۇرۇنقىغا ئوخشىمايدىغان بولۇپ قالدى:

-- نېمە - نېمە؟ ھۆددىگە ئاپتەمۇ؟ ھۆددىگە ئېلىش دېگەن قانداق ئىشكەن؟

سەن نېمەنىڭگە تايىنىشىپ ھۆددىگە ئالدىڭ؟ ئۇ توختامىنى كۆپ-چۈلۈككە كۆرسەتتى.

... ئۇشۇ قەغەز بىلەنلا، سۇ ئامبىرى ساڭا تەۋە بولۇپ قالدىمى؟

... قانداقراق خوتۇندىن تۇغۇلغاندۇ بۇ ھارامتاماق!

... كۆتەر قاسقىنىڭنى! .....

ئۇنى ۋەھىمە بېسىپ، پۈتۈن ھۇجۇدى مۇزلاپ كەتتى.

ھەددىدىن زىيادە چىددىلىشىپ ۋە ھارغىنلىق تۈپەيلىدىن ئۇنىڭ گۈزەل

ئارزۇلىرى ئاللا قايىقلارغا ئۇچۇپ كەتتى.

دۆلەت ئىگىلىكىدىكى بېلىقچىلىق -- مەيدانى قانداق ۋەيران بولغان؟

نېپىتىشلارغا قارىغاندا بىر سەۋەپ شۇكى، دەريا ياقىسىدىكى كىشىلەر -- قالايىمە --

قان پارتىلىتىپ بېلىق تۇتۇپ، دائىم چىدەل ماجرا بولۇپ تۇرغانلىقىمىن،

«ۋەيران» بولغان ئىكەن. بۇلتۇر بېلىق تۇتۇش باشلانغاندا، خىيالىمدا يېزىمىم --

دىكى بىر ياش بېلىق تۇتۇش ۋاقتىدا باشقا بىرسى بىلەن قىزىشىپ قىلىپ،

ئۇنى ئۆلتۈرۈۋەتكەن، بۈگۈنكىچە بۇ ئەزىزىمىڭ باش ئايىقى چىقىمىغان. دەريا

ياقىسىدىكىلەرنىڭ ھەممىسىدە بېلىق تۇتمىغان تور بولغاچقا، نۇرغۇن كىم

شىلەر بېلىق تۇتۇشنى قوشۇمچە كىسىپ قېلىۋالغان. ئۇ ئۆزى سۇ ئامبىرىنى

ھۆددىگە ئىلىۋالسا، دۆلەتكە پايدىلىق بولۇپ، باشقىلارنىڭ تاماق ئۈستىلىدىكى

بىر قاچىنى تارتىۋالغانلىقى ئەمەستە؟ ئۇدىن باشقا قۇرۇلمىسا، 10 يىل ئەمەس،

ئىككى يىلدىلا بار ۋەسلىنى زىيانغا تۆلەپ بىرىشىمۇ مۇمكىن!

ئۇيان ئويلاپ - بۇيان ئويلاپ، ئۇ ئالدىراپ خوشال بولماسلىقى لازىملىقىم --

نى چۈشەندى، شۇ ئاخشىمى، ئۇ خۇبجاڭ سۇ ئامبىرىنىڭ مۇناسىۋەتلىك بەلگۈ --

لىملىرىگە ئاساسەن، «خۇبجاڭ دەرياسى بويىدىكى ئاھالىلەرغا خەت» نى

يازدى.

بۇ يەردە بىر نەچچە ماددىنى كۆرسىتىمىز:

1 - بېلىق تۇتۇشقا ئەھمىيەت بېرىپ، بېقىشقا ئەھمىيەت بەرمەسلىك

ئىدىيىسىنىڭ تەسىرىدە، كۆز ئالدىدىكى بېلىق تۇتۇشقا كىرىشىپ، ئۇنداق

مۇددەتلىك ھېسابلاشنىڭ كامچىلىقىدىن بايلىق مەنبەسى قۇرۇپ كېتىشىنى كەل

تۈرۈپ چىقارغان. شۇنىڭ ئۈچۈن، دەريا بويىدىكى ئامبىرنىڭ سۇ -- ئامبىرىنى

ئاسراش شەرەپلىك، بېلىق ئوغرىلاش، بېلىق پارتىلىتىشىنى نومۇس بېلىش تەر --

بىمىسى ئېلىپ بېرىپ، ياخشى ئەخلاق -- پەزىلەتنى تۇرغۇزۇشنى ئۈمىد قىلىمەن.

2 - دەريا بويىدىكى يېزىلارغا تەۋە كېمىلەر پەقەت قاتناش، تىرانسپورت

ئۈچۈنلا ئىشلىتىلىشى، بېلىق تۇتۇشقا ئىشلىتىلمەسلىكى لازىم. ئەگەر بۇنىڭغا

خىلاپلىق قىلغۇچىلار كۆرۈلسە، كېيىنكى تۇتۇپ قىلىنغاندىن تاشقىرى، بېلىق بايلىقىغا كەلتۈرگەن زىيىنى تۆلىنىۋالمايدۇ.

3 - پارتىلاتقۇچ دورا بىلەن بېلىق تۇتۇش، زەھەرلىك دورا بىلەن بېلىق تۇتۇش قاتتىق مەنى قىلىنىدۇ. خىلاپلىق قىلغۇچىلارغا، قەتئىي ھالدا ئىككىنچى كۈنى، ئۇ خەتنىڭ -- ئارگىمانلىنى ئېلىپ ناھىيىگە كەلدى. بىر رەھبەر كۆرۈپ:

-- بەكمۇ ياخشى يېزىلىپتۇ، - دېدى. ھەمدە يەنە بىر مۇناسىۋەتلىك رەھبەر بىلەن كۆرۈپ -- بېقىشىغا تەۋسىيە قىلدى. ئۇمۇ:

-- بىك ياخشى بوپتۇ، - دېدى، ئۇ: -- ئۇنداق بولسا، خەتنى بېسىپ بەرگىلى بولارمۇ؟ ئانچە پۇل كەتسىمۇ تۆلىمە، - دەپ ئىلتىماس قىلىۋىدى، ھەممىنى رەھبەر:

-- بۇنى شەخسىي نامىدىن يازغاندا سالىملىقى بولماي قالدى، بىز مۇزاكىرەلىشىپ، ھۆكۈمەت نامىدىن يازايلى، - دەپ جاۋاب بەردى. ئۇ خوشاللىقتىن ئۈچ ئېتىم «ياشمۇن»... دەپ توۋلىۋەتكۈس كېيىنكىتى. -- بۇ، ئۇنىڭ كۈتكەن يېرىدىن چىققانىدى.

ئۇ ھاياجان ئىچىدە نەچچە كۈن كۈتۈپ، بۇ ئىشنى ئۇنتۇپ قالدى ۋە بۇ ئىشقا كۆڭۈل بۆلۈشكىمۇ يېتىشەلمىدى!

تا ھازىرغىچە، «ھۆكۈمەت نامىدىن» يېزىلغان «خۇيلۇك دىرياسى بويىدىكى ئاھالىلەرغا يېزىلغان خەت»نى ھېچكىمۇ كۆرمىدى.

[13]

7 - ئاينىڭ 18 - كۈنى.

ناھىيىلىك ھۆكۈمەتنىڭ مەلۇم ئورگىنىنىڭ ئۈچ ئايدىن كۆپرەك ۋاقىتتىن كېيىن، ناھىيىلىك پارتكومغا يازغان دوكلاتىغا ئاساسەن ئېيتقاندا، بۇ «جۈيلىنىڭ بېلىقچىلىق مەيدانىدا ئىش باشلاپ ئۈچىنچى كۈنى» بولغان ئىش، جۈيلىنىڭ ئىسسىقچى، ئۇنىڭ - «سۇ ئامبىرىغا بېرىپ ئىش باشلىغان تۆتىنچى كۈنى» ئىدى.

سائەت ئۈچ ئەتراپىدا تاڭ ئىمىدىلا سۈزۈلۈشكە باشلىغاندا، ئۇ، ياللىۋالغان ئىش نەپەر ئىشچىسى بىلەن دەريا بويلاپ تەكشۈرۈشكە چىقتى، ئادەتتە مۇشۇ ۋاقىتتا سۇ ئامبىرىنى مۇھاپىزەت قىلىش باشلىناتتى، بۇ چاغدا كېسەل كېسەل قىلىنىپ كېتىدۇ. چۈنكى كېسەل ماتورىنىڭ ئاۋازىنى ئاڭلىمىلا، بېلىق تۇتۇۋاتقان كىشىلەر قېچىپ كېتەتتى.

دەريانى تۇمان قاپلىغاچقا ئىككى يۈزمېتىر يىراقلىقتىكى نەرسىلەرنى كۆر-
گىلى بولمايتتى. سائەت تۆتلىرىدە پابۇ يېزىسىغا كەلگەندە، دەريا ئوتتۇرىسىدا سۇ-
نىڭ شالاقشىغانلىقى ئاڭلاندى، بىر كىشى كىچىك قولۇق بىلەن تور سېلىۋات-
قان بولۇپ، ئۇ كىشىنى قىرغاققا يېقىن كېلىشكە چاقىردى. ئۇ ئادەم ئىشىنىڭ چا-
تاقلىقىنى بىلىپ جىم تۇرۋالدى. يان تەرەپتە كىچىك بولغاچقا، جۈي لەنغاڭ كې-
مىنى سۇغا چۈشەرمەكچى بولماۋاتقانلىقىنى كۆرۈپ، ئۇ ئادەم ئاندىن قىرغاققا
يېقىنلاشتى.

ياللىۋالغان بىر ئىشچى قۇلۇققا چىقىپ، بېلىق تورىنى تۇتۇپ تۇرۇپ:
— سەن يەنە بېلىق تۇتۇۋاتاسەن، مۇسادىرە قىلىمىز! — دېدى، ئۇ كىشى:
— بۇلاڭچىلىق قىلامسىلەر! سىلەر بۇلاڭچى ئىكەنسىلەر! — دەپ ۋاقىرىدى.
— سەن كىمنى بۇلاڭچى دەپ ئىللاۋاتسەن؟ بۇ سۇ ئامبىرىنى ھۆددىگە
ئالغانلىقىنى بىلمەيتتىڭمۇ؟

— ماڭە، گوڭشىغا بارىمىز ..... ئۇلار ۋاقىرىشىپ تالاش-تارتىش قىلىشىپ كەتتى.
بۇ چاغدا، يېزىدىن ئالتە-يەتتە ئادەم يۈگۈرۈشۈپ يېتىپ كەلدى. شۇنىڭ بىلەن
قالايىمقان ئۇرۇش-تالاش باشلىنىپ ھەر ئىككى تەرەپنىڭ يۈز-كۆزلىرى قانغا
بويالدى.

ئىككىنچى كۈنى، جۈي لەنغاڭ ناھىيىسىدە ھۆكۈمەتكە كېلىپ، رەھبەرلىككە
بۇ ئىشنى دوكلات قىلدى. تازا سۆزلىشىۋاتقاندا، شاڭياڭ يېزىلىق ھۆكۈمەتتىن
لا جۈي ليۇزا، خۇددى گومىنداڭغا ئوخشاش، بىزنىڭ ئادەملەرنى ئۇردى، سىلەر
تېزدىن كېلىپ كۆرۈپ بېقىڭلار ..... دەپ تېلېفون كەلدى.

ناھىيىلىك ھۆكۈمەت بۇ ئىشنى تەكشۈرۈشنى سۇ-ئېلېكتىر ئىدارىسىغا تاپ-
شۇردى. سۇ-ئېلېكتىر ئىدارىسىدىن ئىككى كىشى شاڭياڭ يېزىسىغا بېرىپ، كۆمىمە قو-
ناق ئۇنىدىن ياسالغان قوتۇرماچ بىلەن يىمىسىي-ۋېيلەك شىورپىسىنى تويغىچە
يەپ-ئىچىپ قايتاشىدا پەيلۈگۇغا كېلىپ، جۈي لەنغاڭ ۋە ئۇنىڭ ياللىۋالغان ئىش-
چىلىرى تۇرۇشلۇق جايغا بېرىپ مۇنداق دېدى:

— سىلەر قائىدىدە ئۇتتۇرۇپ قويدۇڭلار. توختام نامىغا ئۈنەشەنچى كۈنى
گۇۋالىق بېرىلىپ رەسمىي ھۆججەتتە ھۆددىگە ئېلىش ۋاقتى 1984 - يىلى 7 -
ئاينىڭ 22 - كۈنىگىچە بولىدۇ. دېيىلگەن، تېخى ھۆددىگە ئېلىش ۋاقتى يە-
تىپ كەلمىدى، بۇ سۇ ئامبىرى يەنىلا خۇدانىڭ ئىلكىدە.....

كۈزنىڭ ئاخىرىدا مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلار مۇنداق دېدى:
— توختام گۇۋالىق بېرىلگەن كۈندىن باشلاپ كۈچكە ئىگە بولىدۇ.

بىردەم ئۇنداق، بىردەم مۇنداق بولۇۋەرگەنچە، دېھقان جۈي لەنفاڭ بۇنىڭ ئىچىدىكى سىرنى بىلىشكە ئامالسىز قالدى، شۇنداقلا بۇ ئۇششاق - چۈششەك ئىشلار بىلەن ھەپىلىشىپ يۈرۈشىنىمۇ خالىمايتتى. ئۇنىڭ كۆزلىكىنى كەلگۈسى بولۇپ، بارغانچە مۇھىم بولۇۋاتقان جىددىي ئىشلارنى بىر تەرەپ قىلىشقا ئېھتىياجلىق ئىدى!

7- ئاينىڭ 18- كۈنى، كەچقۇرۇن سائىت بەشتىن ئاشقان مەزگىل.

ئۇ ياللىۋالغان ئىككى ئىشچى بىلەن دەريادىن چىققان پارتلاش ئاۋازىنى ئاڭلاپ، ئىككى كىشىنىڭ دەريادا بېلىق تۇتۇۋاتقانلىقىنى كۆردى. ئۇلار قورقۇپ، قىرغاققا چىقىشقا جۈرئەت قىلالىدى. جۈي لەنفاڭ قىرغاققا تۇرغان كىيىم - كىچەك، قول سائەتلەرنى ئېلىۋالغانلىقتىن ئۇلار ئامالسىز قىرغاققا چىقتى. بىر ئاز ئالدىغا مېڭىپلا، ھىلىقى ئىككى كىشى ئىككى ياققا قايرىلىپ يۈگۈرۈپ قېچىشقا باشلىدى. ئۇلار ئۈچ كىشى بۆلۈنۈپ ئۇلارنى بىرەر يولچە قوغلاپ بارغاندا، ھىلىقىلاردىن بىرسى يول ياقىسىدىكى ۋېلىسىپىتنى مەنىپ قاچتى. جۈي لەنفاڭ ئەمدىلا ئۈمىدىنى ئۈزەي دېگەندە، ئالدىدىن تونۇش بىرسى ۋېلىسىپىت مەنىپ كېلىپ قالدى. ئۇ بىر ۋېلىسىپىتنى ئارىيەتكە ئېلىپلا قوغلاپ كەتتى...

ئۇ ئاچچىق كۈلۈمسەرەپ ماڭا مۇنۇلارنى دەپ بەردى:

— بىرىنچى قېتىم ئۇرۇشقاندا، مەن قول تەۋرەتمىدىم. ھازىر دېگەن «مەدە - نىيەت زور ئىنقىلابى» غا ئوخشىمايدۇ، ئۇزۇشۇشقا بولمايدۇ؛ شۇنداقلا مەن دېگەن باشلىق، مەن بىر مۇش ئۇرسام باشقىلار ئون مۇش سالىدۇ. مەن بۇ يەرلىك ئەمەس، بۇ يەردە ئىشلىمەكچى بولسام، باشقىلار بىلەن ئوبدان ئۆتمەسەم بولمايدۇ. بىراق بۇ قېتىم مەن ئۇ كىشىنى نەچچە مۇش ئۇرۇۋەتتىم، چۈنكى بىزىڭدىن ئۇنىڭ بىلەن پومداقلىشىپ تازا ئاچچىقىم كەلگەنىدى، ئىككىمىزدىن مەن پارتلىتىپ بېلىق تۇتقۇنلارغا بەكمۇ ئۆچلۈكۈم كېلىدۇ، «گۈمبۇر» قىلىش بىلەنلا، چوڭ - كىچىك بېلىقلار، قورساقلىرىنى ئاسمانغا قىلىپ لايلىپ چىقىدۇ، بۇنى كۆرسەم پارتلىغۇچ دورىنى خۇددى مېنىڭ يۈرىكىمنىڭ ئىچىگە تاشلىغاندەك بولۇپ كىتمەن ...»

ئىككىنچى كۈنى ئەتتىگەندە، يەنە پارتلاتقۇچ دورا بىلەن بېلىق تۇتقان ئىككى كىشىنى تۇتۇۋالدى.

8 - ئاينىڭ بىرىنچى كۈنى، يەنە شۇ كەچقۇرۇنلىقى، شاڭگاڭ يېزىسىغا يېقىن جايدا،

ئۇلار نېرىقى قىرغاققا ئۆتۈپ، پەيلۇگودىكى يانمىغا بارماقچىدى. كېچىكتە

تۇرغان ئادەم ئۇلارنىڭ بېلىقچىلىق مەيدانىدىكى كىشىلەر ئىكەنلىكىنى بىلمىۋېلىپ، كېمىگە چىققىلى قويىدى. ئامال يوق ئالتە كىشى كىيىملىرىنى سېلىپ قولىدا رىدا كۆتۈرۈۋېلىپ، ئۈچ يول كەلگىدەك يەردىن ئۈزۈپ ئۆتۈپ، نېرىقى قىرغاققا چىقىۋالدى. ئۇلار دەريا ياقىسىدا ئولتۇرۇپ، بىرەيلەن ئاچالغا بېرىپ، ماشىنىغا چاقىرىپ كەلمەكچى بولۇپ ماڭدى. يېرىم سائەتتىن كېيىن، ھېلىقى كىشى باش-كۆزى يېرىلغان ھالەتتە قايتىپ كەلدى. ئەسلىدە ئالدى تەرەپتە بىر توپ كىشىلەر پارتلاتقۇچ دورا بىلەن بېلىق تۇتۇۋاتقان بولۇپ، ئۇ، ئۇلارنى توستاندا، تال-ياق يەپتۇ.

— بىر نەچچە پۇلنى دەپ ماڭا ئىشلىپ، ئاغزىنى ياپ-الدىغۇدەك بولۇپ قالغاچقا، چىداپ تۇرالىمىدەم! قانداق ئىلاي؟ پەيچۇسورغا باراي دېسەم ئۇلار ئىشتىن چۈشۈپ كەتتى؛ جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسىغا باراي دېسەم يەنىمىز نەچچە يول مۇساپىنى مېڭىشقا توغرى كېلىدۇ. يامان يولۋاس يولدا ياتسا، شىرغا يول بەرمەس دەپتىكەن، يەنىلا ئۆزەمنى تۇتۇۋالغىنىم تۈزۈك، كىشىنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئېلىش ھەممىدىن مۇھىم، ئالدى بىلەن ئۇنى داۋالەتاي، — دەپ، ئەمدىلا تاغ تۇمشۇقىدىن بۇرۇلۇشىمىزغا ئالدى تەرەپتىن 5 — 6 ياش يىگىت يول توساپ كەلدى، بىز يول قويدۇق. يەنە تۆت - بەش ئادەم كەلدى، يەنىلا ھېلىقىدەك توستالدى، ئۇلارنى باشلاپ كەلگەن بىرسى:

— سىلەر قەيەرنىڭ ئادەملىرى؟ — دەپ سورىۋىدى. بىز:

— بېلىقچىلىق مەيدانىنىڭ ئادەملىرى، — دەپ جاۋاب بەردۇق.

— بېلىقچىلىق مەيدانىنىڭ بولساڭ، سېنىڭ نەرنىڭ ئارتۇقتى، — دەپ قويدىمىز بىر دانە قىڭغىراقنى چىقىرىپلا چاناشقا تەمىشەلدى، ئالدىدا ئۆتۈپ كەتكەن نەچچەيلەنمۇ بۇرۇلۇپلا، بىزنىڭ ئارقىمىزدىن كېلىپ پارتلاتقۇچ دورا تاشلىدى، بەختىمىزگە ئۇ پارتلىماي قالدى. مەن ئۆلۈم ۋەقەسى چىقىپ قېلىشىمدىن ئەنسىرەپ، قىڭغىراق تۇتقانىنى قۇچاغلىۋالدىم.....

ئۇنىڭ قولىدا ھازىر قىڭغىراق تالىشىپ ئېلىشقاندا كېسىلگەن جاراھەتنىڭ تانۇقى بار ئىكەن.

— بىز قىڭغىراق تۇتقان ۋە پارتلاتقۇچ دورا تاشلىغان ئىككى كىشىنى تۇتۇپ جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسىغا ئېلىپ باردۇق، بۇ قېتىم ھۆددىگە ئالغان ۋاقىت توشۇپ قالدى، ئادەم ۋە قاتىللىق قۇراللىرىنىمۇ ئېلىپ كەلدۇق، ئەمدى بىزگە يار - يۆلەك بولار دەپ ئويلاپتىمەن. نەدىكىنى، ئۇلار:

— سىلەرنىڭ ئادەم تۇتمىدىغانغا قانداق ھوقۇقىڭلار بار؟ — دەپ بىزنى

سوراق قىلدى.

[14]

« پارتلىتىلىپ بېلىق تۇتۇش قەتئىي مەنئى قىلىنىدۇ. پارتلىتىپ بېلىق تۇتۇش، بېلىق بايلىقىنى قۇرۇتىۋېتىش خاراكتېرىنى ئالغان بۇزغۇنچىلىق. ئىقتىدار خۇبىيەتلىك سۇ ئامبىرىدا پارتلىتىپ بېلىق تۇتۇشچىلارغا جامائەت خەۋپسىزلىك ئىدارىسىنىڭ پارتلىغۇچى بۇيۇملارنى باشقۇرۇش توغرىسىدىكى بەلگىلىمىلىرىگە خىلاپلىق قىلغۇچىلار قاتارىدا جازا بېرىلگەندىن تاشقىرى، بىر قېتىم پارتلىتىش ئېلىپ بارسا بايلىقنىڭ زىيانغا ئۇچراش ھەققى ئۈچۈن 300 يۈەن تۆلىتىۋېلىنىدۇ. قىلمىشى ئېغىرلارغا بىر ھەسسىدىن بەش ھەسسىگىچە قوشۇپ جازا بېرىلىدۇ. » بېلىق ئوغرىلاش قاتتىق مەنئى قىلىنىدۇ. شەخسلەر سۇ ئامبىرىغا كېلىپ بېلىق ئوغرىلىسا، كېمە، تور قانارلىق سايمانلىرى مۇسادىرە قىلىنغاندىن باشقا، ھەر بىر كېمە بايلىققا زىيان سالغانلىق ھەققى ئۈچۈن 200 يۈەن تۆلەم تۆلەيدۇ. ھەر بىر پارچە بېلىق تۇتۇش ئۈچۈن 10 يۈەندىن 20 يۈەنگىچە تۆلەم تۆلەيدۇ. قىلمىشى ئېغىرلارغا بىر ھەسسىدىن بەش ھەسسىگىچە قوشۇپ جەزمانە قويۇلىدۇ. »

« بېلىق بايلىقىغا بۇزغۇنچىلىق قىلغانلارنى پاش قىلغۇچىلارغا، ئىش تەكشۈرۈلۈپ، بىر تەرەپ قىلىنغاندىن كېيىن، زىيان ئۈچۈن تۆلىگەن تۆلىم پۇلى ئىچىدىن %30 ئاجرىتىپ مۇكاپات بېرىلىدۇ. نەق مەيداندا تۇتۇۋېلىپ ھەسسىدە بېلىقچىلىق ئىشخانىسىگە ياكى جامائەت خەۋپسىزلىك پېدېجۇسوسىغا تاپشۇرۇپ بەرگەنلەرگە، ئىشنى بىر تەرەپ قىلىپ بولغاندىن كېيىن، زىيان ئۈچۈن تۆلىگەن تۆلەم پۇلىدىن %50 ئاجرىتىپ مۇكاپات بېرىلىدۇ. »

دەريا ياقىسىدىكى كىشىلەر ئەدەلىيە ئورۇنلىرىغا بېرىپ، جۈي لەنفاڭنى مۇشۇنداق دەپ ئەيىپلىگەن ئىدى.

7 - ئاينىڭ 18 - كۈنىدىن 10 - ئاينىڭ 5 - كۈنىگىچە، جۈي لەنفاڭ ۋە سۇ ئامبىرىنى قوغدىغۇچى خادىملار بىرلىكتە يۈزدىن ئارتۇق بېلىق تورىنى مۇسادىرە قىلدى، بۇنىڭ ئىچىدە جەزمانە تۆلەشنى قوبۇل قىلىپ تورلىرىنى قايتۇرۇپ ئېلىپ كەتكەنلەر يېرىمىنى تەشكىل قىلىدۇ. 8 دانە كېمە مۇسادىرە قىلىنغان (بەزى ماتېرىياللاردا 6 كېمە، بەزى ماتېرىياللاردا 10 دانە كېمە دېگەن). ئۇ مۇنداق جاۋاب بەردى:

— مەن ھۆددىگە ئالمىغان چاغدا، بېلىقلار سۇ ئىلاھىغا تەۋە بولىدۇ.

ھۆددىگە ئېلىپ دۆلەت بىلەن توختام تۈزۈگىنىم، دۆلەتكە ۋاكالەتەن سۇ ئامبىد-
رىنى باشقۇرغانلىقىم بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. نېمە ئۈچۈن مۇسادىرە قىلىشقا بولماي-
دىكەن؟ مەن ئۇلارنىڭ ئائىلىسىگە بېرىپ مۇسادىرە قىلىدىمۇ؟ ئۆز ۋاقتىدا دۆلەت
ئىگىلىكىدىكى بېلىقچىلىق مەيدانىدىمۇ مۇسادىرە قىلىنغانغۇ؟ ھازىرقى خۇبىياڭ سۇ
ئامبىرىدىمۇ مۇسادىرە قىلىپ كەلدىغۇ؟ ھەممىسىلا سۇ ئامبىرى ئىكەن، نېمە ئۇ-
چۈن ئىككى خىل مۇئامىلە قىلىنىدۇ؟ مەن پەقەت دېھقان بولغانلىقىم ئۈچۈنلەمە؟
يەنە، مەن ھەر بىر بېلىق تورىغا تۆت بەش يۈەنلا جەرىمانە ئۆلەيتتىم، بۇ خۇي-
جاڭ سۇ ئامبىرى قويغان جەرىمانىنىڭ كىچىك بىر قېسىمىغىلا تەڭ كېلىدۇ، جەرى-
مانىنى تۆلىگەندىن كېيىن تورلىرىنى ئېلىپ كىتەلەيدۇ. مۇسادىرە قىلغان كېيىن-
لەرنى، سۇ ئامبىرىنىڭ تەرتىۋى ياخشىلانغاندىن كېيىن، ئاندىن قايتىۋرۇپ بې-
رىمەن.....

--ئۇنداق بولسا، سەن نېمە ئۈچۈن كېمىلەرنى ئۇرۇپ چاقتىڭ؟
ئۇ ماڭا مۇنداق دەپ بەردى--

--مەن ئىككى كېمىنى چاقتىم. مەن ئۇ چاغدا، دەسلەپكى ئىش باشلىغانداقتا...
تىغراق بولماي بوشاڭلىق قىلسام كېيىن باشقۇرماق تەس بولىدۇ دېگەن ئوي بى-
لەنلا شۇنداق قىلغانىدىم. ھازىرمۇ قورقاتقاندا، ئۇلار قورقىدىغان بولسۇن! كې-
مىنى چېقىپ قويغان بولسام، كېيىن پۇل تۆلەپ رېمونت قىلغۇزىمەن، قانداق
قىلسا، مەيلى. بىرىنچى قېتىم ھېلىقى قولۋاقتى چاقتاندا ئىستىسلا ناھىيىگە بې-
رىپ، رەھبەرلىككە «مەن كېمە چاقتىم!» دەپ ئېيتتىم. مەن رەھبەرلىكنىڭ مەس-
لىنى تېزىرەك ھەل قىلىپ بېرىشىمنى ئۈمىد قىلغان ئىدىم...

ھوقۇقۇم يوق تۇرۇپ قىلغان ئىككىنچى ئىش «نىمەگە تايىنىپ ئادەم
ئۇردۇڭ؟» دېگەن مەسىلە بولدى. بۇ ئىشنى ئېنىق دەپ بېرەلمەيمەن:
--بىز ئۆزىمىزنىڭ مەنپەئەتىنى قوغداۋاتىمىز-دە! شۇنداقلا بىز ئالدىدا مۇش
كۆنەرگەن ئەمەس! ئۇلار ئادەم ئۇرسا، قانۇنغا خىلاپ ئەمەسمىكەن؟

ئۇنداقتا قانداق قىلغۇلۇق؟ ئۇلار خالىغانچە تورسالىسا، پارتىلاتسا بولام-
دۇ؟ مەن شۇ يەردە تۇرۇپ ئۇلارنىڭ ئۇرۇش-تېپىش، قىلغىنراق بىلەن چا-
نىنى كۆنۈپ تۇرايمۇ؟

ھوقۇقۇم يوق تۇرۇپ قىلغان ئۈچىنچى ئىش: سەن نېمەگە تايىنىپ قا-
نۇنسىز ھالدا كىشىلەرنى سولاپ قويدۇڭ؟ دېگەن مەسىلە بولدى.

7 - ئاينىڭ 28 - كۈنى پارتلىتىپ بېلىق تۇتقان ھېلىقى ئىككى نەپەر كى-
شىنى تۇتۇۋالغاندا، كەچ كىرىپ كەتكەنىدى، جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسىغا

ئاپىرىپ بېرىش كېرەككۇ؟ جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسىمۇ «پارتلىتىپ بېلىق تۇتقانلارنى تۇتمۇالساڭلار بىزگە ئېلىپ كېلىڭلار» دېگەنىدى. خىيال قىلىسام كىچ بولۇپ قاپتۇ. يولمۇ بىراق، ئۇلارمۇ ئىشىتىن چۈشۈپ كەتتى. ئەتە بىر نېمە دەپ دەپ ئۇ ئىككى كىشىنى پەيلۇگۇدىكى نۇرار جايىمىزغا ئېلىپ كەتتىم.

ئۇنىڭ مۇنداق قىلىشىغا ھوقۇقى يوق ئىدى. بىراق ئۇ، بۇنى بىلىمەيتتى. ئۇ ئۇلارنى ئۇرۇدۇم، تىللىمەمدىم ھەم ئۇلارنى ھىچكىم قاراۋۇللۇق قىلىپ ساقلىمەيدى. يېتىش - قوپۇشى بىز بىلەن ئوخشاش بولدى، پەقەت بۇ يەردە ئۇخلىدى - غۇ؟ دەپ ئويلايتتى.

پەقەت بىر كېچە ئۆتتى. ئىككىنچى كۈنى يەنە بىز پارتلىتىپ بېلىق تۇتقان كىشىنى تۇتمۇيلىپ، ئوخشاشلا بىر كېچە كېچىكتۈردى.

«ئوغرىلىق، بۇلاش، قىمار ئويناش، لۈكچە كىلىك قىلىپ ئادەم ئۇرۇش قا - نۇنغا خىلاپ»، «ئادەم ئۆلتۈرسە خۇن تۆلەش» دېگەنلەردىن باشقا، ئۇنىڭ مىڭ - سەدە «قانۇنسىز قاماش» دېگەن بۇ ئۇقۇم زادىلا يوقىدى. ئۇنىڭ كۆپرەك بىلىمىدىكى پەقەت، «كىمىنىڭ ئەمەلىي چوڭ بولسا، شۇنىڭ گېپى قانۇن» دېگەن - دىن ئىبارەت ئىدى. كۆپرەك ئەنئەنىۋىي ئۇسۇل، ئادەتلەر بويىچە ئىش كۆرەتتى. ئۇنىڭ سەھنىدە ئوينالغان ياكى ئوينۇلۇش ئالدىدا تۇرغان تىراگىدىيەلەر -

رىنىڭ ھەر بىر پەردىسىدە، دائىم بۇ خىل كۆلەڭگىنى ئۇچرۇتۇپ تۇرۇمىز. بىراق بۇ مەسىلىنى بىر تەرەپ قىلغاندا، نېمە بولسا، شۇنى ئىمكان قەدەر دەپ قويۇپلا، ئۇنىڭ چوڭ ئارقا كۆرۈنىشى، تۈپ ئالدىنقى شەرتىنى ئويلاشماساق بولامدۇ؟

دەريا ياقىسىدىكى ئاممىنىڭ ھەممىسىلا «جۈي لىۋزانى قولغا ئالماقچى بو - لۇپتۇ!» دېيىشتى، ھەقىقەتەن مۇشۇنداق ئىش بولغان.

[15]

ئۇ شۇنىڭدىن باشلاپ، پارتلىتىپ بېلىق تۇتقانلارنى تۇتمۇالسا، قانچە كىچ كىرىپ كەتسىمۇ، ئۇلارنى پەيلۇگۇغا ئېلىپ كەتمەيدىغان بولدى. 8 - ئاي - نىڭ 1 - كۈنى تۇتمۇالغان ھېلىقى ئىككى ئادەمنى، كېچىلەپ، جامائەت خەۋپسىز - لىكى ئىدارىسىغا ئاپىرىپ بەردى. نۆۋەتچىلىك قىلىۋاتقان بىر رەھبىرى كادىر ئۇلارنى قوبۇل قىلىپ:

- ئۇلار ئاكا - ئۇكىلارمىكەن؟ - دەپ سورىدى.

- پىچاق كىمىنىڭ؟

- مېنىڭ.

- پىچاقنى نېمە قىلىسەن؟

- ئۇلارنى سويۇپ ناشلايمەن.
 - نېمە ئۈچۈن؟
 - ئۇلار بىزنى بېلىق تۇتقىلى قويمايدۇ.....
 ھېلىقى رەھبەر تېلىفۇننى ئېلىپ، يىغىۋېلىش ئورنى بىلەن سۆزلەشتى:
 - بىردەمدىن كېيىن سىلەرگە ئىككى ئادەمنى ئەۋەتىپ بېرىمىز.
 جۇي لەنفاڭ بىك خوشال بولۇپ كەتتى ھەمدە بىر ئاز ھاياجانلاندى.

.....
 ھەر قېتىم سوقۇشقاندا قارشى تەردىپ «سىلەرنىڭ بولۋاس تېرەڭلەرلا ئار-
 تۇققۇ» دېگەننى ئەڭ كۆپ ئېغىزغا ئالاتتى. بىر قېتىم ئۇلار بېلىق پارتىلەتمىپ
 تۇتقان بىر نەچچە كىشىنى تۇتمۇۋالدى، قارشى تەردىپ تاياق - توقماق ئويناقتىم-
 لى تۇردى. ئۇ ئىشىنىڭ چاتاقلىقىنى كۆرۈپ، ئەقىل تېپىپ، ئارقىسىدا تۇرغان
 پورما كەيگەن، بېشىدا قاسقان شەپكىسى بار شوپۇرنى كۆرسۈتۈپ:
 - مانا بۇ كىشى جامائەت خەۋپسىزلىكى ئىدارىسىدىن، - دەپ ۋاقىرىدى.
 بۇنىڭ بىلەن قارشى تەردىپ توختاپ قالدى. ئۇلارنىڭ ئىشىنىدىغىنى «ھۆكۈمەت
 ئادىمى» ئىدى. بىراق بۇرۇنقى ۋاقىتلاردا تۇتمۇۋالغان ئادەملەر پەيچۇسوغا ۋە جىخ
 ئىدارىسىغا ئېلىپ بېرىلسا، بۇياقتىن كىرىپ، ئۇياقتىن قويۇپ بېرىلەتتى. بەزى-
 دە تېخى ئۇلار بۇ تەزەپتە تېخى ئەھۋالنى تونۇشتۇرۇپ بولمايلا، ئۇياقتىن قويۇپ
 بېرىلەتتى. بۇ قېتىم بۇ ئىككى كىشىنى نەچچە كۈن قاماپ قويىدىغان بولسا، بې-
 لىق ئوغرىلىغانلار قانداقمۇ چۆچىمەي تۇرالمىسۇن.

دەل مۇشۇ ۋاقىتتا، ئاشقىرىدا بىر ئاپتوموبىل توختاپ، ئوتتۇرا ياشلىق
 بىر كىشى بىلەن بىر ساقچى كىرىپ كەلدى، ئوتتۇرا ياشلىق ئادەم ھېلىقى تۇ-
 تۇلغان ئاكا - ئۇكىلارنىڭ ئاتىسى، ساقچى بولسا، ئۇلارنىڭ تۇققىنى ئىكەن. بۇ
 نەچچە يىلەن نىمىرقى ئۆيدە باش قوشۇۋالغاندىن كېيىن، ئاكا - ئۇكىلاردىن قايتا سو-
 راق سورىغاندا، ئۇلار ئەۋەللى سۆزىدىن تېنىۋېلىپ:

- ئۇ پىچاق مېنىڭ بېمەس! - دېدى، ھېلىقى رەھبەر جۇي لەنفاڭغا:
 -- بۇ ئىشنى ھازىرچە «ئۇقىملاشتۇرغىلى بولمايدىكەن»، ئۇلارنىڭ بەدىنىدە
 جاراھەت بارىكەن، ئۇلار ئالدى بىلەن دوختۇرخانىمگە بېرىپ كۆرۈنۈپ باقسۇن.
 سىلەر قايتىپ كېتىپ خەۋەر كۈتۈڭلار بولامدۇ؟ - دېدى. جۇي لەنفاڭ:
 -- ئۇلار ھازىرلا ئىمقارار قىلغانغۇ؟ - دېۋىدى، ھېلىقى رەھبەر:
 -- ئۇ دېگەن مەسلىكتە قىلغان سۆز. سىلەر ئۇلارنىڭ مەس بولۇپ قالغان-
 لىقىنى كۆرمىدىڭلارمۇ؟ - دېدى.

دەرۋەقە، جۈي لىنغاڭ ھېلىقى كىشىنى تۇچاغا سۇپا بېرىپ چاقنى تارتىۋالغاندا، ھاراق ھىدىنى پۇرىغان ئىدى. بىراق ئۇلار مېھمانخانىدا ھاراق ئىچىپ بولۇپ، جۈي لىنغاڭلار تەرەپكە بۆسۈپ كەلگەنىدى. ئالايتان خوشىنىمىزنىڭكىگە كىرىپ چاق ئېلىۋالغان كىشى نېمەشكە چۆمۈچ ئالماي بەلگى، ئىمىزىدىكى تىڭمىراتىنى ئالدى. دۇ؟ ئېجىبا ھاراق ئىچكەندىن كېيىن قاتىلىق قىلسا، قانۇنغا خىلاپلىق قىلغان بولمامدۇ؟ دەل ئۇلار سۆزلىشىۋاتقان ۋاقىتتا ھېلىقى ساقچى ئۈچىسىدىكى چاپاننى سېلىۋېتىپ، يان قورالنى كۆرسۈتۈپ غەزەپ بىلەن ئۇيان - بۇيان كىرىپ - چىقىپ مېڭىپ يۈرۈپ:

— مەن تېخى كىشى جۈي لىۋزا دەيدىكەن دەپتىكەنمەن، سەن ئىكەنسىن - دە! سەن نېمەگە تايىنىپ خالىغانچە ئادەم تۇتسەن؟ نېمە ئۈچۈن كىشىنى ئۇرۇپ مۇنداق قىلىۋېتىسەن؟ سېنىڭ كىشىلەرنى قاتلىغان ئىشىڭ تېخى تۈگىمىگەن ئىدى! - دەپ ۋاقىردى.

— مەن بۇ ئەھۋالدا، ئاستا يولۇمغا ماڭمايدىغان بولسام ئۆزۈمنى قاماپ تويۇشى تۇرغان گەپ ئىدى! - ئۇ ئەلەم بىلەن بېشىنى چايتىدى. - مەن بىر دېيىقان، ئۇلار بىلەن زوكونلىشالمايمەن، شۇنداقلا زوكونلىشىمىدىغان يەرمۇ يوقتە!

— جۈي لىۋزا ياللىۋالغان ئىشچىنى بىراۋ ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈپ قويۇپتۇ! - ھەي..... بەكمۇ ئوبدان، تېتىك ئادەم ئىدى! - قانداق؟ يەنىلا ئۇنى توغراۋېتەيلى. ئۇ لىۋجياڭلۇق نېمىسىگە تايىنىپ بىزنىڭ شاڭياڭغا كېلىپ خوجاينىلىق قىلمايدۇ؟ - مەن بۇرۇنلا خۇيلۇڭدا ئادەم ئۆلمىسە، ئازراقمۇ توختاپ قالمايدىغانلىقىمنى ئالدىن كۆرگەن ئىدىم! - بۇ قېتىم ئادەمنى خاتا ئۇرۇپ قويدۇق! .....

[16]

ھەي ۋۇنۋي تېغى، سەن «جۈي لىۋزا» ماركىلىق كېمىنى كۆردۈڭمۇ؟ ئۇ ساما يولى ساھىلىدىن پەرىزاتلارنى ئېلىپ كېلىدىغان «جۈي لىۋزا» ماركىلىق كېمە ئىدى! ھەي.... دۈم كۆمتۈرۈلگەن كېمىگە ئوخشاش تاغلارنىڭ دولقۇنىدەك چوققىمىزى ئارىسىدا لىيىمگە نەدەك تۇرغان ۋۇنۋي تېغى! سەن نېمە ئۈچۈن «چۆككەن كېمە تېغى» دېيىلمەي بەلكى ۋۇنۋي (بەش قىز) تېغى دېيىلمىدىغانسەن؟ ھەي ۋۇنۋي تېغى، ھېلىقى پەرىزات مۇھەببەت باغلاپ تايىتىپ كېتەشنى ئۇنۇتۇپ قىلىۋالغان، تىزىلارنىڭ كۆ-

زىڭگە ئوخشايدىغان «تەڭرى كۆلى»گە تولغان سۇلار، سېپىنىڭ نۇرغۇن - نۇرغۇن ئاچچىق كۆز ياشلىرىڭنىڭ سۈيىمۇ؟
 — ئىنىم دېمىگەندىمۇ (ئىككى بىر قېرىنداش ئىنىسى - ئاپتورنىڭ ئىزاھى، تۆۋەندىمۇ شۇنداق) تۇقۇنۇم، (بىرسى باجا، بىرسى ھامىمىنىڭ ئېرى) شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ھەممىسى ماڭا ياردەملىشىپ زىرائەت توشىغىلى ياخشى نىيەت بىلەن كەلگەن، شۇنداقلا ھەممىسىنىڭ بالا ۋاقتى بار تۇرسا، ئۇلار يەنە «كۈندىخانا» دە ئولتۇرسا بولامدۇ؟ ئۇنى بىز ئۈستىمىزگە ئالايلى.....
 ئوخشاش مەزمۇندىكى بۇ خىل گەپلەر، ياغۇز بىغلاسىراپ تۇرغان لۇي - تىڭامىڭنىڭ ئايالىنىڭلا ئاغزىدىن چىقىپ قالدى، ھەمدە شاڭياڭ يېزىسىدىنلا چىقىپ قالدى.

بەزىلەر:

— ئانۇن دېگەن نېمە ئۇ؟ بىرنى تۇتسىلا ئىش پۈتمدۇ - دە - دېدى.

بەزىلەر:

— بۇ ئىش بىر مۇجەل بۇتخانا، مۇجەل ئىلاھ، مۇجەل ئىزە، - دېيىشتى.

[17]

توختام تۈزۈلگەن كۈندىن باشلاپلا داۋا باشلىنىپ كەتتى. شاڭياڭ يېزىسى دەيدىكى:

— ناھىيىدىن خۇيلۇڭ سۇ ئامبىرىنى بىزنىڭ ۋاكالىتىن باشقۇرۇشىمىزغا ئۆتكۈزۈپ بەرگەن. سۇ ئېلىپكىتىر ئىدارىسى نېمىگە ئاساسەن جۈي لەنفاڭ بىلەن توختام تۈزەيدۇ؟ سۇ ئېلىپكىتىر ئىدارىسى دەيدىكى:

— خۇيلۇڭ سۇ ئامبىرى - دۆلەتنىڭ بايلىقى، سۇ ئېلىپكىتىر ئىدارىسى دۆلەتنىڭ ئورگىنى، بىزنىڭ دۆلەتكە ۋاكالىتىن جۈي لەنفاڭ بىلەن توختام تۈزۈشىمىز بىزنىڭ خىزمەت دائىرىمىزگە كىرىدۇ.

سۇ ئامبىرىنى شاڭياڭ يېزىسى ۋاكالىتىن باشقۇرسۇن دەيدىغانغا ئۇلاردا رەسپىيەت قىغىزى بارمۇ؟ شۇنداقلا ئۇلار زادىلا ۋاكالىتىن باشقۇرمىدى. ھەممىسىلا ئۆزىنىڭكىنى راس دەيدۇ. پالاكەت بېسىپ دەرت تاتقان كىشى كىم بولدى؟

تا - ھازىرغىچە جۈي لەنفاڭمۇ بۇ توختامنامىنى كىم بىلەن تۈزۈشە بولىدىغانلىقىنى ئىنىق بىلمىدى. ناھىيىدىكى رەھبەرلەر دەيدىكى:

— سۇ ئېلىپكىتىر ئىدارىسى ھېچنېمىگە «مەسئۇل بولمايمىز» دەپتۇ، بۇنداق توختامنى سەن قانداق ئېتىراپ قىلىدىڭ؟ بۇ ھەر يىلى ئۇلارغا يەتتە مىڭ يۈەننى بىكارلا بېرىۋېتىش دېگەنلىك ئەمەسمۇ؟

سۇ ئېلىپكەتەر ئىدارىسى بۇنى قەتئىي رەت قىلىپ، ئىككى قوشۇلغان جامائەت گۇۋاھلىقى باشقارمىسى گۇۋاھلىق بەرگەن بولغاچقا، توختامنامە قانۇنلۇق بولدى. تېخنىكا جەھەتتىن يېتەكچىلىك قىلىش، ياردەم بېرىشتىن باشقا، بىز يەنە نېمە قىلىپ بېرىشىمىز كېرەك؟ ئامبار رايونىنىڭ تەرتىپىنى قوغداش، كەسپىي ئائىلىلەرنىڭ مەنپەئەتىنى قوغداش ئۈچۈن ھۆكۈمەت بىلەن ئەدلىيە ئورۇنلىرى بارغۇ؟ مەيلى كىم ھۆددىگە ئالسۇن، كىم بىلەن توختام تۈزۈمەيلى ھەممىلا جەمئىيەتتىكى ھەر قايسى تەرەپلەرنىڭ ئومۇملاشتۇرۇپ تۈزۈشىگە مۇھتاج. خىزمەت ھوقۇقىمىز دائىرىسىدىن ھالقىپ كېتىدىغان ئىشلارغا بىز مەسئۇل بولالمايمىز. ھەر يىلى تاپشۇرىدىغان يەتتە مىڭ بۇن بايلىقتىن پايدىلىنىپ راسخوتى كۆپ بولۇپ كەتتى دېيىلسە، ئون باش مىڭ دو سۇ بۇزىدىن ھەر مۇسەددىن بىر تال تاپان بېلىقمۇ ئالالمايدۇ؟ نەدىكىنى، جۈي لەنفاڭ سۇدا تۇرۇپ ئالە - پاز - يات فىلاننى. بۇ يەردە كىشىلەر توختاپ قالماستىن بىر - بىرى بىلەن تىلەشتى، ئۆزىنىڭكىنىلا راس دەيدىغان سۆز جۈملىلىرىنى يىپقا تىزغان مارجاندەك تېزىۋىتتى. ھەمدە خۇيلۇڭ ئامبىرىدا ئۆلۈم ئەنزىسى چىققانىدىن كېيىن، كىشىلەر تېخىمۇ ئەستايىدىل، تېخىمۇ ئىنچىكىلەپ كېتىشتى.....

خاتالىقلارنىڭ ھەممىسى جۈي لەنفاڭغا تەۋە بولدى، ئىش دۇشۇ بەرگە كەلگەن - دىمۇ، نېمە ئۈچۈن بۇ ئىشنى ۋاقتىنچە توختۇتۇپ قويۇپ، ھىچبولمىغاندا بىردى ياردەمچى تەدبىرنى بولسىمۇ مۇزاكىرە قىلىپ باقمابدۇ؟ ئۇ يەردە بىر «ھۆكۈمەت ئاپپاراتى» بۇ يەردە بىر «دۆلەت ئورگىنى» بولسىمۇ، بىراق ئۇلارنىڭ بۇ خىل ھەرىكىتى كىمگە مەسئۇل بولۇش بولىدۇ؟ بۈگۈنكى كۈندە بەزى ئىشلارنىڭ ياخشى بولماسلىقى، مۇشۇ يەردە ئەمەسمۇ؟

ھاراق تەييارلىنىپ بولدى، قانداقلا ماركا چاپلىغىنى بىلەن، يەنىلا شۇ پوتۇلكىدە!

[18]

جۈي لەنفاڭ نەچچە ۋاقىتتىن بېرى بېشى قېتىمپ كۆڭلىنى بېرىم بولمۇتقاندا، ئۇنىڭ كۆز ئالدىدا لەپىمە ياش قۇرامى ئۆزىنىڭ ئاتىسى بىلەن تەڭ دېگۈدەك بىر مويىسىپەت پەيدا بولۇپ، «شاۋلىيۇ» دەپ ئاتىلارچە چاقىردى، شۇنچە يېقىملىق، شۇنچە دەپىر بىلەن چاقىرغانلىقتىن، ئۇنىڭ بۇرۇنكى ئىلىمى كەتتى. بۇ كىم؟ ھە راس، ئۇ بېيىنىشى رايونىنىڭ ئەمەلدارى، شەھەر - لىك پارتكومنىڭ سىكرىتارى ئىدى.

بۇ مويىسىپەتنى ئۇ ئىككى قېتىم كۆرگەن، بىرىنچى قېتىم ئۇ بۇ دەپقاننى قۇرۇلتاي رەئىس سەھنىسىگە تەكلىپ قىلغان ۋە ئۇنى باشتىلارغا كۆرسەتكەن.

ئىككىنچى قېتىم، ئۇ، ئۇنىڭ خۇيلۇڭ سۇ ئامبىرىنى ھۆددىگە ئېلىش توغرىسىدا تەكلىپ بەرگەن چېغىدا كېلىپ، ئۇنىڭ ئۆيىگە بارغان. ئۇنىڭغا: «...»
 — «شاۋلىيۇ» ئوبدان ئىشلىگەن، ياخشى ئۆگەنگەن، پارتىيىگە كىرىشكە تىرىشقان..... دېگەندى.

ئاھ، پارتىيە! پارتىيە!

پىئونىر ۋاقىتلىرىدا، ئۇ پارتىيىگە ئىشەنەتتى. باشقا ساۋاقداشلارنىڭ ئاتىسى پارتىيە ئەزاسى ئىكەنلىكىنى كۆرۈپ ئۆيىگە كەلگەندە ئاتىسىدىن:

— سەن نېمە ئۈچۈن پارتىيىگە كىرەلمىدىڭ؟ — دەپ سورىغانىدى. مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى تازا قىزىغان ۋاقىتلاردا، ئۇنىڭ قەلبىدىكى پارتىيەنىڭ سىمىسى بارغانچە مۇجەللىملىشىپ كەتتى، ھەتتا ئىزناسىمۇ قالغىنىدى. ئۈچىنچى ئومۇمىي يىغىنىدىن كېيىن، ئۇ پارتىيىنىڭ يەنە قايتىپ كەلگەنلىكىنى ھەس قىلدى، — شۇنچە يەتمى، ئەمەلىي بولۇپ، ئۆزىنىڭ ۋە ئەتراپىدىكى كىشىلەرنىڭ كىيىم، ئوزۇق، تۇرار جايلىرى، ھەرىكەتلىرىدىن ئېنىق كۆرۈنۈپ تۇراتتى. شەھەرلىك پارتكوم سىكرېتارى ئۇنى رەئىس سەھنىسىگە چىقىشقا چاقىرغاندا، بۇ ئوقۇشتىن توختاپ قالغاندىن كېيىن كۆز يېشىنىڭ ئاچچىق ياكى قىمىزلىقىنى قايتا تىتىپ باقمىغان يىگىتنىڭ كۆزلىرى غۇۋالىشىپ كەتكەندى.....

پەقەت پارتىيىنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ لۇشىيەنلا ئۇنى باشقا تىزىملىك-تىن ئازاد قىلىپ، رەئىس سەھنىسىگە تەكلىپ قىلدى. ئۇ پارتىيىنىڭ ئۆزىگە قاراپ تۇرىۋاتقانلىقىنى، زالدا ئولتۇرغان ئەگەك نەمۇنىچىلىرى ۋە چوڭ-كىچىك كوچىلاردىكى كىشىلەرنىڭ ئۆزىگە قاراپ تۇرىۋاتقانلىقىنى ھەس قىلدى. ئۇ پارتىيە ئەزاسى بولمىسىمۇ، بىراق ئۇ پارتىيىگە تەئەللۇق، ئۇ پارتىيىنىڭ بىر قىسمى بىلەيدۇ، لېكىن ئۇ ۋىژدانلىق بولۇشقا ئەھمىيەت بېرىدۇ. ئۇ پارتىيىگە رەھمەت ئېيتماقچى، پارتىيىنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ لۇشىيەننىڭ رەھمەت ئېيتماقچى. مەن پارتىيىگە ۋە خەلقكە ئۆتكەندە ئىشلىشىپ تىلىشىپمۇ ئۈچۈن جان تىككەن بولسام، بۇندىن كېيىن پارتىيە ئۈچۈن جان تىككەنلىكىمنى كۆرسۈتۈشنى خالايمەن دەپ ئويلايتتى.

بەزىلەر ئۇنىڭ بۇ خىل دېھقان مەجەزىنى ياراتماي، بۇ پارتىيىگە ھۆرمەتسىزلىك قىلىش دەپ قارانتى. بىراق كىشىنىڭ تەرەققىياتى، ئالغا بېسىشى ئۇنىڭ بۇرۇنقى باشلىنىش نۇقتىسىدىن ئايرىلىپ كېتىشى مۇمكىنمۇ؟ ئەلۋەتتە دەسلەپكى يىللاردىكى ئىنقىلاب شۇنچە نۇرغۇن دېھقان ئەزىمەتلىرىنى چىقىرىۋېتىپ قەتئىي بولمىشلىقلاردىن قىلىپ يىتىشتۈرگەن، بۈگۈن ئۇنى ئۆزگەرتىپ يېڭى ئادەم قىلغىلى بولماسمۇ؟ شۇنداقلا، سىياسىي جەھەتتە پارتىيە مەركىزىي كومىتېتى

بىلەن بىردەكلىكىنى ساقلاش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن ھىسسىيات جەھەتتە بىزدەكلىكىنى ساقلاسا، بولمامدىكىن؟

ئۇ باشقا تىزىملىككە كىرگۈزۈلگەن تۆۋەنگۈنىكى كۈنلەر، دەل ھېلىقى «مىسلى كۆرۈلگەن» يىللار بولۇپ، ئۇنى شان-شەرەپ دەپ كەتكىلىمۇ بولمايدۇ. بۈگۈنمۇ بۇ تاغ ئارىسىدىكى ئەزىزلىكى، ئاتىلىشىمۇ ئۇنداق ياكى مۇنداق كامچىلىق ئۆتكۈزۈمەيدۇ دەپ كېسىپ ئېيتىشقا بولمايدۇ. شۇنىڭدەك ھەقىقىي خەلقنى كەلگەن تۈرلۈك ئۆسەك سۆزلەر بىلەن، ئۇنى چىشامىنى ھىڭگىياتىپ تۇرغان ئالۋاستىغا ئوخشاتقان ۋاقتىدا، «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» دىن ئىلگىرى، ئۇ، ئوخشاش يىللىق ساۋاقداشلىرى ئىچىدە ئەڭ بالدۇر قىزىل گالىستۇك تاقىم-خانلارنىڭ بىرسى بولۇپ، ئۈچ يىل سىمىپ باشلىدى. بولمىغان. ئۇنىڭ بىردىن بىر ياخشى ئوقۇغۇچى ئىكەنلىكىنى نۇرغۇن ئادەم بىلەتتى؟ ئاخىرىدىكى رەھىمەت ئېيتىش يىغىنىدا، ئۇ پەقەت نەچچە ئېغىزلا سۆز قىلدى. بۇنىڭ ئىچىدە بىر جۈملىسى مۇنداق:

— ۋەتەننى چوڭ بىر گۈللۈك باقتا ئوخشاتماق، دىن باغ ئىچىدىكى بىر گۈل بولۇشنى خالايمەن! ئۇنى چۈشىنىدىغان، ھىسسىياتلىق قىلىدىغان لىۋجاگۈللىقلەر: — لاۋلىۋ قاچاندىن باشلاپ شائىر بولۇپ قالدى؟ — دەپ ھەيران قېلىشتى، پەقەت ئۇنىڭغىلا ئېنىقكى: ئۇ سۆزلەر باشلانغۇچ مەكتەپ 4 - يىللىقىنىڭ بىر ئىملا ماقالىسىدىكى جۈملىلەر ئىدى. بۇ، 32 ياشقا كىرگەن ئادەمنىڭ بالىلىق قەلبى ئىدى!

رەھىمەت ئېيتىش يىغىنىدىن بۇرۇن، ئۇ مۇنداق بىلان قۇرغان ئىدى: يەنە بىر ئاز پۇل تاپقاندىن كېيىن، لىۋجاگۈلدىن ناھىيە بازىرىغا بارىدىغان يولدىكى ھېلىقى كۆرۈنكى ئوبدان قىلىپ رېمونت قىلىپ قويغىمەن. ئۇ كۆرۈك بەك تار، ھەممە ھۆتجە - تۆشۈك بولۇپ كەتكەچكە، كىشىلەر يىتىلىپ ئۆلۈپمۇ كەتكەن ئىدى. بىراق ھېلىقىمۇ مەنزىرە، كەيپىياتنى كۆرگەندە، قانداق بۇ سۆزلەرنى ئېغىزىدىن چىقىرىلسۇن!

كەيپەغەللىك، كىشىنى غەزەپلەندۈرۈپ ئۆزىنى كۆچەيتىش، ئۆز ئىگىلىكىنى تىكلەشكە يىتەكلىمەيدۇ. شۇنداقلا كەيپەغەللىك يەنە ئۆزىنى ئۆۋەن چاغلايدىغان، ئۆزىنى تاشامۇتىدىغان قىلىپ قويۇپ، ئادەمنى روھسىزلاشتۇرۇشىدۇ. جۈيلىنىڭ ئىشىنى بىلگەندىن باشلاپلا، ئاتىسىنىڭ تارا تۈرۈكى، قورۇنغان ھالدا كۈلۈپ تۇرىدىغانلىقىنىلا كۆرگەن. ئۇنىڭ بۇ دۇنياغا تۇردىگەن چاغدىكى تۇنجى يىغىنىغا ھېچكىم خوشال بولمىغان، لېكىن ئۇ ھەرگىزمۇ تۇرىلمىلا بۇ دۇنياغا يىغلاش،

خوشامەت قىلىش ئۈچۈن كەلمىگەن! دۇنيادا كۆكرىكىمنى كۆتۈرۈپ يۈرەلمىگەنلىكىم بولىدۇ، ھەقىقىي يىگىت ئاتالغىلى بولىدۇ - دەپ ھېسابلاتتى. ئۇنىڭدا «جويلىمىز» ئۇنى «پارتىيىگە كىرىشكە تىرىشقان» - دەۋاتىدۇ، بۇنىڭدىن، ئۇ «جويلىمىز» دا قاچانلاردا بۇنداق ئارزۇ - ئۈمىد بولۇپ باققان! ئۇ ھامان ئۆزىنىڭ قىلىپ-ۋاتقانلىرى ئانچىكى ئىشلار بولۇپ، ھەرگىزمۇ چوڭ سورۇنلارغا چىققانچىلىكى يوق دەپ ھېسابلاتتى. بىراق ئەنە شۇ ۋاقىتتىن باشلاپ، ئۇ ئويلىنىشقا چۈشتى، غەيرەتكە كەلدى، يەنە بىر قېتىم كۆز يىشىنىڭ ئاچچىقلىقىنى - ياق ئاتالمىقىنى، شۇنچە ئاتالمىقىنى تېتىدى! تاغ ئارىسىدا پەقەت تاغلىقلارنىڭلا قايىدىسى ئاقىدۇ.

[19]

شۆجىمىگەن ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈلۈپ ئىككىنچى كۈنى، بىر مۇخپىر خىڭرىغا كېلىپ، كوچا - كوچىلاردا غۇلغۇلا بولىۋاتقانلىقىنى ئاڭلاپ، دەرھال ئىشىنىڭ ئادەتتىكىچە ئەمەسلىكىنى ھىس قىلدى. ئەھۋالنى ئىگەللىۋېدى، قاتىل تۇتۇپ سوراق قىلىنىۋاتقان بولسىمۇ ناھىيىلىك پارتكوم خەۋەرىسىز قالغان. ئۇ دەرھال تېلېفون بېرىپ، شەھەرلىك پارتكومغا دوكلات قىلدى.

شەھەرلىك پارتكومنىڭ بىر رەھبىرى دەرھال خىڭرىدىن ناھىيىلىك پارتكومغا «قاتتىق بىر تەردىپ قىلىپ»، «كەسپىي چوڭ ئائىلىنىڭ ئىشىنى ياخشى بېجىرىپ بېرىش» توغرىسىدا يوليورۇق بەردى.

ئىككىنچى كۈنى، مۇخپىرنىڭ ماقالىسى رادىئودا ئاڭلىتىلدى.

بۇ خىل ئەھۋال ئاستىدا، ناھىيىلىك پارتكوم، ئاندىن ئىككى تۈرلۈك قارار چىقىرىلدى. بىرىنچى قاراردا «ئادەم ئۆلۈش ئادەتتىكىكى جىنايىتى ئىشلار ئەقىسى بولۇپ، بۇنى ھۆددىگە ئېلىش بىلەن باغلاپ قارىمىسلىقى كېرەك» دېيىلدى. راس، لۇنى، تىگىلىڭ قاتارلىقلار زىرائەتلىرىنى توشۇغىلى بارغان، ھەرگىز

ئۇرۇش ئۈچۈن بارمىغان، ئادەم ئۆلۈپ قېلىشىنى خىيالغىمۇ كەلتۈرمىگەن. ئۇلار بۇرۇن تور سېلىپ، پارتلىتىپ بېلىق تۇتقان. تۇتىمىغانلىقىنى ھېچكىمدۇ سورۇش-تۇرۇپ ئولتۇرمىدى. بۇ قېتىمقى ئۇرۇشۇش، ئۇلارنىڭ قارىشىچە پۈتۈنلەي - تال-سادىپىي ھادىسە بولۇپ، تاسادىپىيلىقى خۇددى تارىخ بوۋاي ئىمىر - ئويقاق چۈ-شەكەپ، كەلتۈرۈپ چىقارغان مۇجىمەل خاتالىققا ئوخشايتتى؛

شۆجىمىگەن بىلەن جۇيىمىگەنلەرگە نىسبەتەن نېمەتتەندىچۇ؟ بۇ گەپلەردىن بۇرۇن دەريا بويىدا بۇرۇنلا مىللىتى دورىسى ھىدى قويۇقلىشىپ كەتكەنىدى، دەل شۇ چاغدا، شۇ جايدا، ئۇلار ئەندىلا دەريا ئوتتۇرىسىدىكى ئارالغا يېقىن جايغا تور سالغان بولۇپ، بىرىسىنىڭ «بېلىق»، «تور» دېگەنلىرىنى ئاڭلاپلا، ئۇ يەرگە بېرىپ

قاراپ بېقىشى لازىم ئەمەسمۇ؟
 شۇنىڭدەك ئۇرۇشۇپ قالغاندىن كېيىن، زىرائەتلىرىنى توشۇشقا كەلگەن لۇي تىڭلىك قاتارلىقلار شۇنداق چىمۋەر بولۇپ كەتكەنىدى، 10- ئايىنىڭ 10- كۈنى لۇي تىڭلىك قىلچە نۇقسانسىز ئېنىق سۆزلىگەن ئەمەسمۇ؟
 - مەن ئۇلارنى ئۇرغاندا، ئوبدانراق ساۋاق بېرىپ قويۇشنى ئويلىغانىدىم! بېلىتچىلىق مەيدانى ياللىۋالغان ئادەملەرنىڭ ھەممىسى مۇشلاشچىلار بولۇپ، ئىككى- ئۈچ ئادەم تەڭ كېلەلمەيدۇ. ئۇلار تور سېلىپ بېلىق تۇتقانلارنى كۆرسىلا، ئالدى بىلەن قول سېلىپ ئۇرىدۇ، بەكمۇ زومىگەر بولۇپ كەتتى!
 مەۋە پىشىمسا، ئۆزلىكىدىن دەرەخ شېخىدىن ئۈزۈلۈپ يەرگە چۈشمەيدۇ.

[20]

لۇي تىڭلىك بولسا، شۇجىڭمەن ئۆلگەن كۈنى تۈتۈلۈپ سوراققا تارتىلدى، تۆت كۈندىن كېيىن ئۇنى قولغا ئېلىشنى رەسمى نەستىقلاپ، 10 يىللىق قاماق جازاسى ھۆكۈم قىلىندى.
 بەزىلەر باشقىچە پىكىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويدى: «بەش كىشى ئىككى كىشىنى ئۇرۇپ، بىرسى ئۆلۈپ، بىرسى يارىدار بولۇپتۇ، نېمە ئۈچۈن بىرنى جازاغا ھۆكۈم قىلىپ، 10 يىللىق كېسىدۇ؟»
 بەزىلەر گۇمانلىرىنى ئوتتۇرىغا قويدى:

- ئەگەر شۇ، جۈي فامىلىلىك ئىككى كىشى ئېغۇزاڭلارنىڭ قىلدى، لۇي تىڭلىك قاتارلىق كىشىلەر ئامالسىزلىقتىن ئۆزىنى قوغدىدى دېيىلسە، ئۆزلىرىنىڭ ئادىمى ئازلىقىنى ئېنىق بىلىدۇغۇ، نېمە ئۈچۈن ئۇرۇشماقچى بولغانلار ئەكسىچە قارىشى تەرەپ بولۇپ قالدى، ھەمدە قارشى تەرەپتە ئازراقمۇ يارا ئىزى كۆرۈنمەيدۇ؟
 بەزىلەر مۇنداق دېيىشتى: لۇي تىڭلىك دەسلەپ قول تەۋرەتمىگەن، ئوتتۇرىلىقتا ئۇرۇشقاندىمۇ قاتتىق ئۇرمىغان، كېيىن بەزىلەر شۇجىڭمەن بىلەن جۈيڭ- خەينى «دەرياغا تاشلىۋېتەيلى» دېگەندە، ئۇ ئوتتۇرىغا چىقىپ توشىمىغان، بۇلار جۈيڭخەينىڭ شۇ چاغدىكى ھىس قىلغانلىرى ۋە كېيىنرەك ئىسلىگەنلىرى بىلەن ئاساسەن ئوخشاش كېلىدۇ.

[21]

ھارپا كېچىسى پىلان ئۇشتۇمىتۇت ئۆزگىرىپ، رەھمەت ئېيتىش يىغىنىغا قاتناشماسلىقتىن تارتىپ «5- ئۆككەن بىر» ۋاقىتىگە قارىتا «ئادەمنىڭ ئۆلۈشى ئادەتتىكى جېنايىتى ئېشىلار ئەنئىنىدىن ئىبارەت» دېدىغان قارارنى چىقىرىشتا، تاغ ئارىسىدىكى بۇ كىچىك ناھىيەنىڭ رەھبەرلىك مەركىزىدىكى رەھبەرى يولداشلار- نىڭ مەسئۇلىيىتى يوق ئەمەس، ئەلۋەتتە، لېكىن مەسىلە زامانىدە؟
 بىيوروك-راتلىقەمۇ؟

ياق، بۇنداق يەكۈن چىقىرىشقا بولمايدۇ. 85 - يىلى 8 - ئاينىڭ 9 - كۈنى «لېياۋنىڭ گېزىتى» بىرىنچى بەتتە خىڭرىن ناھىيىسىنىڭ پارتكومىنىڭ ئاساسلىق رەھبەرلىرى «ئەمەلىيەتكە ئەھمىيەت بېرىپ، قۇرۇق سۆز قىلماي، يېرىم يىل ئىچىدە بەش قېتىم ئاساسقا تىلغا چۈشۈپ بەش پارچە تەكشۈرۈش دوكلاتى يازدى»، «ناھىيىلىك پارتكومدىكى بىر بەن ئادەم ئۇنىڭ يېتەكچىلىكىدە، بەس - بەس بىلەن ئاساسقا تىلغا چۈشۈپ كەتتە...» - دەپ تونۇشتۇردى. ئۇلارنىڭ جوي لىدىنىڭ مەسلىسى توغرىسىدىكى قارارى، پۈتۈنلەي مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلارنىڭ دوكلاتىغا ئاساسەن يېزىلغان.

«5 - ئۆكتەبىر» ۋاقىتىدىن بۇرۇن يۇقىرى دەرىجىلىك رەھبەرلىككە ھەم - رازا بولۇپ باققاندىن باشقا، ئۇلار لېيۇچاڭگۇ يېزىسى بىلەن خۇيلۇڭ سۇ ئامبىرىغا ئالاھىدە كېلىپ باقمىغان. لېكىن مۇشۇنىڭ بىلەنلا ئۇلارغا باھا بەرسەك بۇ ئال - دالەتسىزلىك بولمىدۇ. ئەگەر ھەممىلا ئىشنى ئۆزلىرى قول سېلىپ ئىشلەيدىغان بولسا، ئۇنداقتا، بىزنىڭ بۇ يەردىكى ھەر بىر ناھىيىنىڭ رەھبەرلىك بەنزىسى - نى، بىر بەن ئەمەس، بەلكى بىررۇتتا قىلىپ تۈزگەندىمۇ، ۋەزىپىنىڭ ھۆددىسىدىن چىقالىدىغان بولاتتى.

قابىلىيەتسىزلىكتىنمۇ؟

ناھىيىلىك پارتكومنىڭ ئاساسلىق رەھبىرى يېرىم يىل ئىچىدە ئۆزى قول سېلىپ ئارقا - ئارقىدىن بەش پارچە 20 مىڭ خەتلىك خېلى سالىمغى بار، قا - يىل قىلىش كۈچىگە ئىگە خىزمەت تەكشۈرۈش دوكلاتى يېزىپ چىققانىدى. ناھى - يە بويىچە خىزمەتلىرىدە ياخشى باشلىنىش بارلىققا كەلدى، يېزا - ئىگىلىكنىڭ ۋەزىيىتى ئالدىنقى يىلدىكىدىن ياخشى بولدى، سانائەت ئومۇمىي مەھسۇلات قىم - مىتى بۇلتۇرقى شۇ مەزگىلدىكىدىن % 115 ئاشتى، پارتىيىنى تەرتىپكە سېلىش نەتىجىلىرى ئالاھىدە كۆزگە كۆرۈنەرلىك بولدى.

پارىخور - خىيانەتچىلىكتىنمۇ؟

راس، لۇي تىڭلىڭدىن كېيىن ئۇزۇن ئۆتمەي تۈرەسىگە كىرىپ قالغىنى - ناھىيىلىك تەپتىش مەھكىمىسىنىڭ باشلىقى بولۇپ، ئۇ پۇل - مالغا ھېرىسمەنلىكى پارتىيە ۋە خەلقكە بولغان مۇھەببىتىدىن ئېشىپ كەتكەن خىيانەتچى ئىكەنلىكى بار، پارا ئېلىپ، قانۇنسىز كەسپى ئائىلىلەرنى قانات ئاستىغا ئالغان. ئەگەر جۈي - لەنغاگۇ مۇشۇنداق قىلغان بولسىدى، بۇ ئىسلاھات پۇرسىتىدىن پايدىلىنىپ ئۇز يانچۇقنى توشقۇزۇۋالغان خىيانەتچى ئىكەنلىكى ھوقۇقىنى ئىشقا سېلىپ

يول قويغان بولاتتى، ئەگەر يەنە شىنجاڭ يۇڭچىڭ ۋە لىن فىڭلاردىكى ئۆزگەرتىپ تەشكىل قىلىنىشىدىن بۇرۇنقى بەنزىلىرىگە ئۇچراپ قالغان بولسا، جۈي لىنغا ۋە بەلكىم بۇرۇنلا پارتلاش خاراكتېرىدە باي بولغان ئائىلىگە ئايلىنىپ پارتلىمىچە «زىندانغىلا» كەتكەن بولاتتى.

شۇنى ئېيتىش كېرەككى: لياۋدۇڭ تاغلىرى ئارىسىدىكى بۇ كىچىك ناھىيە يېنىڭ رەھبىرى كادىرلىرىنى، مۇشۇ چاقىمچە بولغان تارىخ ئۇلارنىڭ ھەممىسى ساپ - پاكىزە ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلىدى. ئۇلاردا، كىشىنى سېغىندۈرىدىغان 50 - يىللار ئىستىلىمىنى كۆرگىلى بولىدۇ.

ھازىرقى زامان كىشىلىرى بىر قەدەر كۆڭۈل بۆلىدىغان «كىيىم - كېچەك يىمەك، تۇرار - جاي، يۈرۈش - تۇرۇش» تىكى «تۇرار - جاي» نى نىسالى قىلماي. 86 - يىلى 1 - ئاينىڭ 31 - كۈنى «لياۋنىڭ گېزىتى» نىڭ «ھاكىم ئاددىي ئۆي - دە ئولتۇرىۋاتىدۇ، پۇخرا ئىگىز بىناغا كۆچۈپ كىردى» دېگەن باشماقالمىسىدا: «مۇخېم خىڭ رىن ناھىيىلىك پارتكوم سىكرېتارى XXX نىڭ ئۆيىگە كىرىپ ھەيران قالدى. بىز ئۈچ كىشى قىستىلىشىپ ياتاق ئۆيىنىڭ سۇپىسىدا ئولتۇردۇق، پۈتمەيمىزنى ئازراق ئۇزاتساقلا بوسۇغىغا پۈتمەيمىز تېگىپ قالمىغاندەكلا ئىدى»، ئۇ 1982 - يىلى ناھىيىلىك پارتكومنىڭ سىكرېتارى بولغان ئىدى. تۆت جان ئا - دەم 20 كۇۋادىرات مېتىرغىمۇ يەتمەيدىغان ئۆيدە ئولتۇرغىلى، دەل بىش يىل بولغان، «52 ياشامق XXX، 1981 - يىلىدىن باشلاپ، ناھىيىلىك پارتكومنىڭ مۇئاۋىن سىكرېتارى بولۇپ، ئەر - خۇتۇن ئىككىسى، قىزى، كۈيۈغلى، نەۋرىسى بولۇپ 20 كۇۋادىرات مېتىرلىق ئۆيدە ئولتۇرىدۇ». «ناھىيىلىك پارتكومنىڭ دا - ئىمىي ھەيئىتى، مۇئاۋىن ھاكىم XX تۆت جان ئادەم ئىسلىدىكى بىر ئىشەنچ ئۆيدە ئولتۇرىدۇ. كېيىن بىر كىچىك قازناق سېلىۋالغان بولسىمۇ، ئۇنىڭ ئومۇمىي ئولتۇراق ئۆي كۆلىمى، ئاران يىگىرمە نەچچە كۇۋادىرات مېتىرلا كېلىدۇ» دېيىلدى. نا - ھىيىلىك پارتكوم سىكرېتارى ۋە ئۇنىڭ بىر بەن ئادىسى يېرىم يىلغا يەتمىگەن ۋاقىت ئىچىدە ئىككى قېتىم ئۆلكە گېزىتىنىڭ باشماقالمىسىغا چىقتى. بۇنى شۇ چاغدىكى «لياۋنىڭدىكى ئەڭ گەۋدىلىك ئىش» دېگىلى بولسا، سۇ؟

بۇ «خانلاردىن پىنھان» تاغ ئارىسىدا، ناھىيە رەھبەرلىرى ئۆزلىرىنىڭ تۇرار جايلىرىنى كەڭرەك، ئازادەرك قىلىپ دېسە ئاسانلا ئىش ئەمەسمۇ؟ پارتىيەنىڭ 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ لىۋشىيەنلىرىنى چۈشەنمەيدۇ، قارشىلىق قىلامدۇ؟ تېز ئۆزگەرتىۋاتقان ھەر قايسى ساھەلەرنىڭ بىر - ئونىمىگەن ئۇچۇرلىرى

تۈركۈملىپ كېلىۋاتقاندا، رەھبەرلەرنىڭ جۈيلىنىڭ توغرىسىدىكى بىر قاتار پەرەز ۋە ھەرىكەتلىرى، ئۇلارنىڭ ئۈچىنچى ئومۇمىي يىغىنىدىن بۇيانقى لۇشىيەن فاڭ-جېن، سىياسەتلىرىنى ئىجرا قىلىش جەريانىدىكى كىچىككىنە بىر سەۋەنلىكىدىنلا نىبارەت، بىراق 85 - يىلى 2 - ئاينىڭ 10 - كۈنىگىچە، پۈتۈن ناھىيە بويىچە تۈرلۈك كەسپىي ئائىملىك رايۇنلاردا 6970 نەچچىگە يەتتى. تۈرلۈك شەكىلدەكى بىرلىشمە گەۋدىلەر 1780 گە يەتتى. ئوخشاش بىر دەۋردىكى ئوخشاش بىر مەسىلىنىڭ يەنە بىر تەرىپىدىكى ئىككى سان سېفىرلار، بىزگە كۆرسىتىپ تۇرغىنى نېمەنى بىلدۈرىدۇ؟

ئىنسانلار تەبىئەتنى كۈزەتمەكتە، شۇنداقلا ئۆزىنى كۈزەتمەكتە.

[22]

ئۇنىڭ پارتىيە 3 - ئومۇمىي يىغىنىنىڭ لۇشىيەننىڭ بولغان ئىشەنچسىزى تولۇق كۆرۈش بىلەن بىللە، ئۇ يىگىرىتمەك يۈەن چىقىرىپ كەلمىگەنچە ئىشەنچ دەردىنى تارتىۋاتقان قېرىنداشلىرى ئۈچۈن قەرز تۆلىمىگەن ۋاقتىدا، ئۇنىڭ ئاددىي - ساددا، كىڭ قورساق، ۋەدىسىگە ۋاپا قىلىدىغان ۋە ئاقكۆڭۈل ئىكەنلىكىنى كۆرگەن ئىدۇق. لېكىن، ئۇ ھۆددىگە ئېلىش توختاتمايىمىغا يېزىلغان شۇنچە كۆپ «بۇنىڭغا مەسئۇل بولمايمىز» دېگەن سۆزلىرىنى كۆرگەندە، يۈرىكى دۇپۇلدى كەتتى. بەزى ئاناقتىلا كۆرۈنىمىت دېيىمىدىغان ئادەملەر ئۆزىگە چوغ تارتىپ، بىر - بىرىگە ئورا كولاپ، ھەتتا يالغان دورا ياساپ سېتىپ، پۇل ئۈچۈن جان بېتىۋاتقان چەننىدا، بۇ خىل كۈزەل ئەخلاقى ۋە دەريا بويىدىكى ئاممىنىڭ كىڭ قورساقلىق، تۈز كۆڭۈل، كەمتەرلىكىنى زور كۈچ بىلەن ساقلاش، راۋاجلاندۇرۇش، بۇنىڭ ئۈچۈن مەدەنىيە ئوقۇش لازىم. بىز ئۇنىڭ كىڭ قورساق، ئاقكۆڭۈللىكلىكىدىن تەسلىرىنىڭ ۋاقتىمىزدا، يەنە ئۇنىڭ «نەچچە ئېغىز ياخشى كەپ بىلەن ئېرىپ كېتىپ» پرىنسىپىنى تاشلاپ قويىدىغان، تار ھېسسىياتىنى سىياسەت ئورنىغا دەسلىتىدىغان قىلمىشلىرىدىن ئېچىنىشلىق ھەس قىلماي ھەم ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتماي تۇرالايمىزمۇ؟

ھەر بىر كىشىنىڭ ھەرىكىتى، ئۆزى تۇرۇۋاتقان ئىجتىمائىي ئورنى بىلەن تارىخىي مۇھىمنىڭ كىرىتۈرۈلۈشىگە ئۇچرىماي قالمايدۇ، ھامان ئۆزىنى تۇتۇۋالالايدىغان قىلمىش بۇ ھەرىكىتى ئۇ تارىخ ۋە جەمئىيەت ئىلدىدا ھېچقانداق مەسئۇلىيەتنى ئۈستىگە ئالمىسىمۇ بولىدۇ دېگەندىن دېرەك بەرمەيدۇ.

ئۇ، شۇ يېشىل تاغلارنى، سۈزۈك سۇلارنى، سېسىمىز كەلگەن ياۋا ئۆدەكلەرنى، توختىماي ئۇچۇپ يۈرىدىغان بېلىق ئالغۇچىلارنى، قۇشتاچلارنى، «پولتوك - پولتوك» قىلىپ سەكرەپ ئۈزۈپ ئوينايدىغان ھەر خىل بېلىقلارنى چۈشۈدىمۇ دائىم كۆرۈپ تۇراتتى.

ئۇ، ئەشۇلارنىڭ ھەممىسىگە چوڭقۇر مۇھەببەتنى بارلىقىنى، ئۆز ھاياتىنىڭ بىر قىسمىنى شۇ يەردە قالدۇرغانلىقىنى ھىس قىلاتتى. ئۇ، ئۇ نەرسىلەر بىلەن ئۇدۇلمۇ - ئۇدۇل تۇرۇپ، زۇۋان سۆرمەي قەلبىنىڭ چوڭقۇر يېرىدە، قانداك قىزغىنلىق بىلەن، كۆز ياشلىرىنىڭ ئاچچىق تەمىنى يۈتۈپ سۆزلىشەتتى ...

ئۇ، يەنىلا تەن بەرمەيتتى! ئۇ خۇيلۇڭ سۇ ئامبىرىغا قايتا كېلىپ، «خۇيلۇڭ بېلىقچىلىق بىرلەشمە شىركىتى» تەشكىل قىلىپ، شاڭخاينىڭ ۋە ياخېدىن ئىمبارەت ئىككى يېزىدىن 20 نەچچە كېمە تەشكىللىپ، شۆبە شىركەتلەرنى قۇرۇش ھەم تۆت نەپەر ئادەمنى ياللاپ سۇ ئامبىرىنى قوغداش گۇرۇپپىسى قۇرۇش. بۇلتۇر يالغۇز ئىشلەنگەن بولسا، بۇ يىل دەريا بويىدىكى كىشىلەر بىلەن بىرلىشىپ ئىش باشلاش خىيالىغا كەلدى.

ئادەم مەيلى قانچە ئۈمىدىسىز بولسىمۇ، پەقەت ئاخىرقى زەربە يېتىپ كەلمەگەن بولسىلا، ھامان كۈلكىلىك ۋە بىچارە ھالەتتە بولسىمۇ قۇرۇق ئۈمىدتە بولىدۇ. -- قالىتس جۇمۇ! «جۈي لىۈزا» يەنە كەپتۇ ...

كىشىلەر ھەيرانلىق ئىچىدە بىر - بىرىگە سۆزلىشەتتى. ئۇ، ئۈزۈل - كېسىل، شىرتسىز تەسلىم بولدى. ھېلىقى «توختامنى ئەمەلدىن قالدۇرۇش ئىلتىماسى» دېگەن نېمە «تەسلىم نامە» نىڭ ئۆزى ئەمەسمۇ؟ كىم غەلىبە بولۇپ چىقتى؟ «A» تەرەپمۇ غەلبە دۇمبىقىنى چالالىدى، ئۇلارنىڭ ھەممىسى مەغلۇپ بولغان قوشۇننىڭ كېنىراللىرى بولۇپ قالدى. ئۇلارنى مەغلۇپ قىلغانلارمۇ قولغا ھەق قاندىيەت قېلىمچىنى تۇتقات قالپلاردىن ئەمەس. ھەممىلا يەردە قارشى تەرەپ بىلەن ئۇچۇرۇشۇپ تۇرىدىغان، باشتىن - ئاخىر دۈشمەن دەپ ئاتىلىدىغان بىرەر ئادەم ئەمەس كۆرگىلى بولمايدىغان بۇ ئۇرۇشتا غەلبە قىلغۇچى بولمايدۇ.

كېمىلەر ئاپتوموبىلغا قاچىلانغاندا، كىشىلەر:

-- لاۋليۇ، ئامان بولغىن، -- دېيىشكەن بولسىمۇ، بۇ سۆزلەر ئۇنىڭ قۇلۇقىغا كىرمەيدى.

[23]

1985 - يىلى 4 - ئاينىڭ 22 - كۈنى يەنى جۈي لەنفاڭ خۇيلۇڭ سۇ ئامبىرىنى ھۆددىگە ئېلىپ، توختامنامىنى جامائەت گۇۋاھلىقىدىن ئۆتكۈزگەندىن كېيىنكى 9 ئاي 7 كۈن بولغان كۈنى A تېرەپنىڭ ۋەكىلى بىلەن بىرلىكتە، يەنە ئەدەبىيە ئىدارىسىنىڭ جامائەت گۇۋاھلىقى باشقارمىسىنىڭ ئاقا ئىشىكىدىن كىرىشكە مەجبۇر بولدى...

5 - ئۆكتەبىر» ۋەقەسىدىن كېيىن مۇناسىۋەتلىك ئىسورۇنلار «ئامبارلارنى ئېنىقلايمىز» دەپ، ئۇنىڭدىن ئادەملىرىنى چېكىندۈرۈپ چىقىشنى تەلپ قىلدى. ئۇ بۇنداق سۆزلەرنىڭ مەناسىنى ئېنىق بىلگەچكە، داۋاملىق ھۆددىگە ئېلىپ ئىشلىشىنى خالىمىدى، شۇنداقلا ئىشلىشىپ بېرىدى. چۈنكى ئۇنىڭ ئۆزىمۇ، خوتۇنىمۇ ئاغرىپ قالدى. ئەر - خوتۇن ئىككىسى سۇپىدا، خۇددى دولقۇن سوقۇپ قىرغاققا چىقىرىۋەتكەن بېلىقلارغا ئوخشاش ياتاتتى. كىشىلىك تۇرمۇشى دېگەن قىممەتچىلىككە...

لار بىلەن ئېلىشىشتىن ئىبارەت. ئۇ مۇشۇنداق ئېلىشىشلارنى ئارزۇ قىلاتتى، مۇشۇ ئېلىشىشلار تۈپەيلى ئارقا - ئارقىدىن كېلىدىغان زەربىلەرنى قوبۇل قىلىشقا تەييار ئىدى. ئۇنىڭ مەجەزى مۇشۇنداق بولۇپ، ئۆزىمۇ شۇنداق ياش قورامىدا ئىدى. ئەگەر بارلىق كۈلپەت ۋە توسقۇنلۇقلار پەقەت «پۈتۈن شەھەرنى قاپلاپ كەتكەن» غۇلغۇلا بىلەنلا چەكلەنگەن بولسا، «جۈي لىۋزا» بۇنىڭغا بىسەن قىلىنغان بولاتتى، بىراق ھەممىلا يەردە ھەقىقىي، كۈچلۈك رىقابەتچىلەر بىلەن دەشەنەگە دۇچ كېلىپ تۇردى. ئۇ، بۇ تاغ ئارىسىدا ئۇزاق ۋاقىت چېپىپ يۈرۈپ بېرىپ چارچاپ كەتتى. چارچىغاندەك دېھقانلارنىڭ «مۇشۇنىڭ قىممىتىمۇ...» دېگەن سۆزىگە ئېلىنىپ سۇپىغا چىقىشقا بولۇپ قاپتۇ» دەپ چاقچاق قىلىپ ئېيتقانلىرىغا ئوخشاپ قالاغانىدى. ئوڭۇشسىزلىق بەك تولا بولۇپ كەتسە، كىشى روھسىزلىنىپ كېتىدۇ، چەكسىز ئېلىشىشلاردىن بىخەتەر توغرىسىدا سۆز ئاچقىلى بولمايدۇ.

بىراق توختامنامىچۇ؟ بىر ئالمۇ بېلىق ساتماي، بىكاردىن - بىكارلا دېرىياغا تۈمەنلەپ پۇل ۋە بىر جاننى تاشلاپ بەردى، قىش كىرگەندىن بۇيان ئاقسىزلىق كۆشۈمۈ پىششىقلاپ ئىشلىمەيدى - بۇنداق قىلىشقا قولىمۇ بارمايتتى! يەنە نەچچە ئاي ئۆتسە، بىرىنچى يىلى تولىدىغان بايلىقتىن پايدىلىنىش ئۈچۈن تۆلەم تۆلەيدىغان كەپ. مانا مۇشۇنداق ھالدا مۇشۇ ئىش، ھاراممۇ ئەمەس بولغان توختامنامىدىن باشقا ھېچنەرسە بولمايدۇ.

نەزەرىيە جەھەتتىن تەربىيەلىنىشى ئۈزۈلۈپلا قالماستىنلا يېتەرلىك بولمىغاچقا، تۈزۈك رەكەت گەپ قىلالمايتتى. لېكىن ئۇ زادىلا ئېزىپ قالمايتتى. ئۇنىڭ ئۆز بېشىدىن ئۆتكەن كەچۈرمىشلىرى ۋە تارتقان جاپا - مۇشەققەتلىرىدىن يۇغۇرۇلۇپ چىققان چەكچە يىغىپ قاراشلىرى، بەكمۇ ئۆتكۈر ۋە چوڭقۇر ئىدى. ئۇ، ئۆزىنىڭ لەختە - لەختە بولۇپ كەتكەن يۈزىكى بىلەن پۈتۈن بەدىنىنى تۇتاشتۇرۇپ تۇرغان مۇسكۇللىرىغا كۈچ كىرگەندەك ھەس قىلاتتى ...

تارىخ بىزنى شۇنىڭغا مەجبۇر قىلماقتىكى: ئىسلاھات ئېلىپ بارغاندىلا چەك قىلىش يولى تاپالماستىن، ئالدى بىلەن ئۇقۇم جەھەتتە ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش: ئۆز - ئۆزىنى ئىنكار قىلىش، ئۆز ئۈستىدىن غەلبە قىلىش، ئەنئەنىۋى كىشىلەر - دىن قۇتۇلۇپ، ئۆز - ئۆزىنى ئازاد قىلىش كېرەك!

«ئوڭچىلىققا قارشى تۇرۇش» تىن «مەدەنىيەت زور ئىنقىلابى» غىچە، ئارقا - ئارقىدىن ئېلىپ بېرىلغان ھەرىكەتلەر جاھاننى قاپلاپ كەتتى. ئۈچىنچى ئومۇمىي يىغىن «سەنئەت كۆردۈش» تۈتەكلىرىنى تۈگىتىپ، تارىخ بىزگە يەنە بىر قېتىم تۇرمۇش بىزنى ياخشىلىمۇ، يىقىمىمۇ پۇرسەت يارىتىپ بەرگەن چاغدا، تاغ ئارىسىدا، يەنە مۇنداق بىر تىراگىدىيە يۈز بەردى. بۇ ئىككىسىنى بىر ۋاقىتتا ئېلىپ چىقىشقا بولىدىغاندەك، ھەر ئىككىسىلا يۈز بەرمەسە، بولمىغان ئەمما، يۈز بەرسە بولغان ھىكايىلاردۇر. ئالدىنقى ئۆز - ئۆزى دەپسەندە قىلىپ، ئۆز - ئۆز - زىنى مەغلۇپ قىلغان. كېيىنكى بولسا، كىشىلەر مەيلى ۋاقىتنىچە تونىغان ياكى تونۇمىغان بولسۇن ئۇ، مەسىلەن ئاپەتنى بېشىدىن ئۆتكۈزگەندىن كېيىن، قاتتىق رىئالىتقا ئالدىدا، كېچىكتۈرمەستىن ئۆزىنى تەكرار مەغلۇپ قىلىپ كەلگەن ھەممىسى ئەنئەنىۋى ئۆز بىلەن ئۇرۇش قىلىشى بولمىغانىدى.

ئۇ مۇنداق ئۇرۇش ئىدى: ھەممىلا يەردە دۈشمەن بولغان، ھەر ۋاقىت جەڭ بولىدىغان، لېكىن سەن بىرەر ھەقىقىي «سەنئەت دۈشمەن» دەپ ئاتىلىدىغان ئادەمنى تاپىشىڭ تەس ئىدى!

ئەمما تارىخ بىزگە تەلىم بېرىدۇكى: كۆرگىلى بولمايدىغان، تۈتۈملى بولمايدىغان ئەرواغا ئوخشايدىغان ئۆز ئۈستىدىن غەلبە قىلىش بەكمۇ تەس!

ئىستىقبال شۇكى: غەلبە قىلىش پۈتۈن مەللىنىڭ ئەنئەنىسى بولمىدۇ، مەغلۇپ بولماق، پۈتۈن مەللىت ئۈچۈن تىراگىدىيە بولمىدۇ!

خەمىلە تىلىك تاش بالاسى

(چۆچەك پوۋست)

مۇھەممەت روزى يارقىن

زۇۋانغا كەلگەن قاشتېشى

ئۇنى يالغۇز چىتمىشتىن ئەنسىرەپ ئۇ-
نىڭغا ھەمرا بولدى.

دەريا قاراڭغۇلۇق ئىچىدە بىر خىل
ۋەھىملىك شاقىرايتتى، يىراقتىن قارام-
تۇل كۆرىنىۋاتقان تاغلار كۆكتىكى قارا
بۇلۇتلار بىلەن قوشۇلۇپ دەريا بويىغا
سۈرلۈك تۈس بەرگەن ئىدى.

ئەر - خوتۇن ئىككىسى قولۋاقتى دەر-
ياغا سالدى. قۇلۋاق دەريانىڭ دولقۇنى
نىدا گام ئۆرلەپ، گام بەسلەيتتى. ئۇلار
تور تاشلىدى، ئەپسۇسكى ھىچ نەرسە
چىقمىدى. ئۇلار دەريانىڭ باش تەرىپى-
گە بېرىپ تور تاشلىدى، لېكىن يەنىلا
ھىچ نەرسە چىقمىدى. بوۋاي كۈڭلى-
بۇزۇلغان ھالدا ئۈچىنچى قېتىم تور
تاشلىۋىدى. تورغا ناھايىتى ئېغىر بىر
نەرسە ئىلىندى. بوۋاي بىلەن مومايىنىڭ
كۈزلىرىدىن ئۈمىد نۇرى چاقىپ كەتتى.
ئۇلار ناھايىتىمۇ تەسلىكتە تورنى تارتى-
ۋىدى بېلىق ئەمەس بىر تاش چىقتى.
تاش تولىمۇ سۈزۈك بولۇپ كۆكۈش ۋە
سەلەق ئىدى. بوۋاي تاشقا قاراپ
بىر ھازا ھەيران بولدى - دە، بىردىن

بۇنىڭدىن ناھايىتى كۆپ يىللار ئىل-
گىرى قاراڭغۇرۇم تېغىنىڭ ئېتىكىدىكى
دەريا بويىدا بالاسى چاقىمىز بىر بېلىق-
چى بوۋاي بىلەن موماي ياشايتتى.
ئۇلارنىڭ بارى - يوقى نەرسىسى ئاتا -
ئانىسىدىن مەراس قالغان ئىككى ئېغىز-
لىق ئەسكى ئۆي، يالغۇز ئىشەكلىك
ھارۋا ۋە بىر كونا قولۋاق ئىدى. بو-
ۋاي ھەر كۈنى دەريا بويىغا بېرىپ،
بېلىق ئوۋلايتتى. موماي دەريا
بويىدىكى ئورمانلىقتىن ئوتۇن ئەكىلىپ،
بوۋاي كەلگىچە تاماق تەييارلايتتى.

كۈنلەردىن بىر كۈنى بوۋاي ئاغرىپ
ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالدى. موماي
ئۇنىڭ ھالىدىن خەۋەر ئالغان بولسىمۇ،
لېكىن بىر نەچچە كۈن ئۆتۈپ ئۆيىدە
يېڭىلى بىر نەرسە قالغىنىدى. موماي
بوۋايىنىڭ تاماقسىز قالسا ھالى تېخىمۇ
يامانلىشىپ كېتىدىغانلىقىنى ئويلاپ،
خۇدادىن بوۋايىنىڭ تېزىدەك ساقىيىپ
دەرياغا بېلىق تۇتۇشقا چىقىشىنى تېلىدى.
بوۋاي ئەھۋالىنى بىلىپ، مومايىنىڭ تۈس-
قۇنىمىمۇ قارىماي ئوۋغا چىقتى. موماي

تاشتىن زۇۋان كەلدى.

— بوۋا، مېنى تاشلىماڭ، مەن سىلەر بىلەن بىللە ياشاشنى خالايمەن. ئۇزۇن يىللاردىن بۇيان سۇ ئاستىدا كېرەكسىز بولۇپ ياتتىم. مېنى بالا قىلىۋېلىڭ. مەن سىلەرگە، ھېچ زىيان سالمايمەن. بوۋاي بىلەن موماينىڭ كۆزلىرى چەكچىيىپ، يۈرىكى دۇپۇدەپ سوقۇپ كەتتى.

— توۋا، خۇدايم، — دېدى بوۋاي ياقىمىنى تۇتۇپ، — بۇ نېمە كارامەت، تاشتىن زۇۋان كەلدى دېگەن قانداق گەپ. موماي ئېسىنى يوقىتىپ قويغىدەك ھالدا دۇرۇت ئوقۇپ:

— ئۇلۇغ پەرۋەيدىگار، ئۆزۈڭ ھەممىگە قادىر، گۇنا-كىمىرىلىرىمىز بولسا ئۆزۈڭ زەڭ كەچۈرگەيسەن، — دېدى ئىككى ئالقمىنى يۈزىگە تۇتۇپ.

ئارىدا خېلى بىر ھازاغىچە جىملىق ھۆكۈم سۈردى. دەريانىڭ ھەيۋەتلىك شاقىرىشىدىن باشقا ھېچ نەرسە ئاڭلانمايتتى.

بوۋاي ئۇزاق ئويلىۋىۋېتىپ، ئاخىر تاشنى ئېلىپ كېتىش قارارىغا كەلدى... موماي بىلەن بوۋاي كېچىچە ئۇخلاپ يالامدى. موماي توختىماي دۇرۇت ئۆز قۇيتىنى بوۋاي بولسا: «خۇدا ماڭا بەرگەن بۇ تاش بەندىنى مۇشۇنداق پېتى بالا قىلسام كۆرگەن. بىلگەنلىرىم نېمە دەيدۇ؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ نە پۇتى، نە قولى، نە كۆز-قۇ-

خوشاللاندى.

— خۇدا بەردى، خۇدا بەردى. — نېمە دەۋاتىدىلا، — دېدى موماي ئۆزىنىڭ خۇشاللىقىنى چۈشۈنەلمەي، — ئۇنى يېگىلى بولمايدۇ، بۇ تاش، بىلىۋاتىدىلا. — بىلىۋاتىمەن، بىلىۋاتىمەن، — دېدى بوۋاي ھايجانلىنىپ، — لېكىن بۇ قانداق تاش، بىلمەيسەن؟!

موماي بېشىنى چايقىدى. — بۇ، بۇ، قاشتېشى، بۇ ناھايىتى قىممەتلىك تاش، — ئۇنداق بولسا...، — دېدى موماي ئالدىراپ، — ئۆيدە يېگىلى ھېچنەمە يوق، سىلى بۇنى بازارغا ئاپىرىپ پۇل قىلىپ، كېرەكلىك نەرسىلەرنى ئەكەلسىلە. بوۋاي جىم بولۇپ ئويلىغىنىچە تۇرۇپ قالدى. — نېمىنى ئويلاۋاتىدىلا، — سۈزۈردى موماي تەتقەزالىنىپ.

بوۋاي بېشىنى ئاستا چايقىدى. — ياق، بىزنىڭ ئاتا كەسپىمىز بېلىقچىلىق، بىز يەنىلا بېلىق تۇتقىنىمىز تۈزۈك. — ئۇنداق بولسا، بۇنىچۇ؟ — موماي تاشنى كۆرسەتتى، — بۇنى قانداق قىلىمىز؟ بوۋاي يەنە بىر مەھەل ئويلىۋىۋېتىپ چوڭقۇر نەپەس ئالدى، — دە: — بۇنى دەرياغا، ئۆز جايىغا تاشلاپ قويايلى، — دېدى.

توساتتىن بوۋاينىڭ قولىدىكى تاش ئۆزلىكىدىن مىدىراپ كەتتى. بوۋاي بىلەن موماي ھەيران بولۇپ تۇرۇشىغا

لەتى يوق، قانداق قىلسام بولار» دەپ ئويلايتتى.

تاڭ ئېتىشىدا يېنىم بېۋاينىڭ كۆڭلىمگە بىر ئەقىل كەلدى. ئۇ تاشنى شەھەرگە ئاپىرىپ ھەيكالتاراج ئۈستىلارغا بالا ياساتماقچى بولدى ...

X X X

قاش قارايغان چاغ ئىمدى. يىراق-تىن شەھەر سېپىلى غۇۋا كۆرىنەتتى. قاياقتىندۇ ئاڭلىمىۋاتقان مۇڭلۇق دېھقان ناخشىسىغا دەريانىڭ يېنىك شىۋاۋقۇنى تەڭكەش بولماقتا ئىمدى.

دەريا بويىدىكى يالغۇز يولدا بېۋاي ھارۋىسىنى ھايداپ كېلىۋاتاتتى. ئۇ يەنە بىر دەم كىچىكسە شەھەر دەۋازىسىنىڭ تاقىلىپ كېتىدىغانلىقىنى ئويلاپ، ئەتتىگەندىن بېرى ھارۋا تارتىپ ھالىسىزلاشقان ئىشىكىمنى تېز مېڭىشقا قىستىدى، ئىشەك ئۆز ئىگىسىنىڭ ئارقا - ئارقىدىن ئېتىۋاتقان «خىت - خىت» لىرىنىڭ ھۆرمىتى ئۈچۈن قەدىمىنى بىر ئاز تېزلەتكەن بولسىمۇ، لېكىن ھېچقانچە ماڭمايلا يەنە ئۆز ھالىغا قايتتى. بېۋاي تىتمىداپ ئىشەككە بىر قانچە سالىدى. ئىشەك گويى رازى بولمىغاندەك ئارقىغا بىر قاراپ قويۇپلا چاپتى. ئات - ئۇلاق، ھارۋىلار تولا مېڭىپ، يىمامغۇر پاتقاق قىلىپ، ئاپتاپ تۇرۇتۇپ، ئويمان - دۆڭ قىلمىۋەتكەن يولدا ھارۋا ئىختىيار - سىز سەكرەشكە باشلىدى. بېۋاي سىلكىمىپ، بېقىملىرى ئاغرىپ كەتتى - دە، ھارۋىدىن چۈشۈۋالدى. لېكىن ھارۋا توخ -

تەممىدى. غەزەپلەنگەن ئىشەك ھارۋىنى سۆرەپ كەتتى. بىر چاغدا ھارۋىدىكى ئۈستى يېپىقماق تاشمۇ سېزىلىپ چۈشۈپ قالدى. ئىشەك يولىدىن چىقىپ دەريا بويىدىكى كىچىككىنە چۆپۈلۈككە بېرىپ توختىدى ۋە بىخىرامان چۆپ يېيىشكە باشلىدى.

بېۋاي ھاسىراپ - ھۆمۈدەپ ھارۋىنىڭ قېشىغا يېتىپ كەلدى. ئۇ ھارۋىنى يولغا سالماقچى بولۇپ، ئىشەكنىڭ چولپۇنىنى تارتىۋېتىپ ھارۋىنىڭ ئۈستىدىكى تاشقا يېپىلغان يېپىنچا يەرگە چۈشۈپ كەتتى. بېۋاينىڭ يۈرىكى «جىغ»لا قىلىپ قالدى - دە، بېرىپ قازىۋېتىپ تاش يوق. بېۋاي تېخىمۇ جىددىلىشىپ كەتتى، ئۇ ھارۋىنى تاشلاپ كەينىگە يۈگۈردى .....

يىراقتىن كۆكۈش بىر خىل نۇر كۆرۈندى، بېۋاي نۇرنىڭ قېشىغا كېلىشىمگە يەنە تاشتىن زۇۋان كەلدى. بېۋاي، مېنى تاشلىۋەتمەڭ، مەن ماڭالمىمەن، ئۆزىڭىز بىلەن بىلىپ ئېلىپ يۈرۈڭ.

ياق بالام، دېدى بېۋاي تاشنى تېستە قولغا ئېلىپ، سېنى ھەرگىز تاشلىۋەتمەيمەن، مەن سېنى ماڭالايدىغان بالا قىلىپ ياسەتمەش ئۈچۈن ئېلىپ كېتىۋاتىمەن.

تاش خوشاللىقىمىز كۈلمۈۋەتتى. ئۇنداق بولسا بەك ياخشى بويۇتۇ، مېنى چاپسانراق ئېلىپ بېرىڭ. مەن ماڭالايدىغان بولغاندا سىزگە ياردەملىشىمەن.

ھەيۋە قىلىمپ. سەن ئۆزۈمنىڭ ئىسمىنى بىلمەيمەن. — يوخسۇ تەخسىمىز، — دېدى بوۋاي بىر چارىلىنىپ، — بۇ ئۆزۈمنىڭ. — نېمە؟ ئۆزۈمنىڭ؟! يالغان گەپ قىلما. سەن بۇنى ئوغۇرلىغان. — ھېچقاچان، بۇ ئۆزۈمنىڭ. — كاززاپلىق قىلما، بۇنداق يوغان قاشتېشى قانداق قىلىپ سېنىڭ بولىدۇ؟ بوۋاي ئەھۋالنى چۈشەندۈرمەكچى بولمىدى، سىڭا كۆز ئۇنىڭ سۆزىگە قىلچە پەرۋا قىلماي ئىككىمىزلا تاشنى بويىۋاينىڭ قولىدىن تارتىۋالدى. بوۋاي جىددى دىلىشىپ ئۇنىڭغا ئېسىلدى. سىڭا كۆز، بوۋاينىڭ مەيدىسىگە قاتتىق بىر تەپتىق دە، ئېتىمنى چاپتۇرغىنىمچە كېتىپ قالدى. بوۋاي مەيدىسى قاتتىق ئاغرىپ يەردە دۇملاپ كەتتى. ئۇ يەرنى تاقلامىدىمىز، بېشىمىز كۆتۈرۈپ قارىۋېتتۇمىز. سىڭا كۆز شەھەر دەرۋازىسىدىن كىرىپ كۆزدىن غايىپ بولدى. ھايال ئۆتسەي شەھەر دەرۋازىسىنىڭ يوغان تىۋەن ئىچىگىمىز جاڭگال تاقالدى. بوۋاي ھەس رەت ئىچىدە تولغاندى، ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ئىختىيارسىز ياش تاشقاندا، ئاپئاق ساقاللىرىدىن سىرىغىپ يەرگە چۈشتى...

قاشتېشىنىڭ سودىسى

شەھەر ئادەم دېڭىزىغا ئايلىغان ئىدى. ھەيۋەتلىك گۈمبەزلىك ئۆي - ئىمارەتلەر، ئىگىز مۇنارلار كۆككە تاقىشىپ تۇراتتى. شەھەرنىڭ سېپىللىرىدا ئاي پالتىلىق قېلىپ - قالغانلىق لەشكەرلەر ئايلىنىپ

— بالام، — دېدى بوۋاي ئەتراپىغا بىر قارىۋېتىپ، — سەندىن ئۆتۈنۈپ قىلالاي، سېنى بالا قىلىپ ياساپ بولغىچىلىك ھېچكىمگە گەپ قىلمايمەن. — نېمە ئۈچۈن گەپ قىلمايمەن بوۋاي؟! — سورىدى تاش ھەيران بولۇپ. — يامان ئادەملەر ئۇقۇپ قالسا سەننى مەنىدىن ئايرىۋېتىدۇ. تاش جىم بولۇپ قالدى. بوۋاي ئۇنى كۆتىرىپ ئەمدىلا مېڭىشىغا بىراقىمىن توپا. تىز كۆتىرىپ بىر ئات چېپىپ كەلدى. ئاتنىڭ ئۈستىدە بېشىدا قاما تۇماق، ئۇ چىمىغا ئالا - چىپار تون كىيىپ بېلىنى شاي پوتىدا باغلىغان، پۇتىدىكى ئۆتۈكلىرى ۋالىمداپ تۇرغان بى ھەيۋەت، سىڭا كۆز، شاپ بۇرۇت بىرسى ئولتۇراتتى. ئۇ بىراقىمىزلا تاشتىن يالتمىراپ چىقىپ قىۋاتقان كۆكۈش نۇرى كۆرگەن ئىدى. شۇڭلاشقا بۇنىڭ نېمەلىكىنى بىلىش ئۈچۈن ئېتىمنى بولۇشىغا قويمىدۇ. ئىدى. ئۇ بوۋاينىڭ قېشىغا كېلىپ ئېتىمنىڭ يۈگىنىنى تارتىۋېتتى، ئات بويىنىڭ قايرىلىپ كەتكىنىگىمۇ قارىماي خېلى بىر يەرگىچە چېپىپ باردى. دە، ھەيۋەت بىلەن كىشىلىپ ئۆردۈدەپ توختىدى. سىڭا كۆز ئېتىمنى دىۋىتىپ بوۋاينىڭ ئالدىغا كەلدى. ئۇ بوۋاينىڭ قولىدىكى تاشقا بىر ھازا تىكىلدى. دە، بىردىن ھايانلىنىپ ئىختىيارسىز «قاش - تېشى» دەۋەتتى ۋە دەرھال نىيىتى بۇزۇلدى. — سەن بۇنى نەدىن ئوغۇرلىدىڭ؟ — دېدى ئۇ زەھەرخەندىلىك بىلەن بوۋايغا

بىلەن بىر تارىۋېتىپ، ئورنىدەك چوڭتۇر كۆزلىرىنى ۋەلى ھامالنىڭ دۈمبىسىدىكى تاشقا تىكتى.

- مانغۇ بەلەنكەن، نەچچىگە ساتالا؟

سىڭا كۆز شاپ بۇرۇتلىرىنى تولغاپ

تۇرۇپ ئاغزىنى يۇغان ئاچتى.

- تۆت تىملا بېرىلا.

موساۋاي باشلىرىنى بىلمەنە - بىلمەنەس

چايقاپ:

- بىر تىملاغا بەرسىلە ئالاي، - دېدى.

- كەم بولا.

باياتىن بېرى دەل مۇشۇ سۆزلەرگە

جېنى تاقىلداپ تۇرغان سالاجى قادىر

موللاقنىڭ چۇپۇر قاشلىرى ئاستىدىكى

يۇغان كۆزلىرىدىن ئوت چاقناپ كەتتى.

- تولا كەمسۇندۇرمىسىلا، ھاپىزباينىڭ

سىلىنىڭ ئالدىلىرىغا مال ساتقىلى كەل

گىنىمۇ مۇشۇ.

ئۇ موساۋاينىڭ چاپىنىڭ يېڭىنى تار-

تىپ قوامنى يەڭنىڭ ئىچىگە تەقتى.

- يوغسۇ موللاقناخۇن، - دېدى موسا-

ۋاي بېشىنى تولغاپ.

- ھە دېسىلە.

- قۇرىم يەتمەيدۇ.

قادىر موللاق مۇساۋاينىڭ يېڭى ئىم-

چىدە بارماقلىرىنى يەنە ئوينايىتى، موسا-

ۋاي ئوخشاشلا ئۇنىمىدى. بۇ ئىش خې-

لى بىر ۋاقىتچە داۋام قىلدى. بىر چاغ-

دا موساۋاي:

- قېنى، ھاپىزباي قېمە دەيدىكىن؟ -

دېدى.

قادىر موللاق ئۇرۇلۇپ ھاپىزبايغا قا-

يۈرەتتى. كوچا رەستىمىلەردە كاۋاپچىلار،

دۇغاچچىلار، باققاللار، ئاشپەزلەر ئاۋازىنىڭ

بارىچە تۈۋلەپ خېرىدارلارنى چاقىراتتى.

تۆنىكىچىلەر، تۆمۈرچىلەر، ياغاچچىلار

«تاراڭ - تۇرۇڭ»، «غارت - غۇرت» قىم-

لىشىپ كوچا چوقان - سۈرۈنلىرىگە تىگ-

كەش بولاتتى. ئېرىق - ئۆستەڭ بويلىرى-

دىكى كىچىككىنە مەيدانلاردا مەدداھلار

قولاقلىرىنى تۇتۇشۇپ بوغۇلغان ئاۋازىنى

بارىچە قويۇپ بېرىپ جەڭنامە سۆزلىشەتتى.

توساتتىن كوچىدىكى كىشىلەر ھەيكەل-

تاراج مۇسابايىنىڭ دۈكىنى ئال-

دىغا قاراپ ئېقىشقا باشلىدى.

- ئۇ يەردە نېمە ئىش بوپتۇ؟ - كىشى-

لەر بىر - بىرىنى ئىتتىرىشىپ كېتىۋات-

قاچ سورىشاتتى.

- ھوي، ھېلىقى سىڭا كۆز ھازازۇل

ھاپىزباي تۇرامدۇ نىمە؟

- سالاجى قادىر موللاقمۇ تۇرىدىغۇ؟

چوڭ سودا بولىۋاتامدۇ - قانداق؟

- ئاۋۇ دۈمبىسىگە ئاق كۆك بىر نې-

مە كۆتۈرۈۋالغان ۋەلى ھاممالغۇ؟

كىشىلەر توپ ئىچىگە بىرئاز بوشلۇق

بولسىلا قىمىلىشىپ كىرىشۋالاتتى ۋە

ئالدىغا ئۆتمەكچى بولۇشۇۋاتاتتى، كىچىك

بالمىلار كىشىلەرنىڭ ئايىتى ئاستىدا بې-

لىمىتتەك زۇر تىلداپ ئالدىغا ئۆتمەشۋالاتتى...

- موساۋاي، سىڭا رەھىم كېلىپ، بۇ

قاقتىشىنى ئالايىتىن تاغدىن ئېلىپ كەل-

دىم، - دېدى سىڭا كۆز قاما تۈمەتنى

قاچچىسى بىلەن كۆتىرىپ قويۇپ.

موساۋاي چا ساقاللىرىنى بارماقلىرى

ردى - دە، ئۇنىڭ چاپىنىنىڭ يېڭىمغا
 قولنى تىقتى. ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ
 - كەم بولا، - دېدى ھاپىزباي سىڭا
 كۆزلىرىنى چەكچە يىتمەۋەرەك.
 قادىر موللاق خېلى بىر ھازا ھەپىم
 لەشتى. بىر چاغدا غەزەپ بىلەن ھاپىز -
 بايغا تىكىلىپ قارىۋەتتى.
 - ئائىلە ساپلىق قىلمىسىلا، ئىككى تىل -
 لاغا بەرمىسىلە بۇ سودىدىن خۇدامۇ را -
 زى بولمايدۇ!

توساتتىن كوچىنىڭ بېشى ئۇپۇر -
 دوپۇر بولۇپ كەتتى. بىر نەچچە ئاتلىق
 ئەسكەر كىشىلەر توپىنى يېرىپ، دەل
 موساۋاينىڭ دۈكەنى ئالدىغا كەلدى. ئۇ -
 لارنىڭ ئىچىدىكى بىرسى جامائەتكە
 خىتاپ قىلدى.

- موساۋاي دېگەن قايسىڭ؟

- خوش تەخىمىر، مانا مەن، - موسا -
 ۋاي قول قىشتۇرۇپ ئالدىغا چىقتى.
 - ھايال بولماي شاھ ئوردىسى ئالدى -
 دا ھازىر بول. ئۇلۇغ شاھىمىزدىن پەر -
 مان بار.

- نېمە؟ مېنى دەۋاتاملا؟ - موساۋاي
 ھەيران بولۇپ قايتا سورىدى ۋە ئىشەن -
 چىمىزلىك بىلەن ئەتىراپىغا قارىدى.
 - ھە سېنى دەۋاتىمەن.

يىغىلغان جامائەتچىلىك ئىچىدە غۇل -
 غۇلا كۆتۈرىلدى. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى
 موساۋايغا بىرەر ئامەت كېلىدىغان بولدى
 دېيىشىمە، بەزىلەر: «كەم بىلىدۇ، ئادەم
 كۆرىمگەن يەردە ئىمرە گۇنالىق ئىش قىل -
 لىپ پادىشاھنىڭ غەزىۋىنى كەلتۈرگەندۇ» -

دېيىشەتتى. مۇشۇنىڭ ئۈستىگە،
 موساۋاي بىر ھازا قوزۇقتەك قېتىمپ
 قالدى. سىڭا كۆز تاشنى سېتىۋالمايدى -
 خانلىغىدىن ئەنسىرەشكە باشلىدى. قادىر
 موللاق ئارىدىن ئازراق بىر نەمە ئۇندۇ -
 رەلمەيدىغانلىقىدىن ھەسرەت چىكەتتى.
 ۋەلى ھاممال بىلەن ئىككىلىمى
 پىشانىسىدىن تەر چىتىپ غەمىرىنى چىچە
 سۆزلىدى:

- ۋاقتىدا بىر نېمە دېيىشىمىلە، چى -
 دىغۇچىلىغىم قالمايدى.

ئۇ ئازراق قىمىرىمۇندى سەنتۈرۈلۈپ
 كەتتى - دە دۈببەسىدىكى تىباش پەسكە
 سېرىلدى. ھاپىزباينىڭ كۆزلىرى -
 ئالاق - چالاق بولۇپ، ئاغزى كامادەك
 ئېچىلىپ، تاشنى تۇتماۋالدى.

- بوپتۇ موساۋاي، - دېدى باي بوي -
 نىنى غازدەك قايرىپ موساۋايغا قاراپ، -
 ئىككى تىللا بولسا بولا، سىلىگە ساتتىم.
 موساۋاينىڭ كۆڭلى تېنچلانمىغان
 ئىدى. ئۇ خېلىغىچە ئۇيغۇنۇپ قالدى.
 ئاخىر پادىشاھنىڭ ئالدىغا بېرىپ كەل
 گەندىن كېيىن بۇ سودىنى قىلماقچى
 بولدى - دە ئويلىغىنىنى ئېيتتى.

- قاملاشىغان ئىش قىلمىسىلا، دېدى
 قادىر موللاق ئالدىراپ، - ئاۋۋال سودا
 تۈگىسۇن. ئاندىن بارسىلا. ئۆزلىرى ئىك -
 كى تىللاغا ماقۇل بولغان ئەمەسىمىز.
 ئەتراپتا يەنە سالا - سۇلاتلىغۇچىلار پەيدا
 بولدى. باي زورلاشقا، ۋەلى ھاممال زارلاشقا،
 قادىر موللاق ئالدىرىتتى تاجاشلىدى. موساۋاي
 كۆڭلىدە: «ئالسام، ئالاي، مۇبادا پادىشاھ

ھوزۇرىدىن ئاسمان قىياپەتتەم ئىش -
 لىتەرمەن دەپ ئويلىدى - دە، ئۇنچە -
 ماستىلا يېنىدىن ئىككى تىللا چىتىرىپ
 ھاپىز بايغا بەردى. ھاپىز باينىڭ ئاغز -
 لىرى يالاقىدەك بولۇپ تىللانى قىوينغا
 سالىدى. قانداق مولا قۇرۇق قالمىدى.
 مۇساۋاي يېنىدىن ئوشاق تىپىنلاردىن
 بىر مۇنچە چىتىرىپ ئۇنىڭ قولىغا تۇت -
 قۇزۇپ قويدى. ۋەلى ھاممال تاشنى مو -
 ساۋاينىڭ دۇكىنىغا ئەكىرىپ قويدى. مو -
 ساۋايى دۇكىنىنى تاقاپ يۈرۈپ كەتتى...

***

پالدىشاھنىڭ ھەيۋەتلىك ئورۇنىنى ئاللا
 دىدا بىر مۇنچە كىشىلەر تۇتۇپلانغان ئىدى.
 ئۇلارنىڭ يەزىللىرى تۆمۈرچى، يەزىللىرى
 يىغاچچى، يەزىللىرى خالۋاي، يەزىللىرى
 باپىكا، يەزىللىرى زەگا ۋە يەزىللىرى نەقە
 قاتتىقى ئىدى. مۇساۋاي بۇ يەرگە كەل -
 گەنلەرنىڭ ھەممىسى ھۈندىر ۋەنلەر ئىكەن -
 لىكىنى كۆرۈپ بىر ئاز خاتىرجەم بولدى.
 ھايات ئۆتمەي ئوردا دەۋرۋازىنى ئېچىلىپ،
 سەپاس تەۋكەرلەر ئوتتۇرىسىدىن يۇغان
 سېرىق سەللەك، مەيدىلىرىدە ئۇنچە
 لىر ۋال - ۋۇل قىلىپ چاقناپ تۇرغان
 ئوردا ۋەزىرى چىقىپ كەلدى. كۆپچىلىك
 ئىگىلىپ ئۇنىڭغا سالام قىلدى.

- ئى قولى گۈل ئاۋام، - دەپ مۇز
 باشلىدى ۋەزىر ئېھتىرام ۋە ئىپتىخار بى -
 لەن، - سىلەر ئۇلۇغ دىيارىمىزنىڭ شان -
 شەۋكىتى ئۈچۈن شاھ ئالىلىرىنىڭ ھوزۇ -
 رىدا تۇرۇۋاتىسىلەر. جاھانغا ئايان، شەۋ -
 كەتلىك شاھىمىز ئىلىم - مەرىپەت، ھۈ -

نەر - سەنئەتنى چىن كۆڭلىدىن سۆيىدۇ.
 ئىلىم - مەرىپەتچىلەر ۋە سىلەرگە ئوخ -
 شاش قۇلى گۈل ئۇستىكارلارغا چوڭقۇر
 ھۆرمەت قىلىدۇ. يېقىندا ئۇلۇغ شاھىمىز
 باشقا ئەللەر بىلەن ئىلىم - ھىكمەت ۋە
 ھۈنەردە بەسلىشە كىچى. ھەي قايىسىڭلار -
 نىڭ ئۆز - ھۈنەرلىكلىرىنى نامايان قىلىپ،
 شاھىمىز ئالدىغا كەلگەيسىلەر. ئۇلۇغ
 شاھىمىز سىلەرنىڭ ئەمگىكىڭلارغا يۇقى -
 رى ھەق بېرىدۇ.

ۋەزىر سۆزىنى تۈگىتىشى بىلەن ئوردا
 ئىچىدىن غەزىنىچى بىلەن قوراللىرىدا يەتتە
 نۇسخى تۇتقان ئىككى خىزمەتكار چىقىپ
 كەلدى. غەزىنىچى يەتتە نۇسخىنى تىللا لارنى
 ھۈندىر ۋەنلەرگە كۆرسىتىپ سۆزلىدى:

- مائىتا بۇ ئۇلۇغ شاھىمىزنىڭ سىلەر -
 گە ئالدىن بەرگەن سوغا - ئېھسانى، سى -
 لىلەر ئۇلۇغ شاھىمىز ئىسپاتى، دۆلىتىمىز -
 نىڭ شان - شۆھرىتى ئىسپاتى قىلىپ بول -
 قىلمايسىلەر...

تاش يالا

كەچتۇرۇن مۇساۋاي دۇكىنىغا قايتىپ
 كېلىپ ئۇزاق ئويلىدى: «شاھ ئىسپاتى
 نېمەنىڭ ھەيكىلىنى ئويسام ياخشى بولمە -
 دىغاندۇ؟ ئەپكار كىيىكى قانداق بولار؟
 پىلىچۇ، بۇغا، بۈركۈت، توشقان، ھە، توف -
 را! ئاق توشقان. شۇنداق ياسايكى پادى -
 شاھ بىر كۆرۈپلا كۆڭلى چۈشۈپ قالسۇن».
 مۇساۋاي ئۆيدىكى ھەر خىل تاشلار -
 نى كۆرۈپ باقتى. بىراق ھېچ قايسىسى
 كۆڭلىگە ياقىمىدى. ئاخىر ھاپىز بايىدىن
 سېتىۋالغان تاشنى قولغا ئالدى.

«ياق، - دەپ ئويلىدى ئۇ ئىچىدە، -
 بۇ تاش يوغانكەن، بىر توشقان ئۈچۈن
 ئىسراپ قىلمەۋەتمەي، مەخلۇقلارنى ياسىد-
 غىچە ئۇلۇغ ئىنسانلارنى ياسايمىكەن يە؟!»
 كىمنى ئۇيۇپ ياساي؟... پادىشاھنىڭ ئۇ-
 زىنى ياسايمۇ - يە؟...»
 موساۋاي ئۇزاققىچە بىر پىكىرگە-
 كېلەلمىدى. بىردىن تاشتىن زۇۋان كەلدى.
 - ھەيكەلتاراج بوۋا، ئۆتۈنۈپ قالاي،
 مېنى بالا قىلىپ ياساڭ.
 موساۋاي ناھايىتى قاتتىق چۈچۈپ،
 كەينىگە زوڭ ئولتۇرۇپ قالدى.
 - سۇبھاناللا، بۇ نېمە كارامەت؟
 ئۇنىڭ كۆزلىرى ھازىرلا چانەتمىدىن
 چىقىپ كېتىدىغاندەك يوغىناپ كەتتى.
 - ھەيكەلچى بوۋا، بىز قوقماڭ، مەن
 گەپ قىلالايدىغان قاشتېشى، مېنى بالا
 قىلىپ ياساپ قويۇڭ. مەن ئادەملەرگە
 ئوخشاش مېڭىشنى ياخشى كۆرىمەن.
 - ئاللا، قۇدرىتىڭ ئۇلۇغ، - دېدى مو-
 ساۋاي كۆزىنى بۇمۇپ مەيدىسىنى تۇتقى-
 نىچە، - خالىساڭ تاش ئىمەس ھەتتا
 قۇم - تۇپراق، ئىرت - گىيانىدۇ سۆزلىمە-
 لەيسىن.
 مەن ئىسلى سىزگە گەپ قىلمايتىم، -
 دېدى تاش خۇرسەنتلىكىنى بىلدۈرۈپ، -
 مەن سىزنىڭ يامان ئادەم ئەمەسلىكىڭىزنى
 بىلدىم، شۇڭا گەپ قىلدىم.
 - خۇدايا توۋا - موساۋاي بىر ئاز ھۇ-
 شىغا كەلگەندەك بولدى، - تاشلارمۇ يامان
 ئادەملەردىن ھەزەر ئىيلەيدىكەن - ھە؟!
 بەرھەق، خۇدا ھەممە مۆمىنلىرىنى يى-

مانلاردىن ھەزەر ئەيلەشكە ئىۋىندەيدۇ...
 موساۋاي يەنە نېمەلەرنىدۇ دەپ پى-
 چىرلىدى، كېيىن ئويلۇنۇپ قالدى... دە،
 ئويلەنمىنى ئېيتتى.
 - تاش بەندە، سىنى تاش بالا قى-
 لىپ ياساشنىمۇ ياسارمەن، لېكىن پادىشاھ
 نىڭ ئوردىسىغا ئۆز ھۈنرىمنى نامايان
 قىلىش ئۈچۈن سىنى ئاپارسام قانداق
 بولىدۇ؟
 - ئاپىرىۋېرىڭ، - دېدى تاش پەرۋا-
 سىزلىق بىلەن، - كېيىنكى ئىشلارنى ئۆزۈم
 قىلىۋېرىمەن.
 - ماڭا بىرەر مالاللىق يەتمەسمۇ؟
 - ياق بوۋا سىزگە ھېچقانداق مالال-
 لىق يەتكۈزمەيمەن. موساۋاي بېشىنى لىڭ-
 شىتى ۋە ئاستا ئورنىدىن تۇرۇپ تاش-
 نى ئۈستەلىنىڭ ئۈستىگە قويدى. ئاندىن
 ئۇيۇش پىچىقى ۋە باشقىلارنى قولغا
 ئالدى. تاش يەنە ئۇنىڭغا مۇراجەت قىل-
 دى. - ھەيكەلچى بوۋا، مېنى بالا قىلىپ
 ياسىغان چېغىڭىزدا ماڭا بىر نەينەمۇ
 قوشۇپ ياساپ قولۇمغا تۇتقۇزۇپ قويۇڭ.
 - بۇ نېمە دېگىنىڭ، ساڭا نەينىڭ نېمە
 كېرىكى؟
 تاش پىخىلداپ كۈلۈپ جاۋاپ بەردى .
 - مەن نەي چېلىشنى بەك ياخ-
 شى كۆرىمەن، نەيدىن چىرايلىق ئاھاڭ-
 لارنى چىقارغان چېغىمدا نېخىمۇ ئاجايىپ
 نۇرلىنالايمەن. بۇ مېنىڭ خىسلىتىم.
 موساۋاي بېشىنى لىڭشىتىپ رازىلىق-
 نى بىلدۈردى...
 ئارىدىن توپ - توغرا ئالتە كۈن ئۆتتى.

موساۋاي تاش بالىنى شۇ قەدەر كۆركەم قىلىپ ياساپ چىقتى ۋە قولغا نەي تۇتقۇزۇپ ئۇيۇپ چىقتى، ئۇ تاش بالىنى بىلەنلاۋاتقاندا تۇيۇقسىز ئىشىك ئېچىلىپ ھاپىز باي پەيدا بولدى. ئۇ سىڭا كۆز-لىرى بىلەن تاش بالىغا لاپ ئېتىپ قارىۋېتىپ، سەت ھېچايدى. موساۋاي ئەندىشە بىلەن ئۇنىڭ ھەركەتلىرىگە زەڭ سالدى.

- ئەسسالامۇلەيكۇم موساۋاي، - دېدى ھاپىز باي.

- ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام باي غۇجام يوقىرى ئۆتىسىلە. - دېدى موساۋاي ئۇنىڭ سالىمغا جاۋابەن.

- ھە، موساۋاي قاشتېشىنى بالا قىلىپ ئۇيۇپ چىقىدىغىلا، قارىسىلا نەمە دېگەن چىرايلىق - ھە؟ راستىن ئېيتىپ سام تاشنى سېلىگە ئىرزىن سېتىپ قويۇپ تىمەن، مەن ئۇنى قايتۇرۇۋالماقچى بولۇپ كەلدىم.

موساۋاينىڭ كۆزلىرى غەزەپتىن يېنىپ ساقاللىرى تىتىرىپ كەتتى.

- نېمە دەۋاتىدىلا ھاپىز خۇن، شۇنداقچە خالاينىڭ ئىچىدە قىلىشقان سودىدىن يېنىۋالسا بۇ ھەق ئىش بولمايدۇ.

- جۇۋىدىمىلا موساۋاي، - ھاپىز باينىڭ دوردايغان كالىپۇكلىرى پۇرلىشتى، - سىلى بىلەنلا، سىلى كېتىپ ھېلىقى قادىر موللاق مىنى جىق ئاۋارە قىلدى، ئۇنىڭغا بىر مۇنچە سالا ھەققى بەردىم. ۋەلى ھامالغا بىر مۇنچە پۇل كەتتى. قاراپ

تۇرۇپ زىيان تارتسام، سىلى پايدا ئالسىلا خۇدامۇ رازى بولمايدۇ تولا كەپ قىلىماي تاشنى قايتۇرۇپ بەرسىلە.

موساۋاينىڭ بەكەم ئاچچىقى كەلگەن بولسىمۇ ئاچچىقىنى يۇتۇشقا مەجبۇر بولدى.

- ھاپىز خۇن، سىلنىڭ، سالا ھەققى بېرىشىڭىزگە ئادەم تۇرماق جىنمۇ ئىشەنمەيدۇ، سىلى مېنى كۆپ ئاۋارە قىلىمىسىلا، كۆرۈپ تۇرۇپلا، مەن تاشنى بالا قىلىپ ياساپ بولىدۇم، مەن ئەندى ئۇنداق تاشنى نەدىن تېپىپ بېرىمەن.

- نەدىن تاپسىلا تاپسىلا، ئۇنىڭ بىلەن ئىشىم يوق، ئىشىمىلىپ تاشنى ئالغىنىم ئالغان. مانا پۇللىرى، ھاپىز باي يېنىدىن بىرتىلانى چىقىرىپ تاراڭكىدە قىلىپ ئۇستىلىگە تاشلىدى. موساۋاي، ھەيران بولۇپ سورىدى:

- مەن سىلگە ئىككى تىللا بەرمەيمىدىم؟

- بىر تىللا لىرى قادىر موللاق بىلەن ۋەلى ھامالغا كەتتى. شۇلاردىن ئېلىۋالسا، موساۋاي بۇ سىڭا كۆزلۈك ھازىرۇلغا تەڭ كېلىشىمەيدىغانلىقىنى ھېس قىلىپ ئۇنىڭ بىلەن ئارتۇق تاكالاشقۇسى كەلمەيدى، دە، يېنىدىن بىر تىللا چىقىرىپ:

مانا باي غۇجام رازى بولۇپ كەتسىلە، - دەپ قولغا تۇتقۇزۇپ قويدى.

- يوخسۇمۇ موساۋاي، مەن تۆت تىللا دېگەن ئىدىم. - موساۋاينىڭ ئەندى تاقىتى قالغان ئىدى. ئۇ تاش بالىنى بىراقلا ئۇرۇپ چىقىۋېتىپ، قازاخۇنۇمنىڭ ئالدىغا بارماقچى بولدى. بىراق تاش بالىنىڭ ئۆتۈنۈشى ئېسىگە كەلدى - دە، ئۆپ

پىشىپ قاتقان مۇسۇلمانلارنىڭ ھەممىسىمۇ...

زىگە ھاي بەردى. ئىككىسىنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر مەھەل جىملىق ھۆكۈم سۈردى، ھاپىز باي گۆڭ-كۈتتەك سىڭا كۈزىنى مەتمۇ قىلماي مو-ساۋايغا تىكتى، ئۇنىڭ ئەپتىدىن يول قو-يۇشنىڭ قىلچىمۇ ئەسىرى كۆرۈنمەيتتى. موساۋاي چوڭقۇر بىر تىنىمىپ يېنىدىن يەنە بىر تىللا چىقاردى - دە، تاراڭگى-دە قىلىپ يەرگە تاشلىدى. ھاپىز باي ئالمان - تالمان ئېڭىشى ۋە يەرنى سىلاپ يۈرۈپ تىللانى ئالدى، ئاندىن ئۈستەلگە ئۆزى تاشلاپ قويغان تىللانى ھاپىلا - شا-پىلا ئېلىپ سەت بىر ھەجىيىمىپ قويۇپ چىقىپ كەتتى.

موساۋاي بىر دەمدىلا ھەممە خاپىلىق-نى ئۇنتۇپ، يەنە تاش بالىنى سىلىقلاش-قا كىرىشتى...

ئاجايىپ نۇر

پادىشاھ ئوردىسىنىڭ كەينىدىكى چوڭ سەينا ئاجايىپ كۆركەم ئىدى. چىرايلىق سۈننى گۈللەر، ئالتۇندەك ۋالىلداپ تۇر-غان راۋاقلار، ھۆپپىدە ئېچىلىپ كەتكەن گۈل - چېچەكلەر كىشىنىڭ كۆزىنى قاماش-تۇراتتى، ھۈنەرۋەنلەر ئۆز ھۈنەرلىرىنى پادىشاھ ئالدىدا نامايەن قىلىش ئۈچۈن ياسى-غان نەرسىلىرىنى ئېلىپ كېلىشكەن ئىدى. بۇرغا چېلىندى، پادىشاھ بىر مۇنچە مۇھا-پىزە تېچىلەر ۋە ۋەزىرلەرنىڭ ھەمراھ-لىقىدا چىقىپ كەلدى، ھۈنەرۋەنلەر قول-لىرىنى قوشتۇرۇپ ئالىي ئېھتىرام بىلدۈرۈشتى. پادىشاھ سالاپەت بىلەن ئۈستىكارلارنىڭ ئېھ-تىرامىنى قوبۇل قىلدى. ۋە راۋاقتا چىقىپ

ئولتۇردى، ئۈستىكارلار ياسىغان نەرسىلىرىنى كۆرسەتمىشى.

پادىشاھ ئاجايىپ ئېسىل زىلچا - گىلەم ۋە پاياندازلارنى كۆرگەندە، ئۆزىنى جاھان دايق گۈزەل بىر باققا كىرىپ قالغاندەك ھېس قىلىپ، ئىختىيارسىز بېشىنى لىڭشىتتى، خالۋاپلار پادىشاھنىڭ چىرايمىدىكى مەمۇنلۇق-نى كۆرۈپ خوشال بولۇشتى. ئارقىدىن تۆمۈرچىلەر، مەزمۇت قالقان، ئۆتكۈر قىلىچ، ئۈمۈت ۋە ئايپالنىلارنى كۆرسەتتى، باپكار-لار كۆزلەرنى چاقىتمىپ تۇردى. ئالما - يېشىل، چۇلالىق تاۋار - دۇردۇن، شايى - ئەتىلىلەرنى كۆرسەتتى، ياغاچچىلار مۇئالا-ھىدە سەنئەت بىلەن ياسالغان ھەر خىل بىسائىلارنى كۆرسەتتى...

نۆۋەت موساۋايغا كەلدى، ئۇ تاش يالى-نىڭ ئۈستىگە يېپىلغان ئالما ئۇرۇقى دۇخا-ۋىنى ئالغاندا ھەممە يىلەننىڭ كۆزلىرى قا-مىشىپ كەتتى، پادىشاھمۇ ھاياجىنىنى با-سالماي ئورنىدىن تۇرۇپ تاش بالىنىڭ ئال-مىدىغا كەلدى ۋە سىلاپ كوردى، تاش بالا-ھەقىقەتەن ئاجايىپ كۆركەم ياسالغان بو-لۇپ ئۇنىڭدىن كۆكۈش نۇر جىلۋىنەتتى. ئۇ گويىا نىيىنى ياكىرتىمۇ ئاتقانداك قىياپەت-تە مەغرۇر كۈلۈمسىرەپ تۇراتتى: - بار كالا! - دەۋەتتى پادىشاھ خوشاللىق-نىمىپ، - بۇ، تاش بالا - ئۇلۇغ دىيارمىزنىڭ شان-شۆھرىتىنى جاھانغا نامايەن قىلغاي. ئەتىراپىدىكىلەر ئىككىلىپ تۇرۇپ: - شاھ ئالىمىزنىڭ نام - شۆھرىتى ئالىم-گە تاراغاي، - دېيىشتى. پادىشاھ ئەتىراپىدىكىلەرگە:

- تاش بالا ئۈچۈن ئالاھىدە خانە تۈ-
 زۇلۇپ، ئۇ، شۇ خانىغا قويۇلسۇن، - دېدى.
 پادىشاھنىڭ بۇيرىقىدىن كېيىن تاش بالا
 ئېلىپ كېتىلدى. فەزىلىچى پادىشاھ نامىدىن
 ھەممە ھۈنەرۋەنلەرگە تىملا ئىنتىم قىلدى. مۇ-
 ساۋاي باشقىلارغا قارىغاندا كۆپرەك تىملاغا
 ۋە پادىشاھنىڭ ماختىشىغا ئېرىشتى...

x x x

كەچقۇرۇن پادىشاھ ئۆز خانىسىدا كەيپى چاغ
 ئولتۇرۇپ ئىككى قىزىنىڭ ئۇيۇنىنى كۆ-
 رىۋاتتى. تۈسەتتىن شۇقەدەر يىقىملىق نەي
 كۈيى ئاڭلاندى - دە، پۈتكۈل ئەتىراپنى تەس-
 ۋىرلىگۈسىز دەرىجىدە كۆز چاقىتىدىغان
 كۆكۈش نۇر يورىتىۋەتتى. پادىشاھ گوياتىمى
 سىماتلىق ئاجايىپ نۇر دۇنياسىغا كىرىپ
 قالغاندەك ئۆزىنى يوقاتقان ھالدا نەزەر
 تاشلىدى. بارا - بارا نەي كۈيى پادىشاھنى
 پۈتۈنلەي ئۆزىگە مەھلىيا قىلىۋالدى. ئۇ
 تاقەت قىلالماي قىزىقىلارنى چىقىپ كې-
 تىشكە شەرەت قىلدى ۋە ئورنىدىن تۈ-
 رۇپ نەي ياڭراۋاتقان ياققاق دەم تاشلىدى.
 ئاسماندا تۇلۇن ئاي كۈلۈپ تۇراتتى، مە-
 يىن شامال گۈل - گىيالارنىڭ، دەل - دە-
 رەڭلەرنىڭ ياپراقلىرىنى يېنىك يەلپۈيتتى.
 ئوردىنىڭ ئارقا سەيناسىدىكى سۈنئى كۆلدە
 ئوردىنىڭ ھەيۋەتلىك گۈمبەز - مۇنارلىرى
 بىلەن تۇلۇن ئاي ئەكس ئېتىپ تۇرات-
 تى. ھەممە گۈزەللىك كۆكۈش نۇر ئىلىكىم-
 دە تېخىمۇ گۈزەل، تېخىمۇ سىزلىق، تې-
 خىمۇ ئاجايىپ بولۇپ كۆرىنەتتى.

كۆكۈش نۇر بالىقىۋاتقان، تاش بالىنىڭ ئالا-
 ھىدە خانىسىغا كۆزى چۈشتى.
 - بۇ نېمە ئالامەت، - دېدى پادىشاھ ئۆز-
 ئۆزىگە پىچىرلاپ، - مەن چۈش كۆرۈۋاتمىغان-
 دە - مەن.

پادىشاھ ئىچكىرىكى ئوردا ئىچىگە كىر-
 دى. قاراۋۇللار ئۆزىنى يوقاتقان ھالدا تۇۋ-
 رۇكلەرگە، قوراللىرىغا تايىنىپ نەي كۈيىگە
 قۇلاق سالماقتا ئىدى. پادىشاھ ئۇلارنىڭ
 دىققىتىنى بۇزغىنى. ئۆتۈپ - توغرا تاش جا-
 لىنىڭ ئالاھىدە خانىسىغا كىردى. بۇ خانە
 ئالاھىدە بىزەلگەن بولۇپ، شامدانلاردىكى
 شاملار ئۆچۈرۈلگەن بولسىمۇ، لېكىن كۆ-
 كۈش نۇر ئىلىكىدە ئۆي ئىچىدىكى بىمات-
 لار شۇ قەدەر چىرايلىق ۋە روشەن كۆ-
 رۈنەتتى. خانىنىڭ ئوتتۇرىسىدا تاش بالا
 بېرىلىپ نەي چالماقتا ئىدى. خىمىلەتلىك
 كۆكۈش نۇر دەل ئۇنىڭ بەدىنىدىن چې-
 چىلىۋاتاتتى. پادىشاھ بۇ كارامەتكە تولد-
 ىمۇ ھەيران بولغىنىچە دىۋانغا ئۆزىنى تاش-
 لاپ كۆزلىرىنى يۇمغىنىچە نەي كۈيىگە قۇلاق
 سالىدى...

بىر چاغدا نەي كۈيى بارا - بارا يىراق-
 لاپ يوقاپ كەتتى، پادىشاھ ئۆزىگە كې-
 لىمىپ بېشىنى كۆتۈرۈندى ئەتىراپىدا خا-
 نىشلار، مەلىكىلەر، شاھزادىلار، بەگزا-
 دلەر ۋە ۋەزىرلەرنىڭ بىرۋىلا ئولتۇرغاندەك
 دىر مۇقىم شىماي تۇرغانلىقىنى كۆردى. پادىشاھ
 بىر نەچچە چاۋاك چېلىۋىدى بىرىنىڭ ئار-
 قىدىن بىرى كۆزلىرىنى چىمىچىقلىتىپ،
 باشلىرىنى سىلىكىپ ئۆزىگە كېلىشتى. پادىشاھ
 تاش بالىنىڭ كارامىتىگە بىر تەرەپتىن قاتتىق

پادىشاھ پايانداز سېلىنغان يول بىلەن مە-
 گىپ ئىچكىرىكى ئوردا ئالدىغا كەلگەندە

بازارنىڭ ھەممە كىشى ئۈتمىدىغان دوختى مۇشەددىكى چوڭ مەچىتىنىڭ ئالدى تەتقا - تەتقا ئادەم بولۇپ ئالما پاتقىدەك بوش ئورۇن يوق ئىدى. كىشىلەر تامغا چاپلانغان پادىشاھنىڭ ئېلاننى ئوقۇشۇتاتان تى. ھاپىزىڭغا كۆز ئېلاننى كۆرۈش ئۈچۈن كىشىلەرنى ئىتتىرىپ، مۇتەھەملىك بىلەن ئالدىغا ئۆتتى، ئېلانغا غايىپ بولغان تاش بالىنى كىم تېپىپ بەرسە مەڭ تىللا مۇكاپات بېرىلىدىغانلىقى يېزىلغان ئىدى. ھاپىز باي نىڭ سىڭا كۆزى گويا تىللا غەزىنىسىنى كۆرگەندەك چاقىناپ كەتتى، ئۇنىڭ يۈرىكى ئاچكۆزلۈكتىن شىددەت بىلەن سوقۇشتا باشلىدى.

— ئاھ! خودا! دېدى ئۇ ياقىسىنى سەتمەپ، بۇنداقتۇ كۆپ تىللا قانداق نا ئىھلىمنىڭ قۇلغا چۈشۈپ كىتەر... ياق، پەقەر تىرىك تۇرغان يەردە باشتىغا يول يوق. بۇ مەڭ تىللا - دە؟! ئە، مەڭ تىللا، مەڭ تىللا.

ئۇنىڭ كالىپۇكلىرى قىسىپىپ، كۆزلىرى يۇمۇلدى، يۈزلىرىدە ساناقتىز قورۇقلار پەيدا بولدى. ئۆزى بولسا تۈگۈلۈپ كەۋدىسى بىلەن بېشى بىر بولۇپ قالدى.

— نېمىگە تۇرىمەن، دېدى ئۇ بىردىنلا جانلىنىپ، ئۇنى ۋاقتىدا ئىزدەپ تېپىم شىم كېرەك.

ئۇ تېزلا قەددىنى رۇسلاپ كۆپچۈلۈكنى ئىتتىرىپ توپتىن چىقتى - دە، پىشا - نىسىدىكى تەرنىنى قوللى بىلەن سۈرتىۋېت.

ھەيران بولسىمۇ يەنە بىر تەرەپتىن ئۇنىڭ كىشىلەرگە چەكسىز گۈزەللىك ۋە شېرىنلىق بەخش ئىكەن تەڭداشسىز خىسەملىتىگە ئاپىرىن ئۇقۇغىسى كەلدى - دە، قايىرىلىپ قارىدى.

— بۇ نېمە ئىش؟

پادىشاھ ئاغزىنى يۇغان ئېچىپ ھېلىلا ئالدىدا كۆكۈش نۇر چېچىپ تۇرغان تاش با - لىنىڭ بىردەمدىلا يۇقاپ كەتكەنلىكىگە تاڭ قالدى. ئەتىراپىدىكىلەرمۇ نېمەدەيەرنى بىلە - مەي پادىشاھنىڭ ئاغزغا قاراشتى. پادىشاھ گويا دۇنيادا ئۇنىڭ ئېسىل بىر نەرسىسى يوقاپ كەتكەندەك ئازاپلىنىپ ئىختىيارسىز توۋلىمۇەتتى.

— بىز غەبلىت ئۇيغىسىدا قالدۇق، ئۇ قېچىپ كەتتى، ئۇنى ئىزدەڭلار، ئۇنى ئەدىن بولمىسۇن ئىزدەپ تېپىڭلار...

پادىشاھنىڭ بۇيرىقى بىلەن تەڭ پۈتكۈل ئوردا تەۋرەپ كەتتى، بارلىق ئوردا خادىملىرى ۋە لەشكەرلەر تەرەپ - تەرەپكە چېپىشتى.

مەڭ تەللادىن ئۈنەملىك تەللادا كۈچلەر ئىلگىرىكىدە كىلا ئاۋات ئىدى. ئاشخانە ۋە چايخانىغا ئوخشاش جامائەت سورۇنلىرىدا كىشىلەر تاش بالا ھەققىدە ئاڭلىغان، بىلىگەنلىرىنى سۆزلىشەتتى. كۈچىدىكى باقتالار، دۇغاپچىلار، كاۋاپچىلار، چەرچىن مالچىلار بۇ ئاجايىپ سىم - لىق ئىشنىڭ جەريانىنى خېرىدارلارغا سۆزلەپ، تېخىمۇ كۆپ خېرىدارلارنى ئۆز ئەتراپىغا جەلپ قىلاتتى.

تەمپ بىر نەپەلەرنى دېگىنچە بازار ئىدى - چىگە قاراپ يول ئالدى.

— چانابىي باي ئەپەندى نەگە بۇنچە ئالدىراپ ماڭدىڭىز؟

— ئۇنىڭ يولىنى بويى ئىگىز، بېشىغا ئىگىز شىلەپە كەيگەن،

كىيىمىنىڭ كالىستۇك تاقىمىغا، قویرۇقلۇق پەلتۇ كىيگەن، مەس ساقاللىق، كۆزلىرى

كۆك بىر كىشى تۇردى. — ئوھ ھوي، رىچارد ئەپەندى.

— ھاپىز باي ئۇنى كۆرۈپلا سارغىيىپ كەتكەن چىشلىرىنى كۆرسەتتى.

— سىزگە نەرسىدە، ھى، ھى، ھى... بىر ئاز ئىش بىلەن كېتىۋاتمەن.

— بۇ مېڭىشىڭىزدىن قارىغاندا ئادەتتىكى ئىش ئۈچۈن ئەمەستەك كۆرىنىسىز، ئەھتىمال...

رىچارد ئەپەندى كۆرسەتكۈچ بارمىقىنى چىقىرىپ ئېلاننى كۆرسۈتۈپ قويدى.

— سىز دائىمەن ئادەمسىز، دېدى ھاپىز باي كۈلۈپ، — لېكىن ئۇ ھارمىنى تېپىش تەس، بولمىسا مىڭ تىللا دېگەن ئاز پۇل ئەمەستە؟!

— ياق، ياق، دېدى رىچارد ئەپەندى بەدىنى بىلەن بېشىنى تەڭ چايقاپ، ئاۋازىنى سوزۇپ، — مەن سىزنىڭ تاپالماسلىقىڭىزغا ھەرگىزمۇ ئىشەنمەيمەن. سىز پۈتكۈل شەھەرنىڭ ھەتتا شەھەر سىرتىدىكى تىننىڭ ھەممە بۇلۇڭ - پۇچقاقلارنى بېشى بارمىقىڭىزنى بىلىگەندەك بېلىمىسىز. سىز تاش بالىنى چوقۇم تاپالايسىز. ئۇنى

پادشاھقا ئاپىرىپ بېرىپ مىڭ تىللا ئىمىن نام ئالماقچىسىز، شۇنداقمۇ؟ ھى، ھى، ھى...

— شۇنداق بولسىغۇ ناھايىتى ياخشى بۇلاتتى، دېدى ھاپىز باي. رىچارد ئەپەندى ئەتراپىغا بىر قۇر نەزەر تاشلىۋەتتىمپ بوش ئاۋاز بىلەن سۆزلىدى.

— سىز بەش مىڭ تىللا ئىمىن دىن ئاز دەسە ھەرگىز ئىشەنمەيدىغانسىز؟ ھاپىز باينىڭ كۆزلىرى يەنە چاقا ئاپ كەتتى. ئۇ ئىككىنچى قېتىم چىشلىرىنىڭ سىرىقىنى كۆرسەتتى.

— ئەلۋەتتە شۇنداق رىچارد ئەپەندى، لېكىن سىزمۇ ئىشەنمەيدىغان نەرسە ئۇ. چۈنكى بەش مىڭ تىللا بەرمەيسىز دە.

مەن بىلەن، سىز تاش بالىنى ئاجايىپ خانىگىزنىڭ مۈلكى قىلماقچى بولىۋاتىسىز، سىز بەلكى ئۇنىڭ بىلەن ئەپەندى باي بولماقچىسىز، شۇنداقمۇ... ھى... ھى... ھى...

رىچارد ئەپەندىمۇ كۈلۈپ قويدى، لېكىن چىرايى سەل جىددەلەشكەن ئىدى. — بىز كونا تونۇشلاردىن بولۇپ قال دۇق، دېدى ئۇ ئاۋازىنى سوزۇپ چىقىرىپ، — سىلەرنىڭ مەملىكىتىڭلاردىكى كىشىلەر بىر تەجەبە ئايدىن بويان مېنىڭ ئاجايىپخانەمنى قەزىقىش بىلەن كۆردى، سىز ماڭا ياردەملىشىپ، ئاجايىپخانەمنىڭ تەرىپىنى تارتىپ مېنىڭ قېشىمغا خېلى كۆپ كەلدىڭىز، كىشىلەر سىزگە ئەگىشىپ كېلىپ مېنى زىيارەت قىلدى. مەن سىزنىڭ بۇ ياخشى نىيىتىڭىزنى ھېچقاچان

ئۇنۇتمايمەن.

—جانابىمى رىچارد ئەپەندى، سىز چىم-
رايلىق گەپ قىلىشقا ناھايىتى ئۇستىسىز،
ئېمىلا دېگىنىڭىز بىلەن تاش بالىنى قولا-
غا كەلتۈرمەكچىسىز، لېكىن ئىشىمنىڭكى
بۇ مۇمكىن ئەمەس، ئەگەر پادىشاھ ئۇ-
قۇپ قالسا كاللا كېتىدۇ.

— بولدى، بولدى جانابىمى باي ئەپەندى-
دى، رىچارد قوللىرىنى بوش سىلىكىمپ
قويدى، مەنمۇ سىزنىڭ گەپدانلىق قى-
لمىۋاتقانلىقىڭىزنى بىلمەن، سىز تاش
بالىنىڭ خەۋىرىنى تېپىپ مېنىڭ مېھمان-
خانىمىگە بېرىڭ، بەشىمىڭنى ئاز كۆرسىڭىز
ئونىڭ بولار، قانداق دەيسىز؟!

رىچارد ئەپەندى سۆزىنى تۈگۈتۈپ مۇ-
رىسىنى قىسىپ قويدى - دە، كېتىپ قال-
دى، ھاپىز باي ئۇنىڭ ئارقىسىدىن ئۇ-
زاققىچە قاراپ تۇرۇپ ئويلىدى: تاش
بالا، ھەي تاش بالا، سىنىڭ باھايىڭ
نەمە دېگەن ئۈستۈن - ھە؟! مۇبادا ماڭا
يۇلۇقساڭ ئامەت دېگەن شۇ - دە ...

دەريا بويىدا

گۈگۈم چۈشكەن چاغ ئىدى. تەنچ
ئېقىۋاتقان دەريانىڭ بويىدىكى باراقسان
سۆڭەكلەر لەرزىن شامالدا بوش شىلىدىر-
لايتتى. مەھەللە ياقىتىكى مېچىتىدىن دۈڭ-
لۇق ئەزان ئاڭلاندى. شەرقتىن تۇلۇن
ئاي كۆتىرىلدى. دەريانىڭ نېرىقى يېقىم-
دىكى مازالارنىڭ گۈمبەزلىرى دەل - دە-
رەخلەر ئارىسىدىن ئاقىرىپ كۆرىنەتتى.
قىز - جۇۋانلار دەريادىن قاپاقلارغا سۇ
ئېلىپ قايتىشىۋاتاتتى. بىردىن يېقىملىق

نەي كۈيى ياڭراپ سۆڭەتلىكتىن كۆكۈش
نۇر چاقناپ كەتتى. نۇر بارا - بارا دەر-
يا بويىدا پەيدا بولدى. قىز - جۇۋانلار
ئورۇنلىرىدا تۇرۇشۇپ قۇلاق سېلىشتى.
تونۇر باشلىرىدىكى بالىلار قىزىق چۆ-
چەكلىرىنى توختۇتۇشتى، مېچىتىنىڭ پەش-
تاقلىرىغا مەزىن - ئىماملار چىقىپ دەر-
يا بويىغا كۆز تاشلىدى. مومايلار، بو-
ۋايلار ئىشىك ئالدىدىكى سۇپىلارغا ئول-
تۇرۇشتى، ھەممە كىشى سىرلىق نۇر باغ-
رىدىن ياڭراۋاتقان يېقىملىق كۈيىدىن
ھوزۇرلانماقتا ئىدى. بۇ كۈي كىشىلەر
قەلبىنى ئانىجان دەرياغا بولغان چوڭقۇر
مۇھەببەت بىلەن ياپراتماقتا ئىدى.

ئېھ، دەريا، سەن ھەقىقەتەنمۇ سۇ-
يۈملۈكسەن! سەن قانچە يىللاردىن بېرى
خەلقنى ئۆزۈڭنىڭ ساخاۋەتلىك سۈيىڭدە
يېقىپ كەلدىڭ. سېنى خەلق چىن قەل-
بىدىن سۈيىدۇ.

نەي كۈيىنىڭ بارا - بارا يوقلىشىغا
ئەگىشىپ كۆكۈش نۇرمۇ كىشىلەرنىڭ
كۆز ئالدىدىن غايىپ بولدى. ھەممە خەلق
ئىختىيارسىز دەريا بويىغا بېرىشىپ سۇ-
يۈملۈك دەريانىڭ تەنچ ئېقىمىغا قاراش-
تى، ئۇلار، شۇ تاپتا ئۆزلىرىنى دۆلەتمەن
ۋە بەختىيار ھېس قىلىشماقتا ئىدى...
مەھەللە تەرەپتىن ئات تەۋىشى ئاڭ-
لاندى. ھايات ئۆتمەي ھاپىز باي يېتىپ
كەلدى. ئۇنىڭ ئېتى خېلىلا تەرگە چۆم-
گەن بولۇپ، ناھايىتى كۆپ يول يۈرگەن-
لىكىنى بىر قاراپلا بىلگىلى بولاتتى.
ھاپىز سىڭا كۆز دەريا بويىدىكىلەرنى

كۆرۈپ دەرھال چۈشەندى. چۈنكى ئۇ بىر ھەپتىدىن بېرى ئېتىنى چاپتۇرۇپ يۈرۈپ، دەريا بويىدىكى بۇنداق ئىشنى بىر نەچچە يەردە كۆرگەن ئىدى. لېكىن دائىم ۋاقتىدا يېتىپ كېلەلمەي تاش با- لىنى يوقۇتۇپ قوياتتى. ئۇ خەقىرىغىمىچە ئۆزىنى ئەيمىلەپ:

— ئاش تۈگىگەندە كېلىپ، تاۋاقتا قارايدىغان دۆت، دەپ تىللىۋەتتى ۋە ئېتىنى چاپتۇرۇپ دەريانىڭ يۇقىرى تە- رپىگە كەتتى.

x x x

دەريا ئۈستىنى تۇتاش قارا بۇلۇت قاپلىغان ئىدى. شاقىراپ يېغىۋاتقان يامغۇر دەريا سۈيىنى ئۇلغايىتۋەتكەن ئى- دى، دەريانىڭ شىددەتلىك ئۆركىشى قىر- غاقتىكى كىچىككىنە قولۋاقتى چاپقاتتى. ئۈستى - بېشى چىلىق - چىلىق سۇ بولۇپ كەتكەن موماي قىرغاقتا قولۋاق بىلەن ھەپىلىشىۋاتاتتى. ئۇنىڭ يېنىدا تاش با- لا پەيدا بولدى.

— ئەسسالام موما؛ بۇ يەردە نىمە ئىش بىلەن ئاۋارە بولۋاتىسىز؟ موماي بېشىنى كۆتىرىپ بالىنى كۆردى ۋە ئالاقىنى بىلەن يۈزىدىكى سۇلارنى سۈرتىۋېتىپ جاۋاب بەردى.

— ۋەئەلەيكۇم ئەسسالام بالام، نېمە ئىش بىلەن ئاۋارە بولماقچىتىم، تىرىكچى- لىك. دەريا سۈيى ئۇلغۇيۇپ كەتتى. قولۋاقتى ئېلىپ كەتمەسۇن دەپ ئۇنىڭ باغلىقىنى چېگىتىۋاتىمەن. — مەنمۇ ياردەملىشىي.

بالا مومايغا ھەمكارلىشىپ قولۋاقتى باغلىشىپ بەردى. موماي ئۇنىڭدىن خۇر- سەن بولۇپ سورىدى:

— ئۆزەڭ كىم بولسىن بالام، بۇ يام- غۇرلۇق كۈندە بۇ يەرگە ئېزىپ - تېزىپ كېلىپ قالدىڭمۇ نېمە؟

— ياق، موما، سىز مېنى تونىمايۋاتى- سىز، مەن ھېلىقى سىلەر دەريادىن سۈ- زۇۋالغان قاشتېشىدا ياسىغان بالا.

— نېمە داۋاتىسىن بالام، - موماي ھەيران بولدى.

— راس موما، بۇۋامنىڭ ئەھۋالى قان- داق، ئۇ كۆرۈنمەيدىغۇ؟

تاش بالىنىڭ سوئالى موماينىڭ كۆڭ- لىنى بىئارام قىلىۋەتتى. ئۇنىڭ كۆزلىرى دىن تاراملاپ ياش تۆكۈلدى.

— موما، سىزگە نىمە بولدى، نىمىش- كە يىغلايسىز؟

— ئۇنىڭ نېمىسىنى سورايىسەن بالام، جۇر ئاۋال ئۆيگە كىر.

موماي تاش بالىنى باشلاپ ئۆيگە ئە- كىردى. تاش بالا ئۆينىڭ ھەممە ياقلى- رىغا كۆز يۆگىرىتىپ چىقتى. موماي چاي قاينىتىشقا تەرەددۇت قىلدى.

— موما، - دېدى تاش بالا تاقەت- سىزلىنىپ، - بوۋام قېنى، نەگە كەتتى؟ موماي ئەلەملىك بىر تىنىۋالدى - دە، تاش بالىغا قارىدى.

ئۇ گويا كىچىك بالىلاردەك ئاغزىنى ئۈمچەيتتى. ئۇنىڭ كۆزىدە تۆكۈلۈشكە- ئەييارلانغان لىققىدە ياش پەيدا بولدى.

— ئۇ سىنى بۇلاڭچىغا تارتقۇزۇپ قوي-

خانداندىن كېيىن، ئۆيگە ناھايىتى تەسلىكتە قايتمىش كېلىپتۇ، لېكىن مەيدىسى قاتتىق ئاغرىپ ئورنىدىن قوپالمىدى، شۇ ياتقانچە بىر ئاي يېتىپ ئەلەم بىلەن قان يۇتۇپ ئالامدىن ئۆتتى. تاش بالا بۇ پاجىئەنى ئاڭلاپ گويىا ئۈستىنى ھەيۋەتلىك قارا - قۇرۇم تېغى بېسىۋالغاندەك ئازاپلىنىپ كەتتى، ئۇ بو- ۋاينىڭ مۇلايىم ۋە مېھرىۋان چىرايىنى كۆز ئالدىغا كەلتۈرۈپ ئىتخىيارسىز مومايغا ئېسىلدى - دە ھۆڭگىرىپ يىغلىۋەتتى... تاش بالا ئەتىسى بوۋاينىڭ قەبرىسىنى يوقلىدى. ئۇ قەبرىە ئالدىدا يۆكۈ- نۈپ ئولتۇرۇپ شۇنداق دەيدى:

— مېھرىۋان ياخشى بوۋا، سىز مەن ئۈ- چۈن ئالەمدىن ئۆتتىڭىز، مومام يالغۇز قاپ- تۇ، مەن ئۇنىڭغا بالا بولۇپ ئۇنىڭ ئىشلىرىغا ياردەملىشىمەن، سىز تىنچ يېتىڭ. ئەنە شۇ كۈندىن ئېتىۋارەن موماينىڭ خوشال كۈنلىرى باشلاندى. تاش بالا دە- ياغا چىقىپ بېلىق ئوۋلىدى. بەزىدە ئور- ماندىن ئوتۇن ئەكىلىپ موماينىڭ ئېغىرىنى يەڭگىلەتتى. ئاخشاملىرى مومايغا نەي چېلىپ بېرىپ موماينى خوش قىلدى. ئۇلار ئۇيغۇن - ئەبەت بىر - بىرىدىن ئايرىلىغۇسىز دەرىجىدە ئىجىل بولۇپ كەتتى...

لېكىن بۇ خوشاللىق ۋە خاتىرجەملىك ئاسمىنىدا قارا بۇلۇت پەيدا بولدى. بىر كۈنى بۇ يەرگە سىڭا كۆز ھاپىز ئاتلىق يېتىپ كەلدى. ئۆيىدە ھېچكىم يوق ئىدى. تاش بالا دەرياغا چىقىپ كەت-

كەن، موماي ئورمانغا كەتكەن ئىدى. ھازىر بىز باي ئاتتىن چۈشۈپ ئۆيگە كىردى. ئۇ ئوينىڭ ھەممە يېرىگە كۆز تاشلىدى ۋە ئويۇقتىكى نەينى كۆرۈپ قالدى. ئۇ كۆزلىرىنى چەكچەيتىپ بىر ھازا قالدۇ- دە ئاستا بېرىپ نەينى ئالدى. باي نەي- نى سىلاپ كۆرۈپ ئۇنىڭ ئادەتتىكى نەي- لەرگە زادىلا ئوخشىمايدىغانلىقىنى ھېس قىلدى - ھە، قىلىن كاپۇگىنى نەي تۆ- شىكىچىگە توغرىلاپ پۇلدى. ئۇنىڭدىن ئا- ۋازچىقىش بىلەن تەڭلا كۆكۈش نۇر چاق- ناپ كەتتى. ئۇنىڭ يۈرىكى خوشاللىقتىن قېپىغا پاتماي قالدى.

— ئاخىر تاپتىم، - دەيدى ئۇ نەينى سىقىملاپ، - ئونىڭ تىللا دېگەن مانا شۇ... ھا... ھا... ھا... ئۇ نەينى باغرىغا بېسىپ ئوغۇرلۇقچە سىرتقا كۆز تاشلىدى ۋە بىرەر تىرىش بارمۇ - يوق دېگەندەك قىلىپ كۆزلىرىنى يومۇپ قۇلاتلىرىنى دىڭ قىلدى. ئۇنىڭ قۇلقىغا ئىتتىڭ ھارغىن پۇشۇرۇشى بى- لەن دەريانىڭ يېنىڭ شاۋقۇنىدىن باشقا- ھېچنەمە ئاڭلانمىدى.

— ئەمدى ھارىمىنى تۇتۇشۇم كېرەك، - دەپ ئويلىدى ئۇ كۆڭلىدە، - لېكىن ئوچۇقتىن - ئوچۇق تۇتسام باشقىلار بى- لىپ قېلىپ پادىشاھقا بەلۇم قىلىسائىش چاتاق... ئۇ ئۇزاق ئويلىدى، ئاخىر كۆڭلىگە بىر ئىش پۈكۈپ نەينى جايىغا قويۇپ قويدى - دە، دەرھال چىقىپ ئېتىسى مېنىپ چايتۇرغىنىچە نەگىدۇ غايىپ بولدى...

x x x

شەھەرنىڭ ئاۋات مەيدانىدا چۆرىلىرى ئاق، قىزىل، يىپىق، يېشىل ئۇلانما رەخ- لەر بىلەن ئورالغان «ئاجايىپخانە» ئالدى- دا تۆۋەندىكى ئېلان كۆزگە تاشلىنىپ تۇراتتى.

كۆرۈشكە ئالدىراڭلار، كۆرۈشكە ئالدى- راڭلار! دۇنيادىكى ئەڭ ئاجايىپ ئا- دەملەر، يوغانلىقتا تاغدىن چوڭ، ۋە- چىكىلىكتە مۇشتىن كىچىك، ئىگىزلىكتە ئەل ئەھرام مۇنارىدىن ئىگىز، پاكار- لىقتا پىسىمتىدىن پاكار، كۆرۈشكە ئالدى- راڭلار، كۆرۈشكە ئالدىراڭلار!!!

ئاخىر ھەسرەت بىلەن يېنىدىن بىر مۇن- چە تىمىنلارنى چىقىرىپ قىزىل ساقال- لىق كىشىنىڭ قولىغا تۇتقۇزدى. قىزىل ساقاللىق كىشى پۇلىنى سىتمىداپ يانچۇ- قىغا تەسلىقتى. دە، كىرىشىشكە رۇخسەت بەردى.

ھاپىز باي ئاجايىپخانغا كىرىپ رىچارد ئەپەندىنى تاپقىچە بىرمۇنچە تۆمۈر قەپەزلىرىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈشكە توغرا كەلدى. تۆمۈر قەپەزلىرىنىڭ ئال- دىدا بىر مۇنچە كىشىلەر قەپەزىدىكى «ئاجايىپ» كىشىلەرنى كۆرىۋاتاتتى. يەنە بىر كۆك كۆزلۈك، ئۇزۇن سېرىق چاچلىق بىرسى تاماشىبىنلارغا قەپەزدە كىشىلەرنى تونۇشتۇرۇۋاتاتتى.

— مانا بۇ يەتتە بارماقلىق ئادەم، قەپەزدىكى ئورۇق، كەكە ساقاللىق كىشى بارماقلىرىنى كىشىلەرگە كۆرسەتتى. كۆرگۈچىلەرنىڭ بەزىلىرى ھەيران بولۇشقا، بەزىلىرى ياقىلىرىنى چىشلەپ تۈۋە قىلىشاتتى.

— مانا بۇ يۇڭلۇق ئادەم، قەپەزنىڭ رىشاتكىلىرىنى چىك سىق- تىشىچە چۈشەندۈرگۈچىگە غەزەپ بىلەن تىكىلىپ تۇرغان پۈتكۈل بەدىنى يۇڭ- لۇق بىر ئادەم، دەھشەتلىك خەتىراپ قويدى. چۈشەندۈرگۈچى ئارتىغا بىر دانە

چىمۋېتىپ، ئۇنىڭغا ۋىشتۇردى. كۆرسەتتى... ھاپىز باي كىشىلەرنى ئىتتىرىپ قە- پەزلىرىنىڭ ئالدىدىن ئۆتۈپ كەتتى. ئۇ ئارقا تەرەپكە ئۆتكەندە بۇرنىغا

ھاپىز باي ئالدىراش ئاجايىپ خانە- نىڭ ئىشىكى ئالدىغا كېلىشىگە قىزىل ساقاللىق، كۆك كۆز بىرسى ئۇنى تورىۋالدى. — مەن رىچارد ئەپەندى بىلەن كۆ- رىشىمەن، دەيدى ھاپىز باي تىققەت- سىزلىنىپ.

— پۇل بېرىپ كىر، پۇل، — مەن رىچارد ئەپەندى بىلەن سىلەرنىڭ خوجايىنىڭلار بىلەن كۆرىشىمەن مۇھىم ئىش بار، مۇھىم ئىش. — مەن پۇل ئالدىم، پۇل.

قىزىل ساقاللىق ئادەم تەرىنى تۈرۈپ ئۇنىڭ سۆزلىرىگە پەرۋاسىزلاپچە مۇئامىلە قىلدى. ھاپىز باي ناھايىتى تىنت- تىت بو- لۇپ كەتتى، ئۇ ئۇياق - بۇياققا ئىككى- ئۈچ قەدەم مېڭىۋېتىپ، بويىنىنى غازدەك سوزدى. دە ئاجايىپخاننىڭ ئىچىگە قا- رىدى. بىراق ھېچ نەرسىنى كۆرەلمىدى.

چۈشكۈرتۈش دورىسى قاچىلانغان كىچىك قۇتمىنى توغۇرلاپ چۈشكۈرۈشكە تەييارلىنىۋاتقان رىچارد ئەپەندىنى كۆردى. — جانابى رىچارد ئەپەندى، — دەپى ھاپىز باي ئۇنىڭ ئالدىغا ئالدىراپ بېرىپ، — سىزنى ئىزدەپ مېھمانخانىغا باردىم، لېكىن ئۆزىڭىز تۇرماق سايىمىڭىزمۇ كۆرۈنمىدى. بۇ يەرگە كەلدىم. ئادەملەر رىڭىز تولىمۇ بولمۇغۇر نەرسىلەرگەن. — نىمىلەرنى دەۋاتىسىز ھۆرمەتلىك باي ئەپەندى، ئۇچۇقراق... سۆز... سۆز... ھەپچۈش... ھەپچۈش... رىچارد ئەپەندى سۆزىنى تۈگۈتۈپ بولالمايلا چىرايى تۈرۈلۈپ كەينى - كەينىدىن چۈشكۈرۈشكە باشلىدى، ئۇنىڭ تۈگۈرۈكلىرىنىڭ كۆزگە كۆرۈنمەيدىغان ئۇششاق چاچىرىلىرى ھاپىز باينىڭ يۈزلىرىگىچە چاچرىدى. ھاپىز باي دەردى ھال چاينىنىڭ يەڭلىرى بىلەن يۈزىنى سۈرتىۋەتتى. دە، ئاچچىقلىنىپ ئىچىدە نىمىدۇ بىرنىمىلەرنى دەپ غوڭ شۇپ تەتۈر قارىۋالدى. — خوش، سۆزىڭىزنى ئوچۇقراق دەك. رىچارد ئەپەندى قول ياغلىغىنى چىقىرىپ بۇرنىغا ئايمىرىشقا يەنە بىر چۈشكۈرۈۋەتتى، ھاپىز باي بېشىنى قاچۇرۇپ سۆزلىدى: — خۇدا سىزگە كۆپ بايلىق ئاتا قىلىپ، پەقەت چۈشكۈرۈشنىلا ئانا قىلماپتىمەن، ئىست، پۇلىڭىزنىڭ كۆپ قىسمى بۇ دورا ئۈچۈن كېتىدىكەن. دە، — قارىشىدا سىز ناھايىتى ئالدى-

راش ئوخشايسىز، ماڭا بىرەر خوش خەۋەر ئەكەلدىڭىزمۇ - قانداق، مەن خوش خەۋەر ئاڭلاشنى بەكمۇ ياقتۇرىمەن. — تەلىمىڭىز بار ئىكەن. ھاپىز باي ئەتراپقا بىر قۇر كۆز يۈگۈرتىۋېتىپ، جىمىدى قىلىپ سۆزلىدى. — ھېلىقى تاش بالىنى تاپتىم. — شۇنداقمۇ؟ رىچاردنىڭ كۆزلىرى ئويناپ كەتتى. ئۇ شاتلىقنى بېسىۋالالمىغان ھالدا، ھاپىز باينىڭ دولىسىغا يېتىشكە مۇشلىدى. — مەن سىزنىڭ چوقۇم تاپالايدىغانلىقىڭىزغا ئىشىنىۋاتتىم. چۈنكى سىلەرنىڭ سۆزۈڭلار بىلەن ئېيتقاندا، سىز، ئاغرىت-مىسا يانتاقنى، كۆيدۈرمىسە دوزاقنى يەيدىغان كىشىلەردىن - دە، ھا... ھا... ھا... ھاپىز باينىڭ كۆزلىرى غەزەپلىك تۈس ئالدى. — ئەلۋەتتە سىزىمۇ بۇنىڭ سىرتىدا ئەمەس، قايتىمىڭىز جۈتتى قىچقىرىدۇ، كالىۋىڭىز يەرنى سۈپۈرىدۇ... رىچارد كۆلكىسىنى توختۇتۇپ، كالىۋىڭىزنى پۇرىۋىدى يۈزلىرىدىكى سېرىق تۈكلەر دىڭ بولۇپ كەتتى. ھاپىز باي ئۆز سۆزىدىن مەزە قىلىپ بىر ھازا كۈلىۋالدى. — چاقچاقنى قويايلى، — دەپى رىچارد ئالدىراپ، — تاش بالىڭىز قېنى؟ — ئۇ يىراق يەردە، سىزگە كۆرسەتكىلى بولمايدۇ. — ئۇنداق بولسا نېمەنگە مېنى

ئىزدىدىڭىزمۇ؟!

— ئاۋال ئوننىمىڭ تىلانى قولۇمغا بېرىسىز.

— مۇمكىن ئەمەس، مۇمكىن ئەمەس، بۇزا-دىلا مۇمكىن ئەمەس، — رىچارد باشلىرىنى چايقاپ يەنە چۈشكۈرۈش دورىسىنى قولغا ئالدى. — مال قۇلۇمغا ئۆتمەي تۇرۇپ پۇل بېرىدىغان كىشى مەن ئەمەس. ھاپىز باي ئۇنىڭ يەنە چۈشكۈرۈپ كەتمىشىدىن ئەنسىرەپ ئۇنىڭ قۇلىنى تۇتمۇۋالدى.

— ئۇنداق بولسا بېرىمىنى ھازىر بېرىڭ. تاش بالىنى ئېلىپ كەلگەندىن كېيىن قالغىنىمنى...

— مۇمكىن ئەمەس، مۇمكىن ئەمەس... — سىز مېنى قېچىپ كېتىدۇ دەپ ئويلاۋاتامسىز؟

— ھېچنىمە دەپ ئېيتقىلى بولمايدۇ، مەن دۆلىتىمىڭلارغا مۇساپىر، بىر بۇلۇڭغا كىرىۋالسىڭىز سىزنى ئەدىن تاپمەن. — ئۇنچىۋالا ئەنسىزەشنىڭ ھاجىتىمۇ يوق، مەن بالىنى ئالغىلى سىزنىڭ ئادەملىرىڭىزنى بىلەن ئاپىرىمەن.

رىچارد جىددى ئورۇلۇپ ھاپىز بايغا قارىدى.

— راسمۇ؟ ئەگەر شۇنداقلا بولسا، — ئۇ بىر ھازا كۆزلىرىنى يۇمۇپ ئويلاندى، ئاخىر بېشىنى لىڭشىتتى، — بولىدۇ، بەشىمىڭنى ھازىر بېرىي...

x x x

كېچە، دەريا يېنىنىڭ شاقىرىماقتا ئىدى. موماي بىلەن تاش بالا شېرىن ئويۇدا ياناتتى. تىنچلىقتىن ئەتراپىنى ئاتىلارنىڭ ئەنسىز تىنچلىرى قاپلاپ

كەتتى. يۈزلىرىنى نىقاپلىمۇالغان بەش - ئالتە ئادەم ئاتىلىرىدىن سەكرەپ چۈشۈپ لا ئۆيگە باستۇرۇپ كىردى. موماي بىلەن تاش بالا چۆچۈپ ئويغاندى.

— سىلەر نېمە ئادەملەر، نېمە قىلماقچىسىلەر؟

موماي تاش بالىنى قۇچاقتاپ نىقاپلانغانلارغا تۈۋلىدى. ئۇلار توپ - توغرا تاش بالىغا ئېتىلدى. دە، موماينىڭ قولىدىن تاش بالىنى ئاچرىتىپ ئۇنى سىرتقا سۈردى.

— قويۇۋېتىڭلار، بالانى قويۇۋېتىڭلار! تاش بالىمۇ ئۇلارنىڭ قولىدىن يول قۇنۇپ چىقىش ئۈچۈن تېپىلدى.

— مېنى قويۇۋېتىڭلار، مېنى قويۇۋېتىڭلار! لېكىن رەھمەتسىز يۈڭلۈك قوللار تاش بالىنى باغلاپ، تاغارغا سالدى. موماي ئۇلارنىڭ قوللىرىغا ئېسىلدى.

— قاراڭچىلار، بۇلاڭچىلار، بالىنى چىقىرىپ بەرگىن! بالانى قايتۇرۇپ بەرگىن! نىقاپلانغانلارنىڭ بىرى موماينىڭ قولىنى تاغاردىن ئاچرىتىپ، ئۇنى ئىتتى.

ۋەتتى. موماي يىتىلغان بولسىمۇ ئۆمۈمەپ، ئۇلارنىڭ ئارقىدىن چىقتى. نىقاپلانغانلار تاش بالا سېلىنغان تاغاردىن ئاتىنىڭ ئالدىغا ئېلىپ قاچتى.

موماي يۈگۈرگىنىچە بىر قولىنى يەرگە تىرەپ، بىر قولىنى ئۇلار كەتكەن تەرەپكە سوزدى. ئۇنىڭ قەلبى چەكسىز ئەلەم ۋە ھەسرەت يالقۇنىدا كۆيمەكتە ئىدى. ئەزىم دەريا گويا موماينىڭ قەلبىنى نامايەن قىلىۋاتقاندەك دولقۇنلۇنۇپ، شىددەت بىلەن قىرغاقلارغا ئۇرۇلماقتا ئىدى...

(ئاخىرى كېيىنكى ساندا)

ئاپتورنىڭ تەرجىمىھالى

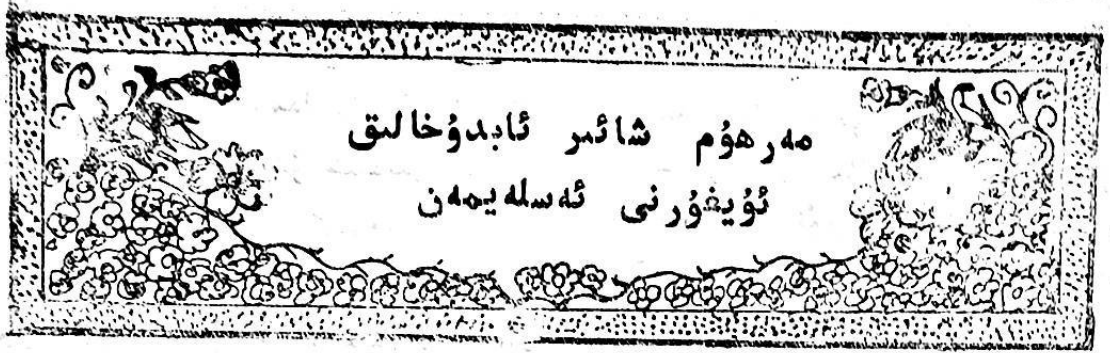

مۇھەممەت روزى يارقىن 1949 - يىلى ئۈرۈمچىدە تۇغۇلغان. 1967 - يىلى تولۇق ئىرتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەن. 1973 - يىلىدىن 1976 - يىلىغىچە باشلانغۇچ مەكتەپ ئوقۇتقۇچىسى بولغان. 1977 - يىلىدىن 1985 - يىلىغىچە شىنجاڭ خەلق رادىئو ئىستانسىدا ئىشلىگەن. 1985 - يىلى 4 - ئايدىن باشلاپ شىنجاڭ تېلېۋىزىيە ئىستانسىدا مۇھەررىر بولۇپ ئىشلەمەكتە.

مۇھەممەت روزى يارقىن 1980 - يىلىدىن بۇيان شېئىر، ھىكايە، چۆچەك، مەسەل، دراما قاتارلىق ژانىرلاردا خېلى كۆپ ئەسەرلەرنى يېزىپ چىققان. ئىككى نەپەر دىققەتتىكى قوزغىغان ياش يازغۇچى. ئۇنىڭ ھازىرغىچە «تامچە قىز چاقنىڭ سايى» نامىدىكى «خاسىيەتلىك ئەي»، «ئۇزۇلگەن تارماق» قاتارلىق كىتابى نەشىردىن چىقتى. «ئۇل - چېچەككە بىرۈچ كەلگەن قەۋر» ناملىق ھىكايىسى 1981 - يىلى 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا، «ئالتۇن چاچلىق قوپساق» ناملىق ھىكايىسى 1983 - يىلى 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا، «شۇنداق بىر كۈن» ناملىق دراممىسى 1983 - يىلى 3 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا، «بالا بىلەن ئالدامچى» ناملىق دراممىسى 1987 - يىلى 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا، «ئاسلاننىڭ سەرگۈزەشتىسى» ناملىق چۆچەك 1987 - يىلى 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا، «كۆركەم تەڭرىتاغلىرى» «سايىرا كاككۇك» ناملىق ناخشا تېكىستلىرى 1985 - يىلى 1 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا تەييارلىدى. شۇنداقلا 1986 - يىلى مەملىكەتلىك خەلق ناخشا - مۇزىكا مۇسابىقىسىدا «سايىرا كاككۇك» ناملىق ناخشا تېكىستى 2 - دەرىجىلىك مۇكاپاتقا تەييارلىدى.

بېشى 58 - بەتتە

قورقانچاقلىق قىلدى دەپ گۇمان قىلماڭلار، تاغ ئارىسىدىكى بۇ ئەزىزىيەت ئوتتۇرۇپ قويدى. ئۇ بۆسۈپ چىقالىدى. بۈگۈنكىچە ئۇ غايەت زور «!» بىلەن «؟» غا ئوخشاپ، كىشىنىڭ مەسلىكى كەلگەندەك ئاچچىق كۆلۈمسىرەپ بولۇتۇلار قاپالمىغان تاغ ئارىسىدا ياتىداقتا. لېكىن «جۇيلىۇزا» بۆسۈپ چىقتى! تاغ - ئىدىر - لار «جۇيلىۇزا» قايتىپ كەلدى دەپ ۋاقىرايدىغان بولسا، ئىچچە مەڭ، نەچچە ئون مىڭلىغان بەش خانىلىق ۋە ئون خانىلىق سانلار بىلەن تولغان ئامانەت كەب - ئىشكىمىغا قارىغاندىمۇ غەپلىتتىن ئويغۇنىدۇ. تارىخ جەپ تەش كۈچىگە ئىت كە بولىدۇ! لېكىن مەڭ يىللاردىن بۇيان بىر خىللا كېلىۋاتقان چىرايلار، بۇ چوقان - سۆرەنلەردىن چۆچۈپ ئۆزگىرىپ، شەكلىنى ئۆزگەرتكەندە تاغ ئارىسى ۋارىسلىق قىلىپ كېلىۋاتقان جەمەتلىق ۋە تۇرغۇنلىقلار بۇ بۇزۇپ تاشلىنىدۇ!

مەرھۇم شائىر ئابدۇخالىق ئۇيغۇرنى ئەسلەيمەن

ئەزىزىمىزى

1932 - يىلى 7 - ئايلار ئىمىدى. مەن قۇمۇلدىن تىجارەت بىلەن تۇرپانغا كەلدىم. ئۇزۇن ۋاقىتتىن كۆرۈشمەككە مۇشۇ تاق بولغان زامانىمىزنىڭ ئىنقىلابىي مەشھۇر شائىرى - ئىمپىتىخارىمىز ئابدۇخالىق ئۇيغۇرنى ئىزدەپ بېرىپ زىيارەتكە ئائىل بولدۇم.

مېنى ياش دىموكرات زىيالى دوستۇم ئابدۇراخمان نەئىمى باشلاپ بارغانىدى. ئىشىكىمنى قاققەننىمىزدىن كېيىن شۇ مەن نۇقتا ئۆيى ئىچىدىن قىيايمىتى گۈزەل بىر بىگىت چىقىمىدە گويا تونۇش دوستىمىنى كۆرگەندەك تەبىئىيەت قىلغان ھالدا ئالدىمىزغا كېلىپ بىزدىن ئاۋال سالام قىلىپ قىزغىن قول سىقىمىپ كۆرۈشتى.

- خوش قىنى مەرھابا، مەرھەمەت - دەپ ئۆيگە تەكلىپ قىلدى. ئەينەنگەن ھالدا ئەدەپ بىلەن ئۆيگە كىردۇق. ئامانلاشقاندىن كېيىن ئابدۇراخمان مېنى تونۇشتۇردى ۋە كۆرۈشۈشكە ئارزۇمەن ئىكەنلىكىمنى تەرەپلىدى. بۇنى ئاڭلىغان شائىر ئورۇندىن تۇرۇپ

- رەھمەت سىزگە مەنۇ سىزدەك ئاشىققا مەشۇقمەن. ئەمما مەشۇقلۇق ھۆددىسىدىن چىقىش ئىمكانىيەتتىم يېتەرسىزراق» شۇنداقتىمۇ مەن سىزگە ئوخشاش دوستلارنى قىزغىن قارشى

ئالەم - دېدى.

سۆھبىتىمىز شېئىرىيەت ئۈستىدە باشلاندى. مەن شېئىر يېزىشقا ھەۋەس قىلىمىدىم. خانلىقىمنى ۋە ئاددىي، ئۇزۇن - قىسقا بىر نەرسىلەرنى يېزىپ تۇردىغانلىقىمنى ئېيتتىم. شائىر سۆزۈمنى ئاڭلاپ، يازغان بىرەر شېئىرىڭىز بولسا ئاڭلاپ باققىم كېلىدۇ، دېدى مەن قۇمۇل ۋاڭنىڭ زۇلى مەن بىلەن تەييار تاپلار ۋە ياشلارغا قارىتا 30 - يىلى يازغان تەنقىدى بىر شېئىرىمنى كۆرسەتتىم. ئۇ ئوقۇپ كۆرۈپ: «بولدۇ. كەلگۈسىدە، ياخشى شائىر بولغىدەكسىز. ھېچكىم تۇغۇلما شائىر بولغان ئەمەس، ئىجادىيەتتە ئىجابىي ولۇش مۇھىم: چەت تىللاردىن ئاز - تولا سەۋىيە بولغاندا شېئىرىيەت زىننىتى تېخىمۇ چىرايلىقلىشىدۇ. مەسىلەن: ناۋاي، فۇزۇلى قاتارلىق شائىرلارنىڭ ھەمدە بايازلار توپلىمىدىكى ئۆزبېك شائىرلىرىنىڭ شېئىرىنى كۆرسەك بۇنى ئۇچۇق ھېس قىلىمىز. ئۇلاردىن باشقا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ جاھانغا مەلۇم يۇقىرى دەرىجىلىك شائىر ۋە پەيلاسوپلىرى ئانا تىلىدىن باشقىمۇ چەت تىللارنى بىلگەن بولۇپ

ئۈستىدە بولدى. ئۇ شۇنداق دېدى:

— ئۈمۈل ۋاڭنىڭ زالىملىقى ۋە ياشلار.

نىڭ غاپىلىمىنى نوغرىسىدا يازغان تەنقىدى شېئىرىمىز ئوبدان بوپتۇ. شۇنداقلا

تازا يېزىش كېرەك. بىزدىكى غەبلىت بالاسىدىن يېتىلمىۋاتقان ئىزىلىش مەھكۇم.

لۇق نىمە دېگەن ئىچىنىشلىق - ھە، بىچا - رە مىللەتنى باش كۆتەرتىمى بۇلماۋات.

قان ئۇۋالچىلىقلارنىڭ ئاساسىي ئامىلى يۇقىرى پىئودال مىللەتلەرگە بولۇپ

يۇرتىمىزدىكىلىرىمىز جاڭجۇڭ، دوتەي، شە - تەي پالانتەي، لويى دارىن، ئۆزبېكىدىن

چىققان زالىملاردىن ۋاڭ بەگ، جىسا، شاڭيۇلارغا ئوخشاش خانىم قانخورلار،

ئىقتىدارلىق باتۇر - يۈرەك قەھرىر - مانلار بار بولسىمۇ، ئۇلارنى باش كۆتەر -

تىمىگەنلەر يەنىلا يۇقىرى سېتىملىملار، شۇ - نىڭدەك قوتانلاپ قويىمىزنى بۆرە يىرىت -

قۇچلار يەۋاتسا ھايت دېمىدى ھاڭۋىتىمى ئولتۇرۇدىغانلارنى قاراڭ، كەلگۈسىدە يۇ -

قىرىقلارنى تۈپ يىلتىزىدىن يوقىتىپ ھۆر - لۈك مۇساۋات كۈنلەرگە يېتىشىدىغان ئۆز -

لۇق كۈنلەر ئالدىمىزدا، بۇ ھەقتە كەلگۈ - سى ئۇلار ئۇلۇغ ئۈمىد تۇغدىنى تىم -

لەشكە ھازىر تۇرۇپتۇ. ئىمىدى مەدەنىيەتتىن بىخەۋەر شەخسى

مەنپەت زىللەتكە بۇيالىغان بىخىل باي - لارغا لەنەت نەپەت! بۇلار خوتۇن ئې -

لىمپ خوتۇن قويۇشتەك خوتۇن قەھرىمان - لىقى بىلەن بەخىرلىنىدۇ. 20 - 30 لاپ

نىكا ئىگىسى بولغانلىقىدا خوش بولۇپ سۆزلەيدۇ. بۇلار مەدەنىيەت، مائارىپ، دا -

رىلىمات دېگەندىن تامامەن بىخەۋەر. دۇ -

ئۇلار دۇنيا مەنپەتچىسىدا زۇر ئورۇن تۇ -

تۇپ كەلگەن. مانا مۇشۇ خىلدىكى ئەسەر - لەرنى ئىزدەپ ئوقۇش كېرەك.

ئىجادىيەت يارىتىشتا مەقسەت بىرىن - چى ئورۇندا تۇرىدۇ. شۇنىڭدەك ئەدەب -

ياتتا تىل سەنئىتى ھەر بىر مىللەتنىڭ ئەينىكى، ياخشى ئەسەرلەر سىزدەك ھە -

ۋەسكارلارغا ئىلھام بەخشىش ئېتىمىدۇ. ياز -

غان شېئىر بولسۇن، نەسىرى بولسۇن جان - لىق ئەمىلى بولسا ئوقۇغانلار قىزىقىپ

ئوقۇدۇ، پايدىلىنىدۇ. ئەرەپلەر شېئىر - گە بەك يۇقىرى باھا بېرىدۇ. شېئىر

ھەققىدە مۇنداق بىر سۆزى بار. شېئىرىيەت ھىكمەتنى بايان قىلىپ

بېرىشى كېرەك شۇنداقلا ئۇ باشقىلارنى ئۆزگە سېھىرگەردەك جەلپ قىلىشىمۇ كېرەك.

شۇنىڭدەك بىر ئازەر بايجان شائىرى شۇنداق دېگەن: «مىللى پەكەر شۇقەدەر

جازا بىلىك ۋە قۇددىرەتلىك دۇركى. ئۇنىڭ ياننىدە باشقىلار سۇنىق ۋە روھسىز كۆ -

رىنىدۇ. مىللى ئەدەبىيات تەشۋى - قاتنىڭ جانلىق قورالى، بۇ ھەقتە

كەپ جىق، بۇلارنىڭ ھەممىسى كىشىلەر نىڭ تىرىشچانلىق روھىغا باغلىق، دېدى

مەرھۇم ئۇستازنىڭ ئاغزىدىن چىققان بۇ تەۋرەك سۆزلىرىنى يېزىپ ئولتۇردۇم.

ئاندىن كېيىن سۆھبىتىمىز زامان

پ

مەللى رۇھىتى جەھەتتە شائىرنىڭ مەللى تەبىئىي رۇھى بىلەن بىرلىككە كىرىپ، خەلقپەرۋەرلىك روھى بىلەن بىرلىككە كىرىپ، ئۇنىڭ يازغان ئەسەرلىرىدە باشتىن - ئاياق مەللىنى، خەلقىنى ئويغىتىش ساداسى جاراڭلايتى. ئېزىلمىشكە قارشى تۇرۇپ ۋەتەن مەللىنى كۈيلەش، ياشلارغا تۈرتكىلىك ئىلھام بەخش ئېتىمىشكە چۈشۈش-ئۇن روھلارغا نامايان بولۇپ تۇراتتى.

ئۇ ئۆزىنىڭ بىر كۈبلىمىت شېئىرىدە شۇنداق دەيدۇ:

ھەقىقىي قەھرىمان مەللىت ئىدى ئۇيغۇر بىلەن ئاغان.

ئۇلار تارىختا قۇمباسلىق جاسارەتلىك تە نام ئالغان. ئۆلۈمدىن قورقمايدىغان مەللىت ياشايدۇ ئىستىراھەتتە، بۇنىڭ ئەكسى بۈگۈن بىزدە كۆرۈلمەس قەھرىمان ۋەتەندىن ئابدۇخالىق ئۇيغۇرنى ئىلھىيلىمكى جەھەتتىن كۈزەتكەندە ئۇ تىلشۇناس، تارىخ شۇناس، شائىر ئىدى. شۇنىڭدەك ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ بىر بۆلۈكى نۇتقى تامامە مەقبۇلى ئاممە، پەسەنزابان، بەلىغ زامان بولۇش بىلەن خەنزۇ تىلى ئەرەبى، پارىسى ۋە روسچە تىل ۋە يېزىقلارغا باي ئىدى. تۈرك تىلى تاتارنىڭ شار تىلى - لارىنچە ۋە قازاقچە قاتارلىق تىللارغىچە بىلەتتى.

شۇنىڭدەك ئۇ 19 - ئەللىرىنىڭ باشلىرىدىنلا يېڭى مەدەنىيەت دۆلدۈلۈشىگە مەللى مەدەنىيەت بەيگىسىدە مۇشكۈل سەپەرگە يۈرۈش قىلغان باتۇر ئىدى.

يادىدىن بىخەۋەر، مۇشۇنداقلارنىڭ تېكىستلىك چاچىمىنى بېرىدىغان كۈنلەردە كېلەر. دىنىي ئالىملارمىزدىن تېخى ئۈمىد يوق. مۇنەۋۋەر ئەمەس، ئىلىم ئوقۇشنىڭ كۆز قاراشلىرىدا، پەقەت دىنىي ئىلمىنى ئاساسى ئىلىم دەپ پەن ئىلمىگە تۆۋەن نەزەردە قارايدۇ، ئۇلارنىڭ بۇنداق زىيانلىق قاراشلىرى نەتىجىسىدە ياش ئەۋلادلىرىمىز ئىلىم - پەندىدىن مەھرۇم قىلىپ يامان ئاقىۋەتلەرگە ئۇچراۋاتىدۇ، بۇنداق ئەھۋاللارنىڭ مەۋجۇت بولۇشى تېخىمۇ ئىچىنمىشلىق.

ئىسلام دىنىگە پەننىڭ زىت كېلىدىغان، پەننىگە ئىسلام دىنىنىڭ زىت كېلىدىغان ھىچ قانداق يېرى يوق، بەلكى ئىسلام پەننى قارشى ئالىدۇ، ئاخىرىدا قۇمۇلغا بارغىنىدىن كېيىن يېڭىلىقلار بولسا يېزىپ تۇرۇڭ دەپ مەھەمەت قىلدى. مەنمۇ قەلبىدىن قوبۇل قىلىدىغانلىقىمىنى ۋە كۆپ مىننەتدارلىقىمنى بىلدۈرۈپ تانايدىن كېيىن قايتتۇق. ئەمدى شائىرنىڭ ئەخلاقى جەھەتتە ئاز - تولا ئىسلىپ ئۆتمەن:

شائىر ئەخلاقى جەھەتتە ئالىي پەزىلەتكە، بەركامال خۇلقىيەتكە ئىگە سۆزلىرىدىكى مەنىئەتلىك، پاراسەت بالاغىتى سۆھبەتتىن بولغان كىشىلەرنى ئىختىيارسىز مەپتۇن قىلاتتى، تەكلىپلىكتە سەبەرچانلىقى، كەمەتەرلىكى ھەر قانداق ئادەمنى قايىل قىلاتتى، مەنمۇ قىياپىتىدە خوشچىرايلىقى، تاۋازۇلۇقى (كىشىلەرگە خوش مۇئامىلە قىلىشى) جىلۋىلىنىپ تۇراتتى. بۇ ھال ئۇنىڭ مەنمۇ تەسىرىنى ئۈستۈن قىلاتتى.

نورۇز چاقۇسى

ئەدەبىيات - سەنئەت كېچىلىكىدە ئوقۇلغان نورۇز نامىلار

باھار

(نورۇز ئىلھامى)

تۆمۈر داۋامەت

باش باھار كەتتى ئۆتۈپ، نورۇزغا نۆۋەنتۈر

بۇدەم،

يامرىغان ئەگىز كەبى قۇرلارغا سۆز تۆكتى

قەلەم.

يامرىغان ئەگىز كەبى ئىلھاملىرىم ئۆتسە

سۆيۈپ،

تۇنجى كۆكتاتلارغا تولسۇن قىمىر، ئېتىزلار ھەم

بىنەم.

بۇ نورۇز تىنچ ۋە ئىناقلىق كەيپىگە چاقسۇز

شاراپ.

ئەل بېيىپ تاپسۇن رۇناق، يۇرت بولسۇنۇ سۇلماس چەمەن.

سەگىتىپ ئۆتكەن ئۈچەكتە ياتقانىنى نورۇز شامىلى،

تۇنجى كۆكتاتتەك قىمىرلاپ، ئاپتاپقا يانداشسۇن تىمەن.

گۈل - چېچەكلىك، ناز - كەرەشمە ياز كېلەر خۇشخۇي كۈلۈپ،

كۆڭلىمىزنى ياز قىلايلى، نورۇزدا ئىچكەن مەي بىلەن.

نورۇزغا كەلگەن مېھمان

تېيەمجان ئېلەيۇپ

«يىل بېشى نورۇز ئېيى...»
(«نورۇز نامە» دىن.)

يىل بېشىدا،
 ئىشىنىڭ بېشىدا،
 دېھقان، يېڭى ئارزۇ پۈكۈپ چىق!
 تەر تۆكۈشلا قىلماس كۇپايە،
 ئېتىزغىمۇ كىتاب ئوقۇپ چىق،
 تەبىئەت چاقچاق كۆتۈرەلمەيدۇ،
 رەت قىلىدۇ ھامان يالغاننى،
 «دېھقان يەرنى ئالدىمىسىلا،
 ئالدىمايدۇ يەرمۇ دېھقاننى».

خۇشبۇي، ئىللىق نورۇز شامىلى،
 يەلپۈنۈپ سەگىمتى شائىر قەلبىنى.
 نورۇز بىلەن باشلىنار چوقۇم،
 شېئىرىيەتنىڭ يېڭى تەللىنى.
 ئۇمۇ گويا دېھقانغا ئوخشاش،
 بىر پاتمان يەرنى ھۆددىگە ئالدى.
 ئۇرۇق قىلىپ پىكىرلىرىنى.
 قەلەم چېكىپ، قۇرلارغا سالدى.
 ئۇمۇ شۇنداق ئارزۇ قىلىدۇ:
 ئەجرىم ئەلگە ھوسۇل بەرسە دەپ.
 ھەر بىر ھەرپ گويا بىر باشاق،
 ھەر بىر مىسرا بىر سول بولسا دەپ.

يېڭى يىل يېڭى ناخشا تىلەيدۇ،
 تېخىمۇ مۇھتاج راستچىل پەندىگە،
 يالغان ئېيتىش ئوڭاي بولسىمۇ،
 چىدىماق تىس ئۇنىڭ دەردىگە.

ئىللىدى زېمىن،
 تەرلىدى زېمىن
 نورۇز تەپتىدىن ھارارەت ئېمىپ.
 تۈزۈپ ئۇنىڭ ئاق يېپىنچىسى،
 كەتتى ئۇچۇپ بۇلۇنقا سىڭىپ.
 دېھقان «شۈكرى» دەپ ساقال سىپىدى،
 ئىچىپ بولۇپ «نورۇز ئېشى» نى
 بۇرۇنباقچى ئەنە ئېتىزغا،
 «سوپە كىباي» نىڭ تۆمۈر بېشىنى.

باھار ھەققىدە غەزەل

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر

كەل ئىيى دىلبەر، تاماشا قىل ، بۇ نورۇزدا
دەۋراننى،
ئۇيۇقۇقنىڭ مەڭزىدە كۈلگەن ساياھەتدەك
باھار بىستاننى.

كېچە گۈل ياپرىقىدىن ياقاسى قىنان چاكى -
چاك بۇلبۇل،
بۈگۈن قەشقەر راۋابىدا قۇچاقلار ئارزۇ -
ئارماننى.

چۈشۈپ كۆكتىن قارا يەرگە كويماكى بىر
مۇقەددس قۇت،
باھار ياغدۇسىنى چاچتى، سۈرۈپ چەتكە
زىمىستاننى.

ئېرىپ قار - مۇز، تارىم دەريا چېچىڭدەك
تولغىنىپ ئاققاچ،
خىيالىم تاپتى ئىلھامغا گويما بىر بەھرى
ئۇمماننى.

يېشىل قىرغاق يۈزى گۈل - گۈل، ئۇ گۈللەر بەرگىدە شەبىنەم،
قوشار جانغا يانا مىڭ جان، چېچىپ ھەر تاڭدا رەبھاننى.

ئېچىلسا لەبىمىڭ ياكىمغ كۈلۈپ لالە بىلەن چۇغلۇق،
نەھاجەت ئىزلىمەك ئەمدى يۈرۈپ لەئىلى بەدەخشاننى.

زۇمۇرەت ۋادىدا ئاھۇ - كىيىمكەلەر سەكرىشىپ ئويناپ،
سالار يادىمغا ھەر لەھزە سېنىڭدەك خۇلقى خىراماننى.

ئۇچارلىقلار قانات قاتسا، ۋىچىرلاپ چۈپ - چۈپى بىرلە،
ئېسىڭگە ئەپ قويارسەنمۇ مېنىڭدەك ھالى پەرىشاننى؟

كەل ئىيى دىلبەر، يېزىپ جان رىشتىسىدىن تىلاتۇمار مەخسۇس،
يامان كۆزلەردىن ئاسرايلى بۇ نادىر باھار بىستاننى.

يۈر جانان

(نەسر)

ئەكبەر ئىبراھىم

گىگانت تاغلار چوققىسىدىن، قىش-يېزى
 مەڭگۈ كۆكۈرۈپ تۇرىدىغان زۇمرەت ئور-
 مانلار باغرىدىن ئورۇن ئالايلى.
 قارا، گويا مۇقەددەس غەلبان ئىچىدە
 مەڭگۈلۈك سەپەرگە كېتىۋاتقاندىك گۈ-
 رۈلىدەپ ئېقىۋاتقان تاغ دەرياسىغا! پاه،
 ھەيۋەتلىك سادا، ئۇ تۈمەنلىگەن ھايات
 نىڭ چىن ناخشىسى، ئۇ زەپەر قۇچقان
 چەك گۈلدۈرمامىسى، گويا قېن-قېنىغا پات-
 مىغان بەختىيار كۈلكە، گويا چۈشى بۇ-
 زۇلغان دەھشەتلىك يىغا...!

ئۇ نېمە دەۋاتىدۇ؟ «كىتىڭلار، كىتىڭلار
 مىنىڭ ساھىبلىمدا سىلەرگە ئورۇن
 يوق...»

نىگارم، ئۇ ئىنسانىيەتنىڭ ئىككى
 تال قۇمىنى ئۆز قوينىغا سىغدۇرالىدى.
 چۈنكى ئۇ بەگباش ئىنسان بالىسىنىڭ ئابى-
 ياتتەك زىلال سۈيىنى بۇلاپ تاشلىغانلىغى-
 دىن قاتتىق رەنجىكەن ئىدى.

يۈر جانانم ئۇچايلى، ئىنسانلار ئىلە -
 مىساقىتىم بۇيان تاشنا، دەقيانۇستىن بېزى
 تەلمۈرۈپ كېلىۋاتقان چەكسىز ئىگىز سا-
 ماغا كۆتىرىلەيلى.

قارىغىنا؟! ئاي نېمە دېگەن يارقىن،
 نەقەدەر غۇبارسىمىز - ھە، ئۇ ئاسمان
 دېڭىزىدا تەككىن ۋە خاتىرجەم ئۈزۈمەكتە،
 مىليون يىللاردىن بېرى شۇنداق، ئۇ ز-
 مىنىغا قاراپ كۈلەكتە.

توختا، جانانم توختا! ئايدىنمۇ ئادەم
 ھىدى كېلىۋاتىدىغۇ؟ ئۇ خىياللار جەننە-
 تىگىمۇ ئادەم بالىسى قەدەم باسقان ئى-
 كەن - دە! دىمەك ئىنسانلارنىڭ پاك ۋە

يۈر جانان كېتەيلى، يىراقلارغا كېتەيلى!
 ھېكمەت ئاسمىنى تۇسماقچى بولغان
 ئالدامچىلىق تۇمانلىرى كۆزلىرىنى ھېرىق-
 تۇردى. بىزنى ئۇيىقىغا، غەلبەتكە چاقىر-
 ۋاتقان رىياكارلىق ئەزانلىرى قۇلاقلىرىنى
 پۈتتۈردى. جاھىلىيەت-غاپىلىقنى كۆككە
 كۆتۈرگەن ھەممىدۇ-سانالار دىللارنى خىرە-
 لەشتۈردى. قاش تېشىدىنمۇ سۈزۈك، ئال-
 ماستىنمۇ مەزمۇت مۇھەببەتتىمىزنى، يۈرىكى
 خىيانەتنىڭ قاراڭغۇلىقى بىلەن بىت-
 بولغان دەستەۋرخان شەيخلىرى كۆرەلمىدى.
 سېخى تەبىئەت ئانا قىلغان ئاپتاپتەك رو-
 شەن جامالىگىنى، نادانلارنىڭ گۆرىدىنمۇ
 زۇلمەت خۇراپاتلىقنىڭ قېلىن چۈم-پەر-
 دىسى دالىغا ئالماقچى بولدى. ۋىسال
 ئارزۇسىغا تەقەززا يۈرىكىمىز، سوپىلىق
 نامازخانلىرىنىڭ نۆھىت تاشلىرىنى كۆت-
 رەلمىدى.

قارا! ئۇلار مېڭىپ كەلگەن يوللار
 سوغۇق ۋە ئىسلاشقان پىتتە-پاسات تۇمان-
 لىرى بىلەن قاپلانغان بولۇپ، رەزىل
 شەخسىيەتچىلىك-شەھۋانلىقنىڭ قۇربانى
 بولغان شەيخىلەر قەبرىسى يىراقلارغا سوزۇ-
 لۇپ كەتكەن، ئەزىم چۆلىنىڭ ئىزغىرىن
 شامىلى غۇقىراپ، قۇرۇپ كەتكەن چىم-
 لارنى ھوشقىتىپ مۇڭلۇق مۇقام بىلەن
 مەرسىيە كۈيىنى ھاسىل قىلىپتىنۇ. ئاس-
 مان كۆمۈردەك قارا بۇلۇتلار بىلەن قاپ-
 لانغان ئىدىكى، گويا يەر يۈزى شۇنىڭ
 تېگىدە يانچىلىپ كېتىدىغان قىياپەتتە تۇرۇپتۇ.
 يۈر جانانم يۈرگەيلى، ھەر قانداق سۈن-
 ئېلىكتىن خالى بۈيۈك تەبىئەت ياراتقان

ئاپاك بارلىق خىمىلەتلىرىنى ئۆز تەسەررۈ-
 پىغا ئالغان زەررىلەر ئايغا قونغان بولمى-
 شى مۇمكىن، ھېرىس مالىكۈلسى، بىزنى
 ۋە كىيىمكى ئەۋلادلىرىمىزنى بولغىيالمى-
 دۇ، دەپ قىيىس قىلالامى؟ بىلىمىك،
 دۇنيا ئەسلىدە مەھرى - شەپقەت ئۈستىگە
 قۇرۇلغان ئىدى. ئىنسانىيەت دۇنياسىدە
 كى تۇنجى قاتىل ھابىل (ئادەم ئاتىنىڭ
 ئوغلى) ئىنسى قايىلىنى رەشىك يۈزىدە
 دىن قەتلى قىلغانامى ئۈچۈن، گۇنايى
 - كىمىر شاخلاپ، ياۋۇزلۇق بۈكۈنگە يى-
 تىپ كىلگەن.

قانداق قاق جانانم، قانات قاق!
 مۇھەببەت مۇئەككىلى ۋېنىراغا چىقىپ
 كىتەيلى، تاڭ سەھەردە ھەممىدىن روشەن
 چاقىنايدىغان چولپان باغرىغا چۈشەيلى!
 ئۇشتۇمتۇت كائىناتنى زىل - زىلىگە
 كەلتۈرگىدەك قۇدرەتلىك ۋە كىشىنىڭ يۈ-
 رەك تارىنى جىغىلىدىتىدىغان چېقىندەك
 كۈچلۈك سادا كۆكىنى لەرزىگە كەلتۈردى.
 يۈكسەك يورۇقلۇقنىڭ ئانىسى قۇياشقا
 تىل پۈتكەن ئىدى:

ئەجىبا، بىلىمىمىلەر؟! مەن سىلەرنى
 ھەر كۈنى يېڭى ھاياتقا، جەڭگىۋار كۈ-
 رەشكە چاقىرۋاتقان ھەممىگە قادىر ھەقى-
 قەت، مەن پورۇقىشىپ قايناۋاتقان غەزەپ-
 لىك ماگما، ئاسمان غىلاپىدىكى جاسارەت
 سۈيىدە سۇغۇرۇلغان ئوتلۇق قىلىچ،
 چۈشكۈنلۈك بۇلۇتلىرىنى ۋەيران قىلغۇچى
 دەھشەتلىك ۋولقان، ئۈمۈت ئۈپۈقلىرىنى
 ئىقبال نۇرى بىلەن زاھىر قىلغۇچى
 نۇرلۇق شەپقى.

كېلىمىڭلار بالىلىرىم، كېلىمىڭلار! مېنىڭ
 يالقۇنلۇق قوينۇمدا، جەددى - جەمەتلىك
 دىن بېرى مەراس بولۇپ كېلىمىڭلار
 رەشىك، ھەسەتخورلۇق، قىزغانچۇقلۇق،
 كۈنلەش - كۈندەشلىك سۇلوكلەرنى، ھا-
 زىرغىچە يەلكەڭلەردە كۆتۈرۈپ يۈرگەن
 تەمەننا، تاماگەرلىك، مەمەدانلىق، پەتىمە
 پاسات، تۆھمەت، خوشامەتچىلىك رودۇپاي-
 لىرىنى، قېنىڭلارنى تۇيدۇرماي شوراۋاتقان
 نادانلىق سالجاپارازلىقلىرىنى رەھەمەت-
 ئورتەپ تاشلاڭلار. شۇ چاغدىلا سىلەرىپ-
 ئى تۇغۇلغان سەبى بوۋاق بالىدەك ساپ
 قەلبىڭلار، پاك تېنىڭلار بىلەن قالسىلەر،
 شۇ چاغدىلا سىلەر ھەقىقىي ئىنسان
 روھى ۋە جىسمىغا لايىق يېڭى ئەۋلات
 يارىتالايسىلەر. شۇ چاغدىلا سىلەر يەر
 ئانىنىڭ مەۋجۇدىيەت قوينىدىن ئاچچىق
 زەھەر ئەمەس، ھەسەلدەك شىرىن مېۋە
 ئالالايسىلەر، ئەگەر يەنىلا زامان مەنەتتە
 دىن قەلبىڭلارنى ئازارغا سالساڭلار، يونان
 ئەپسانىلىرىدىكى ئانتالغا ئوخشاش دەريا
 بويىدا تۇرۇپ بىر يۇتۇم سۇ ئىچەلمەي-
 دىغان دەھشەتلىك جازاغا مەھكۇم
 سىلەر....!

مەن قاتتىق ئۇيغۇمدىن چۈچۈپ ئويغان-
 دىم. ئەتراپ تىمىتاس سۇكۇناتقا چۆمگەن ئىدى.
 ئاھ قۇياش! مەن ساڭا تىمىندىم. پە-
 قەت سەنلا مېنىڭ بىردىن - بىر ئىتقادىم.
 پەقەت سەنلا بىردىن - بىر تەنھا قىيىم-
 گاهىم. سەن كائىناتتا يەككە - يىگانە-
 سەن، چۈنكى سەن ھەقىقەت،
 زىمىن ئانا، قوينۇڭنى ئاچ، مەن قاي-
 تىپ كەلدىم.

شېئىرلار

خەلىم سالىخ

سايىرام كېچىسى

چۆچەكتەك مەنزىرە - ئاجايىپ كېچە،
 ئۈزىدۇ تۇلۇن ئاي كۆكتە ئۈزگىچە.
 ياپراقلار قاندىغان زۇمرەتتىن ھالقا،
 يۆلەكلىك تۇرىدۇ بىر چەتتە چالغا.
 ئاي نۇرى يورنىتار كەڭرى بوستاننى،
 شائىرلار شۇنىڭدىن ئالار داستاننى.
 مەن كۆردۈم گۈللەرنىڭ ئېچىلغىنىنى،
 خۇش ھىدى ئەتراپقا چېچىلغىنىنى.
 ئورمانلار ئىچىدە قىزىق تاماشە.
 شائىرلار يېزىشتى بەستە مۇۋەششەھ.
 قارىسام، ياپراقلار قۇلاق سېلىپتۇ،
 شائىرلار سۆزىدىن ئىلھام ئېلىپتۇ.
 سازچىلار سايىرامنىڭ دولقۇنى ھەيۋەت،
 بۇ سادا دەۋرىمگە قوشۇدۇ غەيرەت.
 شىلىدىرلاپ ئاقىدۇ بۇلاقلار سۈيى،
 شۇندىمۇ جاراڭلار غالىپلار كۈيى.
 ھە، قۇياش يۈز ئاچتى - يورنىدى جاھان،

تىكىلىدىم شۇ ھامان مەن سايىرام تامان.
 قارىسام بىر قۇياش - ئاسمان كۆكىمدە،
 يەنە بىر قارىسام كۆلىنىڭ ئىچىدە.
 بۇ - شانلىق ئەتىمىڭ نۇرلۇق سەھىرى،
 ھاياتقا جان بېرەر قۇتلۇق جەۋھىرى.

قىزىلتاغقا مەدھىيە

كۈزەل شىنجاڭ كۆركى - ئۈرۈمچى،
 ئۈرۈمچىنىڭ كۆزى - قىزىلتاغ.
 تاڭ نۇرىغا يېڭى نۇر قېتىپ.
 قىزىلتاغدا بەرپا بولدى - باغ.
 قىزىلتاغنىڭ رۇمىلى - شەپەق،
 قىزىلتاغنىڭ ئېتىمىكى بوستان.
 قىزىلتاغقا مەدھىيە ئوقۇپ،
 يازار شائىر قەلبىدىن داستان.
 ئۈرۈمچىنىڭ زەربابى ئۆزەڭ،
 زەرباب ئىچىرە كىمخابى ئۆزەڭ.
 ئۈرۈمچىگە ياقۇت كۆز بولۇپ،
 مەغرۇر تۇرغان كارابى ئۆزەڭ.

قىسقا شېئىرلار

مېنىڭ گۈللىرىم

ھەق يولدىن ئاداشماي تاكى مەڭگۈگە،
 خەلقىمگە ھەمئەپەس ئۆتەر كۈنلىرىم.
 قىزىل گۈل، ئەتىم گۈل... دەيدۇ بەزىلەر،
 ۋەتىنىم ئوت - چۆپى - مېنىڭ گۈللىرىم...

خاماندا

ئۈنچەدەر:

ئەي خامانچى، ئىگىز ئاتقىن،
 سەلكىن مېنى ئۆز بۇرىنىدا پۇراپ باقسۇن،
 بۇلۇتلارمۇ ئۆز ئاغزىدا تېتىپ باقسۇن،
 ھىدىم قانداق، تەمسىم قانداق بار كائىنات،
 ئۆمۈر ۋاپەت ئەيىبلىرىدە تۇتۇپ قالسۇن...

شام

يۈرىكىمگە بىر سىنىمگە تېنىمگەمۇ بىرلا،
 زۇلمەتنى يورۇتۇش ئەقىدەڭ سېنىڭ.
 شەھلەلەرنىڭ نۇرۇڭنى قوغداش چەمبىرىڭ،
 جاھالەت تۈنىگە تىغدۇر گەۋھىرىڭ...

باشاق

ئېغاڭلايدۇ بۇغداي باشقى،
 مەس بولغانمۇ شاراب كۈچىدە؟!
 كۈتۈرەلمەي قاپتۇ بېلىنى،
 شۇندا بىلىدىم مەسلىك نېمىدە!

ئەمدى بىلىدىم سىرىڭنى

قاتار ئۇچقان تۇرنىلار،
 نەگە بېرىپ قىشلايسەن؟
 ئەجەپ ئىشىقۇ، نېمىشقا -
 پەرلىرىڭدىن تاشلايسەن؟
 توغرا، ئوزا كەلگەندە،
 بۇ يەر قاقاس چۆل ئىدى.
 تامچە سۈيى بولىغان.
 بېلىق سىرتى غول ئىدى.
 بۇ يىل كەلدىڭ، كۆزلىرىڭ،
 ئالچەكمەن بوپ كەتتى.
 كەڭ پايانىمىز ئېتىزلار،
 سىنى تېنىتىپ كەتتى.
 ئەمدى بىلىدىم سىرىڭنى،
 بىردىن تۇتقان «قەھرىڭنى».
 تېنىمەسچۈن كېلەر يىل،
 تاشلاپ كەتتىڭ پەرىڭنى...
 باھار يامغۇرى

ماۋزۇسىز

تىنىق ئاسمان...
 سانسىز يۇلتۇز چاقنايدۇ.
 بۇ يۇلتۇزلار
 كۆل ئىچىدىن مارايدۇ.
 ئاسمان، يۇلتۇز، كۆل سۈيىدىن
 مۇشكى - ئەنئەنە پۇرايدۇ...
 سەبى بالا
 ياتار ئانا قوينىدا،
 گىرە سېلىپ
 ئانا رۈتەن بويىغا.
 بوۋاق، ئانا، ۋەتەن مېھرى،
 ھامان جەڭچى ئويىدا...
 ئۆمۈر قەدىراتلىرى

1

بىلىگىنىم توققۇز ئىدى، ئوتتۇز دەپىم،
 شۇ سۆزنى قىلغانغا جىق ۋايىم يېدىم.
 سايەمگە قاراپ بويۇم ئېگىز دەپىم،
 كۈلكىگە قالدىم شۇڭا تالاي قېتىم...

2

ئامەتلىكتىم بىر چاغلاردا مەن ھەممىدىن،
 «بارىكالا» كېلەر ئىمدى تۇشمۇ - تۇشتىن.
 ھايات يولى چۈشەندۈردى ماڭا شۇنى:
 ئادەم ئىچتىن قېرىيدىكەن، دەرەخ ئۇچىدىن...

3

پەرۋاسىز ئويىدىم بىر چاغلاردا مەن،
 ئويۇندا ئۈرۈمۈم ئۆتتى خېلى «ساز».
 چۈشەندىم چاچ - ساقال ئاپپاق بولغاندا،
 بىر كىتاب بىر يۇرتقا بولار كەن ئۇستاز...

4

كۆز ئاچتىم دۇنياغا، جاھان يوپپورۇق،
 ئاتامنىڭ شەپقەتى بولدى نۇر چىراق.
 پۈمەللەپ ئانامنىڭ سۈتىنى ئىچتىم،
 شۇ سۈتلەر ئانا مېھرى - تۈگىمەس بۇلاق...

دانه - دانە،
 تال - تال بۆلۈپ،
 پىشقان ئۈزۈمدەك،
 قۇتلۇق يامغۇر تامچىلايدۇ.
 دەرەخ غۇلى
 ۋە شاخلارنى،
 خۇددى مالچى قامچىسىدەك قامچىلايدۇ...
 ئانىمىنى سېغىدىغان
 باتۇر ئوغۇلدەك،
 غۇلچىمنى يېيىپ،

مېھرىنى چېچىپ، كەڭ زىمىنى باغاشلايدۇ...
 ھەر ياقتىن كېلىدۇ شىرىنىڭ ھىدى،
 كۆپۈلدەپ ئۇرۇلار گۈل - مەينىڭ ھىدى...

ناخشا تېكىستلىرى

ساتتار توختى

خان تەڭرى

تۈۋرۈك بوپسەن ئاسمانغا،
 كائىناتنى چورت يېرىپ،
 تاغلار باقار ھۆرمەتتە،
 تۇرساڭ مەغرۇر قەد كېرىپ،
 تاج كېيىمىسەن قوياشتىن،
 كۆكنى سۆيگەن بېشىڭغا،
 بىر ئۇلۇغلۇق سېزىمەن،
 ھەر كەلگەندە قېشىڭغا.
 چوققىلارنىڭ شاھمىدۇر،

ئىسىمنىڭ سېنىڭ خان تەڭرى.
 پۈتۈلگەنمۇ ئالماستىن،

جىسىمنىڭ سېنىڭ خان تەڭرى؟
 كۆردۈم بۈيۈك قەددىڭدىن،
 قامىتىنى خەلقىمىنىڭ.

شۇ قامەتتىن، شۆھرىتى،
 ئاممىتىنى خەلقىمىنىڭ.
 خەلقىمىزنىڭ جاھاندا،

تاغ سۈپەت ئەل نامى بار.
 جاسارەتتىن تاج كەيگەن،
 تەرىپى بار. شانى بار.

بىز پەخىرلىك سەن بىلەن،
 سەن پەخىرلىك بىز بىلەن.

«پەس»، كۆرگەنلەر، خەلقىمىنى،
 كۆرۈپ كەتسۇن كۆز بىلەن.

تەكلىماكان

تەكلىماكان - سىمىلىق زىمىن،
 سەن ئۇخلىدۇڭ قانچە ئەسىر.

قۇم ئاستىغا چۆكتى، دەرىخ!
 مېڭلاپ ساراي، ئالتۇن قەسىر...

ياتماقتا ئىنسان ئەقلىنىڭ،
 ئوندا ئەقىل، گەۋھەرلىرى.
 چەكسىز ھاياتلىق سىمىنى،
 زاھىر ئېتەر جەۋھەرلىرى.

خەلقىم قوراللاندى بۈگۈن،
 غەزىنە ئېچىشقا پەم بىلەن.
 قوينۇڭغا بىز قىلدۇق يۈرۈش،
 جەڭلەر قىزىدۇ سەن بىلەن.

چەكسىز نېفىتىمىڭ دېڭىزى،
 باغرىڭدا فۇنتان ئاتقۇسى.

بەختىڭنى كۈيلەپ زوق بىلەن،
 بۇلبۇل قوشاققا قاتقۇسى.

x x

خەلقىم سېنى يەتكۈزگۈسى،
 سۇلماس باھارنىڭ ۋەسلىگە.

چۈشكەي چىمۋەر ئوغلانلىرىڭ،
 باغرىڭدا ئۇسسۇل بەزمىگە.

ئۇيغۇرقىزى

ئاناڭ سېنىڭ قۇياشمۇ،
 ئاناڭ تۇلۇن ئايىمكىن؟

يۇرتۇڭ پەرىزات ئۈچۈن،
 ماكان بولغان جايىمكىن؟

چولپان خەجىل ئالدىڭدا،
 نۇر چاقىنىغان كۆزۈڭدىن.

شەپەق ئالار قىزىللىقى،
 قىان تەپچىگەن يۈزۈڭدىن.

پەسلى باھار ئالغانمۇ،
 گۈزەللىكىنى دىلىڭدىن.

كۈي سورامدۇ بۇلبۇللار،
 شەرىپەت ئاقار تىلىڭدىن

لاتاپەتلىك ، ھايالىق ،
 ئىسىل خۇيلۇق قىزىسەن .
 مۇناسىپىسەن جاھاندا ،
 سەن گۈزەللىك تەختىگە .
 كۆز تەگمەسۇن ، نۇر ياغسۇن ،
 ئۇيغۇر قىزى بەختىگە .

ئانا قىپتۇ تەبىئەت ،
 ساڭا گۈلدەك قامەتنى .
 قايسى مەللىت ئۇزلۇقتا ،
 تاپتى سەندەك ئادەتنى .
 شان شۆھرەتلىك ۋە تەننىڭ ،
 غۇنچە بويۇق قىزىسەن .

شېئىرلار

ياسىن ئەمەن

تاقەتلىك بالا

— كەمپىت يەيمەن، — دەيدۇ بەزىدە،
 قانداق قىلىنۇن ئۇنىڭ ئانىسى .
 خۇدا! — دەيدۇ،

ئالداش ئەمەس ئانا جۇملىسى ،
 تاقەتلىرىگە ئۈندىمەس قاچان .
 تىلىمگەنىگە كېلەمدۇ ئامەت ،
 نە كويلارغا سالمايدۇ زامان .
 ئەركىلەيدۇ بالا، ئانىغا ،
 قايسى خىمال تۇغۇلسا شۇئان .
 زىرىكىسىمۇ قەغمىشلىك قىلار ،

— بويۇن قىسماستى ،
 بولغىنىدا ئۇنىڭ دادىسى .
 ئانا دەيدۇ يەنە: — ئاز قالدى ،
 ئەتە - ئۆگۈن ئېلىپ بېرىمەن .
 كەمپىت ئەمدىس قەنت - ناۋاتلارنى ،

— ئانا نان بەر، — دەيدۇ يىغلاپ ئان .
 ئانا دەيدۇ: — بالام ئاز قالدى ،
 ياغلىق توقچاق پىشىسۇن تاقەت قىل .
 ئەجداتلاردىن تاقەتلىكلەر بىز ،
 سەنمۇ شۇنى بىلىگىن ئادەت قىل .
 خىمالغا كەلسە مومىسى ،

چېيىڭغىدە سېلىپ بېرىمەن .
 بالا ئېيتار بويىنىنى تىمىپ ،
 ئانا — يېڭى كىيىم كىيەمەن .
 ئانا دەيدۇ: — بالام ئاز قالدى ،
 يېڭى كىيىم تىكىپ بېرىمەن .

سېغىنىدىم دەر ئۇ دادىسىنى .
 كەتكىنىنى ئۇ نېمە بىلسۇن ،
 مىراس قويۇپ شۇ بالىسىنى .

روھى چۈشكۈن بالىلار ئارا ،
 ئوخشىمايدۇ ھەتتا دەپتىرى .
 قاناتلىرى سۇنۇق كەپتەردەك ،
 پۈتۈلگىنىمۇ ئۇنىڭ تەقىدىرى .
 بارمىقىنى چىشلەيدۇ بالا ،

— ئاز قالدى، — دەر يەنە ئانىسى ،
 پات - يىقىمدا كېلىدۇ داداڭ .
 سەنلا ئەمەس بىتاقەت بولۇپ ،

قوللىرىدا سۇنغان بىر قەلەم .
 سەبى يۈرەك دەيدۇ ھەسرەتتە :
 بۇ نېمە كۆپن ، بۇ نېمە ئەلەم .

بىرلىرىغا كۆز تىكەر ئاناڭ .

بۇنداق ھالغا چىدامدۇ ئانا،
 نۇ ئىمەسمۇ يۈرەك پارىسى،
 كۆز ئالدىدا بويىنىنى قىسسما،
 چېكىلمەيدۇ يۈرەك تارىسى.
 تاقەتلىك بوپ چوڭ بولدى بالا،
 ھەم چوڭايدى يۈرەك پارىسى.
 — ئاز قالدى، — دەپ تاقەتكە ئۈندەپ،
 يېتىپ قالدى ئېزىز ئانىسى.

مەن كەتكەندە .....

كەلگەندە مەن ئوغۇل بولۇپ،
 كۈلگەن ئىكەن پۈتۈن قەۋمىلەر،
 كەتكەندە دۇنيادىن بىر كۈن،
 كىملىرى يىغىلار ۋە كىملىرى كۈلەر،
 يىغىلار چوقۇم يارى - دوستلۇرۇم،
 قالغىنىغا مەندىن ئايرىلىپ،
 بۈركۈتلىرىمۇ ئۇچالمايدىغۇ،
 بەي قانمى كەتسە قايرىلىپ،
 كۈلەر بەلكى شۇندا قورققاقلار،
 مېنى غالىپ دۈشمەن بىلگەنلەر،
 ئايىقىمدا ھاشارەت كەبى،
 تىپىرلىشىپ تىرىك ئۆلگەنلەر.

قەترىلەر

قەترىلەر.

ئاھ قەترىلەر.

بۇلاقلار قوشۇلۇپ زور ئېقىم بولۇپ،
 توختىماي ئاققان ئەزىم دەريادەك،
 سىرغىپ كېلىر تاغلار بەمىدىن،
 سەرتەك تاشلار يۈزىدە گويما.
 سىمىپ مەسال لەغىرلاپ ئېقىپ،
 ئالتۇن نۇرلار ئۇنىڭ ئەكسىدە،

ئۆتەر ھەربىر كۆزلەرنى چېقىپ،
 تېمىپ - تېمىپ بۇلىشار يېقىم،
 ئۇندا ئارزۇ بولۇش چوڭ ئېقىم،
 شۇ ئارزۇدا بارچە قەترىلەر،
 دېڭىزغىچە كەتسە قوشۇلۇپ،
 بەزىلىرى قالار ئېقىمدىن،
 دۇچ كەلگەندە قاش ئىمەس ھەتتا،
 قىر كەينىدە قالار قوشۇلۇپ،
 ئەنە قەترە،

سانسىز قەترىلەر.

ئۇ كېلىدۇ بىر قەترە بولۇپ،
 بۇ كېلىدۇ ھەم قەترە بولۇپ،
 نەپەسلىرىدە سېلىشىپ چوقان،
 مەن كېلىمەن قەترىلەر ئىچىدە،
 ئوكيانلارغا نەزەر ئاغدۇرۇپ،
 يوللۇرۇمدا ياساپ سەل - قەيان،
 ئەنە قەترە،

سانسىز قەترىلەر،

قەترىلەردىن تولىسا ئېرىقلار،
 ئېرىقلاردىن دەريا - ئېقىنلار،
 ئېقىپ كەلسە ئېتىزلار ئارا،
 ئانا يەرگە كۆكسىنى يېقىپ،
 ئانا يەردىن قوياشقا يېقىپ،
 شاۋقۇنلىرى كەلسە ئاھاڭغا،
 شات ناخشا بولۇپ تارالسا،
 ئۇچسا كۆكتە كەڭ پەرۋاز قىلىپ،
 يوللىرىدا ئۆتسە سايلاردىن،
 سۇغارسا ئۇ، تاغ - دالالارنى،
 ئىچىپ قانسا چاڭتىغان يەرلەر،
 شۇ يەرلەردە ئېچىلسا گۈللەر.

چاڭقاپ كەتتىم يا ئاچ-تىم دېمەي.
 سۆيگۈ - يارىم - جانان ئىشقىدا،
 ئوتتەك يېنىمىپ، كۆيۈپ ھەم پىشىمىپ.
 «ۋىسال قۇچقاندا،
 يارىمنى ئىلكىدە سۆيىمەن قېنىمىپ»
 قىيامچ كەبى ئۆتكۈر، پاراقىراق،
 ئىرادىلەر مېھىزىنى - چېتىمىپ.
 كىلىۋاتىمەن،
 تاڭلارغا، تۇنلارنىڭ باغرىنى يېرىپ.
 «توختىما،
 بەرگىن بەرداشلىق،
 مەرت بول، مەردانە بول،
 چىدا، ئاز قالدى» دېگەندەك،
 غدىرەت قىلىپ، غەيرەتلەر تېپىمىپ.
 كېلىۋاتىمەن،

ئەنە،
 كۆرۈنەر ئوت،
 گويا بىر گۈلخان،
 يېنىمىپ تۇرار يىراقى - يىراققا.
 توختا!
 يېنىمىپ تۇرغان، ئوتتەك كۆرۈنگەن،
 بىر ئېزىتقۇ شەيتان بولمىسۇن.
 شۇ كىچىدە قەۋرلەر ئارا،
 كىرىپ يۈرگەن يا ئېزىپ يۈرگەن،
 ئېچىمىغان ئەرۋاھ بولمىسۇن،
 ياق!
 يۈرىكىمدەك يېنىۋاتىدۇ،
 يۈرىكىمدەك كۈيىۋاتىدۇ،
 بىلىنمەيدۇ ماڭا ئىنسىزلىك،
 ئوتىمىكىن ئۇ يا يۇلتۇزمىكىن،
 مالچىلارنىڭ گۈلخانلىرىدىن،

ھاسىل قىلسا ئارزۇلاردىكى،
 ئەبەت - ئەبەت سولماس باغلارنى.
 ئەنە قەترە،
 سانسىز قەتىرىلەر،
 بىر ئېقىندا كەتتى قوشۇلۇپ.
 تاغ - تاشلاردىن قالماي توسۇلۇپ،
 شۇ قەتىرىلەر ئىچىدە خىيالىم
 كەتتى بەلكى بېرىپ يەتكەندۇ،
 دېگىزغىچە بىرگە قوشۇلۇپ.
 قەتىرىلەرنىڭ ئېقىن قۇدرىتى،
 يەرۇ - جاھاننى تاپقۇزار ۋىسال،
 يۈرىكىم قېيىدىن چىقىپ كېتىرمۇ،
 قەتىرىلەردىن شۇ مېنىڭ خەلقىم،
 ئىمىن تېپىپ بولغاندا خوشال.
 ئۈمىت يۇلتۇزى

كېلىۋاتىمەن،
 غەيرىتىمدىن تاغلارنى يۇدۇپ،
 چىغان - چاتقال جاڭگالنى بۆسۈپ.
 كېلىۋاتىمەن،
 چاتقال - تىكەنلىك يوللاردىن ئۆتۈپ،
 شۇ يوللارغا،
 ئىزلار قويۇپ، ئىزلارنى ئويۇپ.
 كېلىۋاتىمەن،
 بەزى تاشتىن دەريالار كېچىپ،
 ۋە بەزىدە تومۇز ئاپناپتا،
 ماغدۇر كېتىپ، ھېرىپ ھەم ئېچىپ،
 گەز باغلىغان لەۋلىرىم بىلەن،
 چۆلىنىڭ شورلۇق زەي سۇلىرىنى،
 ھۇزۇرۇمدا سۈمۈرۈپ ئىچىپ،
 كېلىۋاتىمەن،
 ھاردىم دېمەي، ئالدىم دېمەي،

ئوۋچىلارنىڭ چۈشەكلىرىدىن.
ياكى مېنىڭ ئالدىدا ئۆتكەن،
كارۋانلارنىڭ قونالغۇسىدىن،
ماڭا قالغان، كۈلنىڭ ئاستىدا،
ئۆچمەي قالغان بىر تال چوغىمىكىن؟!
ئەنە!
چوغ دېگەننىم ئىكەن بىر يۇلتۇز،
كۆيۈپ تۇرغان ئۇچقۇن چاچرىتىپ.
ئەندى بىلدىم،
ئەجدادىمىدىن ئۇدۇم بوپ قالغان،
قېنىمغا سىڭگەن،
يۈرىكىمدىن ئورۇن ئالغان.
چىراق ئىكەن، شۇنداق گۈلخانكەن،
ھە، مانا ئۈمىد يۇلتۇزى،
دېلىمدا يانغان.

شېئىرلار

روزی نىياز

بۇلۇت ۋە مەن

سايراتقانچە ماتورىنى كۈمۈش قۇش،
كىرىپ باردىم دۇنياسىغا بۇلۇتنىڭ.
كۆكنى بويلاپ بايرىدىم شاد - قورۇنماي،
قالمىغاندەك ھاجىتىمۇ تۈزۈتمەنڭ.
ئۆرلەپ - ھالقىپ دۈۋە - دۈۋە بۇلۇتتىن،
بارا - بارا چىقىپ ئالدىم ئۈستىگە.
كۈننىڭ تال - تال نۇرى كۈلكە يۈگۈرتكەن،
بۇلۇتلارنىڭ ئاپئاق چىراي - ھۆسنىگە.
بۇلۇتلارنىڭ كۈلكە - مېھرى ئەسلىتى،
ماڭا ئاق يول تىلىگەن قىز - ئوغلۇمنى....
چىقىپ ئۆتتى سېغىنىشىمنىڭ چاقىمىقى.
ئاسماندىنمۇ كەڭ غۇبارىمىز كۆڭلۈمنى.
كۆكتە لەيلەپ - ئۈزۈپ يۈرگەن بۇلۇتلار،
ئېقىن ياساپ سىڭەر يەرنىڭ قوينىغا.
چاڭ - توزاڭدىن يۇيۇپ - پاكلاپ جاھاننى،
بۇلار مارجان گۈل - گىمىيالار بوينىغا.

تاپان ئۈزۈپ كۆتۈرۈلگەن يەردىن مەن،
 چۈشەر جايمىم -

يەنە ئىزگۈيەر - تۇپراق،
 ئىجادىمغا تەرمە تېرىپ ھەر تاڭدىن،
 ئىز - ۋاراقىتىن تارقىتىلمەن خۇش پۇراق.

شۇ قاۋاشتا

ئىشتىمە ئىت بىرەر شەپ - « تىرىق » قىلغاننى،
 قاۋاپ - كاڭشىپ باشقا كېيەر زېمىن - جاھاننى،
 شۇ قاۋاشتا ياخشىلارغا بولۇپ ۋاپادار،
 يولاتمىسا ئۆي - خانىغا غەيرى - ياماننى.

يورۇقتۇر يۈزۈم

تىكىلگەن ئەتىگە ئويچان، پاك كۆزۈم،
 يۈرىكىم قېنىدا بىجادۇر سۆزۈم،
 ئىزىمدىن قېپقالسا سايدىزار باغلار،
 ئەۋلاتلار ئالدىدا يورۇقتۇر يۈزۈم.

سۆيگۈ گۈلى

ئەر - خوتۇننى گۈلدەك قىلدۇر قۇش مېغىزدەك ھال،
 ئەسەستۈر ھېچ بىرى، مېغىز، بىرى يا شاكال،
 يەرگە ئۇرسا بىر - بىرىنىڭ قىممەت - قەدرىنى،
 جالاقلىتىپ ئۆي ئىچىنى چىدەل بورىنى،
 سۆيگۈ گۈلى ھاياتىغا بولمامدۇ ئۇۋال؟!

تاپمەن

دۇنيا - ھايات بولسىمۇ گادىرماش - چېكىش،
 تاپمەن بىر ئىزگۈ يول - يارىشىملىق ئىش،
 بولدۇقلىتىپ پاراسەت - دىت بۇلاقىنى،
 ھەر پەسىلدە ئالىمىن تاغارلاپ يېمىش.

ياقسام

تامغا ئۈسەر گىپ - ئىشىم « شامال » غا باقسام،
 ئىشىم « چايان » ئانىلار ئۆزگىنى چاقسام.

چاۋاك چېلىپ قول بېرەر ماڭا خمىزىرمۇ،
ھەقىقەتتىن دىلىمغا شام - چىراق ياقسام.

ئۇزايدۇ

تاشلىسام كۈن - تۈندە ئەجدىرلىك قەدەم،
كۈلىدۇ ھاياتقا سۆيگۈم - ئەقىدىم.
ئۇزايدۇ ھاياتقا گۈزەللىك بېرىپ،
نەقىشكار، ئىجاتكار ئالتۇن دەقىمەم.

كۆزدىن يۈتسە

ئىدرەك - ئەقىل ناسىمىدا پەرۋازلىسا كىم،
كەزمىسىكەن كۆڭۈللەرنى ھەسەت بۇلۇتى.
كۆزدىن يۈتسە
ھەسەت،

تارلىق.....

بۇلۇك - پۇچقاقتىن،

پەرىشتىنى تاڭ ئادىم ۋۇجۇدى.

شېئىرلار

ھاكىم مۇسا

نىمكار

ئايلىنىپ ئايغا قاراپ ھۆسنىڭنى ئەسلەيمەن نىمكار،
چاقنىغان چولپاننى كۆرسەم كۆزۈڭنى ئەسلەيمەن نىمكار.
تۈن قارا بولغانسېرى زۇلىڭنى ئەسلەيمەن نىمكار،
كۈتمەن سېنى دېگەن سۆزۈڭنى ئەسلەيمەن نىمكار.
سايىسا باغلاردا بۇلبۇل سازىڭنى ئەسلەيمەن نىمكار،
تىتىرىتىپ قەلبىمنى چالغان تارىڭنى ئەسلەيمەن نىمكار.
شۇ مۇناجەت پەدىسىدىن ئالىڭنى ئەسلەيمەن نىمكار،
كۆزلىرىڭ بېقىشىدىن ھالىڭنى ئەسلەيمەن نىمكار.
قول تۇتۇپ باغلاردا يۈرگەن سەيلىمىنى ئەسلەيمەن نىمكار،
ناز بىلەن بېقىشىڭدىن پەيزىڭنى ئەسلەيمەن نىمكار.
چىن يۈرەكتىن ساڭا شەيدا مەيلىمىنى ئەسلەيمەن نىمكار،
بارلىقىم بىر سەن ئۈچۈن - لەۋزىمىنى ئەسلەيمەن نىمكار.

كۆز تىمكىپ تولۇن ئايغا چېرىڭنى ئەسلەيمەن نىگار،
 جىلمىيىپ كۈلگەندە غۇنچە لېۋىڭنى ئەسلەيمەن نىگار .
 گۈل باھار ئايتايمدىن مېھرىڭنى ئەسلەيمەن نىگار ،
 تالىمەجنۇن بويلىرىڭ ، جىلۋىڭنى ئەسلەيمەن نىگار .
 تاڭ سەھەر ساپاسىدىن ئارزۇڭنى ئەسلەيمەن نىگار ،
 شاخ - شېخى مېۋىگە تولغان يازىڭنى ئەسلەيمەن نىگار .
 شاھ ئەجەم مەرغۇلىمدىن نازىڭنى ئەسلەيمەن نىگار ،
 سېغىنىش ئىلكىمدە زەپ بارىڭنى ئەسلەيمەن نىگار .

بىلەمسەن

قارىدىم ،
 كۆردۈم سېنىڭمۇ قارىغىنىڭنى .
 بىلدىڭمۇ ،

مېنىڭ نېمىشقا قارىغىنىمنى ؟
 بىلدىم ،

يۈزۈڭنى تورىغىنىڭنى .
 بىلىمىدىم ،

بارماق ئارىسىدىن مارىغىنىڭنى .
 بۇلبۇلغۇ ،

گۈل ئىشىقىدا سايرايدىكەن ،
 بىلەمسەن ،

مېنىڭ نېمىشقا سايرىغىنىمنى ؟ !

ھەيرانىمەن

گۈل لېۋى ،

قېپقىمىزىل گۈلىنىڭ لېۋى ،

يار لېۋىنىڭ رەڭگى سەن .

سەندە بار خۇشخۇي پۇراق ،

يار لېۋى ئوتلۇق بىراق ،

شۇ ئوتقا ئامراق پەرۋانىمەن .

بىلەمسەن ،

شۇ ئوتتا دائىم كۆيىمەن ،

(ۋەلېكىن كۆيىمەيدۇ! چىقمايدۇ جان) .

قاچسا ئوت مەندىن يىراق ،

يېپىشمەن چىڭمىراق ،

ئۆرتىمىپ كۆيگەنسىمى قاتشىسىمۇ تەندە جان .

ھەيرانمەن تاپار ئارام ،

بۇ جېنىم شۇ ئوت بىلەن ،

پەرۋانە بولۇپ ئۇچقانسىمى ،

دەپتىمكەن كۆيۈك يامان .

يېشىدىن ئۆتكەن بىرى .

ئىككى شېئىر

زۇنۇن رېسىم

غەيرىتىم

ھەيۋەتلىك دەلقۇنلار قەھرىدىن دېڭىز ،

ھېلىلا سەل ياساپ تاشىدىغاندەك ،

غەيرىتىم بىردىنلا قاناتلىنىدۇ ،

بىر ئۇچۇپ چوققىدىن ھالقىدىغاندەك .

ۋە ياكى باتۇرقۇش بوران - چاپقۇندا

كۆك يېرىپ مەردانە ئىلگىرلىگەندەك ؛

تومۇرۇم قېتىدا غەيرىتىم دەر ئان

دولقۇنلاپ تۇرماس تىج ، تاشقۇنلىغاندەك ،

غەيرىتىم جۇشقۇنلاپ بولىدۇ چاقماق ،

قاباھەت قەھرىنى يارىدىغاندەك ؛

شىجائەت ، ئىجتىھات مەنزىلىگاھىغا

تۇلپاردەك شاشلىنىپ چاپىدىغاندەك ،

غاداىغان ناغلارنى كوكۇلىسىدىن ،

يۇلغانچە چۆرىسىم ئېتىپ چۆللۈككە .

دەپ تىلار ئىلتىجا ماڭا غەيرىتىم ،

ۋە ياكى سالما قىپ ئاتسام پەلەككە .

غەيرىتىم ، غەيرىتىم تاغدەك غەيرىتىم

دەرياچە ئوخشىغان جۇشقۇن غەيرىتىم ؛

ئەمەسمۇ ئالەمچە كۈچ بەرگەن ساڭا
مەن سۆيگەن گۈل ۋە تەن تىرىگىم - بەختىم؟!

دەريالار مەنبەسى ئاقباش چوققىلار،

بولغاندەك، غەيرىتىم مەنبەسى ۋە تەن.

ۋە تەندىن ئۆزگىچە يارىم يوق مېنىڭ،

ئۇنۇڭسىز نە مادار ھەتتا جانۇ - تەن؟!

ھە مانا ئالدىمدا نۇرلۇق ئىستىقبال،

قۇياشتەك پارلىدى، بېرىپ كەڭ ئىمكان.

ئىسلاھات ئىچىدە يۈكسەك غەيرىتىم

قىلىنسا مىڭ جارى دەيسەن نەر ئارمان!

يۈرىگىم ئوت مېنىڭ ...

يۈرىگىم ئوت مېنىڭ يالقۇن چاچىدۇ،

ھەر دەقىق سۇقۇشى ھاياتقا سىما.

قەلبىم ئوت ۋە ياكى دومنا پىچ گويا

يۇلتۇزدەك ئۇچقۇنلار چاچقان دائىما.

يۈرىگىم ئوت مېنىڭ يالقۇن چاچىدۇ،

ئىسسىقلىق ھارارەت بېغىشلاپ ماڭا.

دىلىمدا تۇمۇزدەك بولغاچ ئوت تەپتى،

سەزمەيمەن زىمىستان ھىندىنى شۇڭا.

يۈرىگىم ئوت مېنىڭ يالقۇن چاچىدۇ،

جىسمىمدا ئاتەشى، قېنىمدا ھەتتا.

ھاياتلىق ئاخشىسى بەرق ئۇرىدۇ.

ۋە تەن دەپ تەپچىگەن جەڭگىۋار ھېستام.

يۈرىگىم ئوت مېنىڭ يالقۇن چاچىدۇ،

نامايەن قىلىپ ئۇ مەرتلىك ئىپتىخارغا.

نەدىسەڭ ۋە تىنىم قۇياشلىق ۋە تەن

شۇ ۋەجە جەڭلەردە بولدۇم پىداكار.

يۈرىگىم ئوت مېنىڭ يالقۇن چاچىدۇ،

ئۇ مېنى يىتەكلەر نۇرلۇق ۋىسالغا.

ئىرادەم تۈلپىرى سېرەر مىڭ تىزگىن

غەلبىلىك ئۆزلەشكە قۇتلۇق نىشانغا.

مەسەللەر

تۇراپ دايم

كۆرەك پىياله

(ئا. ھېزىمەتوۋنىڭ، پىياله بىلەن چەي-
نەك، ناملىق مەسىلىنى ئوقۇغاندىن
كېيىن.)

كۆرگىنىدە چەينەكنى،
كۆرەكلىدى پىياله.

ماختاندى ئۇ - بولمىسام،
سەن بولاتتىڭ قەيەردە؟

چەينەك ئاڭغا چاي بەرمەي،
باقتى يوغان چىنىنى؟

توزۇندىلار قاپلىدى،
پىيالىنىڭ ئىچىنى،

ماختانچاق قاغا

ئىچى تېشىم ئاق مېنىڭ،
دەيدۇ قاغا قاقىلداپ.

مازاق قىلىپ كۈلمدۇ،
ئاق قۇچقاچلار ۋىچىرلاپ.

پاقا بىلەن كۆلچەك

پاقا چىقىپ قىرغاققا ئاستا،
ياراتمىدى كۆلچەك ھەم سۈنى.

ياتتى بىر دەم ئاپتاپتا مەغرۇر،
بىراق چاڭقاش قىيىمىدى ئۇنى.

ئاتتى شۇ دەم سۇغا ئۆزىنى،
كۆلچەك ئاڭغا ئاچقاچ كەك قۇچاق.

ياراتمىغان كۆلچەك، سۇ ئارا،
ياتتى پاقا گىرە سېپ ئۇزاق.

توشقانچاقنىڭ غەلبىسى
قورقۇتتى توشقاننى،

تۈلكە قوغلاپ چاڭگالدا.

توشقان قېچىپ، چۈشمەپتۇ،
تۈلكە سوزغان چاڭگالغا.
تەھدىت سېلىش ھەر كۈنى،
داۋام قىلىپ بېرىپتۇ.

بارا - بارا توشقانمۇ
جاسارەتكە كېلىپتۇ.

توشقان تېپىپ ئىقلىنى،
ئىشقا سېلىپتۇ كۈچىنى،
يىڭىۋاپتۇ ئاخىرى،

كۈچتە غالىپ تۈلكىنى.

پاقا ۋە پاشا

پاشا ئىپىتتى پاقىغا:

- مېنى يەيسەن نېمىشقا؟
پاقا دىدى: - بىلمىۋال،

ئارام بەرمەي ھەر جاننى،
سەن تىنىمىسىز چاققاچقا.

دۈلدۈل بىلەن تۆگە

تۆگە دەپتۇ دۈلدۈلغا:

- مەندەك يۈگۈر يورغىلاپ،

قۇياي. ساڭا كۈيۈنۈپ،
قەدىمىڭنى توغۇرلاپ.

دۈلدۈل دەپتۇ: - ئۆزەڭنى،
تۈزەپ ماڭغىن سۆرەلمەي.

سەندەك ماڭسام ئۆلمەمدىم،
مەنزىلىمنى كۆرەلمەي.

كەرىپەك بىلەن كۆز

كەرىپەك دېدى كۆزگە كۆرەكلىپ:

- ھۇشار تۇرۇپ قوغدايمەن سېنى،
كۆزمۇ دېدى ئاڭا تىمكىلىپ:

- ماكان قىلىپ ياشايسەن مېنى.

ماقال - تەمسىللەر

كۆرگىنىڭدىن كۆپتۇر كۆرمىگىنىڭ
 كۆرمىگىنىنى كۆرەرسەن ئۆلمىگىنىڭ،
 يۇرت تويمىغىچە ئەل تويماس،
 ئالدىغا قاراپ يولۋاستىن، كەينىگە قاراپ بۇرىدىن قورقۇپتۇ.
 بەرمەسنىڭ ئېشى پىشماس.
 بېساتىڭدا نېمە بولسا مېھمىنىڭغا شۇنى بەر.
 ئاغرىقنى يۇشۇرساڭ ئۆلۈم ئاشكارە.
 بارچە گۇنا ئۆزەمدە تۇرۇپ قاپ كۆتۈرۈپ نەگە باراي.
 ئەسكى جۇۋا يامغۇردا ياخشى.
 قوينىڭدىن تامسا قونجۇڭغا.
 سۇ ئىچكەندە قۇدۇق قازغۇچىنى ئۇنتۇما.
 ئاكاڭ كىمىنى ئالسا - يەڭگەڭ شۇ.
 قازاندا نېمە بولسا چۈمۈچكە شۇ چىقىپتۇ.
 توپتىن ئايرىلغاننى بۆرە يەر.
 باشتا قاتتىق ئىش، ئايىغىدا تاتلىق ئىش.
 تاي مەنكەن ئادەم ئات مەنندۇ.
 هوت - كەتمەن سېپىمنى تۇت.
 ئالدى ئىشىكىتىن يىگنە پاتمايدۇ،
 ئارقا ئىشىكىتىن پويمز قاتنايدۇ.

شېرىپ ھاجى مۇسا رەتلىگەن

بېشى 15 - بەتتە

ئەدەبىي تەھرىر خادىملارنى سۈپەت تەلەم -
 ى بىلەن ھەقىقىي ئىجادىي سەنئەت نە -
 لىمىدە چىڭ تۇرۇشقا، رىغبەتلەندۈرۈپ،
 پرورىمىزدا بارلىققا كېلىۋاتقان يېڭى ئا -
 دەم ۋە يېڭى يۈزلىنىشلەرنى ھەقىقىي ھال -
 دا توللاپ ۋە ئىلھاملاندۇرۇپ، كىتابخان -
 لارنىڭ ئىستىتىك زوقىنى بۇزۇدىغان نا -
 چار نەرسىلەر بىلەن پرورىمىزنى ئابروي -
 مىزلىنىدىغان يارامسىز نەرسىلەرنى

ئىلمىي ۋە ئەستايىدىل تەنقىد قىلىپ -
 پرورا ئىجادىيەتتىمىزدە دەۋر تەلەپىگە
 ماس بولغان يېڭى كەيپىيات يارىتىشىد -
 ىمىز لازىم. پەقەت شۇ چاغدىلا پىمىزنىڭ
 يېڭى دەۋر پرورىمىزنىڭ تەرەققىيات قە -
 دىمى تېخىمۇ تېز بولۇپ، سوتسىيالىستىك
 مەنىۋى مەدەنىيەت قۇرۇلۇشىمىزغا مۇنا -
 سىپ ئەمەلىي تۆھپە قوشالايدۇ.

1987 - يىلى 15 - ئاپرېلى

تەلەپلىك رەسىمى

(ھېكايە)

سامېرىيە مۇنۇۋۇ [ئەنگەلىيە]

سەنئەت تەرجىمىسى

قىلىشقا ئۇرۇناتتى.

شەھەرنىڭ ئەتىگەنكى ھەددىدىن زىيا-
 دە قىستا - قىستا كېلىشى ئۇنىڭ دېمىنى
 سىقىپ، كەيپىنى ئۇچۇراتتى. شۇنىڭ ئۈ-
 چۈنمۇ، ئۇ ئوتقاشتەك شەپەق نۇرىغا
 ۋە چۈمۈلدەك مەغلەپ تۇرغان ئادەم-
 لەرگە لىق تولغان پارىژ رەستىلىرىنى سىز-
 ماقچى بولغانىدى. ئۇ، زور ئىشەنچ بى-
 لەن بىر ئاي ۋاقىت سەرپ قىلىپ ئاخى-
 رى بۇ رەسىمنى پۈتتۈردى.

بىراق بۈگۈن قېرىشقاندا قاتتىق يام-
 خۇر يېغىپ ئۇنىڭ بويىقىلىرىنىڭ رەڭگىنى
 ئۆزگەرتىپ قويدى. ئۇ بىر ئايدىن بۇيان
 شۇنچە ئەجىر قىلىپ سىزىپ چىققان بۇ
 ماي بويىق رەسىمگە نەپەسلىك قاراپ،
 ئۇنىڭ ئانچە ياخشى سىزىلمىغانلىقىنى
 ھېس قىلىپ كۆڭلى بۇزۇلدى. نامراتچى-
 لىقنىڭ ئۈمىتىسىز سوغى ئۇنىڭ يۈرىكى-
 نى مۇزلاتماقتا ئىدى. شۇ كۈنلەرنىڭ
 بىرىدە، ئۇ روھى چۈشكەن ھالدا، تې-
 خى يېقىندىلا پۈتتۈرگەن بىر پارچە
 ئەسىرگە قارىغىنىچە تاماكا چېكىپ ئول-
 تۇراتتى. ئۇ، تاماكىسىنى قاتتىق - قات-
 تۇرۇشنىڭ كۆڭۈلىنىڭىزلىكىڭىزگە كۆت-
 ى باتىرنىڭ لېۋېرتىملىرى بىناسىدىكى ئاد-
 دىغىنا رەسىمخانىسى، پارىژ ئاسمىنى سۈ-
 زۈلۈپ، ساپ ھاۋا كىشىنى مەسخۇش
 قىلىدىغان چاغلاردىمۇ ئانچە كۆركەم كۆ-
 رۈنمەيتتى.

ئۇ بۇنداق چاغلاردا سىرتقا چىقىپ
 ئەتراپتىكى رەستىلەرنى ئايلىغاچ، ئەت-
 تىگەنلىك تاماق ئۈچۈن كۆكتاتقا ماڭ-
 ىغان چوكانلارنىڭ رۇخسارنى تىماماشا
 قىلاتتى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى بەزى ئا-
 ياللار چارلىغا ھەممىشەم دېگۈدەك ئۈچ-
 رايىتى، ئۇلار كەچكى سەيلەگە چىرايلىق
 ياسىنىپ، پوزۇر چىقىشاتتى، چارلى
 بولسا ناھايىتى ئاددىلا كىيىمىگە چىكە ئۇلار-
 نىڭ ئالدىدا بەكلا چېنىپ قالاتتى.

ئۇلار كۆكتات بازىرىدا ئۇياقتىن
 بۇياققا قىسىلىپ يۈرۈپ، ئائىلە ئاياللىرىدا
 بولىدىغان ئالاھىدە بىر خىل دىت ۋە
 چىۋەرلىك بىلەن كۆكتات سېتىۋالغاچ،
 قوشنا-قولۇملىرىنىڭ غەيۋەتلىرىنى قىلىش
 ئارقىلىق ئەتەي ئۇنىڭ دىققىتىنى جەلىپ

تىق شوراپ، مەيۈس ھالدا پۇرقىرىتىپ
 ئىس چىقىراتتى. ئاخىرى ئۇ ئۆزىنىڭ
 بۇ يارىماس ئەسىرىنى قىرىتىپ تاشلاپ
 كۆزدىن نېرى قىلمىش نىيىتىگە كەلدى -
 دە، قولغا بەكمىنى ئالدى.

دەل شۇ چاغ ئىشىك چېكىلدى. رەس-
 سام ئىشىك تەرەپكە قاراپ، «كىرىڭ!»
 دېدى. ئىشىك ئاستاغىغا ئېچىلىپ، پەي-
 نەكباش، بويى پاكار بىر بوۋاي كىرىپ
 كەلدى. ئۇ، ساقاللىرى ئۇچتەك ئاقار-
 غان، قارچۇغا بۇرۇن كىشى بولۇپ، خې-
 لىلا كونىراپ قالغان كىيىم كىيىۋالغان
 بولسىمۇ بارمىقىغا سېلىۋالغان ئۈزۈكى،
 گالاستوكىغا قىسىۋالغان ياقۇت كۆزلۈك
 مېداليونى، يىنجىكى ئالدىغا ئېسىۋالغان
 ئالتۇن سائىتىنىڭ زەنجىرى... ئۇنىڭ
 ئۇنچىۋالا نامرات كىشىلەردىن ئەمەسلى-
 كىنى نامايەن قىلاتتى.

— پاھ، سىزمىدىڭىز لىئېر ئەپەندىم،
 قېنى مەرھەمەت! — دېدى رەسسام خۇش-
 پىئىللىق بىلەن سالاھىيەتچى ئۇنىڭغا
 ئورۇن كۆرسىتىپ، — سىزنىڭ كەلگىنى-
 ڭىزگە ناھايىتى خوشالەن.

— بۈگۈنكىدەك كۈندە سىزنىڭ رەسىم
 سىزىدىغانلىقىڭىزنى خىيالىسىڭىزىمۇ كەل-
 تۈرمەپتىمەن، — دېدى بوۋاي تەكەللىۋىپ
 بىلەن. ئۇ، شۇ گەپنى قىلىپلا رەسىم
 جازىسىدىكى پۈتمىگەن باشقا بىر ئە-
 سەرنىڭ ئۇچۇر-بۇجۇرىگىچە قاراشقا
 باشلىدى. رەسسام خۇدىكىسىنى ئۇنىڭ چى-
 رايىدىكى ئىپادىلىرىگە زەڭ سالدى. ئەپ

سۇس، ئۇنىڭ چىرايىدىن ھېچنەرسىنى
 بىلمىگىلى بولمايتتى.

— قانداغراق، قانداشماپتىمۇ؟! — سو-
 ردى چارلى.

— سۆيۈملۈكۈم، سىلەر — ھازىرقى زا-
 مان ياشلىرى بەك ئىرادىسىز، بوشاڭ
 كېلىسىلەر. سىلەرنىڭ رەڭ، بويىاق ۋە
 قەلەمنى قولغا شۇنداق بىر ئېلىپلا
 ھايت - ھۈيت دېگۈچە ئاجايىپ، ئۈچمىز-
 لىك كاتتا رەسىملەرنى سىزىۋاتقۇڭلار
 كېلىدۇ. ئەمما، پىشقەدەم ئۈستىزىلارمۇ
 ئۇنداق ئالدىراقسانلىق قىلغان ئەمەس.
 سىز ۋاسالىنىڭ تەرجىمىھالىنى بىر
 ئوقۇپ باقتان بولسىڭىز، ئۇلارنىڭ قان-
 چىلىك ئەستايىدىللىق بىلەن جان كۆي-
 دۈرۈپ ئىشلەيدىغانلىقىنى بىلگەن بولات-
 تىڭىز.

چارلى باتىر قولدىكى بەكمىنى بىر
 چەتكە چۆرىۋېتىپ غەزەپ بىلەن:

— رەسسام بولمىدىن دېگۈچە كوچا-
 سۈپۈرگۈچى بولغان تۈزۈك ئوخشايدۇ، —
 دېدى زەردىسى قايناپ، — بىلىسىڭىز، مە-
 نىڭ ھازىرقى تۇرمۇشۇم ئىت - چوشقىم-
 نىڭكىدىنمۇ بەتتەر. مەن بۇ چاقىمچە
 شۇنچە ئېتىشىپمۇ بىرەر پارچە رەسىمنى
 كۆرۈلدىكىدەك سىزىپ چىقالغىنىمنى
 بىلمەيمەن. شۇنداق ئىكەن ئۇنى خەققە
 بىكارغا بەرسەممۇ ئالاتتى دەيسىز.

بوۋاي يىنجىكىنىڭ يانچۇقىدىن چى-
 كىپ بولمىغان بىر تال تاماكا قالدۇقىم-
 نى ئېلىپ ئوت تۈتۈش-تۈرۈپ، ئېغىر

نى ئېلىپ، چىقىپ يۇقىرى باھادا سات-
قان ئىدى.

ئۇنىڭ يالغۇز بىرلا قىزى بولۇپ، ئۇ
نيۇيۇركتىكى بىر رەسىم سودىگىرىگە
ياتلىق قىلىنغانىدى. لىئىر ئەپەندىم بول-
سا ئۆيىدە ئۆزى يالغۇز، بويتاق ياشايت-
تى. ئۇنىڭ ئاخىرقى ئۆمرىنىڭ خاتىرى-
جەم، ياخشى ئۆتۈشىگە ئىشەنچى تولۇق
ئىدى.

ئۇنىڭ ئېسىگە گاھىدا بەزى رەسسائى-
سامىلار كېلىپ قالاتتى. ئۆز ۋاقتىدا ئۇ
ئۇلارنىڭ ئەسەرلىرىنى نەرزىن باھادا
سېتىۋالىدىغان چوققىمى بولۇپلا قالما-
ستىن، يەنە تېخى ئۇلارنىڭ يېقىن دوست-
تىمۇ ئىدى. ئۇ بۇلارنى ئويلىسا، شات-
لىقتىن تېرىسىگە سىغماي قالاتتى ۋە
ئاشۇ داڭلىق رەسساملارنىڭ رەسىمخانى-
سىغا بىمالال كىرىپ - چىقالغانلىقىغا
ئۆزىنى تولمۇ بەختلىك ھېسابلايتتى.
ئەدەبىيەتتە بولسا، چارلى باتىرغا ئوخ-
شاش بىر رەسسام بىلەن قانداقلا بول-
مىسۇن خېلى يېقىن ئولتۇراقلىشىپ قال-
غان ئەپلىك شارائىت ئاستىدا، ئۇنىڭ
بىلەنمۇ چوڭقۇر تونۇشۇۋېلىش پۇرسە-
تىنى قولدىن بېرىپ، قويغۇسى كېلەتتىمۇ.

ياش رەسسام بۇ بوۋاينىڭ ئۆزى بى-
شىدىن كەچۈرگەن ئاجايىپ روماننىڭ
تۇرمۇشىنى ئاڭلاشقا خۇشتار ئىدى. رە-
سىم سودىگىرىنىڭ ھال سورىشى ئۇنىڭ
كۆڭلىنى كۆتىرىپ قويايتتى. لىئىر ئەپەندى-
دىنىڭ كىشىلەرگە بولغان مۇئامىلىسى-
دىن، ساپ سەمىمىيەت ئۇچقۇنلىرى چاق-

بېسىملىق بىلەن قاتتىق شوراپ، ئىسلىرى-
نى ھاۋاغا ئاستا پۈدەيتتى. ئۇ، ئۆزى-
ياتىدا نۇرغۇنلىغان رەسساملار بىلەن
تونۇقلاش، ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى قىس-
مەن رەسساملارنىڭ سىزغانلىرى نەتىجى-
لىك بولسىمۇ، مۇتلەق كۆپ قىسىمنىڭ
نەتىجىسىمىز. رەسسام ھەر قانچە
تەلەپلىك بولغان ئەقىدىدىمۇ، ئۇنىڭ
ئەمگىكى بىر خىل ئاجايىپ چاپا -
مۇشەققەتلىك سىناق. ھەتتا تەبىئىي
تالانت ئېگىسىنىڭمۇ ھالى خاراب بولىدىغان
چاغلىرى بولىدۇ. كىشىلەر تاكى ئۇنى
ئېتىراپ قىلغانغا قەدەر، ئادەتتىن تاشقى-
رى ھەسرەت - پىنغانلار تۈپەيلى ئۇ تى-
رنىڭ مۇردىغا ئايلىنىپ قېلىشى مۇمكىن.
بوۋاي رەسساملارنى ياخشى كۆرەتتى
ھەم ئۇلار بىلەن باردى - كەلدى قى-
لىش بىر خىل پەخىرلىك ئىش ھې-
سابلايتتى. ئۇنىڭ ئۈچۈن ئېيتقاندا، بۇنى
داق بولمىمۇ ھېچبىر ئەجەبلىمەنلىك
ئەمەس ئىدى. چۈنكى، لىئىر ئەپەندى
رەسىم سودىگىرى بولغاچقا، ئۇلار ئۇ-
نىڭغا ھەددى - ھېسابسىز بايلىق كەل-
تۈرۈپ بېرەتتى.

ئۇ بىر چاغلاردا تەسىراتچىلارنىڭ
رەسىملىرىدىن كۆپلىپ پايدا چىقىمىدى-
غانلىقىنى باشقىلاردىن بۇرۇن پەملىپ،
ئۇلارنىڭ ئەسەرلىرىنى سېتىۋېلىش
ھالدا سېتىۋېلىپ ئوبدان ساقلاپ قوي-
غان. باشقىلار ماننىمى، مەنمۇ، شى-
مىلى لارنىڭ ھەممىسى ئۇلۇغ رەس-
ساملاردىن ئىكەنلىكىنى بايقىغاندا، ئۇ-

شىم كېرەك، ئەمما مەندە پۇلغا چۈشلۈك ھېچنەرسە يوق ياكى رەسىملىرىم بىر نەرسىگە يارىمايدۇ. لېشىم ئۈپەندىم، ياش رەسىمىغا ئېچىمەن. خاندەك ئۇنىڭغا قاراپ قېتىپلا قالغانىدى. چارلى بولسا ئېسىل رامكىغا ئېلىنىپ تام مەش ئۈستىگە ئېسىپ قويۇلغان گۈزەل بىر قىزنىڭ رەسىمىگە تىكىلىپ تۇراتتى.

— مەن بۈگۈن روسانىڭ خېتىنى تاپشۇرۇپ ئالدىم. قىزنىڭ ئاتا-ئانىسى بىزنىڭ توي قىلىشىمىزغا قەتئىي قوشۇلمايدىكەن. ئۇلار: «ئۇنىڭ پۇل تاپالمىغا كۆزىمىز يەتپەيدۇ» دەپتىمەن. — قىز ئۆزى نىمە دەپتۇ، ئاتا-ئانا نىسىمنىڭ گېپىمگە ماقۇل بوپتىمۇ؟

— ئەلبەتتە ماقۇل بولمايدۇ. دە! — چارلى دانە-دانە قىلىپ سۆزلەيتتى. — ئۇ ماڭا چەكسىز ئىشىنىدۇ. بۇ، مېنى ساقلاش، كۈتۈش دېگەن سۆز. بىراق، ئۇ مېنى يەنە داۋاملىق ساقلاۋەرسە، بىزنىڭ ياشلىق باھارىمىز كۈتۈش ئىچىدە غازاڭ بولۇپ تۈگىمەيدۇ؟!

ئۇ، ئېغىر خۇرسىنىپ چوڭقۇر خىيال دېگىزىغا چۆمدى. بوۋاي ئۇنىڭغا ئىچ ئاغرىتىپ سورىدى:

— سىز نىمە شەرت ھازىرلىشىڭىز، ئۇلار سىزنىڭ توي قىلىشىڭىزغا قوشۇلمىدىكەن؟

— قارىمامسىز، روسانىڭ دادىسى بەش مىڭ فرانكىلىق توي-پۇلۇق سالغان. مېنى ئېگەر، پات ئارىدا بۇ پۇللارنىڭ

نايىتى. چارلى ئۇنى بىر كۆرۈش بىلەن ئۆزىنىڭ قانداقتۇ قەدىناس دوستلىرىدەك يېقىن ھېس قىلىپ، ئۆز دەرد-ئەلەمى ۋە ئارزۇ-ئارمىنى سۆزلەپ بەرگەندى. بوۋاي تىكىندەك يالغۇز ياشىماقچى قىممىكىن، ئارىسىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي بۇ ياش رەسىمىنىڭ يېقىن سەردىشى بولۇپ قالدى. ھازىر ئۇ ئۆزىنىڭ بۇرۇنقى رەسىم سودىگەرلىك ھاياتىدىنمۇ بەزگىن ھەم-ئۇ ئىشتىن ئۈزۈل-كېسىل قىل يۇيىۋەتكەنىدى. ئۇ، بۇ دوستىغا ھېسسىياتلىق قىلاتتى، ئىچ ئاغرىتاتتى. ئەپسۇسكى، ئۇنىڭ ھەممە ئىشلىرى دەپ-گۈدەك ئۇنىڭ دىنىغا ياقمايتتى.

— قارىغاندا، سىزگە بىرەر پىشكىللىك كەلمىدۇ. قانداق؟ — دېدى بوۋاي چارلىغا. — مەن، سىزنىڭ ياش ۋاقىتلىرىڭىزدا ئۆتكۈزگەن تۇرمۇشىڭىزغا بەكمۇ ھەقىقەت قىلىمەن، رەسىم كۈلۈپ تۇرۇپ سۆزلەيتتى، — ماڭمۇ راستلا شۇنداق كۈن ئېسىپ بولسا، ھېچ بولمىغاندا ئۆي ئىچىمىز تۈلەشتىن قايغۇرۇمىغان بولاتتىم.

— بۈگۈنكى كۈنلۈكتە ئاق كۆڭۈل ئادەملەر ھەرگىز رەسىم سودىگىرى بولمايدۇ. بىزىلەر ئوقۇت قىلغان ۋاقىتلاردا، كىشىلەر ناھايىتى ئىنسانىيەتلىك ئىدى. لېكىن ھازىر كازاپىلىق بازار تېپىپ قالدى، — دېدى لېشىم ئەپەندىم سەمىمىيلىك بىلەن.

— مېنىڭ ئەمدى ھايات كەچۈرۈلمىشىمگە ھېچقانداق ئامال قالمىدى. ئەتىلا ئۈچ يۈز فرانك ئۆي ئىچىمىزنى تۈلە-

ئېيىنى قىلالىمىسام، بىزنىڭ توي قىلىمىز شەرتىز مۇمكىن ئەمەسكىن. مېنىڭغۇ ئەسلىدە روسىيەنى ھەرگىز نامراتچىلىقتا تاشلاپ قويغۇم بوقتى.

ھەر ئىككىمىلەن جەمئىيەت بولۇپ قېلىش-تى. بىر پەس جەمئىيەتتىن كېيىن، لېيىر ئەپەندىم يەنە سۆز ئالدى:

— سىزمۇ بىلىمىز، مېنىڭ كۆيۈمۈلۈم نيۇيۇركتىكى ۋاقتىدا رەسىم سۈرىدىمكىمى ئىدى. مەن بولسام، بۇ ئىشنى ئىككىنچىلىپ قىلىشقا قەسەم ئىچمەۋەتكەن. شۇنداقتىمۇ، دوستلۇق يۈزىدىن قو-لۇمدىن كېلىشىمچە سىزگە ياردەم قىلىمەن. قېنى، سىز ئالدى بىلەن ئەسەرلىرىڭىزنى ماڭا بىر كۆرسىتىپ بېقىڭ، ئاندىن ياراپ قالسا ئۇلارنى تاللاپ كۆيۈمۈلۈمغا ئەۋە-تىپ بېرى. ئۇ، ئامېرىكىدا چوقۇم گەپ - سۆزىمىز ساتالايدۇ.

— سىز نىمە دېگەن ياخشى - ھە؟! — دېدى چارلى شادلىقتىن ۋاقىراپ دېگۈ-دەك ئۈنلۈك قىلىپ.

بوۋاي، ئولتۇرغان ئورنىدىن بوشقىنا بىر قوزغۇلۇپ ئۆزىنى سەل رۇسلىۋالدى. چارلى رەسىملىرىنى تېزلىك بىلەن بىر - بىرلەپ ئېلىپ رەسىم جازىسىغا قويۇشقا باشلىدى. لېيىر ئەپەندىم ھەربىر پارچە رە-سىمگە سوغاقتانلىق بىلەن قاراپ لام - مەم دېمەستىن جەمئىيەت ئولتۇراتتى. ئۇنىڭ شۇ تۇرقى تازا پىشقان رەسىم سۈرىدىكى رەسىمنىڭ نەق ئۆزىگىلا ئوخشاش بولۇپ، ھېچقانداق ئىپادىسىز چىرايىدىن قايسى رەسىمنىڭ يېقىپ، قايسىسىنىڭ ياقىپ -

خانلىقىمنى بىلگىلى بولمايتتى.

— ئەمدى تۈگىدى، — دېدى چارلى ئەڭ ئاخىرقى بىر پارچە رەسىمنى بو-ۋايغا كۆرسىتىپ، — سىزچە، ئامېرىكىلىق-لار بۇ رەسىمىمنى ئالارمۇ؟ مەن ئۇ-نىڭ بىلەن توي قىلالارمەنمۇ؟

— مۇنۇ تۇرغىنى نىمە؟ — بوۋاي سو-ئالغا جاۋاب بەرمەستىن، بارىمىقى بىلەن رەسىمنى كۆرسىتىپ سورىدى. چۈنكى، چارلى باياتىن بېرى ئۇنى بوۋايغا كۆر-سەتمىگەنىدى.

رەسىم ئۇنىمۇ ئېلىپ رەسىم جازىسى-غا قويىدى. لېيىر ئەپەندىم تېزلىك بىلەن ئۇنىڭغا بىر قۇر كۆز يۇگۇرتۇپ چىقتى، ئاندىن بىر نەرسىنى تەستىقلىغاندەك بېشىنى لىگىشىتىپ قويىدى.

— ۋالدى، — دېدى ئۇ ئورنىدىن تۈ-رۈپتىمىز يانچاق ئاۋازدا، — سىز بۇنى نەدىن تاپقاننىڭىز؟ سىزدە ۋالدىنىڭ رە-سىمى تۇرۇقلۇقمۇ ئۆزىڭىزنى نادرات دەپ قاخشاپ يۈرگىنىڭىزنى قاراڭ. ئەگەر ئۇنى ساتىدىغان بولسىڭىز، بىر ئەمەس ئىككى نۆۋەت توي قىلىشىڭىز. بۇ يېتىپ ئاشقۇدەك پۇلغا يارايدۇ.

— سىز ئۇنى يېڭىباشتىن ئەستايىدىل-راق كۆرۈپ بېقىڭ، — چارلى مېيىقىدا كۈلۈپ قويدى.

بوۋاي بۇ ماي بوياق رەسىمنىڭ ئال-دىغا يېقىن كېلىپ، سىنچىلاپ قاراشقا كىرىشتى.

رەسىمدە، كۆل بويىدا چىرايىدىن كۆلكە باغدۇرۇپ تۇرغان بىر توپ ئاياللار تەس-

گەندەك تېرىكىمپ سوراڭقا باشلىدى، —
بۇ يالغان مەدەنىي يادىكارلىق دېيىلسە،
ئەسلى رەسىم ھازىر نەدە، كىمىنىڭ قولىدا؟

— ئۆزىڭىز قېرىغان بىلەن ئەقىلىڭىز
قېرىماپتۇ - دە! — دەدى چارلى كۈلۈپ، —
ئەپسۇس، مەن مۇشۇ رەسىمنى پۈتتۈرۈپ
بىر ئايدىن كېيىنلا ئۇلارنىڭ ئۆيىگە
ئوت كېتىپ ھەممە نەرسىلەر پۈتۈنلەي
كۆيۈپ تۈگىدى.

بوۋاي بىلىنەر - بىلىنمەس بىر ئۇھ
تارتىپ قويۇپ نەمىنىدۇر بىر پەس ئوي-
لىۋالغاندىن كېيىن، سىمىچى كۆزلىرىنى
چارلىغا تىكىپ:

— سىز ھېلى ئېيتتىڭىز، ئۆي ئەجا-
رىسىگە ئۈچ يۈز فرانك ئۆلەيدىكەنسىز.
مۇنداق بولسۇن، بۇ ئەقىلىدى ئىسىرىپ
ئىزنى مەن سېتىۋالاي، — دەدى.

— بۇ قانچىلىك بىر نىمەتى، بولدى،
لازم قىلىشىڭىز بىكارغا ئېلىپ كېتىۋېرىڭ.
— ئەخمەقلىق قىلماڭ، سۆيۈملۈكۈم! —
لىر ئەپەندىم يانچۇقىدىن ئۈچ يۈز فرانك
چىقىرىپ ئۈستەلگە قويۇپ قويۇپ سۆز-
لىدى، — قېنى ئەمەس، ھۆججەتتىن بىر-
نى يېزىۋېتىڭ!

چارلى ھازىر پۇلغا ئېھتىياجلىق بول-
غاچقا، تۇرۇپ تەۋرىنىپ قالدى. ئۇ،
ئىككى يەلكىسىنى قىسىپ قويۇپ، ھۆج-
جەت يېزىش ئۈچۈن ئۈستەل ئالدىغا
كېلىپ ئولتۇردى. ئەمما، شۇ ھامان ئۇ-
نىڭ كالىسىغا بىر خىل شۆبەلىك خە-
پال كېلىپ قالدى:

ۋىرلەنگەنىدى. بۇ سالاپەتلىك ئايالىلار
ئۆزلىرىنىڭ شەھۋانىي ھەۋسى كۈچلۈك
بولغان چۇقۇنغۇچىلىرى بىلەن
شېئىر ياكى سېرۋىنى خانىمىنىڭ
ئىشقىي مەكتۇپلىرى ھەققىدە قىزغىن
بەس - مۇنازىرە قىلىشىۋاتقاندا قىلاتتى.
ئۇلارنىڭ ئالدىدىكى تېپ - تېنچ تۇرغان
زەڭگەررەك كۆل سۈيىدە، مامۇقتەك ئاي-
ماق بۇلۇتلارنىڭ شولىسى ئەكس ئەتتەت-
تى. ئالتۇنرەك دەل - دەرەخلەر كىشىگە
ئىختىيارسىز ھالدا كۆز پەسلىنى ئەسلىم-
تەتتى. كۆلدىن خېلىلا يىراقتا بولغان
ياپ - يېشىل كاۋچۇك دەرىخى ۋە قار-
ياغاچلار بولسا، بۇ مەنزىرىگە تېخىمۇ
لېرىك بىر تۈس بەخش ئەتكەنىدى.

— بۇ ۋالدىنىڭ كەمدىن - كەم تېپىم-
لىدىغان ئىمزالىق ئەبىرى ئىكەن. بۇ
خىلدىكى رەسىملەرنى مەن ئانچە - مۇنچە
كۆرۈپ باققانىدىم، — دەدى بوۋاي.

— بەك ئاشۇرئۇەتتىڭىز، — چارلى بىر
خىل پەخىرلىنىش تۇيغۇسىدا ئىللىق
تەبەسسۇم بىلەن سۆزلەيتتى، — بۇ، پۇ-
تۈنلەي تەقىلىدى ئەسەر، ئەينى رەسىم
ئەنگىلىيەلىك بىر ئايالنىڭ قولىدا ئى-
كەندۇق، يۇلتۇز توختىماي يازىچە يام-
غۇر ياغاچقا، مەن ھەممىشەم ئۇ ياقلارغا
بېرىپ كۈن ئۆتكۈزگەچ ۋالدىنىڭ بۇرە-
سىمىنى تەقىلىد قىلىپ سىزىۋالغانىدىم.
ئاز - تولا بىر نەرسىگە ئوخشاپ قالغان
چېغى، ئەتىمالم.

— يالغان مەدەنىي يادىكارلىق؟! —
بوۋاي رەسىمنىڭ گەپلىرىگە ئىشەنمە -

— سىز بۇنى ئېلىپ كۆز بۇيامچىلىق قىلمايدىغانسىزى مۇبادا سىز بۇ تەقلىمى دىي رەسىمنى ئىيىنى رەسىم ئورنىدا سات- ماسلىققا كاپالەت بەرمىسىڭىز، مەن بۇنى سىزگە ساتمايمەن.

— بۇ ھەقتە ھازىرلا سىزگە كاپالەت بەرمىمەن، — دېدى بوۋاي ئوچۇق - يۇرۇق- لۇق بىلەن، — ۋالدىنىڭ ئىمىزاسى قويۇل- خان يەرگە بويلاق بېرىۋېتىپ، ئاندىن ئۆزىڭىزنىڭ ئىسمىنى يېزىپ قويۇڭ.

چارلى ئۇنىڭ دېگىنىدەك قىلدى ۋە: — بۇ مېنىڭ سىزگە ئىشەنمىگەنلىم.

كىمەۋ ئەمەس، ھەر ھالدا سودىگەرلىك خۇمارى سىزنى ئېزىقتۇرۇپ سالغىنىمۇن دەيمەن، — دېدى — دە، ھۆججەتنى بو-

ۋاينىڭ قولىغا تۇتقازدى. لىر ئەپەندىم قاقاھلاپ كۆلگىنىدەك ھۆججەتنى يانچۇ-

قىغا سالدى، ئاندىن ھېلىقى تەقلىمىدى ئىسەرنى ئېلىپ چىقىپ كېتىۋاتقاچ:

— بۇنى ئېلىپ كەتتىم ئەمەس، قال- خان رەسىمنى پوچتىدىن ئەۋەتمەن، —

دېدى. ئۇ، ئۆيىدىن چىققاندىن كېيىن يەنە قوشۇپ قويدى:

— سىزنىڭ رەسىمىڭىزنى ياقتۇرۇپ قالدىم، مەن بۇنى كۆيۈمگۈم — رودىنىغا

خەۋەر قىلىمەن. ئۇ، مېنىڭ گېپىمنى بىرمايدۇ. ناۋادا، ئىشىمىز ئىشلىشىپلا

قالسا مەن بىزەر ئايىلاردىن كېيىن كېلىمەن، شۇ چاغدا مەن سىزگە، ئەمدى بىنئالال

توي قىلىۋېرىشكە دېسەم ھەرگىز ھەيزان بولۇپ يۈرمەڭ - يەنە!

بوۋاي ئۆيىگە بېرىپلا ئۇ رەسىمنى ياخ-

شى ئوراپ، نى-ۋىيۇركىتىكى كۆيۈمگۈمغا دەرھال ئەۋەتمەۋەتتى، ئۇ، ئۆزىنىڭ رەسىم ئەۋەتكەنلىكى، شۇنداقلا ئۇ بېسىلغاندىن كېيىن ئۇنىڭغا قانچىلىك ھەق بېرىلدىغانلىمى قاتارلىقلار توغرىلۇق قىستەچە قىلىپ

خەتمۇ يازدى. كۆيۈم چۈشتى. ئۇ، ئادىتى بويىد-

چە قەھۋە خانىغا بېرىپ، بىر ئىستاك-كان كونيكا ئىچتى.

ئارىدىن ئۇزۇن ئۆتمەي ئۇ يەنە بىر پارچە تېز خەت يازدى. ئۇ مۇنداق

يېزىلدى: «نيۇيۇرك تاموژنا رەھبىرىگە:

بەقىر، جانابى ئالىيلىرىغا شۇنى خەۋەر قىلىمەنكى، مۇشۇ بىر نەچچە كۈن ئىچىد-

دە مەلۇم بىرسى ۋالدىنىڭ بىر پارچە ھەقىقىي ماي بويلاق رەسىمىنى سىلەرتتۇ-

رۇشلۇق تاموژنا ئارقىلىق ئېلىپ كەتمەك چى، ئۇ رەسىم چارلى باتېر نامىدا

ئەۋەتىلدى. ئەگەر، سىز مۇشۇ ئىسىمنى قىرىۋەتسىڭىز ئۇنىڭ ئاستىدىكى مەشھور

فىرانسىيە رەسسامىنىڭ مۇبارەك ئىمىزاسىنى كۆرەلەيسىز. مەن بۇ ئەرزىمەس خې-

تىم ئارقىلىق سىزنىڭ مۇۋاپىق چارە - تەد- بىر قوللىنىشىڭىزنى سەمىمىيلىك بىلەن

تەۋەسىيە قىلىمەن. خىزمىتىڭىزدە بولۇشقا دائىم تەييار

تۇرغان ساپ دىل كىشىڭىزدىن.»

بۇ خەت ئۇلارنىڭ گۇمانىنى قوزغىماي قال- دى. نەتىجىدە، رودىن بۇ يەرگە رە-

سىمنى ئالغىلى كەلگەندە، ئۇلار ئۇنىڭغا تەدبىر قوللاندى. ئۇ، ئۇلارنى ئىشەندۈر-

مەككە بولۇپ، بۇ تەقلىدىي ئەسەر، ئېيتىم قاندىك قانداقتۇر ئەسلى ئەسەرنىڭ ئۆزى ئەمەس دەپ چارلى باتېرنىڭ ئىسمىنى ئىسپات قىلىپ تۇرۇۋالدى (لىر ئەپەندىم خېتىدە بۇلار توغۇرلۇق ئەسكەرتكەنىدى) ئەمما، تاموژنا خادىملىرى ئۇنىڭ گەپىنى ئاڭلاپمۇ قويمىدى. بۇنداق قۇۋلۇق - شۇملۇقلاردا ئۇچمىغا چىققان ئاسارە ئەتە تەقە سودىگەرلىرى تاموژنا خادىملىرىنى پات - پاتلا ئالداپ تۇرىدىغان ئەھۋاللار كۆپ ئۇچراپ تۇرغاچقا، ئۇلار قىلچە رەھىم قىلماستىن ئۇنى يۈزىدىن - يۈزىگە مازاق قىلىشتى.

— ئەلۋەتتە بىز ھەممىدىن خەۋەر تاپتۇق. ھازىرقى رەسسامنىڭ ئىسمى ئاس تىدا ۋالدىنىڭ ئۆز قولى بىلەن يازغان ئىمزاى بار دېسەك، سىز ھاڭ - تاڭ قالايسىز؟ — تاموژنا خادىمى مەسخىرىلىك كۈلۈپ قويدى.

— مەن ھەقىقەتەن ھاڭ - تاڭ بولغىمىدىن نېمە دېيىشىمە بىلەلمەي قالىم.

تاموژنا خادىمى رودنىغا بىر ئېغىزمۇ گەپ قىلماي، چارلى باتېرنىڭ ئىسمىنى قىرىشقا باشلىدى، ئۇنىڭ ئاستىدىكى فرانسىيە رەسسامىنىڭ ئىسمى ئېنىق كۆرۈندى.

— ئەمدى سىز تالاشقۇدەك يەنە نېمە ئىش قالدى؟! — تاموژنا خادىمى ئۆز ئىشىدىن مەغرۇرلۇنۇپ سورىدى.

رودنىنىڭ كۆزىگە بىردىن قاراڭغۇچىلىق تەقلىپ قالدى، شۇنداق بولسىمۇ ئۇ قېيىنى ئاتىسىنىڭ ئەيۈرگىلىرىنى چۈشمەنلىگەن قىياپەتتە، ئۆز ھەيرانلىقىنى

ئىپادىلەپ ئىككى قولىنى چىقىرىپ ئېچىپ قويدى. لېكىن ئۇ تاموژنا خادىملىرىنى ئالدىغىنى ئۈچۈن بىر مۇنچە باج ۋە جەزىمانە تۆلەشكە مەجبۇر بولدى. پەقەت شۇندىلا ئۇ رەسىمنى ئېلىشقا مۇۋەپپەقىيەت بولالدى. رودنى كەچتە ئۆيىگە بارغاندىن كېيىن ئايالىنى قوپاللا سۆيۈپ قويدى.

— سېنىڭ داداڭ ئاۋالقىدەكلا ياۋروپا بويىچە ئەڭ مەككەر ئوقەتچى ئىكەن، — دېدى ئۇ ناھايىتى رەللە بولۇپ.

ئايالى بۇنداق دېيىشنىڭ سەۋەبىنى سورىغانىدى، ئۇ زورغا كۈلۈپ بېشىنى مەسخىرە ئارىلاش چايقاپ قويدى.

بۇ ئىش بىردەننىڭ ئىچىدىلا ھەممە يەرگە پۇركەتتى. نيۇيۇركتىكى پۈتكۈل گېزىت - ژورناللارنىڭ تەھرىرى - مۇخبىرلىرى بۇ خەۋەرنى بەس - بېس بىلەن ئېنىقلىۋېلىشتى، شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئىككى كىنچى كۈنى، خېلى ئاتىقى بار سودىگەر رودنى دېگەن بىر كىشى پۈتۈن ماھارىتىنى ئىشقا سېلىپ قانۇنسىز ھالدا ۋالدىنىڭ بىر پارچە نادىر ئەسىرىنى ئېلىپ كەلگەن دەپ خەۋەر باشتى.

شۇنىڭدىن كېيىن دەرھاللا خېرىدار چىقتى.

بىر مىليونىر، سەنئەت پېشۋاسىنىڭ بۇ ئەسىرىنى سېتىۋالماقچى بولۇپ رودنىنىڭ دۇكىنىغا كەلدى. ئۇ، رەسىمنى كۆرۈپلا بېشى ئاسمانغا تاقاشقاندەك خوشال بولۇپ كەتتى.

— سىزنىڭ تەۋەككۈلچىلىكىڭىزگە راستلا

سېزنىڭ ھېلىقى رەسمىڭىزنىڭ پۇلى بولمامدۇ.

چارلىقنىڭ بۇنىڭغا ھېچبىر ئىشەنگۈسى كەلمەيتتى. بوۋاي ئۇنى مازاق قىلىۋاتمايدىغاندۇ؟

ئەمما بوۋاي ئاۋالقىدە كلاسەمەنى بولۇپ، ئۇنىڭ كۆزلىرىدىن ئۇنداق مەنانى زادىلا تاپقىلى بولمايتتى. ئۇ، ئۆز ئىشىدىن ھۇزۇرلانغاندەك ئىككى قولىنى دەمەۋ دەم ئوۋۇلاپ، نىمە قىلارنى بىلىلمەي ئوڭاي سىزلىنىپ تۇرغان ياش رەسسامغا تىكىلىپ تۇراتتى.

ئۇ، بىر دەمدىن كېيىن ئىشىنىڭ جەريانلىرىنى يېمىدىن يىڭىنىسىغىچە تەپسىلىي سۆزلەپ بەردى، چارلى بۇلارنى ئاڭلاپ، بىر كالىفورنىيەلىك سودىگەر قانداقسىگە مېنىڭ بۇ رەسمىمدىگە قىزىقىپ قالدىكىن دەپ ئويلىدى. چارلى، مال تونۇيدىغان ۋە سەنئەتنى قەدىرلەيدىغان بۇ سودىگەرگە خىت يازغۇسى، ئۇنىڭغا رەھمەت ئېيتقۇسى كەلدى. لېكىن، بۇ مۇمكىن بولمايدىغان ئىشتەك قىلاتتى. سەۋەبى، كالىفورنىيەلىك بۇ ئادەم رەشىمنى سېتىۋالغاندا ئۆزىنىڭ ئادىرىسىنى قالدۇرۇمغا ئىدى. لېر تەپەندىنىڭ ئېيتىشىچە، ئا. مېرىكا مىليونېرلىرى ئۆزىنىڭ ئەنە شۇنداق غەيرى قىلىقلىرى بىلەن داڭ چىقارغانىمىش.

— بۇ پۇللارنى دەرھال بانكىغا سېلىۋېتىڭ، — دېدى بوۋاي ماسلەھەت تېرىقەسىدە، — روساغمەۋ تېزىدىن تېلېگرام

مەسلىكىم كېلىۋاتىدۇ، — ئۇ ئۆزىنىڭ خوشاللىقىنى سىغدۇرالماي بولۇشىغا كۈلەتتى. — مەن ئەسلىدە خېلى ئىلگىرىلا بۇ رەسىمنىڭ ئىمزاىسىنى تەكشۈرۈپ باققانىدىم، — رودىن يەلكىسىنى قىسىپ قويدى، — بۇنداق نادىر ئەسەرلەر ئالماقچان پىلاردا سېتىلمىشى كېرەك ئىدى، شۇڭا مەن تېخى بۇنى نەقلىدىي ئەسەر دەپلا سېتىۋېتەي دەۋاتاتتىم.

— سىزمۇ بىلىشىڭىز كېرەك، ساممۇ تاغماننىڭ تامۇرئاسى ناھايىتى ئىشەنچلىك. مەن بۇ رەسمىڭىزگە بەش تۈمەن ئامېرىكا دوللىرى بېرەي.

— ياق، ئالتە تۈمەن ئامېرىكا دوللىرى بېرىڭ.

— بۇ ئەسەرنىڭ نەرقى ئىاز ئەمەس. كەن، خەير، بوپتۇ شۇنداق بولسىمۇ ئالسام ئالاي.

ئىككى ھەپتىدىن كېيىن لېر تەپەندىم ياش رەسسامنى يەنە ئىزدەپ كەلدى. ئۇ، ئون - تۈنسىزلا بىر دوۋە پۇللارنى ئېلىپ ئۈستىلگە قويغاندا، چارلى ھېچنەرسىنى چۈشىنەلمەي ئەجەپلىنىش ئىچىدە سورىدى:

— بۇ نىمە ئىش، سىز نىمىشكە بۇلارنى ماڭا بېرىسىز؟

— بۇ بەش مىڭ فرانك، — دېدى بوۋاي چۈشەندۈرۈپ، — مەن بۇ پۇللارنى سىز ئۈچۈن ئالماشتۇرۇپ كەلدىم.

— بۇ نىمە دېگىنىڭىز؟

— چۈشەنمەيدىغان نىمەسى بار، بۇ

مەشكە تاشلىمىغىلى تۇردى.
 بوۋاي، يېلىنجاپ تۇرغان ئوت ئىچىدە
 رەسىملەرنىڭ چاراسلاپ كۇيۇۋاتقان ئا-
 ۋازىنى ئاڭلىغاندا، نىمەشكىدۇر كۆڭلىسى
 يايىراپ كەتتى.
 بوۋاي بۇ رەسىملەرنى كۆيدۈرۈپ بو-
 لۇپ، رامكىلارنى پالتا بىلەن زېرىكمەس-
 تىن ئۇششاقلاشقا تۇتۇندى. بۇ چاغدا
 ئۇنىڭ ئايال خىزمەتچىسى كىرىپ ھەي-
 رانلىق ئىچىدە قاراپ تۇراتتى.
 لېر ئەپەندىم پىمخىداپ كۈلۈپ ئولتۇ-
 رۇپ ئۇنىڭغا شۇنداق دېدى:
 — بۇلارنى ئوتۇن قىلىپ قالىۋېتىش
 كېرەك.

سېلىۋېتىمكە!
 ئۇ، شۇ سۆزنى قىلدى - دە، ئۈستەل
 ئۈستىدىكى پۇللارنى سېرىپ ئالغاندىن
 كېيىن، رەسىملەرنىڭ يانچۇقىغا سېلىپ قوي-
 دى، ئاندىن بىرلىكتە كوچىغا چىقتى.
 چارلى كېتىۋېتىپ گويا چۈش كۆرۈۋات-
 قانداك بىر تۇيغۇغا كېلىپ قالدى. بو-
 ۋاي ئۇنى بانكىغا يولغا سېلىپ قويۇپ،
 قانداقتۇر بىر پالاكەتچىلىكتىن قۇتۇلغان
 دەك يېنىك كەيپىيات ئىچىدە ئاستا ئۆ-
 يىمگە قاراپ ماڭدى.
 ئۇ، ئۆيىگە كېلىپ ئاندى بىلەن چار-
 لىنىڭ رەسىملىرىنى ئىمشىكاپتىن ئالدى،
 ئاندىن ئۇنى رامكىلىرىدىن ئاچرىتىپ تام

ئەستە تۇتۇش
 (يۇمۇر)

فىرانكىلىق سائەت سەككىز يېرىمدە بىر كېچىلىك زىياپەتكە قاتناشماقچى
 ھەم بىر كونا سەپدىشىمنى كۆرگىلى بارماقچى بوپتۇ. ئۇ كونا ھەربىي كىيىملىرىنى
 كىيىپ ھەربىي-چە ئايىقىمنى ئىزدەۋاتقاندا قولى ئىختىيارسىز يانچۇغىدىكى بىر
 پارچە قەغەزگە ئۇرۇلۇپتۇ. ئۇ قەغەزنى ئېلىپ ئايالى مارتىيەگە كۆرسەتكەندە:
 — موزدوزنىڭكى، سەن ئاياق ياماتقىلى بەرگەندە ئالغان ھۆججەتنىڭ — دەپتۇ.
 — توغرا، — دەپتۇ فىرانكىلىق: — مەن ئويلاپ تاپتىم. ھېلىقى موزدوزنىڭ ھۆج-
 جىتى. مەن بىر ۋاقىتلاردا ياماتقىلى بەرگەن. ئۇ چوقۇم موزدوزنىڭ يېنىدا بار.
 مارتىيە كۈلۈپ كېتىپ:
 — ئاياق ئاللىقاچان يوق، توپ- توغرا يىگىرمە سەككىز يىل بولغان
 نۇرسا يەنە كەپ ئۇ يەردە تۇراتتىمۇ؟ — دەپتۇ.
 فىرانكىلىق موزدوزخانغا كېلىپ قارىسا بىر قېرى بوۋاي-نىڭ ئاياق ياما-
 ۋاتقانلىقىنى كۆرۈپتۇ. فىرانكىلىق:
 — ھەي مېنىڭ ھېلىقى ئايىقىم باردۇ؟ سەن بىر ۋاقىتلاردا يامىغان،
 مانا بۇ ئاياقنىڭ ھۆججىتى — دەپتۇ.
 — ئاياق بار ئەمما تېخى يامالماپتۇ، كېلەر ھەپتە يەنە كېلىپ ئەپكەتنىڭ
 — دەپتۇ بوۋاي ئۇنىڭغا

سائادەت يولي بىلەن بېچىلىدۇ
 بىلەن ئال سائادەت يولىنى تاغ

تەڭرىتاغ جەمئىيەت رەھبەرى
 كىم ئاقىل خان بولسا بىلىگە يېقىن
 قىلىپتۇ بىلىگەنى ئۆزىگە يېقىن
 «تۆتارغۇ بىلىگە» دىن

تۆمەرجان
 قاسىمىنىڭ
 ھۆسەنخە تەمىرىدىن
 ئاللانەملەر

شەرەپ مۇنبەرى

ۋەتەنپەرۋەر ۋەزىرات ئابدۇمىجىت ئاقتاش يازغۇچىلار جەمئىيەتتە مەزنىنىڭ ئىجىتىمائىي پائالىيەتلىرى ئۈچۈن ماددىي جەھەتتىن ياردەم بېرىپ، ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنى گۈللەندۈرۈش ئۈچۈن تۆھپە قوشۇش ئارزۇسىنى ئىپادىلەدى. بىز ئۇنىڭ مەرىپەتپەرۋەر پەزىلىتىگە ۋە خالىسىگە ياردەمگە تەشەككۈر ئېيتىمىز.

ئۈرۈمچى شەھەرلىك يازغۇچىلار جەمئىيىتى

سەز ئۈچۈن خىزمەت قىلىدۇ

ئۈرۈمچى شەھەرلىك بەككە دوختۇرلار ۋە دورىگەرلەر جەمئىيىتىنىڭ رەئىسى ياش تىۋىپ خالىقجان قەدۋىر-نىڭ خانىشەرى جامەسى ئالدىدىكى ئۇيغۇر تىبابەتچىلىك شىپاخانىسى ئاق مەھىتىنىڭ ئۈدۈلمە كۆچىش، بۇ شىپاخانا شەھەرلىك سەمىيە ئىدارىسى، سودا - سانائەت مەمۇرى باشقۇرۇش ئىدارىسى ۋە بەككە ئەمگەكچىلەر جەمئىيىتىنىڭ تىجارەت كىشىلىكىسى ھەمدە لايىھەلىك كۇۋاۋاتىغا ئېرىشكەن، بىر تۇتاش تارقىتىلغان ئىتتىپاق تالولى ئىشلىتىدۇ. شىپاخانىنىڭ تارىخى ئۇزۇن بولۇپ ئۈچ ئەۋلات كىيىپىدىن باشقا ئىككى، بىر قەدەر مۇكەممەل دورا رىتەملىرى ۋە دورا ماتېرىياللىرى بار. داۋالايىدىغان كېسەللەرنىڭ تۇرى تۆۋەندىكىچە:

نېرۋا ئاجىزلىق، ئاياللار تۇتقانلىق كېسەلى، قۇلاق ئاغرىش، غۇغۇلداش، تىل ئېسىرلىقى، زىققى ئەپس، (چىكۆيەن) كېسەلى، قۇپكە كېسەلى، يۈرەك ئېقىپ سېلىش، يۈرەك ئاجىزلىق كېسەلى، قىان بېسىمى سەۋەبىدىن كېلىپ چىققان بالاچ كېسەلى، قىزىل قان توپۇرى قېتىش، ئاق قىان دانچىلىرى كۆپىيىپ كېتىش، ئاشقازان: ئاشقازان كۆپۈپ قېلىش، ئاشقازان ئاغرىش، ئاشقازان يىل كېسەلى، ئاشقازان يارىتىشى، تاماق سىڭمەسلىك، جىگەر كېسەلى: ئۇت كېسەلى، تال كېسەللىرى، قانلىق تىلماق، بۇرۇك، قان سېلىش، قول، پۇت، بەل ئاغرىقلىرى: بوغۇملارنىڭ سەمىلىپ ئاغرىش جىنىسى ئاجىزلىق، جىنىسى ئىتتىپاقنىڭ بىرلىكى.

لىقى، جىنىسى ئەزا بوشاپ قېلىش، جىنىسى ھەۋەسنىڭ كۆپ بولۇشى، مەنىسى تېز كېتىش، قانلىق مەنىسى كېلىش، كۆپ ئېتىلام بولۇش، ئۇرۇق بۇچ ك بولۇش قاتارلىق كېسەللەر، ئاياللار كېسەلى، تىۋىملىق بويىدىن كۆپ ئىچىپ كېتىش، قىزىل خۇن كۆپ كېلىش، خۇن كەلمەسلىك ئاق خۇن كۆپ كېلىش قاتارلىق كېسەللەر، چاشقان يارىتىشى، تاز، مۇتۇر، قىچىشقا، تەمىرەتكە، سۆكەل، قىسداق، سەپكۇل، باش كېچىپ كېلىش، چىچاق چاشۇش باچ ئاغرىش، يۈز ۋە يېشىلىك، ئورۇق چاشۇش، سەمىزلىك ۋە ئورۇنلۇق كېسەلى، سېسىق تەرلىش، پۇت، ۋە قورلۇق ئېغىز بۇرۇش قاتارلىق كېسەللەرنى داۋالايىمىز.

بېشى ئادىرىسى، ئۈرۈمچى شەھەرلىك ئازاتلىق يول 122-نومۇر

هو نخت
 سه لردن تالانما
 موهوون مدرس بيانخان

ساعو قوما قلىق ازىم توغولغاندىن تانوك كچه
 ساعو دوتيا ائززه تانك، ناخرتت شاره يانك
 ۱۰۸ دىستن بېلىدى

زق ابدىك انا توكتى باير ايك قانوك ائش

نمده يدمو مشهورالم، تاكلىغىن،
 بوسوزدىن توزوك كچه سب تاللىغىن
 قانوكنى توياخت قانوك توزوكچى،
 يامان توزىه يولوتريك توككوجى،
 يامان توزىه قانوك كم توزده شورده،
 يامان مات قويانو توزى كىننده.
 اوسو پىخاس حاجىب

عوجون
 وقق
 زىمى
 نادر كوزورون

نمده يدمو تاكلا بىمامك كشت،
 جاھاندا سنا لغان يىتىلگىن يىت
 بائىگى توزده تون بولسا كوز
 بو توبولدى كاپه كاپولدى توز
 بولوپ قالسا كائالما تون
 بوپ كاپولوتون تونى كى تونون
 بوسو پىخاس حاجىب

كوچ بىرلىكتىن، هايات كوزوشىن، به خمت لىشاه شتىن.
 نه خمه تجان قاسمى

والتا
 سوه جىكا
 كرامت

بىتاك پافىسى بولسا، قوتولدوك توزوك،
 قالورسىم ندىن كىمىن بىتاك هم سوزوك.
 بوسو پىخاس حاجىب

天尔塔格文学季刊 (维文)

تەڭرىتاغ پەسەللىك ئەدەبىي ژورنىلى

编辑出版: 《天尔塔格》编辑部

地址: 乌市新华南路16号

印刷: 乌市第十四中学印刷厂

登记证: 第412号 电话 78897

乌鲁木齐市邮局订阅发行

刊号: 58—83 定价0.50元

تەڭرىتاغ تەھرىر بۆلۈمى تۈزۈپ نەشىر قىلدى.

ئادرېس: ئۈرۈمچى جەنۇبىي شىنخۇا يولى 16- نومۇر

ئۈرۈمچى شەھەرلىك 14- ئوتتۇرا مەكتەپ باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى.

ژورنال نومۇرى 412 تېلېفون نومۇرى 78897

ئۈرۈمچى پوچتا ئىدارىسى مۇستەرى قوبۇل قىلىندۇ. تارقىتىدۇ.

ژورنال ۋاكالىت-نومۇرى 58-83. باھاسى 0.50 يۈەن.